

21/4/83

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνάδελφοι αρχίζομε. Έχομε δύο εισηγήσεις, στη συνέχεια θα πρέπει να γίνει συζήτηση, επομένως να κατατεθούν στο μεταξύ ερωτήσεις, και μετά θα τα ξαναπούμε. Προβλέπεται διάλειμμα αργότερα. Συνάδελφοι πριν αρχίσουμε όμως θα ήθελα να πούμε ορισμένα πράγματα. Επειδή αύριο κάνουμε προτάσεις για όλα τα θέματα και σήμερα έχουμε μια πολύ δύσκολη μέρα, δηλαδή έχουμε πολλές εισηγήσεις, αποκλείεται να προλάβουμε να απομαγνητοφωνήσουμε τα σημερινά, ή να κάνουμε κάποιες δουλειές γραφικές που καταλαβαίνετε ότι δεν υπάρχει χρόνος, παρακαλούμε αν είναι δυνατόν, ότι πείτε σήμερα ή ότι θέλετε για αύριο, θα ήταν πολύ εξυπηρετικό να μας το δώσετε γραπτά. Αν είναι δυνατόν!

Μου λένε να πώ προτάσεις συμπυκνωμένες και τα λοιπά, εγώ σας είπα συνολο, ότι πείτε, ερωτήσεις, προτάσεις, τα πάντα! Λοιπόν, αυτό δεν σημαίνει ότι αν δεν τα γράψετε δεν μπορείτε να τα πείτε, μόνο που θα μας διευκολύνετε πραγματικά και ουσιαστικά.

Το πρώτο θέμα της σημερινής ημέρας είναι, η πρώτη εισήγηση είναι:

"ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ" με εισηγήτρια απ'ότι βλέπω εδώ την Έλλη-Μαρία Κομνηνού.

Έλλη-Μαρία να αρχίσετε.

ΚΟΜΝΗΝΟΥ Κ.Ε.Σ.: Πριν αρχίσω θα ήθελα να πω ότι η εισήγηση είναι συμπληρωμένη και διορθωμένη σε μερικά σημεία.

Τα κέντρα ελευθέρων σπουδών λειτουργούν έξω από το σχολικό σύστημα δηλαδή το πλαίσιο που έχει χαράξει το υπουργείο παιδείας, με τις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης, στοιχειώδη, μέση, ανωτέρα, ανωτάτη. Μερικά από τα κέντρα είναι οι παλιές Μέσες-Τεχνικές Σχολές που ήταν τότε αναγνωρισμένες από το Υπουργείο Παιδείας, και

λειτουργούσαν σαν τέτοιες μέχρι το 1980 και που διατηρούν από τότε όνομα και φήμη.

Το σχολικό έτος 1979-80, το Υπουργείο Παιδείας άσπασε την προστασία του. Δημιούργησε τις σχολές νέου τύπου τις οποίες και αναγνώρισε και άφησε ακάλυπτα τα ΚΕΣ που μόνο μερικά από αυτά μέσα στις άλλες ειδικότητες που έχουν περιλαμβάνουν και τις ειδικότητες που έχουν μέσα στον εικαστικό χώρο.

Τα ΚΕΣ αυτή τη στιγμή λειτουργούν ανεξάρτητα από το Υπουργείο Παιδείας, σύμφωνα με ένα διάταγμα του 1935. Με γνωμάτευση του νομικού συμβουλίου του κράτους 1093, 3/10/68 για την ίδρυση και λειτουργία των διαφόρων εργαστηρίων, δεν χρειάζεται κατά νόμο άδεια. Βέβαια ο νόμος 576 του 77, έδωσε στις ιδιωτικές σχολές την δυνατότητα να αναγνωριστούν από το κράτος με μια απλή αίτηση! Οι περισσότεροι όμως σχολάρχες δεν έκαναν χρήση της δυνατότητας αυτής. Ίσως δεν ήθελαν μια αναγνώριση με επεμβάσεις από την πλευρά του Υπουργείου Παιδείας - σημειώνω ότι το Υπουργείο Παιδείας επεδίωκε παλαιότερα την είσοδο στο πρόγραμμα των μέσων τεχνικών σχολών, άσχετων μαθημάτων όπως, θρησκευτικά, αγωγή του πολίτη, γυμναστική κ.λ.π. κρίνοντας ότι αφού ανήκουν στην βαθμίδα της Μέσης, έπρεπε να περιέχουν στοιχεία της βασικής εκπαίδευσης για όσους μαθητές ήταν τελειόφοιτοι μόνο της Γ Γυμνασίου. Οι μαθητές αυτοί όμως πάντα σπάνιζαν στις σχολές αυτές. Το όλο σώμα των σπουδαστών ήταν τελειόφοιτοι του 6/ταξίου γυμνασίου της εποχής. Αυτά όλα όταν το πρόβλημα μέσα σε αυτές τις σχολές ήταν η βελτίωση και πύκνωση των εικαστικών μαθημάτων που από τους ίδιους τους δασκάλους που δίδασκαν κρίνονταν ανεπαρκή.

Αυτό που χρειάζονται λοιπόν τα κέντρα ελευθέρων σπουδών - λειτουργούν 100 σε όλη την Ελλάδα - για να συσταθούν σήμερα είναι ότι και για μια επιχείρηση. Άδεια δηλαδή της Αστυνομίας και σχετικές διατυπώσεις του Υπουργείου εμπορίου στο οποίο μάλιστα ανήκουν!

Φοιτούν σε αυτά 50.000 σπουδαστές. Ένα μεγάλο ποσοστό από

αυτούς στους καλλιτεχνικούς εικαστικούς κλάδους. Το υπουργείο παιδείας δεν έχει καν τα απαιτούμενα στατιστικά στοιχεία για το πόσοι είναι οι σπουδαστές. Γιατί οι σπουδαστές των ΚΕΣ δεν υπάρχουν πουθενά παρά μόνο σαν αποδείξεις για την εφορία.

Παρά το ότι ορίζεται ότι δεν πρέπει να συστεγάζονται σχολές νέου τύπου με ΚΕΣ, το γεγονός ότι κανένας έλεγχος δεν υπήρχε για τα κέντρα αυτά παρά μόνο της εφορίας, συντέλεσε στο να χρησιμοποιηθούν πάμπολοι τρόποι από ορισμένους σχολάρχες των οποίων ένα από τα τμήματα σπουδών που διέθεταν εντάχθηκε στις σχολές νέου τύπου, ώστε οι επιχειρήσεις τους να φαίνονται σαν αναγνωρισμένες στο σύνολό τους. Με αυτό τον τρόπο κατορθώνουν να χωρηγείται ακόμη και αναβολή στράτευσης, παρουσιάζοντας τους σπουδαστές ως φοιτούντες στις σχολές νέου τύπου. Έχει διευκρινιστεί επίσης πως τα ΚΕΣ δεν έχουν δικαίωμα να χωρηγούν πτυχία ή διπλώματα! Αν και όπου συμβαίνει αυτό είναι παραπλάνηση, είναι απάτη.

Ας έλθουμε τώρα στον Έλληνα-μαθητή. Τι είναι αυτό που τον σπρώχνει στα ΚΕΣ. Όλοι μας γνωρίζουμε ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα στοχεύει στο πέρασμα των αριστών από τους προσαρμοσμένους από την πύλη για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Και λέμε "προσαρμοσμένους" γιατί πολλά παιδιά που είναι ζωντανοί δέκτες της σύγχρονης ελληνικής και ξένης πραγματικότητας, απογοητεύονται πάνω στην εφηβεία τους με την διάσταση που υπάρχει ανάμεσα στα σύγχρονα προβλήματα σε όλους τους τομείς και στο σχολειό τους, παίρνουν αρνητική στάση ως προς αυτό και θεωρούνται ανίκανοι και αποτυχημένοι, ενώ σε ένα άλλο σύστημα θα ήταν οι περισσότεροι δημιουργικοί!

Στο δρόμο της 12/χρονης φοίτησης, εναλλακτικές λύσεις δεν προτείνονται, δεν θίγονται. Από πολύ νωρίς άλλωστε θεοποιείται ο γραμματιζόμενος, οικτείρεται ο χειρόνακτας. Αυτός ο διαχωρισμός που είναι τόσο μακριά από τον εικαστικό άνθρωπο. Η ζωή στο σύνολό της μένει έξω από το σχολείο. Τα πολλά, τα περισσότερα ελληνόπουλα, 70.000 περίπου κάθε χρόνο που δεν συγκαταλέγονται στους εκλεκτούς του

μονόδρομου, στους επιτυγχώντες της ιπποδρομιακής κούρσας, βρίσκονται ξαφνικά στο περιθώριο! Το σημαντικότερο; Αισθάνονται οι χαμένοι της ζωής. Δεν έχει καλλιεργηθεί μέσα τους εν τω μεταξύ καμιά δημιουργική διάθεση, κλίση ή αυτογνωσία αν θέλετε, που να μπορεί να τους σώσει από την άρνηση, την πτώση ή την συνθηκολόγηση με μια καθημερινότητα ρουτίνας που οδηγεί τον άνθρωπο στην αποβλάκωση! Αναζητούν λοιπόν λύσεις έκτακτης ανάγκης, μέσα σε μια ψυχολογία πανικού! Σπουδαστήρια "σωσσίβια" από τον καταποντισμό, προσφέρονται λίγα. Τα ΚΕΣ είναι μέσα σε αυτά.

Για να περιοριστούμε στην εικαστική παιδεία που μας ενδιαφέρει, τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών, καλύπτουν έξω από πολλές και ποικίλες δραστηριότητες και τον εικαστικό χώρο της καθημερινότητας, που δεν έχει απασχολήσει παρά μόνο τα τελευταία χρόνια την πολιτεία, και μάλιστα όχι πολύ στα σοβαρά. Αυτός ο χώρος, θα μας απασχολήσει εδώ γιατί άπτεται του συνεδριού.

Οι μέλλοντες λοιπόν σπουδαστές των εικαστικών τμημάτων των ΚΕΣ καταφθάνουν σε αυτά ως άνθρωποι που άρπαξαν την σανίδα να μην πνιγούν. Από προηγούμενες γνώσεις δεν έχουν ιδέα, ή έχουν σφαλερή ιδέα για το τι είναι αυτός ο χώρος μέσα στον οποίο μπαίνουν και αρχίζουν να κινούνται. Αρκετοί προσέρχονται γιατί υποπτεύονται πως ο χώρος τους προσφέρει επαγγελματική σταδιοδρομία, άλλη από αυτή της ρουτίνας, οι άνθρωποι αυτοί ζητούν από τα ΚΕΣ εκπαίδευση ανώτερη, ειδικευμένης εργασίας, και πολλοί έχουν τα προσόντα για κάτι τέτοιο! Από κει και ύστερα πολλοί ανακαλύπτουν ξαφνικά ένα χώρο που δεν υποπτεύονταν, ωραίο, αλλά πιο σύνθετο απο ότι νόμιζαν στην αρχή. Άλλοι παραμένουν αδιάφοροι, όπως προσήλθαν, νιώθουν άσχετοι, παρατείνουν τις σπουδές τους όσο κι αν αποθαρρυνθούν, αναβάλουν την επαγγελματική τους αποκατάσταση σαν ανειδίκευτοι.

Άλλοι νόμιζαν πως τα πράγματα θα ήταν πιο τυποποιημένα σαν το $2 + 2 = 4$, να τελειώνουμε, να βρούμε δουλειά, να παίρνουμε λεφτά. Οι άνθρωποι αυτοί συνειδητά περίμεναν τις σπουδές πλησιέστερα στην

ειδικευμένοι εργασία. Όλοι καταλαβαίνουν πως στα τρία χρόνια σπουδών δεν πρόκειται να καλύψουν τα κενά που έχουν δημιουργηθεί από την έλλειψη υποδομής από το ελληνικό σχολείο, και που εξακολουθούν να δημιουργούνται μια και τα σπουδαστήρια αυτά δεν είναι σπουδαστήρια θηρία, σπουδαστήρια θαύματα, παρά σπουδαστήρια με περιορισμένες δυνατότητες σε εξοπλισμό, βιβλιοθήκες και ειδικευμένο προσωπικό, κ.λ.π. Σπουδαστήρια "μικρομάγαζα" ή "μεγαλομάγαζα" έστω! Άλλα φτιαγμένα με μεράκι, άλλα χωρίς που ζουν από το κέρδος και για το κέρδος μερικά από αυτά όχι μόνο για αυτό.

Ανάλογα με το αρχικό κεφάλαιο, το στενό ή ευρύ μυαλό, την μόρφωση και υποδομή ή την έλλειψη αυτών του επιχειρηματία, γίνεται το μεγάλο ή μικρό εμπόριο, κίνητρο ή και τροχοπέδη για την κοινωνική ωφελιμότητα. Όλα αυτά στα πλαίσια της ελεύθερης πολλές φορές ανεξέλεγκτης οικονομίας, που στην περίπτωση αγγίζει την μεγάλη υπόθεση "Παιδεία"!

Πολλοί σπουδαστές απογοητευμένοι που συνειδητοποιούν το μέγεθος της δουλειάς που χρειάζεται για να ολοκληρώσουν αυτό που στην αρχή νόμιζαν απλό και περιορισμένο, εγκαταλείπουν την προσπάθεια και φεύγουν για να αποκατασταθούν επαγγελματικά σαν ανεidικευτοι.

Άλλοι παραμένουν μόνο και μόνο γιατί δεν έχουν κάτι άλλο να κάνουν ή δεν έχουν ακόμη βρει εναλλακτική λύση για την περίπτωση τους. Παραμένουν πάντως αρνητικοί.

Ας πάρουμε τώρα τους αποφοίτους των ΚΕΣ. Από αυτούς άλλοι συνεχίζουν στο εξωτερικό τις σπουδές τους. Τα ΚΕΣ υπήρξαν γι'αυτούς το πρώτο σκαλοπάτι γνωριμίας με τον χώρο. Αυτοί έχουν συνείδηση ότι οι σπουδές τους ήταν ανεπαρκείς και στην υποδομή και στην τεχνική κατάρτηση, όπως κάθε άλλο από άχρηστες! Άλλοι βρίσκουν δουλειά στην αγορά, από αυτούς οι περισσότεροι θα πούν πως οι σπουδές τους ήταν ανεπαρκείς προς τον πρακτικό και τεχνικοτεχνολογικό τομέα, τον οποίο έμαθαν σχεδόν από την αρχή στην ίδια τους εργασία. Πολλοί θα πουν πως άλλα έμαθαν στην σχολή σαν ιδεώδη και άλλα πρότυπα πρεσβέβουν

οι εργοδότες στην αγορά. Άλλοι θα ζήσουν κάνοντας άσχετες προς τις σπουδές τους εργασίες.

Όλα αυτά δεν οδηγούν παρά στον κοινό τόπο του συνεδρίου, στη σκέψη πως κάτι στραβό έχει βαθείς ρίζες στον τόπο μας. Μεγάλο πρόβλημα για το διδακτικό προσωπικό των διδακτηρίων, οι έλληνες μαθητές που μαθημένοι να ιφίστανται την αυταρχικού τύπου εκπαίδευση, χρόνια και χρόνια, χωρίζονται σε αυτούς που είναι παθητικοί δέκτες μιας διδασκαλίας από καθ'έδρας και σε αυτούς που έχουν συνηθίσει σε μια στάση μόνιμης άρνησης. Διάλογος δασκάλου-μαθητή αλλά και μαθητή με μαθητή είναι ολοφάνερο πως 12 χρόνια στο ελληνικό σχολείο δεν λειτούργησε ποτέ! Είναι δύσκολο αυτοί οι άνθρωποι από την μια μέρα στην άλλη να δημιουργήσουν, να αυτενεργήσουν, να μπουν στον καλλιτεχνικό χώρο. Προσπάθεια μια. Να τους βγάλεις από την αντίληψη του άβουλου εκτελεστή, να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, να μην σφυγμένοι, να μην περιμένουν διαταγές για να τις εκτελέσουν. Σαστίζουν στην αρχή μπροστά σε μια απελευθερωμένη διδασκαλία. Στο τέλος των σπουδών τους όμως έχουν ήδη αρχίσει να είναι άλλοι άνθρωποι!

Το μεγάλο πρόβλημα για τους δασκάλους αλλά και για τους μαθητές, είναι η ανάγκη για ταυτόχρονη υποδομή και ειδίκευση. Ο ζωγράφος που προσπαθεί να επελευθερώσει τον αυθορμητισμό, την αίσθηση, ή τουλάχιστον δίνει εκεί ένα μεγάλο βάρος γιατί βλέπει πως αυτό που δεν καλλιεργήθηκε ποτέ στο ελληνικό σχολείο είναι η δημιουργικότητα και η ελεύθερη ζωντανή χρήση. Την ίδια εποχή, ο διακοσμητής, ο γραφίστας, διδάσκει την απόλυτη πειθαρχία. Αυτός στο μάθημά του έχει ανάγκη από μαθητές που έχουν περάσει το στάδιο της απελευθέρωσης και μπαίνουν κυρίαρχοι στο στάδιο της πειθαρχίας! Αυτό δυσκολεύει τον δάσκαλο και της υποδομής και της ειδίκευσης. Αυτό σαστίζει και τον μαθητή που δεν μπορεί να πειθαρχήσει τον καιρό που προσπαθεί να απελευθερωθεί ούτε να απελευθερωθεί όταν είναι δέσμιος της πρώιμης πειθαρχίας. Οι δάσκαλοι πολλές φορές δεν έχουν κοινό κώδικα συνεννόησης μεταξύ τους. Η παιδεία τους έχει άλλες ρίζες,

άλλες κατευθύνσεις. Ανάλογα με το που και πότε έχουν σπουδάσει, ποιās κουλτούρας επηρροές έχουν δεχθεί, κατά την διάρκεια των σπουδών τους και ανάλογα με τις προσωπικές τους εμπειρίες γίνω από τον εικαστικό χώρο.

Άσχετα με όλα αυτά, διαπιστώνεται έλλειψη επικοινωνίας κυρίως των δασκάλων που κάνουν διαφορετικά μαθήματα. Η έλλειψη επικοινωνίας επιδιώκεται πολλές φορές και από την διοίκηση των κέντρων για να μπορεί να απομονώνει εύκολα, να πωλεί εύκολα, να πωλεί την εξουσία! Αυτό έχει επιπτώσεις κακές στον κύκλο σπουδών των μαθητών. Οι διδασκαλίες δεν ακολουθούν μια κάποια ομοιογενή πορεία, συγκρούονται πολλές φορές μεταξύ τους και για το πρόβλημα αυτό, δεν γίνεται σοβαρή προσπάθεια συντονισμού. Διδάσκονται μαθήματα από μη ειδικούς σε μερικά ΚΕΣ. Χρησιμοποιούνται ζωγράφοι για τις γραφικές τέχνες, αρχιτέκτονες για την διακόσμηση εσωτερικού χώρου, και το χρώμα, διαχωρισμός στις έιδικότητες των εικαστικών εφαρμογών της καθημερινότητας, σε άλλα ΚΕΣ υπάρχουν σε άλλα όχι.

Σε πολλά ΚΕΣ λείπουν μαθήματα απαραίτητα και εγκαταστάσεις. Το πρόβλημα της ιστορίας της Τέχνης, σε πολλά ΚΕΣ απουσιάζει τελείως. Για τους γραφίστες, το μάθημα της φωτογραφίας, ο φωτογραφικός θάλαμος, αλλού υπάρχει αλλού όχι. Μέθοδοι εκτύπωσης και εφαρμογες, απουσιάζουν σχεδόν παντού, γιατί μεγάλο πρόβλημα για τα σπουδαστήρια αλλά και για την τεχνική εκπαίδευση γενικά, είναι το ότι οι τεχνικοί των εκτυπώσεων δεν αφήνουν το μεροκάματο που ακριβοπληρώνεται στην αγορά για να γίνουν έστω και μερικώς, δάσκαλοι. Αυτό συμβαίνει γενικά με τους τεχνικές, παραδείγματος χάριν ξυλουργούς, που ζητούν μεγαλύτερο μισθό από το καλλιτεχνικό και επιστημονικό προσωπικό! Συμπέρασμα: Υπάρχουν ανομοιογένειες στις ελλείψεις.

Μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία, δεν θα έβλαπτε στο σημείο αυτό. Θα βλέπαμε πως αν ανατρέχαμε σε προηγούμενες δεκαετίες η ζήτηση στην αγορά ή πρόβλεψη για επικείμενη ζήτηση ανάγκασε την

εσπευσμένη δημιουργία ιδιωτικών σχολών που άρχισαν να καλύπτουν την τότε ανάγκη. Αυτό το 1958-59. Είναι αυτές που θα εγκρίνει το Υπουργείο Παιδείας σαν μέσες τεχνικές.

Κάποιοι αργότερα πίστεψαν πως η πολιτεία θα βοηθούσε στην εξέλιξη, πως οι σπουδές στην διακόσμηση θα άλλαζαν βαθμίδα και από μέσες-τεχνικές θα γίνονταν ανώτερες! Αντ'αυτού η πολιτεία τραβήχτηκε και άφησε τους εικαστικούς ακάλυπτους και την αγορά αντικειμένων καθημερινής χρήσης το ίδιο. Υποβίβασε τις σχολές σε μαγαζιά, χωρίς καν να μελετήσει εναλλακτικές λύσεις.

Οι σπουδαστές των κέντρων, ανεξάρτητα από τα τμήματα που ανήκουν κάτω από την οικονομική πίεση των διδασκτρων και την ανασφάλεια για το μέλλον τους που την δημιουργεί η μη αναγνωρισμένη σπουδή και οι διαφορές ανάμεσα στη σπουδή και στην αγορά, σε συγκέντρωσή τους τον περασμένο Νοέμβριο, απέκλεισαν έλεγχο των ΚΕΣ από το Υπουργείο Παιδείας, σταδιακή δημοσίοποίησή τους, κατοχύρωση των σημερινών σπουδαστών με την ταυτόχρονη σταδιακή ένταξή τους, στο δημόσιο. Άμεσα οι σπουδαστές ζητούν επαγγελματική κατοχύρωση, αναγνώριση πτυχίων, μείωση και παγιοποίηση των διδασκτρων. Τέρμα στην παραπλάνηση όπου αυτή υπάρχει.

Με τρεις μέχρι σήμερα ανακοινώσεις του, το Υπουργείο Παιδείας, καταγγέλει 100 ΚΕΣ πως αυτοδιαφημίζονται σαν σχολές, Οργανισμοί και λοιπά και πως δεν έχουν δικαίωμα να χορηγούν πτυχία ή διπλώματα και διευκρινίζει ότι γενικά λειτουργούν χωρίς άδεια ίδρυσης από το Υπουργείο Παιδείας.

Για την επίλυση του θέματος όμως, δηλαδή για την οργάνωση της εικαστικής παιδείας, δεν χρειάζονται θορυβώδεις ενέργειες όπως η αποπομπή των ΚΕΣ και η διαπόμπευσή τους συλλύβδιν, χρειάζεται σύνεση και σοβαρότητα, χρειάζεται έρευνα. Η ουσία του όλου προβλήματος δεν είναι η απάτη στους τίτλους και άλλα παραπλανητικά και επουσιώδη! Όπου υπάρχει απάτη μπορεί να επέμβει η δικαιοσύνη! Όπου υπάρχει ανεπάρκεια, συνένοχος είναι η πολιτεία!

Συγκάλυψη της ανεπάρκειας έχει γίνει μέχρι τώρα και στην ιδιωτική εκπαίδευση για λόγους συμφέροντος της επιχείρησης, κέρδους και στη δημόσια εκπαίδευση για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας. Από νομικής πλευράς, ενδιαφέρον θα ήταν να ερευνηθεί που μπορεί να τελειώνει η συγκάλυψη και που μπορεί να αρχίζει η παραπλάνηση και η απάτη. Όμως όπως καταλαβαίνετε, αυτό θα οδηγούσε μακριά από την ουσία. Ένα είναι το γεγονός ότι η ιδιωτική εικαστική εκπαίδευση, βρίσκεται διογκωμένη και υποβιβασμένη σε μαγαζί. Αυτό συμπεριλαμβάνει την δυνατότητά της να μεταχειρίζεται όλα τα διαφημιστικά τρϋκ, να αξιώνει έσοδα στην περίπτωση διδασκτρα, ανάλογα με τα έξοδα που μπορεί να δικαιολογήσει και να εξισορροπεί κατά την κρίση του επιχειρηματία, όπως ένα μαγαζί.

Από την άλλη μεριά, η δημόσια εκπαίδευση βρίσκεται συρρικνωμένη με μοναδικές σχολές τα εφαρμοσμένα εργαστήρια της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών, και μια εφάρμοζμένων τεχνών στα ΚΑΤΕ Αθήνας. Έτσι οι σπουδαστές των ΚΕΣ και παραπλανημένοι, εξακολουθούν να παραμένουν μέσα σε αυτά και να σπουδάζουν και η άποψη ότι τα ΚΕΣ αναβάλουν την επαγγελματική αποκατάσταση των νέων χωρίς λόγο, καταρρίπτεται από την ύπαρξη των εργαζομένων σπουδαστών των ΚΕΣ που δουλεύουν ένα οκτάωρο στην αγορά και όμως έρχονται και σπουδάζουν άλλο ένα εξάωρο, έχοντας συνειδητοποιήσει ότι αυτός δεν είναι και τόσο χαμένος χρόνος!

Το Υπουργείο Παιδείας έφερε στην δημοσιότητα το θέμα των ΚΕΣ από τις δηλώσεις των αρμοδίων παραγόντων όμως, δεν φαίνεται ότι υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος προγραμματισμός, για την αναδιοργάνωσή τους, ή την δημοσιοποίησή τους, που είναι και το αίτημα των σπουδαστών. Η διαπίστωση είναι μία:

Ότι και η πολιτεία και ο εικαστικός κλάδος, δεν συνεννοήθησαν ποτέ για την επίλυση του προβλήματος, που είναι η παροχή έκχυρης εικαστικής παιδείας, και ο καθορισμός των ρόλων των βαθμίδων της. Έτσι ερχόμαστε και λέμε ότι είναι προτιμότερο να αποφασίζει η ίδια η

πολιτεία τώρα πια, να υιοθετήσει σοβαρές προτάσεις για λύσεις στον τομέα του χώρου υποδομής, ειδικότητας σε όλες τις βαθμίδες. Η εικαστική παιδεία πρέπει να ξεκινάει από πολύ νωρίς, από το νηπιαγωγείο, να είναι συνεχής, χωρίς διακοπές, να υπάρχουν στα ελληνικά σχολεία εργαστήρια και βιβλιοθήκες γιατί χωρίς αυτές, αντιαυταρχική εκπαίδευση, έρευνα, καλλιτεχνική παιδεία, δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν.

Να εισαχθούν τα μαθήματα ιστορία της τέχνης και πολιτισμού, να δημιουργηθεί στην ανώτατη βαθμίδα έδρα αισθητικής και σημειολογίας, να δημιουργηθούν ανώτατες σχολές καλών τεχνών και διακοσμητικής με θεωρητικά μαθήματα υψηλού επιπέδου. Να μελετηθεί και να καθοριστεί ο ρόλος που κατέχουν σήμερα τα εικαστικά τμήματα των ΚΕΣ, να καθοριστεί η βαθμίδα που μπορούν να ενταχθούν και να μελετηθεί σοβαρά ποιά θα πρέπει να είναι τα κριτήρια με τα οποία θα εισάγονται οι νέοι μας σε αυτή την βαθμίδα, πριν ολοκληρωθεί η συνέχεια υποδομής στις προηγούμενες βαθμίδες του ελληνικού σχολείου και μετά. Γιατί σήμερα τα ΚΕΣ, παρόλα τα μείον, δίνουν μια διέξοδο σε πολλά παιδιά τα οποία είναι πανέξυπνα και δημιουργικά και που τον καιρό της φοίτησής τους στο ελληνικό σχολείο αισθάνονταν απροσάρμοστα σε σχέση με το αυταρχικό πνεύμα και με τα συγκεκριμένα σχήματα που δεν καλύπτουν τις σύγχρονες ανησυχίες και τα ενδιαφέροντά τους.

Υπάρχουν κάποια βασικά σημεία που διαφοροποιούν τις σπουδές των εικαστικών τμημάτων των ΚΕΣ, από όλα τα άλλα τμήματα της σπουδής για ενειδικευμένη εργασία. Οι σπουδές σήμερα στα ΚΕΣ δεν είναι του επιπέδου της ενειδίκευσης, ούτε το επιπέδου της ειδίκευσης. Εκτελούν και τους δυο ρόλους με ανεπάρκεια, βγάζουν μαθητές που προχωρούν με επιτυχία στην ανώτατη εικαστική εκπαίδευση ξένων χωρών και μαθητές που βγαίνουν κατευθείαν στην αγορά, με τα εφόδια όχι απλών εκτελεστών, ανεπαρκώς όμως καταρτισμένοι. Όπως και πολλούς αποτυχημένους. Σε αυτό συντέλεσε η έλλειψη ανωτέρων και ανωτάτων σχολών, με όλες τις ειδικότητες του κλάδου. Η απουσία υποδομής που αναγκάζει σε ταυτόχρονη δημιουργία υποδομής και ειδίκευσης και σε

ανεπάρκεια και των δυο. Η φύση της καλλιτεχνικής δουλειάς που δεν μπορεί να ξεχωρίζει σε κανένα επίπεδο την δημιουργία από την εκτέλεση.

Επομένως, τα σπουδαστήρια αυτά, πρέπει κάποτε να αρχίσουν να παραλαμβάνουν για μαθητές, ανθρώπου με υποδομή από τις προηγούμενες βαθμίδες, η διδασκαλία να είναι περισσότερο χρόνο ώστε να δίνεται σημαντικό βάρος στα 2 πρώτα χρόνια στην υποδομή και η ειδικότητα να περιλαμβάνει όλη την τεχνολογική εξέλιξη. Να δοθεί μια μικρή προσοχή στο διδακτικό προσωπικό που αυτή τη στιγμή βρίσκεται ξεκρέμαστο, μια και δεν ανήκει ούτε στους ιδιωτικούς εκπαιδευτικούς, ούτε στους δημόσιους! Από αυτό το επίπεδο, η άριστοι μαθητές να διοχετεύονται στην ανωτάτη διακοσμητική παραδείγματος χάριν, αυτοί που θα προωρίζονται για την αγορά να μην είναι απλοί εκτελεστές γιατί να εκτελέσουν τι, όταν απουσιάζουν οι μορφωτές; Σήμερα χρειαζόμαστε δικές μας εικαστικές προτάσεις δημιουργίας και όχι αντίγραφα παλαιών εποχών και ξένων προτύπων. Αν η πολιτεία κρίνει ότι δεν μπορεί μόνη της να προχωρήσει και χρειάζεται την γνώση και την πείρα των ανθρώπων που διδάξαν τα τελευταία χρόνια σε αυτό το χώρο, στο χέρι της είναι να ερευνήσει την υπόθεση των ΚΕΣ με υπευθυνότητα, να ζητήσει την συνεργασία και τις προτάσεις των εικαστικών και να προχωρήσει ενισχύοντας αυτή την παιδεία, τελειοποιώντας της! Και αν κρίνει προχωρώντας και την δημοσιοποίησή της! Δεν χρειάζονται μόνο άνθρωποι με τυπικά προσόντα αλλά και συνεργάσιμοι για την οικοδόμηση ενός σωστού συστήματος που κάποια στιγμή να μπορεί να διευρύνεται. Προτείνουμε λοιπόν, να γίνει μια επιτροπή έρευνας από το επιμελητήριο, που να μπορέσει να συνεργαστεί με το Υπουργείο Παιδείας, για το θέμα αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Η δεύτερη εισήγηση έχει θέμα τη "ΛΑΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ" εισηγητές ο Πέτρος Ζουμπουλάκης και η Χαρίκλεια Μυταρά, απ'ότι βλέπω.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ: Συνάδελφοι, φίλοι. Έχοντας την τιμή να

εκπροσωπώ το Επιμελητήριο στην Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης της Αττικής, προτάθηκε να κάνω την εισήγηση γι' αυτόν τον πραγματικά σπουδαίο θεσμό. Από την λίγη πείρα που απέκομισα από τις μέχρι τώρα συνεδριάσεις, της νομαρχιακής Επιτροπής Λαϊκής Επιμόρφωσης, της ΝΕΛΕ και δεδομένης της νηπιακής προς το παρόν κατάστασης στην οποία βρίσκεται ο θεσμός αυτός, με μεγάλη μου χαρά μπορώ να πώ δυο λόγια ελπίζοντας ότι δεν θα σας κουράσα με ανιαρά στοιχεία. Όλοι μας φαντάζομαι ιδίως όσοι λόγω εκπαιδευτικής πικρής πείρας γνωρίζουμε το πολιτιστικό επίπεδο του λαού μας, στο πρόσωπο των μαθητών μας, αλλά και σαν καλλιτέχνες επαγγελματίες στο πρόσωπο πελατών μας, οραματιζόμαστε και ελπίζουμε ο θεσμός αυτός ο πολύτιμος να ευδοκιμήσει για το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό ανέβασμα του λαού μας.

Ας δούμε λοιπόν κατ' αρχήν τι είναι η λαϊκή επιμόρφωση. Λαϊκή επιμόρφωση είναι η κάθε μορφής οργανωμένη εκπαίδευση έξω από το σχολικό σύστημα με σκοπό την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του καθένα ανεξάρτητα από εκπαιδευτικό επίπεδο, ηλικία και φύλλο καθώς και την ενεργητική συμμετοχή του στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή του τόπου. Πρέπει να πούμε από την αρχή ότι σαν θεσμός δεν είναι καθόλου νέος. Έχει ιστορία περίπου 25 ετών αλλά δεν του είχε δοθεί η πρέπουσα σημασία και αξία με αποτέλεσμα να υποβαθμιστεί και έτσι υπολειπόταν σε μαθήματα σε πολύ χαμηλό επίπεδο, δασκάλους, επιμορφωτές κυρίως ερασιτέχνες, έλλειψη δημιουργικών ερεθισμών, ρουτίνα και λοιπά.

Πρέπει επίσης να πούμε ότι σε όλες τις πολιτισμένες χώρες, ο θεσμός αυτός κύρια λόγω των μεγάλων αστικών κέντρων βρίσκεται και βρισκόταν ανέκαθεν σε πολύ υψηλό επίπεδο γιατί οι χώρες αυτές είχαν κατανοήσει έγκαιρα την σημασία του. Στην χώρα μας πρόσφατα αναμορφώθηκε ο θεσμός από επιτροπή του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων όπου συμμετείχε και το επιμελητήριο εικαστικών τεχνών. Με σκοπό την επαναδραστηριοποίησή του και καθορίστηκαν οι

αρχές, οι στόχοι, οι μέθοδοι και άλλαξε τελείως το οργανωτικό τους σχήμα.

Το άρθρο 2 του νέου κανονισμού καθορίζει τις αρχές της λαϊκής επιμόρφωσης. Η λαϊκή επιμόρφωση διέπεται από τις παρακάτω αρχές.

- 1) Την ανάγκη για συνεχή μόρφωση του λαού,
- 2) Την αναγνώριση ότι η σχολική εκπαίδευση και η δια βίου εκπαίδευση αποτελούν αλληλοσυμπληρωνόμενα μέρη του εκπαιδευτικού συνόλου,
- 3) Το δικαίωμα όλων σε μια συνεχή μόρφωση και σε μια βασική επιπρόσθετη επαγγελματική κατάρτιση.
- 4) Τη συλλογικότητα, ισότητα, αλληλεγγύη μεταξύ όλων εκείνων που συμμετέχουν στην διαδικασία της μάθησης.
- 5) Την αναγνώριση ότι όλοι οι συμμετέχοντες είναι φορείς ανεκτίμητης εμπειρίας που πρέπει να αξιοποιείται στην πορεία προς την γνώση.
- 6) Την αναγνώριση ότι η ίδια η διαδικασία της μάθησης, αποτελεί αστείρευτη πηγή μάθησης.
- 7) Την καταπολέμηση των μορφωτικών ανισοτήτων που είναι αίτιο αλλά και αποτέλεσμα των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων.
- 8) Την βεβαιότητα ότι η γνώση είναι προϋπόθεση για την ενεργητική συμμετοχή κάθε πολίτη στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική ζωή.

Το άρθρο 3 του νέου κανονισμού καθορίζει τους στόχους. Η λαϊκή επιμόρφωση αποτελεί βασική διαδικασία για ατομική και συλλογική ανάπτυξη τόσο στο μορφωτικό όσο και στον κοινωνικοοικονομικό τομέα.

Ειδικότερα οι στόχοι της είναι:

1. Η δημιουργία των προϋποθέσεων για την δημιουργία ενός συστήματος διαρκούς εκπαίδευσης επαγγελματικής κατάρτισης και επαγγελματική αναπροσανατολισμού.
2. Η ολόπλευρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας, μέσα στις ραγδαίες κοινωνικές, οικονομικές, επιστημονικές και τεχνικές

αλλαγές.

3. Η διασφάλιση της συνειδητής και αποτελεσματικής συμμετοχής του ατόμου στην ζωή του κοινωνικού συνόλου και η ανάπτυξη της ικανότητας να δημιουργεί ...

(αλλαγή πλευράς 2)

5. Η συνειδητοποίηση της σημασίας του φυσικού, ιστορικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και η συμβολή τους στην προστασία και βελτίωσή τους.
6. Η πολιτιστική και κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη.
7. Η πολιτιστική και κοινωνικοοικονομική αποκέντρωση.
8. Το ζωντάνεμα της υπαίθρου και η συμβολή στη λύση των προβλημάτων των υποβαθμισμένων περιφερειών.
9. Η συμβολή στην ανάπτυξη καινούργιων μορφών παραγωγικών δραστηριοτήτων και σχέσεων που θα συμβάλουν στην μείωση της ανεργίας και της υπόαπασχόλησης.
10. Η προσφορά εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης με πρόσθετη εκπαίδευση/κατάρτιση ιδιώς σε όσους βρίσκονται σε κίνδυνο ανεργίας λόγω της αλλαγής των συνθηκών αγοράς εργασίας.
11. Η καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού και μη αναλφαριθμητισμού.
12. Η συμβολή στην αναχαίτιση της τάσης για αστυφιλία και μετανάστευση.
13. Η συμβολή στην επίλυση των ατομικών, οικογενειακών και κοινωνικών προβλημάτων όπως υγεία, οικογενειακές σχέσεις, περιβάλλον, κ.λ.π.
14. Η προετοιμασία για δημιουργική προσαρμογή στο νέο περιβάλλον ατόμων που αποχωρούν ή αποχώρησαν από την υπηρεσία τους.
15. Η δημιουργική χρήση του ελεύθερου χρόνου και με την καλλιέργεια και αξιοποίηση των ενδιαφερόντων, των δεξιοτήτων και των κλήσεων του καθένα.
16. Η προοδευτική εξασφάλιση ισότητας ευκαιριών και ισόρροπης κοινωνικής προόδου.

17. Η κοινωνική επαγγελματική αποκατάσταση και η πνευματική βοήθεια σε άτομα που μειονεκτούν για φυσικούς ή πνευματικούς λόγους.

18. Η συμβολή στην μείωση των αντιθέσεων ανάμεσα σε πνευματική και χειρονακτική εργασία και την καταπολέμηση των σχετικών αναχρονιστικών αντιλήψεων.

19. Η ενημέρωση σε θέματα δομής και λειτουργίας της πολιτείας, της δημόσιας διοίκησης της τοπικής αυτοδιοίκησης, των επιχειρήσεων και συνεταιρισμών καθώς και η ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργαζομένων.

20. Η συμβολή στην επίλυση των τοπικών προβλημάτων σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες των περιοχών και μέσα από τις τοπικές πρωτοβουλίες.

21. Η ενεργητική λαϊκή συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων καθώς και στην υλοποίησή τους.

Οι στόχοι της λαϊκής επιμόρφωσης πρέπει να συμβαδίζουν με τα προγράμματα εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης και να εναρμονίζονται πάντα με τους στόχους της εκτελεστικής πολιτικής αλλά και της σύμμετρης και της αυτοδύναμης οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής πορείας της χώρας μας.

Δύο είναι οι κύριοι άξονες που διέπουν τον νέο κανονισμό:

- Ο πρώτος άξονας είναι η σύνδεση της λαϊκής επιμόρφωσης με τα συγκεκριμένα προβλήματα του κάθε νομού και της κάθε περιοχής με στόχο την ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό. Θα πρέπει να υπογραμιστεί η σύνδεση της λαϊκής επιμόρφωσης με την κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη. Το άρθρο 2 παρ.6 του νέου κανονισμού. Προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος του τεχνοκρατισμού της και η μετατροπή της σε απλό γρανάζι της οικονομικής αύξησης.

- Ο δεύτερος βασικός άξονας που διέπει τον νέο κανονισμό, είναι η ιδέα της λαϊκής συμμετοχής. Η λαϊκή συμμετοχή, όχι μόνο καταγράφεται

σαν στοχος, άρθρο 3, παρ.21, αλλά αποτελεί το βασικό ζητούμενο της σύνθεσης των οργάνων της λαϊκής επιμόρφωσης.

Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

Κεντρικό όργανο της λαϊκής επιμόρφωσης είναι η κεντρική επιτροπή λαϊκής επιμόρφωσης άλλως ΚΕΛΕ με έδρα το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Είναι το επιτελείο που χαράζεται η πολιτική γενικότερα της λαϊκής επιμόρφωσης στη περιφερειακή οργάνωση σε επίπεδο νομού, έχουμε τα εξής όργανα:

- ΝΕΛΕ Νομαρχιακή Επιτροπή δηλαδή, Λαϊκής Επιμόρφωσης και
- ΣΛΕ δηλαδή Συμβούλιο Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Η ΝΕΛΕ είναι δεκαεπταμελής με δυνατότητα διεύθυνσης κατά 2 μέλη μετά από την κρίση του νομάρχη με εκπροσώπους από διάφορους φορείς, μεταξύ αυτών και του Επιμελητηρίου με δυετη θητεία.

Το ΣΛΕ συγκροτείται μέσα σε κάθε ΝΕΛΕ, σε κάθε Νομαρχιακή Επιτροπή. Είναι πενταμελής ή επταμελής.

Η ΝΕΛΕ έχει την ευθύνη για την πραγματοποίηση των στόχων της Λαϊκής Επιμόρφωσης, συντονίζει τις προσπάθειες σε συνεργασία με τους φορείς, εγκρίνει την ίδρυση των κέντρων επιμόρφωσης, προσλαμβάνει και παύει το προσωπικό με εισήγηση του συμβουλίου Λαϊκής Επιμόρφωσης, επιβλέπει την λειτουργία τους, οργανώνει διάφορες επιμορφωτικές εκδηλώσεις πολιτιστικού και κοινωνικού χαρακτήρα. Μεριμνά για τα προγράμματα μετεκπαίδευσης του προσωπικού, διοργανώνει σεμινάρια και διαχειρίζεται τα οικονομικά της.

Το Συμβούλιο Λαϊκής Επιμόρφωσης, επεξεργάζεται και καταρτίζει το πρόγραμμα Λαϊκής Επιμόρφωσης σε νομαρχιακό επίπεδο και εισηγείται στην ΝΕΛΕ, μεριμνά για την αντιμετώπιση κάθε θέματος που προκύπτει από τις δραστηριότητες της ΝΕΛΕ, όπως αριθμοί των κέντρων, μεμονωμένες εκδηλώσεις, επιλογή και εκπαίδευση των επιμορφωτών. Καταρτίζει σε συνεννόηση με τοπικές επιτροπές τα προγράμματα δράσης των κέντρων, επιβλέπει την εφαρμογή τους και την εύρυθμη λειτουργία

τους.

Η ενεργοποίηση των ΝΕΛΕ αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της λαϊκής επιμόρφωσης. Θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι η ΝΕΛΕ παρόλο τον σχετικά μεγάλο αριθμό των μελών της που ίσως να την κάνει κάπως δυσκίνητη, εκφράζει σχεδόν όλα τα κοινωνικά στρώματα του νομού. Και γι' αυτό θα μπορούσε να αποτελεί χώρο ζύμωσης και συνειδητοποίησης των μορφωτικών αναγκών τους και των δυνατοτήτων επιμόρφωσης που υπάρχουν. Έτσι, η ενίχνευση των επιμορφωτικών αναγκών και ο σχεδιασμός δεν επαφύεται στα συμβούλια Λαϊκής Επιμόρφωσης, αλλά εξασφαλίζεται στο μέτρο του εφικτού και από την συμμετοχή στον προγραμματισμό της λαϊκής επιμόρφωσης εκπροσώπων των κυριότερων οργανώσεων και επιμελητηρίων του νομού.

ΚΕΝΤΡΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

Αυτά ιδρύονται σε όλη την χώρα και υλοποιούν τους στόχους της λαϊκής επιμόρφωσης. Η ίδρυσή τους γίνεται με νομαρχιακή πράξη, μετά από απόφαση της ΝΕΛΕ και εισήγηση του νομαρχιακού συμβουλίου λαϊκής επιμόρφωσης. Στεγάζονται σε δημόσιους ή ιδιωτικούς χώρους με μισθωση.

Σε κάθε κέντρο επιμόρφωσης ορίζεται από τον νομάρχη μετά από απόφαση της νομαρχιακής επιτροπής, επιτροπή που αποτελείται από εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, συνεταιρισμών, εργατικών και επαγγελματικών οργανώσεων, πολιτικών και πολιτιστικών φορέων, σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 1 και 2. Έτσι και σε τοπικό επίπεδο ο υπεύθυνος του κέντρου επιμόρφωσης θα βοηθιέται και θα ελέγχεται από εκπροσώπους όλων των σημαντικών οργανώσεων της περιοχής του, προκειμένου το κέντρο επιμόρφωσης να μην είναι ένας περιχαρακωμένος χώρος που απλώς θα υλοποιεί το πρόγραμμά του! Το κέντρο επιμόρφωσης θα μπορούσε να εξελιχθεί σε χώρο ζύμωσης και ανάλυσης των τοπικών προβλημάτων και να στεγάσει συλλογικές διαδικασίες αναζήτησης λύσεως από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους με την συνεργασία όλων των

τοπικών φορέων. Έτσι σιγά-σιγά θα αναπτύσσεται η γνήσια λαϊκή συμμετοχή ξεκινώντας από την βάση από τις πραγματικές ανάγκες και δυνατότητες των ενδιαφερομένων. Όμως ο νέος κανονισμός θα έμεινε "ανάπηρος" αν δεν αναφερόμαστε στο τρόπο υλοποίησης των στόχων. Απορρίπτοντας αποφασιστικά το γνωστό, "ο σκοπός αγιάζει τα μέσα" που χαρακτηρίζει κάθε ολοκληρωτική και αντιδημοκρατική νοοτροπία, θεωρούμε ότι αντίθετα τα μέσα αγιάζουν τον σκοπό και όχι το αντίστροφο! Στο βαθμό λοιπόν που οι βασικοί στόχοι της λαϊκής επιμόρφωσης είναι η σύνδεσή της με τις συγκεκριμένες ανάγκες όπως ορίζονται συλλογικά από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους, και η ολόπλευρη λαϊκή συμμετοχή στη λειτουργία της θα πρέπει οι στόχοι αυτοί να είναι και τα μέσα για την επίτευξή τους! Οι καλύτερες προθέσεις οδηγούν σε καταστροφικά αποτελέσματα, όταν για την υλοποίησή τους χρησιμοποιούνται αυταρχικά διοικητικά μέσα: Διαταγές, νόμοι, εγκύκλιοι, γραφειοκρατικοί κανονισμοί που δεν αφήνουν κανένα περιθώριο για την ανάπτυξη τοπικών πρωτοβουλιών, και μετατρέπουν τους ανθρώπους σε απλά εκτελεστικά όργανα!

Η λειτουργία λοιπόν της λαϊκής επιμόρφωσης θα πρέπει να στηρίζεται στην ενεργοποίηση των λαϊκών φορέων, και στην σύνδεσή της με τοπικές πρωτοβουλίες, και με κοινωνικά κινήματα, ώστε να περιορίζονται στο μέτρο του δυνατού οι γραφειοκρατικές περίπλοκες διαδικασίες, που δημιουργούν εμπόδια, αποθαρρύνουν την λαϊκή συμμετοχή και αποστεώνουν κάθε δημιουργική προσπάθεια. Προς την κατεύθυνση αυτή, ο νέος κανονισμός ανοίγει τεράστιες δυνατότητες στο βαθμό που διέπεται από το πνεύμα της ουσιαστικής αποκέντρωσης και της λαϊκής συμμετοχής και θεσμοθετεί την διαφάνεια λειτουργίας της λαϊκής επιμόρφωσης, καθιερώνοντας τον δημόσιο ετήσιο απολογισμό της ΝΕΛΕ και των κέντρων επιμόρφωσης. Άρθρο 24, παρ.3, 4 και 5 του κανονισμού. Όμως, ο κανονισμός αυτός δεν αποτελεί παρά ένα πρώτο βήμα για την ολόπλευρη ανάπτυξη του ...

Ας δούμε τώρα την συμβολή του καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου στην

λαϊκή επιμόρφωση:

1/ Ανάμεσα στα θέματα της επαγγελματικής καλλιτεχνικής μας αρμοδιότητας, πολλά έχουν εργαστηριακό χαρακτήρα και θα συντελέσουν στην ενεργοποίηση της καλλιτεχνικής ευεσθησίας ή και προδιάθεσης και ενδεχόμενα κάποιου κρυφού ταλέντου των επιμορφωνόμενων.

Τέτοια θέματα, όπως η ζωγραφική, είναι πολύ δημοφιλή κατά κανόνα και έχουν πάντα πολλούς που θέλουν να τα παρακολουθήσουν. Επίσης διάφορες εφαρμογές όπως ζωγραφική σε ύφασμα ή σε δέρμα, αγιογραφία, αναπαλαίωση εικόνων, ελεύθερο σχέδιο, κ.α.

Αυτά τα εργαστηριακά μαθήματα παρουσιάζουν πάντα ζωηρό ενδιαφέρον από άποψη προτίμησης και ικανοποιούν πολλές κρυφές ή συμπιεσμένες ανάγκες για καλλιτεχνική έκφραση και δημιουργία των επιμορφωνόμενων και τους ενθαρρύνουν να ασχοληθούν πιο σοβαρά με αυτά ή να συνεχίσουν σε πιο σωστή βάση. Εδώ η ευθύνη του επιμορφωτή, αυτονότητα είναι μεγάλη γιατί εξαρτώνται πολλά από την κατεύθυνση που θα δώσει!

2/ Μαθήματα που θα βοηθήσουν άλλους κλάδους να ξεφύγουν από την στενά οικονομίστικη αντίληψη όπως είναι παραδείγματος χάριν η διείσδυση του ελεύθερου σχεδίου στην κοπτική-ραπτική, με την ανάπτυξη πιά δημιουργικής σχεδίασης του φορέματος από την στεγνή αντιγραφή ενός πατρών! Φυσικά, αυτό δεν είναι καθόλου εύκολο ούτε γίνεται από την μια στιγμή στην άλλη! Όμως αν οι επιμορφωνόμενοι αντιληφθούν την σημασία του ελεύθερου σχεδίου και τα δημιουργικά του αποτελέσματα, τότε οι διαφορές θα είναι θεαματικές. Όμως πρέπει να παραδεχθούμε πως η προσκόληση στο ....του πατρών είναι και θέμα κύρια, εύκολης λύσης και ίσως και έλλειψης χρόνου.

3/ Θεωρητικά, καλλιτεχνικά μαθήματα, μπορούν να εμπλουτίσουν την θεματολογία της λαϊκής επιμόρφωσης. Τέτοια είναι η ιστορία της τέχνης ή θεωρεία των χρωμάτων, των σχημάτων και της σύνθεσης με απλό και εύληπτο τρόπο. Επίσης, η ιστορία ενός αντικειμένου, όπως παραδείγματος χάριν, η μεταλλοτεχνία στα Γιάννενα ή ο αργαλειός σε μια περιοχή και είναι πάρα πολλές στην Ελλάδα, η συνδεσή του με την

παράδοση του τόπου όπου καλλιεργήθηκε στο παρελθόν και πως μπορεί να αναβιώσει αν διακόπηκε!

Η λαϊκή μας παράδοση με τον απέραντο θυσιασμό της μας παρέχει πολλές δυνατότητες ανάπτυξης τέτοιων θεμάτων.

Ένας άλλος τομέας θεωρητικών μαθημάτων που θα μπορούσαμε να συμβάλλουμε είναι παραδείγματος χάριν η συμβουλευτική γονέων, όπου οι ανάγκες ειδικής διαπαιδαγώγησης είναι πράγματι πάρα πολύ μεγάλη και όλοι ξέρουμε πόσο σοβαρό ρόλο παίζει σε αυτή το οικογενειακό περιβάλλον ενός παιδιού και πόσο η αισθητική του αγωγή και οι καλλιτεχνικές του προτιμήσεις, διαμορφώνονται θετικά, ή τις περισσότερες φορές δυστυχώς, αρνητικά!

4/ Πρόσφατη πείρα μας από τη νομαρχιακή επιτροπή Αττικής όσον αφορά την προτίμηση και ανταπόκριση των επιμορφωμένων σε καλλιτεχνικά θέματα, μας λέει ότι το κοινό δειλά στην αρχή, έχει αρχίσει να στρέφεται σε αυτά με μία αυξανόμενη συμμετοχή. Το γιατί το είπαμε ήδη. Τέτοια θέματα εκτός της ζωγραφικής είναι ήδη:

μπατίκ, ζωγραφική σε δέρμα, ζωγραφική σε ύφασμα, κεραμική και αγγειοπλαστική, παραδοσιακός αργαλειός, υφαντική, ελεύθερο και γραμμικό σχέδιο, πυρογραφία, αγιογραφία, αναπαλαίωση εικόνων, γραφικές τέχνες, καλλιτεχνική βιβλιοδεσία, ξυλογλυπτική, βιτρώ, μακραμέ.

Η συμμετοχή του Λαϊκού Επιμελητηρίου στη λαϊκή επιμόρφωση μέσω των επιμορφωτών καλλιτεχνών, είμαστε βέβαιοι ότι θα δώσει μια διαφορετική οπτική, θα συμβάλλει στο να έρθει ο λαός μας σε πιο στενή επαφή με το μεγάλο, αγνοημένο και παρεξηγημένο κεφάλαιο "Τέχνη" και θα τον κάνει να πλησιάσει και να δει από μέσα τον χώρο αυτό έτσι που να πάρει όχι μόνο στα μάτια του αλλά και στην ζωή του μια άλλη διάσταση!

Γνωρίζουμε ότι η προσπάθεια είναι δύσκολη και η ευθύνη των καλλιτεχνών επιμορφωτών είναι μεγάλη. Σε συνεργασία με την κεντρική επιτροπή λαϊκής επιμόρφωσης και την νομαρχιακή επιτροπή, προτείνουμε

την οργάνωση σεμιναρίων για καλλιτέχνες, παράλληλα με τα διοργανούμενα ήδη για άλλες ειδικότητες. Επίσης είμαστε πρόθυμοι να συμβαλλουμε και να συνεργαστούμε με τους αρμόδιους φορείς στην επιμόρφωση των επιμορφωτών, δεδομένης της ιδιαιτερότητας του καλλιτεχνικού αντικείμενου, αλλά και των επιμορφωνόμενων στους οποίους απευθύνονται, όπως: διαφορετικό επίπεδο, κοινωνικό, αισθητικό, οικονομικό, πολιτιστικό, ηλικία, νοοτροπία, κ.λ.π.

Τελειώνοντας μπορούμε να πούμε ότι η πορεία της λαϊκής επιμόρφωσης πρωταρχικά θα κριθεί από την πρωτοβουλία, την δημιουργικότητα, την φαντασία, τον ενθουσιασμό, το μεράκι όλων αυτών που θα συμμετέχουν στις διαδικασίες της, είτε ως στελέχη και επιμορφωτές, είτε ως επιμορφωνόμενοι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ευχαριστούμε. Σήμερα παρουσιάστησαν κάποιες οργανωτικές ανωμαλίες μπορώ να πω, κι έτσι θα αναγκαστούμε να κάνουμε αλλαγές στο πρόγραμμα. Αυτές είναι οι εξής: Το πρώτο είναι η απεργία που μας ανάγκασε να ρθούμε αργά το πρωί και μετά είναι οι κάπως μεγάλες εισηγήσεις που προηγήθηκαν. Λοιπόν αναγκαζόμαστε την τρίτη εισήγηση, να την περάσουμε σε αυτό το στάδιο και να γίνει συζήτηση μετά και για τις τρεις μαζί. Θα προηγηθεί διάλειμμα και θα γίνει συζήτηση μετά. Επομένως, θα διαβάσουμε τώρα την εισήγηση αυτή, θα κατατεθούν οι ερωτήσεις και μετά θα γίνει διάλειμμα και συζήτηση. Επίσης, να πω το εξής. Δυο από τις εισηγήσεις της ημέρας και συγκεκριμένα η καλλιτεχνική αγωγή στα ειδικά άτομα, και η εκθεσιακή εικαστική δραστηριότητα και παιδεία του λαού, δεν θα σας δωθούν πολυγραφημένες, για τεχνικούς λόγους στάθηκε αδύνατο, όμως θα πολυγραφηθούν και από Δευτέρα θα βρίσκονται στην έκθεση του Ωδείου από όπου και θα μπορείτε να τις προμηθευτείτε.

Την εισήγηση που θα γίνει τώρα, εισηγητής είναι ο Γρηγόρης Γκουτζής ο συνάδελφος, μόνο επειδή ήταν Αμερικάνος δεν του είναι πάρα πολύ εύκολο να την διαβάσει, θα μπορεί όμως να απαντήσει σε ερωτήσεις κι έτσι θα την διαβάσω εγώ.

(διαβάζει)

Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η τέχνη σαν θεραπεία όταν είναι έξω από ένα εκπαιδευτικό σύστημα ή σαν αργοθεραπεία μέσα σε κάποιο ειδικό σχολείο, λειτουργούν σε συνεργασία με τους άλλους χώρους του συστήματος για να βοηθήσουν τις γενικές ικανότητες και το καλώς έχει του ανθρώπου. Ο βασικός στόχος είναι η αρμονία του ανθρώπου με τον ίδιο του τον εαυτό και με το κοινωνικό του περιβάλλον. Αυτά τα συστήματα έχουν δημιουργηθεί σε σχέση με το συγκεκριμένο πρόβλημα τρόπους και ανάγκες των ανθρώπων αυτών.

Η τέχνη σε ορισμένα από αυτά τα συστήματα αποκτούν ονόματα όπως: ψυχογράμα (θέατρο), μουσικοθεραπεία, κινησιοθεραπεία (χωρός), και εργοθεραπεία, εικαστικά μέσα.

Η τέχνη σαν θεραπευτικό μέσον ήδη χρησιμοποιείται και προσφέρεται σε πολλούς χώρους της κοινωνίας μας, χώρους που πολλές φορές δεν γνωρίζουμε. Πριν μιλήσω ιδιαίτερα για το παιδί με νοητικά προβλήματα, θα αναφερθώ πρώτα και σύντομα στις ομάδες ανθρώπων που έχουν ένα πρόβλημα περισσότερο από τα καθημερινά:

- Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει περιπτώσεις με άτομα τυφλά, κωφάλαλα, κουφά, μουγγά, σπαστικά και ανάπηρα που δεν είναι απαραίτητα νοητικά καθυστερημένα. Οι θεραπευτικές τέχνες στις περιπτώσεις αυτές, χρησιμοποιούνται για να μεταφέρουν έννοιες και μηνύματα μέσα από όλες τις άλλες αισθήσεις για να αναπληρώσουν την όποια έλλειψη. Έτσι τα βοηθούν να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και να κατανοήσουν καλύτερα τα ερεθίσματα από το περιβάλλον.

- Η δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει άτομα που βρίσκονται σε κέντρα κοινωνικής επανένταξης δηλαδή, αναμορφωτήρια, νοσοκομεία μακρόχρονης θεραπείας για αλκολισμό, ναρκωτικά και τα λοιπά. Οι τεχνικές κυρίως δεξιότητες που προσφέρονται σε αυτά τα κέντρα, απευθύνονται στην ηθική ποιότητα του ατόμου με απώτερο σκοπό την

επαγγελματική του αποκατάσταση.

- Άλλη ομάδα είναι τα ορφανά. Μαθήματα γραμμικών σχεδίων τους προσφέρονται μέσα στο ορφανοστάσιο, αφού γείρουν από το κοινό σχολείο της γειτονιάς. Αναφέρω αυτή την ομάδα μόνο γιατί αυτά τα πρόσθετα μαθήματα, που είναι ένα μέρος της τέχνης γίνονται με σκοπό τον τεχνολογικό προσανατολισμό. Η δημιουργική λύση της γλώσσας της τέχνης, πιστεύω ότι είναι εκείνη που θα μπορούσε να βοηθήσει δημιουργικά αυτά τα παιδιά δίνοντάς τους νόημα και αγάπη για την ύπαρξη.

- Τέταρτη ομάδα είναι οι ηλικιωμένοι που μένουν στα γηροκομεία. Στην Ελλάδα ως τώρα, η εργοθεραπεία δεν χρησιμοποιείται στους χώρους αυτούς όπως συμβαίνει στο εξωτερικό. Στα άτομα αυτά που νιώθουν παραμερισμένα, η εργοθεραπεία προσφέρει βασική και σημαντική αίσθηση ότι ζουν και συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική δομή και αυτό δίνει αξία στην ζωή τους και στην κοινότητα.

- Πέμπτη ομάδα είναι τα άτομα που βρίσκονται σε άσυλα για σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα. Εδώ η εργοθεραπεία χρησιμοποιείται για να απελευθερώσει τα υποσυνείδητα συμπλέγματα και προβλήματα. Αυτός ο χώρος συνήθως δουλεύεται από ψυχολόγο ειδικευμένο στην τέχνη-θεραπεία.

Θα αναφερθώ τώρα στα παιδιά με ειδικά νοητικά προβλήματα, ηλικίας 5.30 ως 17. Πρώτα θα δώσω μια βασική εικόνα του χαρακτήρα των προβλημάτων τους.

Κοινό τους χαρακτηριστικό είναι ότι οι νοητικές τους ικανότητες έχουν μια πιο αργή και περιορισμένη ανάπτυξη. Αυτά τα προβλήματα προκαλούνται από έναν ή περισσότερους παράγοντες σε συνδιασμό. Οι παράγοντες αυτοί: στερημένο περιβάλλον, συναισθηματικά προβλήματα, βλάβες στο κεντρικό νευρικό σύστημα, ρυθμός ωρίμανσης.

Αυτή η εικόνα των προβλημάτων τους γίνεται πιο σύνθετη όταν προστεθεί και κάποια σωματική δυσλειτουργία. Το σύστημα εκπαίδευσης γι'αυτά τα παιδιά, εξελίσσεται και οργανώνεται σε σχέση με τις ανάγκες, τις

200.000 παιδιά από 4 έως 16 χρονών, έχουν κάποιο ειδικό πρόβλημα. Οι ψυχίατροι νομίζουν ότι ο αριθμός αυτός είναι στην πραγματικότητα μεγαλύτερος. Από αυτές τις 200.000 ένα ποσοστό το οποίο δεν στάθηκε δυνατόν να γνωρίσουμε είναι παιδιά με νοητικά προβλήματα. Στην Ελλάδα υπάρχουν περίπου 35 σχολεία με 3000 περίπου θέσεις για την εκπαίδευση παιδιών με νοητικά προβλήματα. Πέντε έως έξη από αυτά τα σχολεία είναι αναγνωρισμένα από το κράτος, δύο έως τρία είναι κρατικά και τα υπόλοιπα είναι απλώς αναγνωρισμένα.

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ

Το νομοσχέδιο που κατοχυρώνει την ειδική εκπαίδευση, ο νόμος 1143, προβλέπει για όλη την Ελλάδα 10 θέσεις για εργασιοθεραπεία, αποθεραπευτές με δίπλωμα των ΚΑΤΕΕ, ή ανάλογη σχολή του εξωτερικού και 10 θέσεις για τεχνικούς.

Το νομοσχέδιο δεν ξεκαθαρίζει το είδος του διπλώματος που χρειάζεται ούτε προσδιορίζει ακριβώς την λέξη τεχνικός!

ΤΑ Κ.Α.Τ.Ε.Ε

Στην Ελλάδα μέχρι τώρα αυτό το σχολείο προσφέρει σπουδές για εργασιοθεραπεία. Η σπουδή διαρκεί 3 χρόνια. Στα πρώτα 3 εξάμηνα είναι ωράριο εργασίας 4 ώρες την εβδομάδα και γίνεται εξειδίκευση σε βασικές αρχές στην τέχνη. Αυτά τα μαθήματα διδάσκονται από απόφοιτους της σχολής Καλών Τεχνών. Δεν είναι υποχρεωτικό για τους σπουδαστές να έχουν ήδη γνώση ή εμπειρίες πάνω στην τέχνη, οι σπουδές

Τα αναφέρω αυτά γιατί αναρρωτιέται αν αυτά τα βασικά εφόδια

χρησιμοποιήσει σωστά την τέχνη στον τομέα του!

ΣΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η σημασία των δημιουργικών στοιχείων του παιδιού τη χρησιμοποιούν και την μελετούν γενικά όλες οι ειδικότητες που ασχολούνται με το παιδί. Παραδείγματα:

1ο Παράδειγμα: Ψυχίατροι και ψυχολόγοι μελετούν τα έργα των παιδιών για να αξιολογήσουμε μερικά από τα νοητικά και φυσικά χαρακτηριστικά τους. Αυτά είναι:

- Τρόπος και ικανότητα συντονισμού και εκτέλεσης κάποιας εντολής,
- Εικόνα της σχέσης του παιδιού, του αισθήματός του και της αυτοκαταννόησης όπως επίσης και της καταννόησης του εαυτού τους μέσα στο περιβάλλον.

2ο Παράδειγμα: Οι θεραπευτές του ...λόγου και κοινωνικοί λειτουργοί που μελετούν τα προβλήματα των παιδιών για να αρχίσουν ή να συνεχίσουν την εργασία σε συγκεκριμένα προβλήματα που αφορούν την ειδικότητά τους.

3ο Παράδειγμα: Μέσα στην τάξη ο εκπαιδευτής μπορεί να χρησιμοποιήσει δημιουργικά μέσα και μεθόδους όπως: σχέδια, χρώματα, πλαστελίνη, κ.λ.π.

Για το παιδί ή τα παιδιά που ...η ικανότητα αυτοσυγκέντρωσης, το αγχος ή η κούραση έχουν σαν αποτέλεσμα την διάσπαση της αρμονίας μεταξύ των παιδιών ή ανάμεσα στα παιδιά και τον εκπαιδευτή. Ο δάσκαλος χρησιμοποιεί υλικά σαν πρόσθετο μέσον, έτσι ώστε το παιδί να μπορεί να δει χειροπιαστά μια έννοια. Όταν ένας δάσκαλος που έχει ...για την ειδική έκφραση και την χρησιμοποιεί δημιουργικά. Θέλει να επιτρέψει στο παιδί να γνωρίσει αυτή την ελευθερία.

ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Ο εργοθεραπευτής, που έχει παρόμοια στάση με τον δάσκαλο μέσα στην τάξη, όπως ανέφερα πριν και διαθέτει επιπλέον γνώση και εμπειρία

γύρω από την τέχνη, θα εργάζεται στην ομάδα της εργοθεραπείας, με τα παιδιά. Αυτή η εργασία γίνεται με συγκεκριμένους τρόπους και υλικά παρμένα από τις τέχνες μέσα από ένα πιο συστηματικό και χρονικό διάστημα.

Επίσης σημαντικό ρόλο παίζει η λειτουργικότητα του χώρου μέσα στον οποίο γίνεται η εργασία. Ο εργοθεραπευτής εργάζεται και στοχεύει στο να καλλιεργήσει αυτοπεποίθηση, ενδιαφέρον και δυνατότητες στο παιδί μέσα από τα έργα του και στο να το ενεργοποιήσει αισθητικά μέσα από τα αισθητήριά του.

Ένας ακόμη βασικός στόχος του θεραπευτή είναι να βοηθήσει στην ανάπτυξη συντονισμού μεταξύ του νου και το σώματος του παιδιού όπως επίσης και την συνεργασία του παιδιού με τα άλλα παιδιά μέσα στο περιβάλλον.

Το θέμα της συνεργασίας έχει την ρίζα της στην έννοια της κοινωνικής δομής μέσα στην οποία το παιδί ή θα προσπαθήσει ή θα αναγκαστεί να γίνει μέλος της, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για την δική μας κοινωνία ή για μια κοινωνία κατασκευασμένη και βασισμένη στις δικές τους ανάγκες. Οι τέχνες σε συνδιασμό, ή κάθε μια χωριστά, θέατρο, μουσική, χωρός, εικαστικά, κι ακόμα και τέχνες σαν την βασική μαγειρική, που είναι αναγκαίες για την επιβίωση, χρησιμοποιούνται για αυτούς τους βασικούς στόχους ή για άλλα πιο εξειδικευμένα προβλήματα του παιδιού. Οι αξίες που κερδίζει ένα παιδί από την τάξη, και όλες τις θεραπευτικές αγωγές, μπορούν να το βοηθήσουν αργότερα στο να αναπτύξει μια μορφή εργασίας μέσα από την εργασιοθεραπεία.

ΕΡΓΑΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Η εργασιοθεραπεία θα προσφέρει πρακτικές συγκυρίες επάνω στην εργασία προσπαθώντας να αναπτύξει ικανότητες το παιδί και τον τρόπο για να είναι πιο ανεξάρτητο, πιο αυτοεξυπηρετούμενο μέσα από κάποια απλή μορφή εργασίας στην μελλοντική του κοινωνία.

Θα ήθελα να πώ εδώ ότι οι απόψεις που ανέφερα για το ειδικό

σχολικό σύστημα σχετικά με το πως θα χρησιμοποιούνται τα δημιουργικά στοιχεία του παιδιού, είναι λίγο πολύ αυτό που αισθάνομαι πως θα έπρεπε να είναι! Πολλές φορές όμως δεν είναι. Στα χρόνια που έχω δουλέψει σε ειδικά σχολεία, πολλοί άνθρωποι με έχουν ρωτήσει: "τι κάνει η εργοθεραπεία;" Είναι ένα μάθημα που διδάσκει τέχνη σε αυτά τα παιδιά; Θα γίνουν καλλιτέχνες ή θα μπορούν να ασχοληθούν με καλλιτεχνικές εργασίες;

Μερικοί άνθρωποι, συχνά συνάδελφοι ή και άλλοι που έχουν μερικά συγκεκριμένα και με το παιδί, αναρωτιούνται για την αξία της δημιουργικής εργοθεραπείας. Πολλές φορές οι εκφράσεις κι ακόμα και έλλειψη σεβασμού για τις δημιουργικές προσπάθειες του παιδιού, καθώς επίσης σοβαρές αμφιβολίες για την άποψη ως προς την δημιουργική ατμόσφαιρα στην ώρα της εργοθεραπείας. Αυτό το πρόβλημα μου έδωσε την αφορμή να εκφράσω με λόγια αυτό που έκρυβα μέσα μου. Έπρεπε λοιπόν να εξηγήσω την θέση μου με μια περισσότερο συνηθισμένη γλώσσα. Αναπτύσσοντας τις σκέψεις μου βρήκα ότι μόνο λίγα λόγια δεν ήταν αρκετά να εξηγήσω αυτό που αισθανόμουνα. Για μένα η αληθινή έννοια και η αξία της εργοθεραπείας πήγαζε μέσα από τις φλέβες της έννοιας της τέχνης. Θα ήταν αλήθεια να απαντούσα ότι αυτή η ειδική ατμόσφαιρα βοηθάει, ότι κάνει καλό στα παιδιά αλλά με ρωτούσαν γιατί δημιουργική και όχι απλά πρακτική εργοθεραπεία:

Με τα παιδιά που συνεργάστηκα αυτά τα χρόνια νιώθω ότι κατανόησα όχι μόνο τον εαυτό μου αλλά και τα βασικά ερωτήματα: Πώς, πότε, πού και γιατί η δημιουργικότητα ή η τέχνη είναι πράγματι απαραίτητη βοήθεια στην ζωή όλων μας. Ένιωθα ότι η απάντησή μου θα ήταν αληθινή μόνο εάν έκφραζε τον εαυτό μου και τα παιδιά. Δηλαδή θα έπρεπε κατά κάποιο τρόπο να είναι μια αλήθεια που έχει απήχηση σε όλους τους ανθρώπους. Με σεβασμό στην ανάγκη που έχω για δημιουργικότητα καθώς και στην ...των παιδιών, σχημάτισα ένα είδος κώδικα που με βοηθάει να διατηρώ την θέση μου και τα βασικά μου πιστεύω για την δημιουργική εργοθεραπεία. Νομίζω ότι αυτός ο κώδικας

βοηθάει κατά κάποιον τρόπο τους ανθρώπους γύρω μου που έχουν την αμφιβολία να κατανοήσουν και να καταλάβουν καλύτερα την θέση μου. Θα ήθελα εδώ να σας παραθέσω τις σκέψεις μου σαν απάντηση μέσα από μια κωδικοποιημένη φόρμα. Στην συνέχεια θα σας παραθέσω και μια δεύτερη σκέψη πάνω στο πρόβλημα που μπορεί να δημιουργηθεί όταν η έννοια της τέχνης λείπει από την καθημερινή μας ζωή.

(αλλαγή κασσέτας 3)

...Ο άνθρωπος είναι ένα μέρος της φύσης. Ο άνθρωπος γεννιέται με έστικτα, φυσικές δυνατότητες και προνόμια. Οι δημιουργικές τάσεις είναι μέρος της φυσιολογίας του ανθρώπου. Η δημιουργική τάση είναι δικαίωμά του γι' αυτό είναι καθήκον μας, με σεβασμό προς την ίδια μας την φύση να επιτρέψουμε να αναπτυχθούν τα δικαιώματα του ανθρώπου. Είναι υποχρεωσή μας σαν άνθρωποι με ιστορία, να αποδεχθούμε την ανάγκη για δημιουργικότητα που υπάρχει μέσα στην φύση μας μέσα από όλο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Όπως εξίσου σημασία έχει η υποχρέωσή μας σαν άνθρωποι με ιστορία να παρέχουμε σωστή και σεβαστή παιδεία. Με νόημα και δυνατότητες να αναγκωριστούνε όλες οι γλώσσες που έχει βρει ο άνθρωπος για να εκφράσει τον εαυτό του. Η τέχνη είναι τρόπος και γλώσσα ζωής. Τα καλλιτεχνικά είναι μέσα, τρόπος που χρειάζεται ο άνθρωπος για να επικοινωνήσει, να εκφραστεί και να ζήσει ιδιαίτερα και πληρέστερα. Αισθάνομαι την ανάγκη να πώ πως όπως ο άνθρωπος χρειάζεται να ανασαίνει για να υπάρχει, άλλο τόσο έχει την ανάγκη να ανασαίνει μέσα από την πληρότητα που εκπέμπει η ακτινοβολία της δημιουργικότητας. Μια σκέψη μου γεννήθηκε χάχνοντας στα χαρτιά μου για στοιχεία και όρους που εκφράζουν ορισμένα προβλήματα. Μια λέξη, ο όρος "στερεοαγνωσία" μου τράβηξε την προσοχή. Δεν την είχα ξανασυναντήσει. Η λέξη αυτή εννοεί, μια μορφή αγνωσίας, κανένας δεν μπορεί να γνωρίσει αντικείμενα ή να συλλάβει το σχήμα τους αγγίζοντάς τα ή νιώθοντας τα. Αυτός ο όρος είναι ξενόφερτος. Σκέφτηκα ότι αν λέγαμε προς το κοινωνικό μας σύστημα, μια φόρμα ή σήμα, τότε θα μπορούμε να τον παρομοιάσουμε με το

αντικείμενο ή σήμα που ανέφερα παραπάνω στην έννοια της "στερεοαφασίας" αλλά βέβαια από την αφηρημένη του μορφή. Ο καθένας ψάχνοντας σε αυτή τη φόρμα, έπρεπε να αναγνωρίσει την ανάγκη για να ψάξει ενώ η απάντηση στο πώς αυτός και αυτή η φόρμα είναι αν...σκεπτόμενος τα βασικά ερωτήματα, τι, πώς, πού και γιατί. Αν ο άνθρωπος δεν έχει σωστή και κατάλληλη εμπειρία και από τους τρόπους που εκφράζουν τη γλώσσα των αισθήσεων εξ αιτίας της θωλής εικόνας, της έννοιας της τέχνης και της παρεμπόδισής του να έχει μια σωστή θέση στη παιδεία, τότε θα του είναι πρόβλημα να δημιουργήσει σφαιρική εικόνα του εαυτού του και του περιβάλλοντος που ζει.

Με αυτές τις σκέψεις στην ομιλία μου προσπάθησα να εξηγήσω τι είναι για μένα η εργοθεραπεία και τι προσπαθεί να κάνει με τα παιδιά. Ελπίζοντας ότι αυτές οι σκέψεις μπορούν να προσφέρουν μια βοήθεια στο γενικό σκόπο του συνεδρίου αυτού.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνάδελφοι τώρα θα γίνει διάλειμμα και παρακαλώ να μας φέρετε γραπτές ερωτήσεις.

(διάλειμμα)

Συνεχίζουμε με τις ερωτήσεις, έχουν κατατεθεί μόνο 2 ερωτήσεις. Στο μεταξύ παρακαλώ, έχει ανοίξει κατάλογος ομιλητών και έχουν γραφτεί 2, όσοι θέλουν ας γράφτούν.

Λοιπόν, η ερώτηση για τον Πέτρο τον Ζουμπουλάκη είναι από τη συνάδελφο Μαύρου:

ΕΡΩΤΗΣΗ: Πού διοργανώνονται σεμινάρια για άλλες ειδικότητες καλλιτεχνικές για καλλιτέχνες και ποιοί προσκαλούνται και από ποιόν;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ: Σεμινάρια για καλλιτέχνες, καλλιτεχνικά ακόμη δεν έχουν αρχίσει να δημιουργούνται. Έχει γίνει τον περασμένο Φλεβάρη ένα σεμινάριο το οποίο αφορούσε γενικές ειδικότητες από τις ήδη διδασκόμενες στα κέντρα επιμόρφωσης, αλλά όχι ειδικά καλλιτεχνικά. Έγινε στην Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία τον περασμένο Φλεβάρη. Καλλιτέχνες δεν έλαβαν μέρος όπως είναι φυσικό, αλλά έλαβαν μέρος σαν παρατηρητές του σεμιναρίου διάφοροι φορείς,

μεταξύ αυτών και εγώ ήμουν, αλλά δεν έγινε ειδικά σεμινάριο για καλλιτέχνες!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Γκουτζής, από την συνάδελφο Σίνα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μου έκανε εντύπωση η πλήρης γνώση του θέματος της ανθρώπινης ύπαρξης σαν κομμάτι της φύσης στη δημιουργία. Πώς θα μπορούσε να γίνει και στην Ελλάδα μια τέτοια προσπάθεια για να μορφωθούν έτσι μερικοί Έλληνες;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΓΚΟΥΤΖΗ: Πρώτο και κύριο εγώ δεν είμαι σε θέση να προτείνω κάτι τέτοιο, εγώ προσωπικά, νομίζω αυτή η σκέψη θα βγει από μια συλλογική προσπάθεια των ανθρώπων.

Πρώτο και κύριο θα ήθελα να πώ ένα ευχαριστώ για τα λόγια που λέει, αλλά θα ήθελα να τονίσω, όπως αναφέρθηκα και στην ομιλία ότι η γνώση ή τέλος πάντων αυτή η προσπάθειά μου για να νοιώσω τα προβλήματα και μέσα στον εαυτό μου και στα παιδιά, έρχεται πρώτον και κύριον από την εμπειριά μου που έχει γίνει εδώ στην Ελλάδα. Δεν εσπούδασα ειδικά για εργοθεραπεία, σπούδασα την τέχνη και με αυτή την αγάπη προσπάθησα να προσφέρω στα παιδιά κάτι.

Από τα παιδιά, από συνάδελφους που είχα κατά καιρούς στα διάφορα ιδρύματα που είχαν εκπαιδευτεί, που ...για την αγάπη για αυτή την προσπάθειά μου και τους ανθρώπους που είναι στο χώρο της τέχνης, με έχουν βοηθήσει να καταλάβω καλύτερα αυτά που προσπάθησα να πώ. Δεν έχει βγει από καμία σπουδή κι έτσι δεν νομίζω ότι μπορώ να δώσω κάτι συγκεκριμένο πάνω σε αυτή την ερώτηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Άλλη ερώτηση δεν υπάρχει, προχωρούμε στους ομιλητές, πρώτη ομιλήτρια η συνάδελφος Μυταρά.

ΜΥΤΑΡΑ: Θέλω να σας μιλήσω για ένα πολιτιστικό σχολείο που είναι και λαϊκής επιμορφωσης, το Εργαστήρι Τέχνης της Χαλκίδας. Ήδη η δουλειά θα εκτεθεί και εδώ και απέναντι στο Ωδείο.

Ιδρύθηκε το 1978, από τον Δήμαρχο της Χαλκίδας τον Γιάννη Σπανό, τον Δημήτρη Μυταρά ο οποίος κατάγεται από την Χαλκίδα και μένα.

Στόχος μας ήταν να βοηθήσουμε την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης και πάνω από όλα την ανύπαρκτη μέχρι τότε εικαστική της παιδεία. Τώρα όσοι από σας γνωρίζεται την Χαλκίδα, θα έχετε υπόψη σας ότι είναι ένα τυπικό δείγμα ελληνικής επαρχίας, παρόλη την μικρή απόσταση που την χωρίζει από την Αθήνα. Υπάρχει ένα πλήθος από αστούς και μεγαλοαστούς, με τα γνωστά κοινά ενδιαφέροντα της επαρχίας, δηλαδή μικρές κλειστές συγκεντρώσεις για να παίξουνε χαρτιά, συχνή επαφή με την Αθήνα και με το εξωτερικό. Επίσης υπάρχει ένα πλήθος από μικροαστούς και εργάτες. Οι τελευταίοι επανδρώνουν τις 120 βιομηχανικές μονάδες που έχει η γύρω περιοχή.

Μια φυσική διοχέτευση για τους πρώτους είναι η Εταιρεία Εμπορικών Σπουδών, για τους δεύτερους, τουλάχιστον μέχρι τώρα, αμφίβολης δύναμης σύλλογοι με καλές προθέσεις και καμία υποστήριξη από το κράτος. Την τραγική όμως όψη της Χαλκίδας, νομίζω ότι θα την δει κανείς στους νέους! Είναι αβοήθητοι ουσιαστικά και από οικογένεια και από σχολείο, και περιφέρονται στους δρόμους και στις καφετέριες στην Χαλκίδα χωρίς να ξέρουν τι να κάνουν!

Όταν ξεκινήσαμε το σχολείο, το πρώτο τμήμα που δημιουργήσαμε, ήταν ένα τμήμα για ενήλικες. Οι περισσότεροι από τους μαθητές μέχρι τότε, ζωγραφίζανε μόνοι τους, ή φοιτούσανε στα τμήματα ζωγραφικής της ΝΕΛΕ της Χαλκίδας. Αυτό σημαίνει πως επί τρεις ώρες την εβδομάδα, αντέγραφαν από κάρτες με λάδι, τα γνωστά θέματα, τον ναυτικό με το τσιμπούκι, το καράβι που κινδυνεύει, το παιδάκι που κλαίει, υπό την επίβλεψη μιάς κυρίας, συμπαθέστατης από ότι έμαθα κατά τα άλλα, η οποία όμως δεν είχε καμία σχέση με την εικαστική παιδεία! Δηλαδή είναι ερασιτέχνης. Στη συνέχεια τα κορνιζόνανε με τις γνωστές τις χρυσές τις κορνίζες, που ήταν κρεμασμένα στα σπίτια τους και κάποια στιγμή τα εκθέτανε, στην έκθεση που γίνεται κάθε χρόνο των Ευβοαίων ερασιτεχνών.

Επειδή είμαι στο συμβούλιο της ΝΕΛΕ της Χαλκίδας και επειδή προσπάθησα να αλλάξω αυτή την απαράδεκτη κατάσταση, δυστυχώς

πρέπει να σας πω ότι εξακολουθεί να υπάρχει, παρόλη την παρουσία ενός νομάρχη που είναι έξυπνος άνθρωπος!

Από τους ίδιους τους πρώτους μας μαθητές, στην αρχή είχαμε μεγάλες αντιδράσεις, δηλαδή, τρομάξανε όταν ακούσανε ότι θα έπρεπε επί τρία χρόνια, να έρχονται στο σχολείο, 3 φορές την εβδομάδα, από 3 ώρες, να ζωγραφίζουν χρώμα από την φύση, σχέδιο από την φύση και αυτό έτσι το μυστηριώδες μάθημα του βασικού σχεδίου που πρώτη φορά το ακουγανε και που κατά την γνώμη μου πολλοί άλλοι Έλληνες δεν το ξέρανε. Ακόμη πως θα έπρεπε να παρακολουθούν 2 φορές την εβδομάδα Ιστορία της Τέχνης, διαλέξεις κάθε μήνα και να επισκέπτονται την Αθήνα, Μουσεία και Γκαλερί.

Ομολογώ ότι ότι αντίδραση υπήρχε στην αρχή, τόση αγάπη και φανατισμός δημιουργήθηκε σε λίγο, δηλαδή ήταν άνθρωποι που θέλανε και ερχόντουσαν. Γυναίκες με οικογενειακές υποχρεώσεις, οι οποίες πολλές φορές έφεραν και τα παιδιά τους στο σχολείο και δεν ήξεραν τι να τα κάνουνε, ερχότανε το πιστιρίκι και έκανε δίπλα της τα μαθηματικά του, επαγγελματίες ή υπάλληλοι σε δημόσιες υπηρεσίες, ή εργάτες, σκουπίζανε, μεταφέρανε τραπέζια, αγοράζανε λάμπες και προβολείς για το σχολείο, έχω δει στρατηγό να κουβαλάει ντουλάπια! Τώρα πιά, μετά από 5 χρόνια ουσιαστικής δουλειάς, από όλους και σε όλους τους τομείς, το εργαστήριο λειτουργεί σαν σύλλογος με την επωνυμία Πολιτιστικό Κέντρο Χαλκίδας και ...

Διοικείται από 7μελές αιρετό συμβούλιο, τους ανανείς ήρωες όπως τους λέω εγώ, στεγάζεται σε ένα διόροφο κτίριο το οποίο μας έχει παραχωρήσει ο δήμος, έχει όλο τον τεχνικό εξοπλισμό στην διάθεσή του, δηλαδή, τραπέζια, καβαλέττα, τηλεσκόπιο, προβολέα για σλάϊτς και λοιπά.

Τα έσοδα του σχολείου προέρχονται από μια μικρή επιχορήγηση του Υπουργείου Πολιτισμού, πάνω σε αυτό το τελευταίο, μου είπαν στην Χαλκίδα ότι μας δίνουν δυόμισυ εκατομμύρια λέει και τι τα κάνουμε! Από μηνιαίες εισφορές των μαθητών και μελών του, είναι 500 δρχ. για

τους μαθητές και 100 δρχ. για κάθε μέλος τού συλλόγου. Φυσικά οι οικονομικές του ανάγκες είναι τεράστιες. Οι δάσκαλοι πληρώνονται, πολύ λίγο βέβαια σε σχέση με αυτό που προσφέρουν γιατί στυτώνονται όλοι, έρχονται από την Αθήνα στη Χαλκίδα και γυρίζουν το βράδυ, αλλά οπωσδήποτε πληρώνονται. Στα 10 από τα 25 παιδιά, τους δίνουμε εμείς τα υλικά! Εδώ πρέπει να αναφέρω ότι από τις 120 βιομηχανικές μονάδες οι οποίες είναι στα περίχωρα της Χαλκίδας, μόνο τρεις μας βοήθησαν οικονομικά με μηδαμινά ποσά, ενώ μια μας παρέχει πλαστικά χρώματα σε τιμή κόστους.

Τα τμήματα ζωγραφικής τα παρακολουθούν αυτή τη στιγμή 90 παιδιά, των δημοτικών σχολείων και υπάρχει και μια λίστα από παιδιά που περιμένουν, χωρισμένα σε 6 τμήματα των 15 παιδιών, πολύ σημαντικό τα 15 παιδιά γιατί πρέπει να έχει λίγα παιδιά η κάθε τάξη, 35 παιδιά των γυμνασίων και ζωγραφίζουν όλοι αυτοί από 1 φορά την εβδομάδα επί 2-2.30 ώρες. Αντίθετα, οι ενήλικες, οι οποίες χωρίζονται σε πρωινό και απογευματινό τμήμα, ζωγραφίζουν 3 φορές την εβδομάδα, 3 ώρες κάθε φορά. Το σχέδιο το διδάσκει ο Διονύσης ο Παπαδόπουλος, το χρώμα η Ελένη η Μωραϊτή και ο Λάκης ο Παντασκίδης, το βασικό σχέδιο εγώ, την Ιστορία της Τέχνης η Ελένη η Μωραϊτή.

Τα παιδιά τα έχουν αναλάβει η Αθηνά η Αναστασιάδου, η Φρόσω, η Μαρία και εγώ. Τώρα δεν έχουμε ...πως τα τμήματα των ενηλίκων έχουμε ένα επιμορφωτικό χαρακτήρα, αισθανόμαστε βέβαια πόσο τους βοηθάμε, ακόμα και ταξιακά, αυτό το λέω γιατί είδα πάρα πολλές γυναίκες να σώζονται ακόμη και από την νευρασθένια, βρήκανε μια διέξοδο αυτοί οι άνθρωποι, όπως επίσης πως μπορούνε με τις γνώσεις τους και την ανάπτυξη της ευαισθησίας τους να επηρεάσουν το οικογενειακό και στο κοινωνικό τους περιβάλλον. Όμως εκεί που ένα χρόνο έχουμε ρίξει όλο το βάρος της προσπάθειάς μας, είναι ένας χρόνος που έχουν γίνει τα παιδικά τμήματα, είναι τα παιδιά.

135 πλάσματα, έρχονται στο εργαστήρι τέχνης και μαθαίνουν με την ζωγραφική και το παιχνίδι - γιατί κατά κάποιο τρόπο παίζουμε και

ζωγραφίζουμε - να είναι φίλοι μεταξύ τους και με μας. Παρατηρούν την φύση, τον άνθρωπο, το τριαντάφυλλο, το δένδρο και την ερμηνεύουν. Ανακαλύπτουν τις ιδιότητες της γραμμής, των σχημάτων, των χρωμάτων. Ο Γκαντίνς, ο Κλαίρ, ο Ρουσσώ, είναι τα μεγάλα τους παραδείγματα, τους δείχνουμε συνέχεια σλάιτς και κάνουμε συνέχεια αναφορές στη ζωγραφική. Ασκουν την φαντασία τους, μαθαίνουν να είναι ελεύθεροι όπως στα όνειρά τους. Όλοι μας πούμε ξέρουμε ότι ο κορμός του δένδρου είναι καφέ, η θάλασσα είναι μπλέ! Εμείς τους είπαμε ότι στα όνειρά τους μπορεί να μην είναι κι έτσι και καλό είναι να αρχίσει να βγαίνει ότι είναι μέσα τους. Μεθοδεύουν την τεχνική τους, έρχονται σε επαφή με το λόγο και την πλαστική φτιάχνοντας κούκλες και χαρτογλυπτική. Και τέλος τα υλικά που χρησιμοποιούν είναι απλά και διαφορα, παίρνουμε χαρτί του μέτρου, πλαστικά χρώματα, αυτά που βάζουμε τους τοίχους, σπάγγους, χαρτιά από περιοδικά...

Τώρα, μέσα στο πρόγραμμά μας είναι να δημιουργήσουμε τμήματα εφαρμοσμένης τέχνης. Δηλαδή η Χαλκίδα έχει ένα πολύ ωραίο χρώμα και έχει και μια παράδοση στην κεραμική. Επίσης σε όλους μας είναι γνωστά τα σταμπωτά τα μαντήλια της Κύμης και στα χωριά υπάρχουν και ακόμη αργαλειοί. Φυσικά δεν μας ενδιαφέρει να επαναλάβουμε αυτούσια φόρμες και μοτίβες παραδοσιακά, ελπίζουμε μέσα από μια σύγχρονη παιδεία, με τη βοήθεια του βασικού σχεδίου και της οπτικής αντίληψης, να ξαναβρούμε τις ρίζες μας. Κι όταν λέω ρίζες, εννοώ τις αντιθέσεις των σχημάτων, των χρωμάτων, τους ρυθμούς που από παλιά χρησιμοποίησε ένας λαός γεννημένος δίπλα σε αυτή τη θάλασσα και κάτω από αυτό τον ήλιο! Εύχομαι να γίνουν βέβαια τέτοια σχολεία, γρήγορα και σε άλλες πόλεις. Ξέρω πως στο Λονδίνο, στο Παρίσι και σε άλλες χώρες, υπάρχουν αντίστοιχα, εδώ μπορεί να μας βοηθήσει ο συνάδελφος ο Αγγλος, στα οποία φοιτούν πάρα πολλοί ενήλικες σε απογευματινά τμήματα και τα οποία έχουν καταπληκτικούς δασκάλους και πλήρη τεχνικό εξοπλισμό! Προσωπικά το έχω προτείνει στον δήμαρχο της Αθήνας, και τότε, τότε λέω, πριν από 2 ή 3 χρόνια, το αρνήθηκε λόγω ελλείψεως

χρημάτων.

Πιστεύω ότι όταν η καλλιτεχνική παιδεία, σαν μερική πιά επιμόρφωση μπει στα σπίτια μας, τότε ερείς οι καλλιτέχνες θα υπάρξουμε ουσιαστικά στη λαϊκής συνείδηση και τα παιδιά μας θα λουλουδίσουν μέσα από ένα διάλογο ουσιαστικό.

Δεν θέλω να σας κουράσω άλλο, θα τελειώσω μόνο με δυο λόγια του Ρήντ: "Ο μόνος τρόπος για να αποτραπούν οι πόλεμοι, είναι η αγωγή και ένα από τα πιο αποτελεσματικά μέσα, είναι η καλλιτεχνική παιδεία".

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Βεργιτσάκης.

ΒΑΡΓΙΤΣΑΚΗΣ: Συνάδελφοι, πολλές φορές από δω χειροκροτήσαμε αρκετές σωστές προτάσεις που έχουν γίνει μέσα από όλα τα θέματα που έχει επεξεργαστεί το συνέδριο. Η αντίδραση να χειροκροτήσουμε σίγουρα είναι σωστή, μια και έτσι νοιώθουμε, το να πούμε μέσα από δω πράγματα που θεωρούμε σωστά.

Το πρόβλημα το δικό μου είναι ότι τα ακούμε μόνο εμείς! Και αυτό το εννοώ όταν πέρα από μας και με όσο κόσμο το έχουμε συζητήσει εμείς για το συνέδριο, εξακολουθεί να μένει κλεισμένο μέσα σε αυτό το ίδρυμα. Την πρώτη μέρα ήλθαν διάφοροι επίσημοι παράγοντες οι οποίοι χαιρέτησαν, γιατί δεν είχαν αντίρρηση στο να μην γίνει αυτό το συνεδριο. Όταν όμως μένει μέσα σε αυτό, που με την συμπεριφορά τους σαφώς το κρατάνε μέσα σε αυτή την αίθουσα, τότε χάνει το νόημά του! Έτσι χάνουν και το νόημά τους όλες αυτές οι ωραίες προτάσεις που γίνονται μέσα από δω. Όλα αυτά βέβαια τα λέω όχι γιατί μου ήλθαν αυτή τη στιγμή, αλλά με αφορμή περισσότερο την εισήγηση που έγινε για την λαϊκή επιμόρφωση και τους στόχους που έχει αυτή. Θα μείνω σε ορισμένους μόνο από αυτούς τους στόχους, που πραγματικά είναι πάρα πολύ όμορφοι και έχουν κάποιο αποτέλεσμα σαν τους ακούει κανείς αλλά παραμένει μόνο εκεί! Δηλαδή, συγκεκριμένα οι στόχοι που βάζει η λαϊκή επιμόρφωση είναι να λύσει το πρόβλημα της ανεργίας! Να λύσει το πρόβλημα της αντίθεσης, πνευματική εργασία, χειρονακτική εργασία! Να λύσει το πρόβλημα της αστυφιλίας και της μετανάστευσης. Πάρα πολύ

όμορφα πράγματα! Δεν ξέρω συνάδελφοι αν πραγματικά πιστεύετε ότι η λαϊκή επιμόρφωση έχει την δυνατότητα αυτή. Αυτά δηλαδή τα θέματα που ανέφερα να λύνονται μέσα από την λαϊκή επιμόρφωση κι αν θεωρείτε ότι αυτά υπάρχουν γιατί μέχρι σήμερα δεν λειτουργούσε η λαϊκή επιμόρφωση! Είναι πολύ χαρακτηριστικό το ότι όλα αυτά τα χρόνια δεν λειτουργούσε ο θεσμός, ενώ ήταν απο πολύ παλιά. Γιατί πώς είναι δυνατόν να υπάρχει μια εκπαίδευση που ξεκινάει από το νηπιαγωγείο, το δημοτικό, το γυμνάσιο και τα πανεπιστήμια, που αφήνει όλα αυτά τα κενά που πολύ καλά ξέρουμε, που θα μπορούσαν να είχαν λυθεί, να έρχεται μετά η λαϊκή επιμόρφωση να τα καλύψει! Δηλαδή ο ίδιος ο οποίος δημιουργεί αυτή την έλλειψη στην εκπαίδευση, ο ίδιος αυτός που αφήνει την συντριπτική πλειοψηφία του κόσμου αμόρφωτο, να έρχεται ξαφνικά και να σου φτιάχνει την λαϊκή επιμόρφωση για να καλύψει αυτό το κενό! Δηλαδή προσωπικά κπου αφήνει ένα μεγάλο κενό, δεν με πείθει αυτό το πράγμα!

Πολλές προσπάθειες έχουν γίνει μέχρι σήμερα, σας θυμίζω τις προσπάθειες τους Γλυνού και του Δελμούζου κάποιες άλλες εποχές, που δεν μπόρεσαν να φέρουν τα αποτελέσματα που επιθυμούσαν αυτοί οι ίδιοι! Έτσι σήμερα βλέποντας αυτούς τους στόχους μέσα στη λαϊκή επιμόρφωση, νομίζω ότι κάθε άλλο από εξυπηρετούν αυτό που θέλουμε να κάνουμε. Δηλαδή οι προτάσεις μας και οι στόχοι μας, και μέσα από το τι θα βγει από το συνέδριο, θα πρέπει να είναι πολύ ξεκάθαροι, και εφικτοί, αλλιώς δεν χρειάζεται να λέμε όμορφες κουβέντες, πολύ όμορφα σχέδια, να τα χειροκροτούμε μέσα εδώ και να αφήσουμε κάποιους άλλους που θα έλθουν μετά από κάποιο καιρό, να κάνουν κι αυτοί ένα συνέδριο και να πούν τα ίδια πράγματα και να τους χειροκροτήσουμε! Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Παπαδάκης. Βέβαια θα ήθελα να πώ χωρίς να με παρεξηγήσετε ότι δεν υπάρχει πάρα πολύς χρόνος.

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ: Ναι αλλά υπάρχουν πολύ σημαντικά προβλήματα!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ναι αλλά και η μέρα έχει 24 ώρες...

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ: Θα κάνω ότι μπορώ. Η κατάληξη πραγματικά ήταν μια έκπληξη όταν κανείς προσπαθούσε λίγο πολύ έτσι με έναν επιφανειακό

τρόπο να ακολουθήσει την λογική του, αλλά βέβαια αυτή η λογική του άμα ήταν κανείς στην επιφάνεια θα εκτυλισσόταν, άμα την ανέλυε θα έβλεπε ότι ήταν πάρα πολύ λογική. Και ξεκινάει από κάπου αλλού. Ήδη στην αρχή του συνεδρίου μπήκανε τα ζητήματα της σχέσης του ανθρώπου με την φύση. Αν θυμόσαστε ένα πρώτο σημείο σύγκρουσης ήταν ότι ο άνθρωπος φτιάχνει την ιστορία του μέσα από την εργασία του. Ο άνθρωπος φτιάχνει τον εαυτό του σαν άνθρωπος, μέσα από την εργασία του. Σήμερα στην δεύτερη εισήγηση, από τον συνάδελφο από την αμερική, ήλθε η θέση ότι ο άνθρωπος είναι η φύση, η βιολογική και ότι αυτό που τον ξεχωρίζει από τα ζώα είναι η βιολογικά διαφορετική του φύση! Αυτό το πράγμα δεν είναι τυχαίο, και ούτε είναι ένα απλά φιλοσοφικό πρόβλημα. Έχει πολύ σημαντικές προεκτάσεις και συνδέεται με τις πολιτικές προτάσεις του συνάδελφου προς το τέλος.

Η θέση του Μαρξισμού είναι αυτή. Δεν είναι αλήθεια πάντως ότι η εξυπνάδα είναι φυσικό δώρο. Ο άνθρωπος οφείλει την εξυπνάδα εις την ικανότητα να σκέπτεται, ελάχιστα στη μητέρα φύση και στο θεό πατέρα! Στη φύση οφείλει τον εγκέφαλο, που είναι το όργανο της σκέψης. Αλλά η ικανότητα να σκέπτεται, με μέσω τον εγκέφαλο, όχι μόνο αναπτύσσεται, δηλαδή βελτιώνεται, αλλά δίχως άλλο γεννιέται για πρώτη φορά μόνο μέσα από την επαφή του ανθρώπου με την κοινωνική ανθρώπινη κουλτούρα. Το ζήτημα δηλαδή της εκπαίδευσης είναι ένα κοινωνικό ζήτημα. Είναι άμα πάρετε, ακόμα-ακομα την πρώτη εισήγηση, θα δείτε ότι ο εισηγητής δάσκαλος Μωραϊτης, μόλις κάνει να θίξει το κοινωνικό πρόβλημα κάνει μια αποστροφή και λέει ας πούμε ότι δεν είναι ζήτημα του συνεδρίου! Λοιπόν δεν μπορείτε να το αποκλείσετε. Το ζήτημα της εκπαίδευσης είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα. Το ζήτημα της εκπαίδευσης δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί σε ένα εκμεταλλευτικό κοινωνικό σύστημα όπου η ιδιωτική παιδεία εξακολουθεί, και η παραπαιδεία αυτό το καρκίνωμα να κυριαρχεί και να μιλάμε για προγράμματα τα οποία πρέπει να φτιάξουμε, για προγράμματα τα οποία δίνουνε απόψε την κοινωνική φύση αυτού του ζητήματος! Γιατί; Γιατί άμα τα ξεχωρίσουμε αυτά τα

δύο όπως είπε και ο Γάλλος συνάδελφος σε μια επέμβασή του, σε μια ομιλία του, ότι το κοινωνικό σύστημα με το εκπαιδευτικό σύστημα είναι 2 διαφορετικά πράγματα, που έρα τα αφήσουμε αυτά απόξω, αμέσως πραγματικά θα μείνουμε ωραίες ευχές και όχι μόνο αυτό, όπως έκανε και πρόταση ο συνάδελφος, να αφήσουμε τις ωραίες ευχές στο κάτω κάτω και να δούμε πως θα προσανατολιστούμε σε αυτό το κοινωνικό σύστημα που δεν μπορεί να κάνει από την φύση του την κοινωνική, τίποτε άλλο από το να ακρωτηριάζει τη σκέψη του ανθρώπου, από ήδη την αρχή που μπαίνει στα πράγματα.

Λοιπόν, είναι ένα πολύ ζωτικό ζήτημα που είναι στα κέντρα αυτού του συνεδρίου και όσο και να θέλετε να το κρύψετε, μπορεί να παρακαμφθεί, δεν πρόκειται να παρακαμφθεί γιατί ήδη, το επαναλαμβάνω αυτό το μποϊκοτάρισμα από τα μέσα της μαζικής ενημέρωσης είναι η θέση της κυβέρνησης και όλων αυτών που υπερασπίζονται αυτό το κοινωνικό σύστημα απέναντι σε αυτές τις εργασίες του συνεδρίου. Και οπωσδήποτε αν όχι τώρα - και καλύτερα θα ήτανε τώρα - θα πάρετε αργότερα μια θέση πάνω σε αυτό το ζήτημα γιατί θα μας εξαναγκάσουν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Δαραδήμος.

ΔΑΡΑΔΗΜΟΣ: Λοιπόν συνάδελφοι θα ξεκινήσω με μια γενική θέση ότι εδώ καλούμαστε να βάλουμε κάποιους γενικούς στόχους. Ασφαλώς όσο υπάρχει κοινωνικό σύστημα δεν πρόκειται να αλλάξουν τα πράγματα! Εκείνο όμως που πρέπει να βρούμε είναι, αφού τοποθετήσουμε αυτούς τους κεντρικούς στόχους, τα βηματάκια που θα κάνουμε, τα συγκεκριμένα βηματάκια να τους εξυπηρετούν και όχι να φανούν διαφορετικά!

Πάνω σε αυτό το θέμα θα σταθώ και στις δύο εισηγήσεις και για την λαϊκή επιμόρφωση, και για τις ειδικές κοινωνικές ομάδες των παιδιών ή των γερόντων, όλο το φάσμα που μας ανέλυσε ο συνάδελφος Κουτζήνο.

Στο θέμα της λαϊκής επιμόρφωσης. Ήταν ένας θεσμός στραμπουληγμένος, μια βιτρίνα δημιουργούσε, για μια κουλτούρα υποτίθεται ή για κάποιον επαγγελματισμό. Η αλήθεια είναι ότι αυτή τη στιγμή υπάρχει ένας καινούργιος επαγγελματισμός, ο οποίος και

κεντρικούς στόχους έχει σωστούς, και προβλέπει μια τέτοια οργανωτική υποδομή που θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν αυτοί οι στόχοι. Αλλά ο θεσμός αυτός, βεβαίως ο κανονισμός δεν θάβει! Δηλαδή εάν δεν ενεργοποιηθούν οι δυνάμεις εκείνες που θα τον υλοποιήσουν, θα μείνει πάλι ένας κενός λόγος. Και όπως είπε και η εισήγηση, υπάρχουν 2 βασικά χαρακτηριστικά που εξασφαλίζουν αυτό το θεσμό να λειτουργήσει θετικά προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Το ένα είναι ο παράγοντας της λαϊκής συμμετοχής μέσα σε όλα τα όργανα διοίκησης, από τη χαμηλότερη ως πούμε βαθμίδα μέχρι την υψηλότερη, που σημαίνει ότι βιάζει τα χέρια των μαζικών φορέων να αξιοποιήσουν αυτόν τον θεσμό, και το δεύτερο είναι ότι οι στοχεύσεις και το περιεχόμενό του είναι προσαρμοζόμενο πραγματικά στις κοινωνικές ανάγκες και όχι σε ανάγκες ως πούμε μιας επικάλυψης.

Βέβαια, αν δεν δουλέψουμε από τη δικιά μας την πλευρά εμείς, οι μαζικοί φορείς κατά περιόδους ως πούμε, τα σωματεία των εργαζομένων που συμμετέχουν μέσα εκεί, δεν πρόκειται να γίνει τίποτε. Αυτό όσον αφορά την λαϊκή επιμόρφωση.

Όσον αφορά το θέμα των κοινωνικών ομάδων των ειδικών και των παιδιών. Υπάρχουν 200.000 άτομα είπε η εισήγηση, σήμερα που έχουν ειδικά προβλήματα, ξεκινώντας από νευρωτικές καταστάσεις, μέχρι και προβλήματα ως πούμε γερόντων στα γηροκομεία και λοιπά. Όλο το φάσμα και μέσα εκεί υπάρχουν ειδικές κατηγορίες ως πούμε.

Εκείνο που έχω να πώ είναι ότι μέσα στο κοινωνικό σύστημα που ζούμε αυτές οι 200.000 διαρκώς θα αυξάνονται! Δεν πρόκειται να παραμείνει ένας σταθερός αριθμός. Επόμενα η δική μας η στόχευση ως πούμε θα πρέπει από την μια μεριά να καλύψει τις ανάγκες αυτών των ατόμων και από την άλλη όσο γίνεται να περιορίσει την αύξηση τέτοιων ατόμων ως πούμε! Και αυτό το πράγμα δεν πρόκειται να σταματήσει αν δεν δούμε μια οργανωμένη αντιμετώπιση του προβλήματος και όχι να επαφύεται ως πούμε στο μεράκι του κάθε δασκάλου!

Σήμερα στην Ελλάδα δεν υπάρχει μέσα στο όλο σύστημα της

εκπαίδευσης ένα τέτοιο πρόγραμμα σπουδών που να καλύπτει με επάρκεια αυτόν τον τομέα! Και θα πώ ένα απλό παράδειγμα από τον δικό μας χώρο:

Καλλιτέχνες ειδικευμένοι πάνω σε αυτόν τον τομέα, δεν μπορούν να βγούν από κανένα ιδιωτικό ίδρυμα της Ελλάδος. Οι ψυχολόγοι ας πούμε που ασχολούνται με αυτό με κάποια ιδιαιτερότητα ας πούμε, σε σχέση με την καλλιτεχνική δραστηριότητα που διδάσκονται, πώς διδάσκονται, από ποιούς διδάσκονται; Και άλλοι συνάδελφοι οι εργασιοθεραπευτές; Από πού; Δηλαδή λείπει λίγο, είτε έχουμε μια επιστημονική ας πούμε υποδομή σε κάποιο βαθμό είτε όχι, υπάρχει ένας κατά κάποιο τρόπο ένας σκεπτισμός, διότι δεν υπάρχει όλη αυτή η υποδομή που έχουμε ανάγκη. Επόμενα εμείς νομίζω ότι θα πρέπει να δούμε σε ποιούς χώρους, σε ποιούς κλάδους, σε ποιές βαθμίδες μπορούμε να δημιουργήσουμε, τέτοια υποδομή με ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο σπουδών, έτσι ώστε να καλυφθούν αυτές οι ανάγκες. Τι σημαίνει αυτό; Αυτό το πράγμα θα μπορούσε να καλυφθεί πρώτα απ'όλα με κάποια ειδική επιμόρφωση στους ήδη υπάρχοντες επαγγελματίες του χώρου. Με κάποια εξειδίκευση.

Το δεύτερο είναι να δούμε, αυτό το δημιουργικό χαρακτήρα της δουλειας μέσα σε αυτά τα ιδρύματα που θέλουμε να τον αντιπαραθέσουμε στον πρακτικίστικο χαρακτήρα που υπάρχει σήμερα! Πώς θα μπορούσαμε να τον διαμορφώσουμε να τον εξασφαλίσουμε μέσα στους κλάδους των πανεπιστημίων. Παραδείγματος χάριν ας πούμε, ή των άλλων σχολών. Στους ψυχολόγους. Θα μπορούσαν να υπάρχουν ειδικά μαθήματα τέτοια που να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες αυτών των ανθρώπων; Πάντα μαθήματα εννοώ σε σχέση με την καλλιτεχνική δημιουργία; Παράλληλα στο περιεχόμενο σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών. Δεν λέω σώνει και καλά, οπωσδήποτε να υπάρχει ...

(αλλαγή πλευράς 4)

...να μπορεί να ανταποκριθεί σε έναν τέτοιο ρόλο. Λοιπόν πρέπει να αντιμετωπίσουμε τέτοια ζητήματα συγκεκριμένα διότι πάρα πολλές φορές από την άλλη μεριά ξέρουμε ότι μέσα σε αυτούς τους χώρους και πέρα

από το μεράκι των εργαζομένων υπάρχουν άθλιες συνθήκες δουλειάς! Μέχρι ας πούμε και βαναυσότητα στην αντιμετώπιση των παιδιών, δεν είναι ας πούμε παραδεισένια τα πράγματα. Και κάποτε το κράτος πρέπει να τον αναλάβει υπεύθυνα όλον αυτόν τον τομέα και όχι να μένει τις περισσότερες φορές στα χέρια ιδιωτών που δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να πληρώνονται γιατί κάποιιοι γονείς - σε εισαγωγικά - ή κάποια παιδιά - σε εισαγωγικά - τους πατεράδες τους αξιώνουν να τα ξεφορτωθούν και τα βάζουν σε ορισμένα ιδρύματα. Δεν γενικεύω αλλά υπάρχουν και τέτοια πράγματα που σημαίνει πως η κοινωνία μας αντιμετωπίζει ας πούμε στην ρίζα τους αυτά τα προβλήματα. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Δεν υπάρχουν άλλοι ομιλητές γι' αυτό θα κλείσουμε ....

(παρουσιάζεται μια ακόμη ομιλήτρια)

ΚΟΥΜΠΛΗ: Με αφορμή ότι είπε η κυρία Μυταρά, θαυμάζω πραγματικά αυτή την προσπάθεια, και θα ήθελα να ξέρω πώς ενήργησε ο κύριος Μυταράς για να ιδρυθεί αυτό το θαυμάσιο πράγμα στην Χαλκίδα. Ξέρω ότι υπάρχουν στο Λονδίνο τέτοιοι τομείς που είναι παραρτήματα του Πολυτεχνείου και σε αυτά τα παραρτήματα του Πολυτεχνείου του Λονδίνου, κάνουνε όλα τα μαθήματα που κάνουνε στο Πολυτεχνείο σαν σπουδαστές το πρωί και το βράδυ τα ίδια εκείνα μέρη είναι σαν επιμόρφωση για τους άλλους ανθρώπους που δεν έχουν καιρό να κάνουν τίποτε άλλο από το να δώσουν λιγάκι στην τέχνη για να μπορέσουν να ξεπεράσουν τα άγχη τους! Είναι καταπληκτικό, όπως είναι και στην Χαλκίδα, δεν υπάρχει καμία διαφορά νομίζω. Θα ήθελα αυτό το πράγμα να μας το πεί η κυρία Μυταρά τι έγινε ακριβώς και μπόρεσε ο κύριος Μυταράς να κάνει αυτό το θαυμάσιο κέντρο στην Χαλκίδα;

Μετά, αυτό που είπε και ο κύριος Δαραδήμος, δεν χρειάζεται να θυσιαστεί κανείς ιδιώτης για κανέναν, το κράτος μπορεί να βοηθήσει, αλλά να ξέρουμε! Στην Αθήνα μπορούν να ιδρυθούν σε όλους τους δήμους, σε όλες τις συνοικίες να ιδρυθούν τέτοια σχολεία! Γιατί όχι και οι ιδιώτες και το κράτος, μαζί όλοι και πιστεύω ότι οι φόροι τους οποίους

πληρώνουμε όλοι ανεξαιρέτως στην Ελλάδα, είναι καταμερισμένοι κατά δήμους, αντί να κρατήσει το 8%, να κρατήσει το 16% κάθε δήμος! Με αυτό τον τρόπο θα είναι περισσότερα τα έσοδα του δήμου, να μην τα δίνει όλα στην Αθήνα και μετά να μας δίνει, να δίνει δηλαδή όλο το ψωμί στην Αθήνα και να του δίνει μια μπουκιά η Αθήνα για να μεγαλώσει η επαρχία! Όχι, δεν τα χρειαζόμαστε αυτά τα πράγματα, είναι συμφέρον όλων μας να μεγαλώσει η αναμορφωσιά όπως την θέλουμε να την λέμε και να μην την υποστηρίζουμε! Κι εκείνος ο αγρότης ο οποίος έχει βγάλει το σχολείο, το γυμνάσιο και δεν θέλει να πάει στο χωράφι του να σκάψει γιατί έχει βγάλει το γυμνάσιο, το λύκειο, θα πάρει το πίνακα υπό μάλης και θα πάει να σκάψει και θα ζωγραφίσει κι όλας! Δεν είναι Δον Κιχωτισμός αυτό το πράγμα, είναι κάτι που το χρειάζεται κάθε άνθρωπος! Η τέχνη είναι το σημείο που το χρειαζόμαστε όλοι, και οι επιστήμονες και οι αγρότες και οι φτωχοί και οι πλούσιοι! Αυτό νομίζω είχα να πώ και τίποτε άλλο!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Συνάδελφοι δεν υπάρχουν άλλοι ομιλητές. Από τους εισηγητές ποιός θα ήθελε να κλείσει; Ο συνάδελφος Ζουμπουλάκης; Γρηγόρη θέλεις να πεις κάτι για κλείσιμο; Λοιπόν έλα.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ: Ναι, η προσπάθειά μου στην ομιλία μου ήταν να μην εντάξω ή μάλλον να μην συλλέξουμε άλλους χώρους είτε πολιτικούς, είτε θρησκευτικούς, είτε κανέναν άλλον χώρο που εγώ προσωπικά δεν είμαι δυνατός να καταλάβω όλα τα πράγματα. Ξέρω λίγο για την τέχνη και επάνω στην ανθρώπινη ηθική και ποιότητα και αίσθηση προσπάθησα να κτίσω την ομιλία μου.

Το κύριο σημείο που προσπάθησα να δώσω, ή μάλλον που ήλπιζα να δωθεί είναι ότι είναι δικαίωμα στον άνθρωπο να μην μιλήσει. Νομίζω ότι από αυτή την κουβέντα μόνο ίσως νομικά κανείς, ή εδώ μπορούμε να κοιτάξουμε αυτό το θέμα. Είναι δικαίωμά του. Τώρα αν αυτό δεν ταιριάζει με τις πολιτικές ή τις θρησκευτικές σκέψεις καθενός, εγώ προσπάθησα πραγματικά να τα αφαιρέσω από την ομιλία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ναι κυρία Μυταρά.

ΜΥΤΑΡΑ: Όπως το είπα και πριν, στην αρχή ότι είναι πρωτοβουλία του Δημάρχου ο οποίος πέρα από τα σκουπίδια του και λοιπά και το πρόβλημα της αποχέτευσης που είχε στην Χαλκίδα, θέλησε να κάνει και κάτι γύρω από την τέχνη. Ο Μυταράς έχει γεννηθεί στην Χαλκίδα και έχει πάρα πολύ, έχει δεινοπαθήσει για να σπουδάσει και αν θέλετε εν ονόματι του Μυταρά, αν θέλετε εγώ που είμαι από τον Πειραιά, αποφάσισα να βοηθήσω σε αυτή την ιστορία. Δεν έκανε καμία ενέργεια ο Μυταράς πέρα από το ότι γεννήθηκε στην Χαλκίδα και είπε το δημάρχου αυτό και αυτό, αν μπορείτε να βοηθήσετε, ξέρετε η γυναίκα μου εδώ ήταν ανακατεμένη χρόνια και την ενδιαφέρει, να το ξεκινήσουμε! Του δημάρχου ήταν η ιδέα.

ΚΑΠΟΙΟΣ (δεν αναφέρεται όνομα): Θα ήθελα να απαντήσω στον συνάδελφο Βεργιτσάκη ο οποίος ανέφερε ότι προφανώς δεν διάβασε πολύ καλά την εισήγηση για την λαϊκή επιμόρφωση, δεν αναφέρει πουθενά η εισήγηση ότι θα επιλύσει το πρόβλημα της ανεργίας! Αν διαβάσετε καλά θα δείτε ότι τέτοιο δεν αναφέρθηκε πουθενά και βέβαια δεν ισχυριζόμαστε ότι η λαϊκή επιμόρφωση είναι πανάκεια για όλα αυτά τα κοινωνικά προβλήματα! Είναι μια συμβολή μόνο στην μείωση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης και στο ξαναεπαναλαμβάνω, ότι ....αυτό είπα, δεν είπα "λύση" γιατί σε καμιά περίπτωση δεν θα μπορούσα να το ισχυριστώ γιατί ο θεσμός τώρα αρχίζει μόνο να ξαναζωντανεύει. Αυτό ήθελα μόνο να ανασκευάσω αυτή την εσφαλμένη εντύπωση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Λοιπόν προχωράμε στην επόμενη εισήγηση, που είναι η "ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΠΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ" θα την εισηγηθεί ο Κώστας Κουνάδης.

ΚΟΥΝΑΔΗΣ ΕΟΜΕΧ: Στην σημερινή εποχή που η αξία άνθρωπος έχει επικίνδυνα υποβαθμιστεί, για τους φορείς που στοχεύουν για την αποκατάσταση, τον εμπλουτισμό και την ανάδειξη της αξίας αυτής, αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης σημασίας η εξασφάλιση όλων αυτών των προϋποθέσεων που συντελούν στην επίτευξη του πρωταρχικού σκοπού. Δηλαδή εις ανάλογον του πολιτιστικού επιπέδου του λαού μας.

Από τη σύσταση της πρώτης Ελληνικής πολιτείας μέχρι και τον μεγάλο ξεσηκωμό του 21 και μέχρι σήμερα, το κρατούν στην χώρα μας κακότερον των ευρωπαϊκών αστικών κρατημένων, που οδηγούμενο από τους εκάστοτε ξένους προστάτες και την μόνιμα ανεξέλιγκτη και διαβρωμένη μόνιμα ηγέτιδα τάξη, διατηρεί με αξιοζήλευτη φροντίδα την υπανάπτυξη στον τόπο μας, μαζί με όλο εκείνο το πλαίσιο του ρουσφετιού, του αεριτζιδικου ιδανικού, του χαρτοβασιλείου, της κομπινας, εξαφανίζοντας σχεδόν, ιδιαίτερα στα μεταπελευθερωτικά χρόνια, όπου η ανατροπή των αξιών γίνεται ακόμα πιο έντονη χάρι στο διαλυτικό έργο της νεοπαγούς κάστας των δοσιλόγων, των απόντων από τον εθνικοεαπελευθερωτικό αγώνα και των νεόπλουτων μαυρογοριτών, ότι απέμεινε από τα στοιχεία του λαϊκού μας πολιτισμού, που εξέθρεψαν γενιές, όπως και καταπολεμώντας με ένα τυφλό μίσος τις πρόσφατες μνήμες της αντίστασης πηγής προβληματισμού του λαού μας. Παρενθετικά σημειώνουμε; η στροφή που σήμερα συντελείται με την βαθμιαία αποκατάσταση της εθνικής μας αντίστασης.

Αυτή η τραγική για τον τόπο μας πορεία, με την απότομη επιβολή αλλότριων προτύπων, και ιδιαίτερα ενός μονοδιάστατου και ανισομερούς τεχνολογικού άλματος, με κύριο χαρακτηριστικό έναν άκρατο καταναλωτισμό και με πρότυπο την πιο ακραία έκδοση του κερδαίου Ερμή, με ειδικά όπως το ποδόσφαιρο της θρυλικής θύρας 7, το ρίξιμο του άλλου, ο καδεκτισμός, το σκυλάδικο με το ινδοπρεπές ελαφρολαϊκό, το κορνιζάδικο, η υποκατάσταση της δημιουργικής συμβολής με την ανευθυνολογία και την συνθηματολογία, όλο αυτό το απάντισμα του νεοελληνικού μας πολιτισμού - εντός εισαγωγικών - μας δείχνει την έκταση της δομικής πολιτιστικής κρίσης που περνάει η χώρα μας!

Κάποτε πρέπει να σοβαρευτούμε και να αγγίξουμε στην σωστή μελέτη των πολιτιστικών μας πραγμάτων ανοίγοντας τις πύλες πληροφόρησης για τον λαό μας και χωρίς επιπολαιότητες και δουλειές του ποδαριού να αρχίσουμε προγραμματισμένα και με συναίσθηση ευθύνης ο καθένας στο χώρο του, μια συνεχή και μακροχρόνια πάλη για την

πολιτική μας άνοδο, μακριά από στενόκαρδα παραταξιακά πρόσκαιρα οφέλη, και με έναν ειλικρινή διάλογο προς κάθε κατεύθυνση. Δεν νομίζω ότι συμβάλλουν προς αυτή τη προσπάθεια ανεμιασμένα πολιτιστικά πρότυπα εκδηλώσεων με επιδίωξη την εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπιμοτήτων! Γίνομαστε μάρτυρες της φθίνουσας απήχησης τέτοιων εκδηλώσεως που αφυδατώνονται μετατρέποντας την πηγή αντλήσεως ιδεών, το λαό, σε ένα παθητικό δέκτη των θεσπάτων, λίγων φωτισμένων προσώπων. Κρίνονται πρωτότυπες ιδέες, ψυχολογημένες ενέργειες που να εκπηγάζουν από προτάσεις των ίδιων των νεοφερμένων μέσα σε ένα κλίμα πρόκλησης ξανοίγματος των πολιτιστικών οριζόντων.

Ένα συνηθισμένο φαινόμενο του πλείστου των απησχολημένων με τα πολιτιστικά, είναι να γίνονται κήρυκες απόψεων και προτάσεων που συχνά αφήνουν αδιάφορο το κοινό. Ας δούμε επιτέλους μέσα από ένα άλλο πρίσμα πιο ρεαλιστικά, πιο σύγχρονα το σοβαρότατο πρόβλημα που πλαισιώνει και επηρεάζει αποφασιστικά την εικαστική παιδεία, σχολική και εξωσχολική. Για κανένα λόγο δεν μπορούμε οι λίγοι, μονοί μας να καθιερωνόμαστε σαν μόνιμοι αυτόκλητοι ερμηνευτές των επιθυμιών του κοινού. Ας ερευνήσουμε τι σημαίνει υποτίμηση ή πρόκληση αφύπνισης του κοινού, για να κάνουμε υποδείξεις μόνο μετέχοντας ενεργά στις εκδηλώσεις, έτσι ώστε αναλαμβάνοντας οργανωτικές πρωτοβουλίες, να παρεμβαίνουν διακριτικά μόνο και όπου διαφαίνεται αδιέξοδο, αλλά και στον απαραίτητο διάλογο για την αποκάθαρση της έννοιας ποιότητα, όπου αυτή ανακύπτει σε ορισμένες εκδηλώσεις.

Όμως πρώτα πρέπει εμείς οι ίδιοι, για μας, να αποσαφηνίσουμε αυτή την τόσο δύσκολη έννοια στην πράξη. Και προπαντός να μην ξεχνάμε ότι πρέπει να μείνει στην άκρη το πατρολαλιστικό ύφος ή εκείνο του παντογνώστη που καθοδηγεί από καθ'έδρας.

Η αναφορά στην ουσία αυτού που λέμε πολιτιστικές αξίες, δίνει και το μέτρο σοβαρότητας του προβλήματος όπως και των δυσχερειών του. Γι'αυτό οδηγήθηκα και στην κάποια εμμονή μου στο εισαγωγικό τούτο μέρος.

Ποιές είναι λοιπόν οι επιλογές μας για την ενεργοποίηση του κοινού στα πολιτιστικά και ποιοί οι ορίζοντες στα όριά τους, θα αρκαστούμε στην τρέχουσα κατάσταση που αδιάλεκτα επαναλαμβάνεται με το τσάμικο, την φουστανέλλα και κανένα ελαφρολαϊκό για το γέμισμα του προγράμματος μιάς συνεστίασης.

Θα μας απασχολήσει μήπως η αισθητική της κάποιας συμπεριφοράς μας; Ο εκχυδαϊσμός του λόγου όπου τα εύκολα υγρά σύμφωνα μετατρέπονται σε κακόφωνα τραχειά! Οι επαναλαμβανόμενες μηχανιστικά, στερεότυπες μα τόσο κακόηχες εκφράσεις! Θα εμμένουμε στον εξορκισμό; Ή θα επιδιώξουμε την δημιουργία αντισωμάτων στο κοινό; Για ποιόν; Τα διάφορα ευτελή μπιχλιμπίδια που μας έχουν κατακλύσει, τα σύνθετα και τα Λουί Κένζ που έχουν γεμίσει τεράστιες εκθέσεις, απειράριθμα γαλαδικά και άλλα, που ο απλός άνθρωπος παραπαίει μέσα σε αυτόν τον κικαιώνα της κακογουστιάς, της ασυναρτησίας, αβοήθητος, έρμαιο του άξεστου και αδίσταχτου κερδοσκόπου στο πέλαγος της γραφειοκρατείας και του ρουσφετιού και τόσων άμορφων κακών της εποχής μας.

Πώς να ξεχωρίσει ο ταλαίπωρος μέσα σε αυτόν το κικαιώνα τα καλόγουστα είδη που θα τον συντροφεύουν στην ζωή του; Μπορεί τούτο να γίνει και πώς; Από που λοιπόν θα ξεκινήσουμε; Ασφαλώς από την παιδεία. Αλλά πάνω σε μια σωστή και αντιληπτή βάση με μια διαρκή εγρήγορση για συνεχείς, διακριτικές παρεμβάσεις επί της ουσίας ψυχολογημένα και πολύτροπα.

Γιατί η σχολική αγωγή καλύπτει ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της παιδείας. Είναι εκείνο όπου βασιλεύει η καθημερινότητα και που ο περιβάλλον χώρος και τα εμπειροχόμενά του, παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην διαμόρφωση του αισθητικού επιπέδου του κοινού. Πολλά και ποικίλα στοιχεία συνθέτουν τον χώρο της παιδείας, που κάτω από τις ιδιόμορφες σημερινές συνθήκες, υποχρεώνουν σε μια ορθολογισμένη και καλά συντονισμένη δουλειά από τους αρμόδιους φορείς για να αρχίσει η ανάκαμψη.

Η ανωτέρω πολυμορφία των στοιχείων, η ανάγκη αποκεντρωμένης δραστηριότητας, και ένας σαφής και υπολογίσιμος προσανατολισμός, συντείνουν στην ανάγκη του συντονισμού όλων των σχετικών δραστηριοτήτων. Έτσι, υπό την εποπτεία - πρόταση αυτή - του Υπουργείου Παιδείας, και με την συμμετοχή εκπροσώπων του Υπουργείου Πολιτισμού και επιστημών, του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών και άλλων φορέων, είναι απαραίτητο να συσταθεί ένα ανώτερο συντονιστικό όργανο για την προώθηση των προβλημάτων της εικαστικής αγωγής στο πλαίσιο της γενικότερης προσπάθειας ανόδου του κοινού.

2. Τοπική αυτοδιοίκηση.

Η πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση, δήμος ή κοινότητα, αποτελεί την βάση της δραστηριότητας και αναμφίβολα θα παίξει αποφασιστικό ρόλο στην βελτίωση του πολιτιστικού επιπέδου σε μια πορεία αργή και βασανιστική. Οι εικαστικοί καλλιτέχνες, θα έχουν τον κύριο λόγο και ευθύνη, σε όλο το φάσμα της εικαστικής αγωγής και στο προκείμενο της εξωσχολικής.

Όμως, ως υπεύθυνοι άνθρωποι θα πρέπει να λειτουργήσουμε με ένα σύγχρονο, έξυπνο και απόλυτα δημοκρατικό τρόπο στα πλαίσια της πολιτιστικής επιτροπής του δήμου ή της κοινότητας. Που σημαίνει πρώτα-πρώτα μία έρευνα σε βάθος με την γνώση των ενδιαφερόντων των κατοίκων της συνοικίας ή του χωριού. Παράλληλα με την πραγματοποίηση εκδηλώσεων με τους ανθρώπους και τα μέσα της γειτονιάς, σε μια προσεγμένη ποιότητα και ακόμη με την παράλληλη μετάκληση δομιμασμένων συγκροτημάτων, θεατρου, χωρού, κ.λ.π., ποιητών και ειδικών ποιητών σε θέματα που να έχουν άμεση σχέση με τα ενδιαφέροντα του κοινού για σειρά συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης με ίδια συμμετοχή.

Η ανωτέρω έρευνα θα πρέπει να είναι καλά προετοιμασμένη για να έχει αποτελέσματα έτσι ώστε γνωρίζοντας τις τάσεις του κοινού σε επικείμενες εκδηλώσεις μουσικής, ψυχαγωγίας, ανάγνωσης βιβλίων, περιοδικών, χειροτεχνίας, χορού και λοιπά, να προχωρήσουμε στην

δοκιμαστική αρχικά, εισαγωγή εκδηλώσεων με την άμεση συνεργασία των ενδιαφερομένων ακόμη και στις πιο απλές μορφές απασχόλησης.

Η αισθητική αγωγή που συναρτάται με το όλο φάσμα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης, είναι απαραίτητο να προετοιμαστεί με πολύ επιμέλεια και προσοχή. Θα πρότεινα - μια ακόμη πρόταση - την οργάνωση ενός συμποσίου αισθητικής αγωγής σε σύντομο σχετικά διάστημα όπου θα εκαλούντο μαζί με το κοινό ειδικοί αυτού του τομέα να αναπτύξουν τα ουσιαστικά προβλήματα του σοβαρού αυτού θέματος για να καταστεί υλοποιήσιμη η συγκρότηση Κέντρων Αισθητικής Αγωγής κατά δήμο ή κοινότητα, αργότερα. Ενδεχομένως θα πρέπει να χωριστεί το αντικείμενο σε τρεις ή τέσσερις κύκλους :

- α) προσχολική ηλικία,
- β) σχολική ηλικία,
- γ) μετασχολική και νεανική ηλικία και
- δ) μεγαλύτερης ηλικίας.

Ακόμα οι ειδικοί αυτοί θα μπορούσαν λόγω της προσωπικής τους εμπειρίας, να μελετήσουν την συγκρότηση πρώτου κέντρου αισθητικής αγωγής κατά δήμο ή κοινότητα που να περιλαμβάνει τους πιο πάνω κύκλους. Όπως είναι αυτονόητο στον τομέα της αισθητικής αγωγής, κύριο ρόλο θα έχουν οι εικαστικοί καλλιτέχνες, οι παιδαγωγοί και οι ψυχολόγοι. Για την επιβίωση του θεσμού του κέντρου, θα ήταν απαραίτητο η τοπική αυτοδιοίκηση να τον κατοχυρώσει, η πολιτεία γενικότερα, να τον κατοχυρώσει νομοθετικά, καθώς και επαγγελματικά. Εξυπακούεται ότι όποιοι πολιτιστικοί φορείς, δημιουργούνται κατά δήμο ή κοινότητα, θα πρέπει να διατηρούν την αυτονομία τους έναντι όλων των άλλων φορέων δημόσιων, πολιτικών και λοιπά, για να μπορέσουν να αγκαλιάσουν βαθμιαία το σύνολο του πολιτισμού και να λειτουργήσουν ενεργοποιώντας με την άμεση συμμετοχή των μελών κατ'ομάδες επιμέρους δραστηριοτήτων, το κοινό, μέσα σε ένα κλίμα σεβασμού των απόψεων και των ειδών του καθένα στα πλαίσια των δημοκρατικών

διαδικασιών.

Η εκπαίδευση θα πρέπει να γίνεται με χαμηλά διδάκτρα, για τη δέσμευση των ενδιαφερομένων στην παρακολούθηση των μαθημάτων, για την εξασφάλιση ενός εσόδου που θα αποσβαίνει μέρος ή το σύνολο της δαπάνης λειτουργίας του κέντρου, αμοιβές προσωπικού, εποπτικά μέσα, γενικά έξοδα, για την εδραίωση της πεποίθησης στο κοινό ότι συντελείται ένα σοβαρό έργο! Ψυχολογικός λόγος.

Παράλληλα με το κέντρο αισθητικής αγωγής, προτείνουμε την ίδρυση ενός κέντρου εφαρμοσμένων τεχνών υπό μορφή Εργαστηρίου Ελευθέρων Σπουδών, δημοτικό ή κοινοτικό. Το κέντρο αυτό θα πρέπει να οργανωθεί ύστερα από προσεκτική μελέτη. Σε αυτό θα διδάσκονται διάφορες τεχνικές, σε σειρά κλάδων εφαρμοσμένων τεχνών: κεραμική, υφαντική, μεταλλοτεχνία, μεταξοτυπία, δέρμα, κ.λ.π. καθώς και τα σύγχρονα θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα που θα πλουτίζουν τις γνώσεις των μαθητευομένων: σχέδιο, εφαρμογές, ιστορία τέχνης, κ.λ.π. και γι' αυτό το κέντρο, για τους ίδιους σοβαρούς λόγους, θα μπορούσαν να καθιερωθούν χαμηλά διδάκτρα. Πρόβλεψη, οι κύκλοι μαθημάτων να αφορούν σε νέες και νέους μετασχολικής ηλικίας και πιο μεγαλύτερης ηλικίας γυναίκες και άνδρες.

Προτείνουμε ακόμη να εξασφαλιστούν κατά δήμο αρχικά οι αίθουσες εκθέσεων για επαγγελματίες εικαστικούς και για ερασιτέχνες, με δωρεάν ή ελάχιστη επιβάρυνση των εκθετών. Οι αίθουσες αυτές να λειτουργήσουν σαν γκαλερί μη κερδοσκοπικά χρηματοδοτούμενες μερικώς ή ολικώς από τον δήμο. Στην δεύτερη περίπτωση το υπόλοιπο να καλύπτεται από την επιβάρυνση των εκθετών, με μικρό ποσοστό επι των πωλήσεων και μικρό ενοίκιο. Τυχόν άλλοι τρόποι λειτουργίας θα μπορούσαν να συζητηθούν τοπικά, μεταξύ των εικαστικών καλλιτεχνών και των εκπροσώπων του δήμου.

Στους χώρους των εκθέσεων και των κέντρων αισθητικής αγωγής των εφαρμοσμένων τεχνών, να γίνονται συχνά ειδικά οργανωμένες συζητήσεις ενημερωτικές εκπαιδευτικές με ευρεία συμμετοχή του κοινού.

Επίσης οι εικαστικοί εκθέτες να ενημερώνουν καθημερινά τους επισκέπτες των εκθέσεων τους, ανοίγοντας με αυτούς συζητήσεις σχετικά με τα εκτεινόμενα έργα και προσεκτικότητάς τους.

Στο ανοικτό, λαϊκό πανεπιστήμιο των δήμων, να οργανωνονται διαλέξεις και συζητήσεις γύρω από θέματα τέχνης και εφαρμοσμένων τεχνών συχνά, και με πρωτοτύπο τρόπο για να κρατιέται ζωνρό το ενδιαφέρον του κοινού ώστε να αποκαθίστανται αφομοιώσιμα τα αναφερόμενα.

Εκτός από τις πιο πάνω προτεινόμενες, ασφαλώς υπάρχουν και άλλες λύσεις που μπορούν να ανακύψουν ανάλογα με τις ιδιομορφίες κάθε δήμου ή κοινότητας σε συνεργασία με τις ΝΕΛΕ ή άλλους πολιτιστικούς φορείς, όπως παραδείγματος χάριν παρεμβάσεις για μια αισθητική αγωγή των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς του δήμου, ή συμβολή των εικαστικών καλλιτεχνών σε σχολικές γιορτές, θεατρικές, χορευτικές εκδηλώσεις, οικολογικές καμπάνιες, προκυρησόμενους καλλιτεχνικούς διαγωνισμούς, κ.λ.π.

Συμμετοχή στην ενημέρωση εκπαίδευση μέσω των δημοτικών ή κοινοτικών μουσείων ή συλλόγων ή και των χώρων αρχαιολογικού ενδιαφέροντος με την συνεργασία ειδικών. Τα τοπικά μουσεία, συλλογές, αρχαιολογικοί χώροι και λοιπά, θα πρέπει να ζωντανέψουν και να γίνουν προσιτά το ευρύ κοινό. Έτσι η συνεργασία, καλλιτεχνών, δασκάλων, αρχαιολόγων, καθηγητών και εικαστικών καλλιτεχνών, απο την σωστή παρουσίαση - έκθεση των αντικειμένων - ως τις επεξηγήσεις, αναλύσεις, κρίσεις σε συζητήσεις με τους θεατές, να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για μια μεγαλύτερη και πολυπληθέστερη προσέγγιση της τέχνης του τόπου μας, παραδοσιακής και σύγχρονης από τους δημότες. Λίγους ίσως στην αρχή, αλλά αυξανόμενους βαθμιαία.

3. ΕΟΜΕΧ

Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Εκμεταλλευτικών Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας. ΕΟΠ, Ελληνικός Οργανισμός Προνοίας. Είναι αυτά τα δύο που θα με απασχολήσουν τώρα.

EOMEX: Συγχρόνως δύο Οργανισμών, Ελληνικός Οργανισμός Ελληνικής Χειροτεχνίας, ΕΟΕΧ και ΚΕΒΑ, Κέντρο Βιοτεχνικής Αναπτύξεως. Πολλά υπεσχόταν όταν ξεκίνησε ο ΕΟΕΧ με τους πρώτους επιλεγμένους με διαγωνισμό επιστήμονες και καλλιτέχνες. Πρώτη σημαντική ερευνητική πεντάμηνη δουλειά από τα στελέχη του με μοναδική μέχρι την συγχώνευσή του από το ΚΕΔΑ, πήραν ουσιαστικότερη μορφή ως μελέτη ύστερα από 14 χρόνια. Και το περιεργό; Κάτω από τις πιο αντίξοες συνθήκες, περίοδος χούντας! Δεν πρόλαβε να στεριώσει ο ΕΟΕΧ και από τους πρώτους μήνες άρχισε η διαρροή των στελεχών του εξαιτίας της αυταρχικής και δυσκίνητης ηγεσίας του. Αφανίστηκε έτσι από το πλήθος των στελεχών του και εδραιώθηκε η υπολειτουργία του, ενώ κατά κύματα προσλαμβάνετο προσωπικό με ρουσφέτια και χωρίς καμία ουσιαστική επιλογή. Στους πολλούς ευτυχώς, συμπτωματικά, υπήρχαν και λίγοι άξιοι και δραστήριοι που κράτησαν με σκληρούς αγώνες ότι μπόρεσε να μείνει όρθιο, παρά το ασφυκτικό πλαίσιο της γραφειοκρατίας, της αναξιοκρατίας και της ίντριγκας των συνεργατών κυρίως της χούντας.

Λίγα χρόνια μετά την μεταπολίτευση, παντρεύτηκαν οι δυο θνησιγενείς οργανισμοί ΕΟΕΧ και ΚΕΒΑ και σε 5-6 χρόνια γεννήθηκε ο ΕΟΜΕΧ. Νέες ελπίδες που κι αυτές διαψεύστησαν παταγωδώς! Γραφική η εικόνα της διαρθρωσης του κρατικού μας μηχανισμού αλλά και προειδοποίηση για τον θανάσιμο κίνδυνο που επικρέμμεται στην χειροτεχνία, κυρίως τα τελευταία χρόνια, ακόμη και σήμερα που η χειροτεχνία έχει υποβαθμιστεί μέσα στον ΕΟΜΕΧ προς όφελος ορισμένων αστατών λειτουργιών μιάς θεωρητικίζουσας τυποποιημένης βιοτεχνίας. Τεραστιες δαπάνες, πολύ προσωπικό, πολύ βιτρίνα, αποτελέσματα; Δυσνάλογα φτωχά.

Ο τομέας της χειροτεχνίας μέσα στον ΕΟΜΕΧ, θεωρητικά καλύπτει πολύ φάσμα της σχετικής δραστηριότητας. Οργάνωση παραγωγικών μονάδων, ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα, εκπαίδευση, παροχή τεχνικής και καλλιτεχνικής βοήθειας, χορήγηση δανείων, κλ.π., κλ.π. Τι δεν έχει γίνει από όλα αυτά και τι δεν έχει επιτευχθεί, με τις μικρές δυνάμεις των

λίγων φιλότιμων και δραστήριων υπαλλήλων, θα απαιτούσε χρόνο για να εκτεθούν! Έτσι, αρκούμαι σε ορισμένες χαρακτηριστικές επισημάνσεις.

Η κυβερνητική επιλογή για τον σοβαρό ρολο των μικρομεσαίων, στην τρέχουσα μεταβατική εποχή και στην κοινωνία της αύριο, αναμφισβήτητα είναι σωστή. Ούτε και μπορεί κανείς να απαιτήσει την εδώ και τώρα αλλαγή σε αυτό το χώρο - σύνθημα ανεφάρμοστο - γιατί οι συσσωρευμένες διαρθρωτικές αδυναμίες και ελλείψεις, κάτω από την επίδραση μίας σοβαρής οικονομικοκοινωνικής κρίσης, και οι απαραίτητες ή όχι δοκιμές και παληνωδιές των αρμοδίων δεν αφήνουν περιθώρια για ψευδαισθήσεις! Δυστυχώς, σχεδόν στο σύνολο των τομέων του ΕΟΜΕΧ συνεχίζεται και σήμερα η μακάρια νάρκη και η υπόσκαψη και αδρανοποίηση των δραστηριοτήτων του από τη γραφειοκρατία και τις μανούβρες του ....των ιδίων ανθρώπων που κινούνται τώρα διακριτικά αλλά διαλυτικά, έχοντας πια μια πλούσια πείρα από σχετικές μανούβρες του παρελθόντος. Η ατολμία και απειρία της ηγεσίας και η απουσία ενεργητικότητας στο περισσότερο προσωπικό, η ευθυνοφοβία και η επιπολαιότητα, χαρακτηρίζουν το χάος που επικρατεί. Και σαν να μην έφθαναν κι αυτά, συνεχίζουν και νέες προσλήψεις υπαλλήλων!

Λείπει η οργάνωση, λείπει η επικοινωνία μεταξύ στελεχών και προσωπικού, λείπει η πνοή, λείπει και η δράση. Διερωτιέται λοιπόν κανείς αν η χειροτεχνία πρέπει να συνεχίσει να υπάγεται σε έναν οργανισμό που την έχει τόσο πολύ υποβαθμίσει. Επομένως, πρώτο και σημαντικό μέλημα των αρμοδίων φορέων καθώς και των εντασσομένων στις εικαστικές τέχνες, είναι η απαίτηση από την κυβέρνηση να αποσπασθεί ο κλάδος της χειροτεχνίας από τον ΕΟΜΕΧ, που να διατηρήσει ο οργανισμός αυτός την αρμοδιότητά του στην χειροτεχνία και η χειροτεχνία μαζί με την οικοτεχνία που σήμερα υπάγεται κατά καθαρό ποσοστό στον Ελληνικό Οργανισμό Προνοίας - είναι πρόταση - να αποτελέσουνε έναν ξεχωριστό φορέα, Ινστιτούτο ή Κέντρο Αναπτυξέως Σχεδίου Design development με κάλυψη όλου του χώρου και με στόχους αναπτυξιακούς, αποκεντρωμένους σε κάθε γεωγραφική περιφέρεια της

χώρας, με υλοποιήσιμα προγράμματα και φυσικά με βάση την πλούσια μέχρι τώρα θετική και αρνητική εμπειρία των συναφών φορέων. Αυτό σημαίνει μελέτη, οργάνωση και όχι δουλειές στο γόνατο. Έτσι - πρόταση - από τα υπουργεία βιομηχανίας και ενέργειας, που σήμερα υπάγεται ο ΕΟΜΕΧ, προεδρείας και πολιτισμού και επιστημών, από κοινού να γίνει πρόσκληση εκδηλώσεως ενδιαφέροντος, είναι η μόνο λύση ίσως αντικειμενικά σωστή για μια μελέτη. Πρόσκληση εκδηλώσεως ενδιαφέροντος για την ανάρτηση της μελέτης Οργάνωσης και Λειτουργίας, από ειδικά συγκροτημένο γραφείο, του νέου φορέα οικοτεχνίας/χειροτεχνίας. Πιστεύω ότι θα απαιτηθεί δμηνο διάστημα για την ολοκλήρωση της μελέτης και άλλο τόσο ή και λιγότερο για την θέση και λειτουργία του με πρόβλεψη την υπαγωγή του στο υπουργείο πολιτισμού και επιστημών.

Στον ΕΟΜΕΧ με την πρωτοβουλία και δραστηριότητα των απροαναφερθέντων λίγων υπαλλήλων έχουν γίνει ορισμένες πολύ θετικές υλοποιήσεις κατά το κοντινό παρελθόν, χρήσιμες σαν εμπειρία και για τη σημερινή μελέτη και αξιοποίησή τους. Ενισχύθηκε σταθμός οικοκυρικών και άλλων σχολών για να μάθουμε σε αυτές τις χειροτεχνίες. Οργανώθηκαν και λειτούργησαν αρκετά, σε αυτά, εργαστήρια/σχολές: κεραμικής, υφαντικής, ξυλοτεχνίας, μεταλλοτεχνίας, κλ.π., στην επαρχία υπό την αιγίδα του οργανισμού. Οργανώθηκαν και λειτούργησαν εκατοντάδες σεμινάρια στους κλάδους της χειροτεχνίας, ανετέθησαν και πραγματοποιήθηκαν πολυάριθμες ερευνητικές/μελετητικές εργασίες, για παραδοσιακούς κλάδους και μεταβιβάστηκαν πολλά χρήσιμα στοιχεία πληροφοριακά στους παραγωγούς. Δεκάδες χιλιάδες σχέδια παραδοσιακά ή εμπνευσμένα από αυτά, εκπονήθηκαν από καλλιτέχνες του οργανισμού και δόθηκαν δωρεάν σε εκατοντάδες παραγωγούς και οικοτέχνες. Χωρηγήθηκαν πολυάριθμες υποτροφίες εσωτερικού σε ισάριθμα παιδιά που μαθήτευσαν δίπλα σε παλιούς μαστόρους για την εκμάθηση παραδοσιακής τεχνικής. Χωρηγήθηκαν εκατοντάδες υποτροφίες εξωτερικού, έτσι τουλάχιστον 2 εκατοντάδες άριστα καταρτισμένα

στελέχη, στην χειροτεχνία, συνέβαλαν ουσιαστικά στην άνοδο της ποιότητας και στην εξέλιξη ορισμένων κλάδων της: Κεραμική, υφαντική, κοσμηματοποιία και λοιπά.

Στα πλαίσια μίας ευρύτερης αναπτυξιακής δραστηριότητας, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ποιότητα της χειροτεχνικής παραγωγής και καθιερώθηκε από οκταετίας αφού μελετήθηκε σωστά, το έργο "νέα σχέδια, νέα είδη" που επιβιώνει ως τα σήμερα. Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω, καθώς και άλλες συναφείς δραστηριότητες, μπορεί κανείς να προτείνει ορισμένες λύσεις που θα παίξουν ουσιαστικό ρόλο στην εξωσχολική αγωγή. Τη διάδοση στα χωριά και στις επαρχιακές πόλεις του θεσμού του εργαστηρίου/σχολής, οργανωνόμενο και ενισχυόμενο από τον φορέα της χειροτεχνίας, αλλά υπαγόμενο στην τοπική αυτοδιοίκηση, στην οποία τελικά θα περιέλθει και η ενίσχυση! Σε περίπτωση γραφειοκρατικών εμποδίων, τότε απευθείας να αναληφθεί η πρωτοβουλία από την τοπική αυτοδιοίκηση και να συγκληθεί η οργανωτική και λοιπά βοήθεια των αρμοδίων φορέων της χειροτεχνίας. Στα εξής δηλαδή:

- για κίνητρα σε παλιούς μαστόρους να διδάξουν την τέχνη τους σε νέους,
- εκλογή και χρησιμοποίηση ως δασκάλους, καλά καταρτισμένων τεχνιτών,
- εφοδιασμός των εργαστηρίων με τα κατάλληλα μέσα και πόρους για την συντήρηση και λειτουργίας τους,
- εμπλουτισμός του προγράμματος διδασκαλίας με ύλη και μεθόδους σύγχρονες, κλ.π.

Άλλη πρόταση:

- Την οργάνωση και διεξωγή ερευνών και μελετών πάνω στα παραδοσιακά σχέδια και οργάνωση ειδικών σεμιναρίων για ομάδες κατοίκων στα χωριά και στις πόλεις, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά τους αλλά και την τοπική παραδοσιακή τέχνη,
- Αποφυγή της μονομερούς λύσης που είναι η αποκλειστικά δουλική μίμηση παραδοσιακών πρωτύπων και επεδίωξη δημιουργίας νέων

σχεδίων εμπνευσμένων ή όχι από τα παροσιακά πρότυπα μα σε καλή ποιότητα.

Η καθιέρωση σειράς ειδικών εκδόσεων και εντύπων ύστερα από πολύ προσεχτική επιλογή, μέσω του φορέα της χειροτεχνίας ή άλλης πηγής, εκπαιδευτικού χαρακτήρα και η διάδοσή τους στους ενδιαφερόμενους προς χρήση. Τέτοιοι με επιλεγμένα παραδοσιακά σχέδια κατά περιοχή και κλάδο, με τρόπο που να αξιοποιούνται με ευχέρεια. Για τις εκδόσεις αυτές θα μπορούν να συνεργάζονται εικαστικοί καλλιτέχνες, τοπικοί φορείς και ομάδες ενδιαφερομένων.

- Με ενίσχυση από τον φορέα χειροτεχνίας, των δημοτικών ή κοινοτικών κέντρων χειροτεχνίας, ή εφαρμοσμένων τεχνών, οικονομικά, με εποπτικά μέσα, έντυπο υλικό, διδακτικό προσωπικό και λοιπά.
- Την οργάνωση εκπαιδευτικών εκθέσεων, ειδών χειροτεχνίας κατά τόπους για την ενημέρωση του κοινού με συζητήσεις και λοιπά.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Περίπου τις ίδιες ενγενείς δυσχέρειες με τον ΕΟΜΕΧ αλλά και μια ειδική κληρονομιά από τον πρώην οργανισμό βασιλικής πρόνοιας, με τις ...επιπτώσεις στο έμψυχο υλικό - το προσωπικό - και τις μεθοδεύσεις που δεν έχουν αλλάξει ως τα σήμερα, μέχρι και την παραγωγή και διάθεση των χειροτεχνικών προϊόντων κατά τρόπο πατερναλιστικό και εκμεταλλευτικό. Στον Ελληνικό Οργανισμό Πρόνοιας, έχουν διατηρηθεί ο θεσμός των εικαστικών του παιδιού και γενικότερα το έργο πρόνοιας ου καλύπτει δραστηριότητες του αρμοδίου Υπουργείου Πρόνοιας. Δυόμισυ χιλιάδες προσωπικό και 2 δισεκατομμύρια προϋπολογισμός το χρόνο για να δικαιολογείται η παρουσία αυτού του ...

(αλλαγή κασσέτας 5)

...ο ρόλος των εικαστικών τεχνών θα είναι πολύ σοβαρός. Σωστή αξιολόγηση και αξιοποίηση μουσειακών ή παραδοσιακών κομματιών, εφαρμογές πάνω σε σύγχρονες παραδοχές, αναζητήσεις ..., υποκίνηση

δημιουργικότητας μέρους των κειμένων αυτών, θετική συμβολή στην χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου και στην απασχόληση, και λοιπά.

ΑΛΛΟΙ ΜΑΖΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Όπως είναι γνωστό, λειτουργούν και κύριοι φορείς, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που καταπιάνονται με το αντικείμενο των εφαρμοσμένων τεχνών. Περισσότερο την γνωστή χειροτεχνία. Η ΧΕΝ με τα παραρτήματά της, οι Οικοκυρικές Σχολές του Υπουργείου Προνοίας και άλλων χωρών, μεμονωμένα εργαστήρια/σχολές ιδιωτικών φορέων, σωματείων, συλλόγων, κλ.π.

Χωρίς καμία εξαίρεση με κάποια διαφορά ως προς τις μεθοδεύσεις της ΧΕΝ και ελαχίστων συλλόγων, όλοι οι ανωτέρω φορείς χρησιμοποιούν την χειροτεχνία αυτοσχεδιάζοντας, χωρίς να εμβαθύνουν στους σημερινούς προβληματισμούς. Τούτο είναι ευνόητο γιατί ...δραστηριότητες, συχνά χωρίς συνέπεια και συνέχεια, αδυνατούν να ξεπεράσουν την πεπατημένη που οφείλεται στην άγνοια, την έλλειψη μέσων και την μονοσήμαντη εξωπραγματική αντίληψη ότι κάνουν λαϊκή τέχνη! Πρέπει με κάθε τρόπο να αποτραπεί η ζημιωγόνος αυτή παρανόηση! Είναι κοινός στόχος πιά ότι η λαϊκή τέχνη υπήρξε σε μια δοσμένη εποχή, σκληρής οικονομίας, και λειτουργούσε με δικούς της νόμους κάτω από τις ιδιόμορφες εκείνες συνθήκες που επιβάλλονται από τις μικρές κλειστές κοινωνίες, των λιτών μέσων και της αναγκαστικής αυτάρκειας, σε βασικά είδη, λόγω ύψους μεσων επικοινωνίας με τα αστικά κέντρα και οικονομικής και κοινωνικής δομής διαφορετικής από την σημερινή. Η σωστή μελέτη των αρχέτυπων και των πηγών τους, όπως και οι γνώσεις των συντελεστών διαμόρφωσης της λαϊκής τέχνης, θα μπορούσε να δώσει την δυνατότητα σήμερα να επιδιωχθεί η καλλιέργεια της έμπνευσης και όχι η δουλική και συχνά κακόγουστη μίμηση που μόνο σε ιδιαίζουσες περιπτώσεις χωρεί - η πιστή μίμηση δηλαδή - όπου υπάρχει ατροφία της καλλαισθησίας και η δημιουργία, με σύγχρονα μέσα και ύλες και σύμφωνα με τις σημερινές παραδοχές, λειτουργικών ειδών καθώς και διακοσμητικών που θα έχουν

στενό εσωτερικό δεσμό με την παράδοση και το ανθρώπινο μέτρο, χωρίς αναγκαστικά να είναι κακέκτυπα σουβενίρ.

Επομένως οδηγούμαστε στη σκέψη ότι πρέπει να συγκροτηθεί ένα συντονιστικό όργανο όλων αυτών των σκόρπιων δραστηριοτήτων της χειροτεχνίας, που θα επιδιώξει να δώσει στους ενδιαφερομένους και ιδιαίτερα στους προαναφερθέντας φορείς, όλα εκείνα στα στοιχεία, ακόμα και τα μέσα για να αναπτύξουν την χειροτεχνία όχι σαν αυτοσκοπό, αλλά σαν μέσον εκπαίδευσης και σωστής επαγγελματικής ή ερασιτεχνικής απασχόλησης, αλλά γνώσης, ευρύτερα δε, αγωγής. Ο συντονισμός αυτός θα ήταν εφικτό μα και επιβεβλημένο να γίνει από τον προτεινόμενο νέο φορέα της χειροτεχνίας, ή και από όποιον τελικά θα προτείνει η πολιτεία. Και πιο συγκεκριμένα, στο συντονιστικό τούτο όργανο, θα ήταν ενδεδειγμένο, σύμφωνα με τα ανωτέρω αναφερθέντα, να εκπροσωπηθούν οι μεγάλες ομάδες, ή κατηγορίες φορέων, απαραίτητα καλλιτεχνικές, και η τοπική αυτοδιοίκηση. Το αντικείμενό του είναι προφανές και θα προσδιοριστεί πληρέστερα, μετά από τις απαραίτητες επαφές μεταξύ εκπροσώπων των φορέων και ύστερα από ανταλλαγή απόψεων και υποδείξεων.

Εκεί όμως που θα υλοποιείται το κύριο έργο αποκεντρωτικά, είναι ο δήμος και η κοινότητα που θα είναι οι βασικοί συντονιστές κατά τόπους, στη δραστηριότητα γύρω από την εξωσχολική εικαστική αγωγή, σε συνεργασία με τις ΝΕΛΕ. Η εκπόνηση πρωτύπων, ενδόμεικτων προγραμμάτων εκπαίδευσης, κατά μεγάλες ομάδες περιπτώσεων, από ειδικούς μελετητές, γνώστες των πραγμάτων, προσδιορίζει και τα απαραίτητα μέσα και μεθόδους για την αποδοτικότητα αυτής της αγωγής.

Τέλος προτείνω, όλα όσα διατυπώνονται να καταγραφούν κατά τρόπο που θα τα καθιστά εύχρηστο υλικό για μελετητές/οργανωτές προγραμμάτων και συγκρότησης του όλου έργου εξωσχολικής εικαστικής αγωγής. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Κουνάδης να μην φύγει, γιατί δεν έχουμε χρόνο, θα γίνουν οι ερωτήσεις τώρα και θα γίνουν προφορικές, δεν

έχουμε χρόνο για τα ειδικά! Λοιπόν αν κάποιος έχει να ρωτήσει κάτι, να σηκώσει το χέρι του να το ρωτήσει προφορικά και στη συνέχεια ο κύριος Κουνάδης να απαντά. Υπάρχει κανείς;

Εντάξει ευχαριστούμε, τώρα αν κάποιος θέλει να μιλήσει επάνω στο θέμα, όποιος θέλει να πάρει το λόγο να το πει. Ναι, ο κύριος Παρλαβάντας.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ο συνάδελφος Παρλαβάντας έχει δηλώσει, άλλος συνάδελφος;

ΠΑΡΛΑΒΑΝΤΑΣ: Νομίζω ότι ήταν πάρα πολύ ωραία η εισήγηση του συνάδελφου του Κουνάδη. Βέβαια το θέμα της λαϊκής τέχνης και της χειροτεχνίας είναι ένα θέμα καθαρά αισθητικό και φοβάμαι ότι όλα αυτά που διεπίστωσε η κακή λειτουργία του οργανισμού χειροτεχνίας, του ΕΟΜΕΧ, των προηγούμενων και ίσως και των μελλοντικών που θα ασχοληθούν με αυτό το θέμα, ίσως όλη αυτή η κακή λειτουργία στη βάση της να οφείλεται σε κάτι που είπα όπως και πριν ότι είναι καθαρά αισθητικής υφής. Μήπως η σημερινή αισθητική οργάνωση, η δομή, οι δομές οι οικονομικές, οι αισθητικές, καλλιτεχνικές γενικά, δεν επιτρέπουν πιά αυτό το φαινόμενο της λαϊκής τέχνης και δη πως οι προσπάθειες που θα έκανε ένας οργανισμός, όσο φιλότιμες και σωστές να ήταν σαν προθέσεις, δεν θα μπορούσαν να φέρουν κάποιο αποτέλεσμα; Το θέμα της λαϊκής τέχνης είναι ένα θέμα πάρα πολύ συζητήσιμο και θα ήθελα με την ευκαιρία αυτή που είμαστε μαζεμένοι εδώ, να παρουσιάσω μια ίσως προσωπική, αν θέλετε άποψη αλλά που ίσως να έχει κάποια βάση. Αυτό που συνήθως αποκαλούμε λαϊκή τέχνη στον ελληνικό χώρο, στην πραγματικότητα δεν είναι λαϊκή τέχνη, είναι τα κατάλοιπα της μεγάλης και λόγιας τέχνης που προηγήθηκε. Κυρίως της Βυζαντινής. Η λαϊκή τέχνη, κατά τη γνώμη μου, μπορεί να υπάρξει μόνο σαν ένα προγενέστερο στάδιο κάποιου λόγιου πολιτισμού, κάποιου πολιτισμού έχοντος συνείδηση εαυτού, αν αυτό είναι ο ορισμός ενός πολιτισμού σαν λόγιοι. Η λαϊκή τέχνη λοιπόν, θα μπορούσε να υπάρξει πριν από την αρχαία ελληνική, πριν από την βυζαντινή, θα μπορούσε να υπάρξει, μπορεί

να υπάρχει σήμερα στη Γη του Πυρός, που εκεί η άνθρωποι περνάνε την λιθινή περίοδο του πολιτισμού τους! Αλλά το να υπάρξει λαϊκή τέχνη σαν επικοδόμημα, σαν κάτι που έπεται ενός λόγιου πολιτισμού, ίσως αυτή στην πράξη να μην είναι δυνατόν να συμβεί και φοβάμαι ότι οσοδήποτε καλή οργάνωση κι αν υπάρξει, ήδη από το κείμενο αυτό, το αντικείμενο ουσιαστικά δεν υπάρχει, και επομένως ότι όλες οι προσπάθειες μήπως είναι λίγο-πολύ καταδικασμένες σε αποτυχία.

Αυτό θα ήθελα να πώ, δεν ξέρω αν βρίσκετε κάπως τεκμηριωμένη την άποψη αυτή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Σκούρτης.

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Συνάδελφοι τα τελευταία χρόνια, δεν ξέρω ποιά τελευταία χρόνια, η λέξεις "λαϊκό", "εθνικό", "δημοκρατικό", έχουνε χάσει την έννοιά τους. Μιλώντας σήμερα πραγματικά γι' αυτό που λέμε "λαϊκή τέχνη", ο καθένας δίνει μια δική του έννοια. Εκείνο που πιστεύω εγώ, κατά πρώτον αυτά είναι από την εισήγηση του κυρίου Κουνάβη, εδώ και ένα χρόνο, το επιμελητήριο μας είχε στείλει ένα χαρτί, για να δηλώσουμε όσοι θέλουμε να πάμε να διδάξουμε, ότι ξέρει ο καθένας, σε διάφορα, στη Λαϊκή Επιμόρφωση. Ακόμα περιμένω απάντηση!

Θα ήθελα να ρωτήσω το Επιμελητήριο, έχει κάνει καθόλου καμία ενέργεια προς τη τοπική αυτοδιοίκηση; Υπάρχει καμιά συνεργασία; Απ' ότι ξέρω σε πάρα πολλά πνευματικά κέντρα, έχουνε μπει άνθρωποι που απλώς αυτοσχεδιάζουνε, σε πάρα πολλά. Έμαθα κάπου ας πούμε ότι κάποιος ζωγράφος ερασιτέχνης παίρνει παιδιά σε κάποια συνοικία της Αθήνας και τα "στραβώνει", μπήκα μέσα και συγχίστηκα δηλαδή, μου είπαν ότι προσεφέρεται αφιλοκερδώς. Δηλαδή, δημιουργούμε και "κορνιζάδικα" μέσα στα πνευματικά κέντρα!

(διάλογος)

Θα ήθελα ας πούμε το Επιμελητήριο, γιατί οι άνθρωποι ας πούμε δηλαδή ο δήμαρχος, ξέρει τα σκουπίδια του πολύ-πολύ καλά, ξέρει άλλα πράγματα! Στην τέχνη δεν ξέρει. Η τέχνη έχει περάσει στον Έλληνα δύο πράγματα: 'Η όποιος ζωγραφίζει είναι τρελλός, ή είναι μεγάλο πράγμα

να είσαι ζωγράφος! Είτε δηλαδή ...της κάστας του Θεόφιλου, ή από την άλλη μεριά ας πούμε διαβάξεις τον Ιάχο και παθαίνεις πλάκα, είναι η διαφορά στο πράγμα αυτό, στον Έλληνα. Λοιπόν θα ήθελα το Επιμελητήριο να κάνει αυτό το πράγμα. Έχουμε υλικό το οποίο πρέπει να πάει σε όλες τις...

Τώρα για τον ΕΟΜΕΧ. Έχω πάει τα καλοκαίρια σε χωριά, στου διαβόλου την μάνα στην Κρήτη και είδα ότι βγάζουνε καταπληκτικά κρεβάτια, καταπληκτικούς καναπέδες, τους παίρνουνε οι παλιατζίδες και βάζουνε φορμάικα γιατί αυτά θέλουν οι ξένοι! Δηλαδή έχω δει από την μια μεριά ένα μίσος του Έλληνα για τα δικά τους πράγματα, από τη μιά μεριά και εκείνο που εγώ θέλω σήμερα να σώσω, εκείνο που έχω μάθει αιώνες τώρα, σε μια περιοχή ας πούμε κάνουν κάτι πολύ ωραία κανάτια, προτιμώ να πίνω κρασί ή νερό από ένα πολύ ωραίο κανάτι, παρά το πλαστικό! Δεν είναι καθόλου μακρινά πράγματα! Αν χαθώ - σκέπτομαι ώρες ώρες - αν χαθώ σε μία επαρχιακή πολιτεία, με βάλουν έτσι, μου κλείσουν τα μάτια και δεν ξέρω που είναι, αν είναι η Κοζάνη, αν είναι η Λάρισα ή αν είναι τα Γιάννενα, παντού όλες οι πολιτείες δεν έχουν σημείο αναφοράς. Αυτά ήθελα θα πώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Ευγενίδης. Ευγενίδης θα απαντήσεις εσύ για το Επιμελητήριο ή εγώ;

ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ: Δεν ξέρω εάν ...Ναι με αφορμή την παρέμβαση του Τάκη Παρλαβάντζα, ήθελα να πώ και τη δική μου γνώμη. Συμφωνώ στο σκέλος που είπε ότι πραγματικά το πρόβλημα της λαϊκής τέχνης, της λόγιας όπως την ονόμασε τέχνη, το πρόβλημα είναι αισθητικό αλλά η δική μου παρέμβαση είναι ότι και στο αισθητικό υπάρχει το λεγόμενο ιδεολογικό. Δεν εξηγείται δηλαδή όλο αυτό το φαινόμενο μόνο παίρνοντας υπόψη τη λέξη αισθητική γιατί πάνω στην αισθητική παλεύουνε βασικά δύο ιδεολογίες, εκείνη της κυρίαρχης - για το καθεστώς τώρα το δικό μας, για εδώ, αποπειράθηκε να δωθεί μια ερμηνεία - είναι δύο ιδεολογίες οι οποίες συγκρούονται. Εκείνη η ιδεολογία η οποία υποστηρίζει τον λαό προσπαθεί να τον βοηθήσει να ανοίξει δρόμο για την ολοκληρωτική ...και

υπάρχει και η άλλη ιδεολογία η οποία προσπαθεί να τον δεσμεύσει και να τον χρησιμοποιήσει όπως εκείνη θέλει, όπως θα την οφελήσει για να στηριχθεί και να διερευνήσει την παρουσία του. Έτσι λοιπόν, αυτό που λέμε λαϊκή τέχνη δεν είναι αυτό που πολλοί παρεξηγούν - κατά τη δική μου άποψη - άλλος λέει λαϊκή άλλο πράγμα και άλλος άλλο πράγμα! Εγώ προσωπικά ας πούμε, λαϊκή τέχνη δεν εννοώ μια απομίμηση παλαιών λαϊκών κατασκευών, οι οποίες όμως υπήρξαν. Αυτές οι, η λαϊκή συμμετοχή, υπήρξε δηλαδή η μη επώνυμη τέχνη, η μη προπαρασκευασμένη από πλευράς εκπαίδευσης και η μη πατροναρισμένη από την κυρίαρχη ιδεολογία και την τάξη που την επιβάλλει.

Θα σας πώ ένα παράδειγμα, για να μην σας λέω πολλά θεωρητικά πράγματα, ένα γεγονός που συνέβει τελευταία. Πήγα σε ένα σπίτι ενός δασκάλου όπου η γυναίκα του είχε γεμίσει το σπίτι κεντήματα από αυτά που ξέρετε, τα σταμπαριστά, που έχουν τα χρώματα με τα νούμερα για το τάδε χρώμα και είχε γεμίσει στο σπίτι με αυτά, είχε βάλει επάνω και χρυσές κορνίζες και λοιπά! Στην κουζίνα είχε ένα μαξιλάρι όπου είχε κόψει - ήτανε μπλέ το μαξιλάρι που είχε πάνω στην καρτέκλα - και είχε κόψει ένα άσπρο ύφασμα και το είχε ράψει και είχε κάνει μια γάτα η οποία φαινότανε ότι ήτανε δική της κατασκευή. Λέω αυτή τι είναι; Λέει, μη κοιτάς αυτό, δεν είναι τίποτε αυτό, αυτό το έχω κάνει εγώ! Εκείνα κοίτα που είναι με χρώματα ωραία και τι το συγκρίνεις τώρα αυτό! Λέω, δεν έχεις καταλάβει και σε αυτό έχουμε πραγματικά όλοι, ότι η αστική ιδεολογία κάνει πράγματι αυτό που μπορεί και το κάνει πολύ καλά, εμείς δεν κάνουμε εκείνο που μπορούμε δεν το κάνουμε καλά, πιστεύω! Δεν έχουμε δώσει σε αυτή τη γυναίκα να καταλάβει ότι με αυτό το γατάκι που είχε φτιάξει στο μαξιλάρι, ήταν πολύ ανώτερο από χιλιάδες τέτοια πράγματα που τυφλά προσπάθησε να χρωματίσει με τις κλωστές και τα νούμερα που της είχαν δώσει!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Δαραδήμος.

ΔΑΡΑΔΗΜΟΣ: Δεν είχα σκοπό να μιλήσω πάνω σε αυτό το θέμα, όμως θα πώ δυό λόγια γιατί πολύ μέσα σε αυτό το συνέδριο έχουμε πει γύρω

για την κοινωνικοποίηση της τέχνης, από τις εφημερίδες διαβάζουμε ότι η τέχνη ανήκει στον λαό ή να ανθίσει η τέχνη μέσα στον λαό, ή να αναπτύξουμε τις δημιουργικές δυνάμεις του λαού. Δηλαδή θέλουμε δεν θέλουμε το ζήτημα αυτό που έχει σχέση με το λαό, που το λέμε λαϊκό, θα το αντιμετωπίσουμε είτε σαν καλλιτέχνες που ερχόμαστε σε επαφή με αυτό τον κόσμο με το έργο μας, είτε σαν δάσκαλοι σε οποιαδήποτε μορφής εκπαίδευση οργανωμένη από το κράτος ή την λαϊκή επιμόρφωση ή κάπου αλλού!

Συμφωνώ με το σκεπτικό του Τάκη Παρλαβάντζα ότι μετά από μια άνθιση ενός πολιτισμού ακολουθεί ή παράλληλα υπάρχουν ας πούμε χρησιμοποίηση των θεμάτων, των μορφών ας πούμε που έχει κατακτήσει αυτή η εποχή από το λαό. Χρησιμοποιείται ας πούμε. Όμως δεν μπορεί να παραμένει μόνο σε αυτό! Σήμερα ο όρος "λαϊκός" είναι πάρα πολύ πολυδιάστατος, παραδείγματος χάριν, λέμε λαϊκό καλλιτέχνη και

εννοούμε τον αμόρφωτο, δηλαδή αυτόν που δεν έχει πάει σε σχολείο. Πέρα από αν αναμασάει φόρμες στην δουλειά του κάποιων άλλων εποχών, ή αν έχει αυτο που λέμε πριμιτιβ, ή λέμε λαϊκός καλλιτέχνης είναι αυτός που κάνει τέχνη για τον λαό! Και αυτόν τον ίδιο ορο τον κολλάμε εκεί!

Επίσης θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι υπάρχει μια λαϊκή δημιουργία κάτω από ορισμένες ιστορικές συνθήκες πολιτιστικές, κοινωνικές που παράγει νέες φόρμες, ή εξελίσσει φόρμες! Παραδείγματος χάριν το ελληνικό λαϊκό ή δημοτικό τραγούδι, στα χρόνια της τουρκοκρατίας και αργότερα. Έχουμε δηλαδή και τέτοιου τύπου ξαναγεννήματα μορφών ας πούμε, δεν είναι μια επανάληψη τυπική και σκέπτομαι αν σήμερα πραγματικά υπάρχουν εκείνες οι συνθήκες που θα ξαναγεννηθεί η τέχνη μέσα από τον ίδιο τον κόσμο με την παρουσία των ειδικευμένων καλλιτεχνών. Είναι μεγάλο πρόβλημα αυτό, ή θα θεωρούμε τον λαϊκό κάτι παράτερο, ή θα θεωρούμε τους εαυτούς μας ας πούμε ιδιοφυίες που θα πρέπει να φορμάρουμε τον λαό κάτω από τις δικές μας ας πούμε προτιμήσεις! Είναι ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα αυτό.

Θα κλείσω με μια παρατήρηση που έχω κάνει αρκετά χρόνια τώρα

στο κατά πόσο υπάρχει λαϊκή τέχνη σήμερα που δεν αναμασάει παλιές μορφές αλλά χρησιμοποιεί σύγχρονες μορφές τέχνης. Έχω δει πάρα πολλά αντικείμενα που φτιάχνουν φοιτητές στα σπίτια τους, ή επαρχιώτες που πρωτοέρχονται στην Αθήνα χωρίς πολλά λεφτά, για να καλύψουν συγκεκριμένες ανάγκες τους. Έχω δει ας πούμε τραπέζια που έχουν φτιαχτεί από μια σκάφη ζωγραφισμένη, και με ένα τζάμι επάνω, επίσης ζωγραφισμένο, έχω δει ρόδες αυτοκινήτων που έχουν ζωγραφιστεί για να χρησιμοποιηθούν με κάποιο σκέπασμα για καθίσματα, έχω δει κρεμάστρες από κορμούς δένδρων με κάποια σχέδια και κατασκευές, έχω δει ακόμα πάρα πολλές νοικοκυρές που χρησιμοποιούν παλιά υφάσματα ενωμένα σε διάφορα σχήματα, ας μου επιτραπεί ο όρος, αμστρέ κυρίως, αλλά τα κατασκευάζουν έτσι είτε γιατί δεν μπορούν να αγοράσουν είτε γιατί έχουν ένα μεράκι, και χωρίς να αναμασούν κάποιες παλιότερες φόρμες που μας έρχονται από την τουρκοκρατία ή από το βυζάντιο. Θέλω να πώ ότι αν πραγματικά σήμερα υπάρχει ανάγκη για τον κάθε άνθρωπο να παράγει κάτι είτε για να καλύψει μια βιωτική του ανάγκη είτε για το μεράκι του, είναι δυνατόν να έχουμε τέτοιου τύπου λαϊκή τέχνη. Όμως δεν είμαι απόλυτος πάνω σε αυτό. Είναι ένα ανοικτό ζήτημα. Θα πρέπει να προσέξουμε όσο γίνεται περισσότερο, να αποσαφηνίσουμε όχι τον όρο, αλλά αυτό που κρύβει ο όρος όπως χρησιμοποιείται σήμερα για να μπορέσουμε να κάνουμε συγκεκριμένες προτάσεις όχι προς την πολιτεία αλλά μέσα στο ίδιο το έργο μας είτε σαν καλλιτέχνες, είτε σαν παιδαγωγοί. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Υπάρχει κάποιος που θα ήθελε να πει κάτι; Ναι υπάρχει η Δανάη η Δούκα και η Ντιάνα η Δημακάκου, αλλά θα πρέπει να είναι σύντομα. Έλα Δανάη.

ΔΑΝΑΗ ΔΟΥΚΑ: Θα ήθελα απλώς να συμπληρώσω τους συναδέλφους που πολύ σωστά έθιξαν πολλά πράγματα σχετικά με την επιμόρφωση, ότι το Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο ανήκει στους καλλιτέχνες γενικά και όχι σε μια ομάδα καλλιτεχνών που άλλοτε το είχε στα χέρια του. Θα έπρεπε λίγο να βάλουμε φρένο σε μερικά πράγματα που βγαίνουν στο λαό τελείως

χωρίς σκέψεις σωστές. Επιτροπές δηλαδή του καλλιτεχνικού επιμελητηρίου που να κρατάνε αυτό που λέγεται αισθητική αγωγή. Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα για δημόσια έργα:

Μια ματιά θα ήθελα να ρίξετε όλοι στο νοσοκομείο των παιδών. Κάπου δόθηκε μια δουλειά στο ένα νοσοκομείο, ζωγραφίστηκε από έναν άνθρωπο με μεγενθύσεις από μικυ μάους, ενώ αρνήθηκαν δική μου πρόταση αμέσως μετά την δικτατορία λέω, κατά το 75 και 76, έχω την επιστολή, θα την καταθέσω στο συμβούλιο του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου, να τοποθετήσω στο νοσοκομείο και το ένα και το άλλο, σε πολύ χρόνο βέβαια, σχέδια των παιδιών του σχολείου που εργάζομαι. Όλα αυτά τα σχέδια τα έχω φυλάξει και θα πρότεινα στην επιτροπή του νοσοκομείου, με δική μου δωρεάν εργασία, γράφεται αυτό καθαρά στην επιστολή που τους έστειλα, και το αρνήθηκαν γιατί; Γιατί τους ζήτησα αυτά τα σχέδια που θα τους προσέφερα συνεχώς, να τα φροντίσουν, να τα νοικοκυρέψουν σε ένα τζάμι! Μου είπαν ότι θα ήταν μεγάλο το ποσόν που θα διέθεταν και πραγματικά εξεπλάγην το καλοκαίρι του 72, που είδαν αυτές τις τοιχογραφίες, χωρίς να ειδοποιηθεί καν το Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο. Παρακαλώ όλους σας, αν βρήτε ευκαιρία να πάτε στο νοσοκομείο να δείτε τις τοιχογραφίες που έχουνε γίνει!

Και μια πρόταση στην επιτροπή: Μήπως θα έπρεπε όλοι οι καλλιτέχνες τώρα που εργαζόμαστε στα σχολεία και με επιτροπές που το καλλιτεχνικό επιμελητήριο θα προτείνει, να διακοσμήσουμε το νοσοκομείο αυτό το πολύ άσκημο νοσοκομείο, με τα σχέδια των παιδιών μας; Μια πρόταση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Η συνάδελφος Αντωνακάτου.

ΑΝΤΩΝΑΚΑΤΟΥ: Συνάδελφοι δεν είναι αυτό που είχα να σας πώ εδώ και δυο-τρεις μέρες, με όλα τα ερεθίσματα. Αλλά ελπίζω πως θα βρώ την ευκαιρία αύριο να πώ αυτά που κεντρικά και βασικά θα ήθελα να πώ. Τώρα θα έλεγα ένα συμπλήρωμα των όσων ακούσαμε για την λαϊκή τέχνη. Είναι μια λέξη που κυριαρχεί και ο λαός πολλές φορές μας προβληματίζει στην έννοια που του δίνουμε γιατί πιστεύω πως αυτή θα πρέπει να την

αλλάξουμε, πως θα πρέπει να της δώσουμε μια πολύ πλατύτερη κοινωνική αξιότητα. Η λαϊκή τέχνη πιστεύω πως είναι αυτή ακριβώς η αισθητική ανάγκη του ανθρώπου να υπάρξει και να εκφραστεί από τον καιρό που μπόρεσε να σταθεί στα δυό του πόδια. Είναι έκφραση κάθε λαού, κάθε εποχής, κάθε κατάστασης. Μία έκφραση αδέσμευτη και συμπληρωματική. Όταν μιλάμε για Μυκηναϊκή τέχνη, λαϊκά χέρια την έφτιαξαν! Δεν είναι οι διαταγές μιάς δεσποτικής κυριαρχίας που έδωσαν τα αριστουργήματα της τέχνης! Είναι έκφραση αυτών των χεριών επί μέρους και δεν είναι απλώς κατευθυνόμενη πάντα από δεσπότες. Με συγχωρείτε που θα κάνω την διάκριση. Επιμένουμε πολύ να λέμε ότι σκανδαλιζόμαστε, ωστόσο η λαϊκή τέχνη του Μεσαίωνα, κατ'εξοχήν στραγγαλισμένη εποχή, δεν στραγγάλισε τα θαυμάσια εκείνα γλυπτά στις καθεντράλ!

Η τέχνη η λαϊκή η δικιά μας δεν είναι μόνο μια ουρά λόγιας ιστορίας, βυζαντινής ή αρχαίας, αλλά είναι ακριβώς αυτή η ανάγκη να εκφραστεί ο άνθρωπος ο απ'αίдеυτος, ο άνθρωπος που είχε ανακαλύψει και λειτουργικά συγχρόνως, ήταν μια συνένωση λειτουργική και αισθητική. Από τον καιρό και από την ώρα που η εποχή έδωσε τα μέσα της λειτουργικής αυτής ευχέρειας, έλυσε αυτό που λέμε "χρησική ανάγκη" αλλά δεν έλυσε την αισθητική και είμαι βέβαιη όπως είπε κι ο Δαραδήμος ότι θα παιχθούνε τρόποι πάλι να εκφραστεί επί μέρους σε έναν αναπόφευκτο καιρό ολικής προσπάθειας. Μόνο που δεν πρέπει να την ..αυτή τη στιγμή, περάσαν σε μια μουσειακή και επί μέρους ζωντανή υπόθεση. Σας ευχαριστώ που με ακούσατε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Κουνάδης ...(διάλογος) και παρακαλώ το επαναλαμβάνω όσοι σήμερα μίλησαν τους παρακαλώ να δώσουν γραπτά όσα είπαν. Δεν προλαβαίνουμε να απομαγνητοφωνήσουμε.

ΚΟΥΝΑΔΗΣ: Λοιπόν εγώ θέλω να πώ το εξής. Έκανα μια αναφορά στο θέμα της λαϊκής τέχνης στο ...για να γίνει μια αντιδιαστολή, να φανεί ποιά είναι η ειδοποιός διαφορά μεταξύ μιάς έννοιας που σήμερα πρέπει να χρησιμοποιούμε και η έννοια αυτή είναι χειροτεχνία. Προς θεού! Η αξιολογική μορφή που θα δοθεί κάποια στιγμή για να χαρακτηριστούν

μερικά κομμάτια της σημερινής χειροτεχνίας αργότερα σαν λαϊκή τέχνη αυτό είναι αργότερα ένα στοιχείο που θα ακολουθήσει μετά! Σήμερα αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να πάψουμε να λέμε ότι κάνουμε λαϊκή τέχνη! Λαϊκή τέχνη κάποιος άλλος θα πούν εάν αξιολογικά μπορούν να σταθούν αυτά τα πράγματα τα ελάχιστα ή και τα πολλά που φτιάχναμε σαν ...Και το λέω χαρακτηριστικά "χειροτεχνία" γιατί η έννοια αυτή αποδίδει απόλυτα την έννοια αυτή που είναι μια ανάγκη και πάνω σε αυτή είναι να κτίσουμε ότι είναι να κτίσουμε. Αν είναι να κτίσουμε πάνω στην έννοια "λαϊκή τέχνη", ασφαλώς βρισκόμαστε πολύ έξω από τα πράγματα! Αυτό ήθελα να πώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο επόμενος ομιλητής είναι ο Μάριος Βατζιάς με θέμα ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ, ώσπου να έρθει στο βήμα, θα απαντήσω στον Άγγελο τον Σκουρτη που ότι είπε δεν αφορούσε την εισήγηση αλλά την προηγούμενη.

Λοιπόν, το μόνο πόν μπορώ να πώ τώρα είναι το εξής. Το Επιμελητήριο έχει κάνει μια μαζική έκθεση για πρόο...τα μέλη του όσα είχαν καταθέσει σχετική έκθεση στη Νομαρχία Αττικής. Τώρα από κει και ύστερα πρέπει να αγωνιστούμε για τα έξτρα.

ΚΑΠΟΙΟΣ ΑΛΛΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Όχι μα έχουν έρθει ήδη σε επαφή με την Νομαρχία!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Όχι είναι για μας άλλα πράγματα δεν ...

ΒΑΤΖΙΑΣ: Το θέμα είναι "Η εκθεσιακή εικαστική δραστηριότητα και η παιδεία του κοινού." Έχει κάποιες μικρές τοποθετήσεις/εισαγωγές και μπαίνει στο θέμα άμεσα...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ένα λεπτό να σας διακόψω γιατί υπάρχει κάποια ανησυχία. Η εισήγηση αυτή δεν έχει πολυγραφηθεί. Τη δώσαμε ενδεικτικά επειδή την δώσαμε σε 10 αντίγραφα, τη δώσαμε έτσι να υπάρχει μέσα στην αίθουσα. Δεν μπορούμε να εξυπηρετήσουμε περισσότερο, λοιπόν ακούστε την απειθείας.

ΒΑΤΖΙΑΣ: Φταίω εγώ, γιατί τώρα το πρωί τελείωσα τις σημειώσεις και

...

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΙΑΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η εκθεσιακή δραστηριότητα πρωταρχικό κίνητρο έχει τη λειτουργική ανάγκη του δημιουργού να δείξει το έργο σωστά και την λειτουργική επίσης ανάγκη των άλλων, του κοινού να ...και να επικοινωνήσει με την τέχνη.

Η καλαισθησία, δηλαδή η αίσθηση του καλού μαζί με την ανάγκη έκφρασης μέσω μορφών, είναι κοινό χαρακτηριστικό του ανθρώπου, είναι και η πηγή προέλευσης της έντεχνης εικαστικής δημιουργίας. Ο ένας αν είναι καλλιτέχνης ή όχι είναι διαφορές στην έφεση προς κάτι ιδιαίτερο δηλαδή διαφορές ποσοτήτων, γιατί σε όλους υπάρχουν οι βασικές καταβολές και οι εξοπλισμοί. Έτσι ενδιαφέρον για τις εικαστικές τέχνες δεν έχουν μόνο οι ίδιοι οι καλλιτέχνες μα όλοι οι άνθρωποι. Έτσι μπορούμε να πούμε ο λαός με το χέρι των καλλιτεχνών, το ίδιο ποίηση με τον λόγο των ποιητών, μουσική με την έμπνευση των μουσικών και αυτά μέσα από την διαδικασία της επικοινωνίας.

Είναι ξεκάθαρο ότι η ανάγκη επικοινωνίας με την τέχνη και γενικά η μόρφωση όσο και αν πάντα δεν φαίνεται με την πρώτη ματιά, είναι ανάγκη λαϊκή και περιπαθές αίτημα μέσα στο γενικότερο διαδικαστικό αίτημα ζωής, του να δίνεις ότι μπορείς και να παίρνεις ότι σου πρέπει.

Ο ΘΕΑΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ

Ο θεατής λοιπόν δεν είναι παθητικός, αλλά είναι ενεργητικός παράγοντας στην λειτουργία του έργου τέχνης. Το κρίνει, το δέχεται ή το απορρίπτει, αναζητάει ένα μήνυμα ή έναν λόγο που το προκάλεσε, το πόσο αποτελεί μια απόπειρα ή μια πρόταση για διάλογο, αισθητικό, συναισθηματικό και λοιπά, αναζητάει τρόπο ταύτισης μαζί του. Η διαδικασία αυτή εξαρτάται και από την ποιότητα του έργου τέχνης από το πόσο σημαντικό είναι αυτό, αλλά και από το αν ο θεατής είχε την ευκαιρία της επικοινωνίας με την τέχνη. Αν είναι αναπτύξει την φυσική του ροπή για αυτή την επικοινωνία. Αυτό είναι σημείο επισήμανσης της χρησιμότητας, πρώτο, εκπαίδευσης με την τέχνη, και δεύτερο παροχής

της τέχνης σαν στοιχείο μόρφωσης στο κύκλο της εκπαίδευσης και μαζί και έξω από αυτόν στην εξωσχολική αγωγή και ακόμα πιο πέρα στη λαϊκή επιμόρφωση. Από εκεί και πέρα είναι το ανοιχτό πεδίο της επικοινωνίας των πολιτών με τέχνη όχι πιά μόνο μέσα από διαδικασίες και ενέργειες με προμελετημένο εκπαιδευτικό σκοπό, αλλά σε μια "φυσική" διαδικασία πρόσληψης, συμμετοχής και ανταπόδοσης, με δυνατότητες υπάρξεως όπως τα κατάλοιπα παλαιότερων γενεών και δυνατότητες προκαλούμενες από την λειτουργία της αναγκαιότητας του ενδοανθρώπινου διαλόγου. Αυτή είναι και η σημαντικότερη μορφή επικοινωνίας με την τέχνη. Αλλά η πραγμάτωσή της επηρεάζεται σημαντικά όπως είπαμε από την ανάπτυξη ή όχι της φυσικής ροπής γι'αυτή την επικοινωνία. Επικοινωνία ίσον διάλογος, δηλαδή παιδεία! Αυτή η μορφή επικοινωνίας η έξω και μετά την εκπαιδευτική, είναι η ουσία του θέματός μου. Στην βάση ότι η επικοινωνία είναι διάλογος, δηλαδή παιδεία, να τοποθετηθούμε στο να δούμε η καλλιτεχνική παιδεία του κοινού τι σημαίνει....

(αλλαγή πλευράς κασσέτας 6)

...έχει τον πρώτο λόγο έτσι και τα συνακόλουθα της δημιουργίας ιδρύματα, δομές και ενέργειες, αναπτύσσουν τις προτάσεις και διαδικασίες επικοινωνίας, διαλόγου, με σαφή συνείδηση ότι αποβλέπουν να λειτουργήσουν αυτές σαν αγωγή του κοινού, σαν αγωγή προς το κοινό. Και ξεκαθαρίζει εδώ ότι πρόταση διαλόγου ίσον απόπειρα αγωγής δηλαδή το να σου αρέσει αυτό που σου προτείνω, η αντίδραση σε αυτό ίσον κρίση δηλαδή ανταπόδοση απόπειρας αγωγής και έτσι έχουμε ενεργοποίηση διαλόγου, δηλαδή πολιτιστική ζήμωση, δηλαδή διαδικασία αμοιβαίας παιδείας. Άμεση και έμμεση επικοινωνία κοινού και τέχνης. Μπαίνει λοιπόν το ερώτημα η καλλιτεχνική αγωγή του κοινού τι σημαίνει. Την απάντηση δίνω σε μορφή διαγράμματος:

Σημαίνει:

1ο. Την δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας με όλο το φάσμα της τέχνης
δηλαδή:

1α. Παρελθόν. Ίσον μνημεία, μουσειά.

- 1β. Παρόν. Ίσον εκθέσεις σύγχρονων δημιουργών, νέα μνημεία, καλλιτεχνικός, εικαστικός διάκοσμος κτιρίων και χώρων.
- 2α. Τη δυνατότητα έμμεσης επικοινωνίας με ολόπλευρη πληροφόρηση για την τέχνη. Δηλαδή:
- 2α. Παρελθόν. Ίσον ιστορία της τέχνης.
- 2β. Παρόν. Ίσον κριτική παρουσίαση της εικαστικής δραστηριότητας του τόπου και του κόσμου.

Οι δυνατότητες για την πληροφόρηση σχετίζονται με την δράση των ιδρυμάτων και των κρατικών μέσων μαζικής ενημέρωσης. Σχετίζεται με μια αναπαραγωγή και παραγωγή μικρών φιλμ, και βιντεοκασσετών πμό πέρα, που να προωθούνται με την σειρά στις νομαρχίες και από κεί σε πολιτιστικούς συλλόγους, αγροτικούς συλλόγους, και βέβαια στα σχολεία για χρήση με επιστροφή, έχοντας μελετήσει μεθοδευμένο κύκλο και χρονοδιάγραμμα, έτσι που η ροή ιστορίας της τέχνης να πάρει τους δρόμους διέλευσης σιγά-σιγά, από όλη την χώρα με τρόπο που να κερδίζει το ενδιαφέρον.

Η παρουσίαση της εικαστικής δραστηριότητας, σχετίζεται με την τηλεόραση και τον τύπο. Πληροφοριακά δελτία με αναφορές σε σημαντικές διεθνείς εικαστικές εκδηλώσεις μπορούνε να διανέμονται παραδείγματος χάριν τόσο από υλικό των μορφωτικών ακολούθων των πρεσβιών μας παραδείγματος χάριν.

ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

Θα έγινε φανερό ότι το επίκεντρο αυτής της εισήγησης είναι το (1) του προηγηθέντος διαγράμματος, συγκεκριμένα το (1β) "Παρόν". Ας μη σταθούμε δηλαδή εδώ, στο πρόβλημα "μουσειά", ανάπτυξη τους με αποκεντρωτικό σχεδιασμό λειτουργίας, "μνημεία", ανάπτυξη του ενδιαφέροντος των πολιτών για την διατήρησή τους και την περιφρούρησή τους που αυτό σημαίνει ανάπτυξη πολιτιστική, δηλαδή και πολιτικής συνείδησης. Τα πράγματα της ζωής δεν πάνε ένα-ένα χωριστά.

Θα σταθούμε στο "παρόν" - Εκθέσεις σύγχρονων δημιουργών, Νέα

Μνημεία, καλλιτεχνικός διάκοσμος κτιρίων και χώρων. Ναοί και δημόσιος εικαστικός διάκοσμος:

Με εξαίρεση τους ναούς, οι περιπτώσεις που γνωρίζω κτιρίων με ζωγραφικό διάκοσμο ελεύθερο στη θέα είναι ελάχιστες. Το ίδιο και για γλυπτά διάκοσμο και μνημεία. Οι ναοί είναι κάπως κλειστή αισθητική περιοχή, γιατί και η αρχιτεκτονική και η ζωγραφική πρέπει να εξυπηρετούνε και εκφράζουν το δόγμα και την παράδοση. Όμως, επειδή ουσιαστικά είναι η μόνη ζωγραφική που βλέπει ο κόσμος, έχει τεράστια σημασία η καλή της ποιότητα. Ο έλεγχος ανάθεσης των έργων με διαγωνισμό ή και απευθείας, πρέπει να είναι πραγματικός και σε όλη την έκταση της χώρας με επιτροπές του ΟΔΕ-Π και άλλου αρμόδιου φορέα επανδρωμένος με κριτές του ΕΕΤΕ και άλλους ειδικούς.

Το αίτημά μας να θεσπιστεί το 2% επί της δαπάνης στα δημόσια και δημόσιου ενδιαφέροντος κτίρια για εικαστικό διάκοσμο, λέγεται πως θα γίνει αποδεκτό σύντομα κατά ένα μέρος. Αυτό θα ανοίξει μεγάλες δυνατότητες αλλά θα προκύψουνε και σημαντικά θέματα όπως η αποφυγή του κινδύνου κάποιας κατά καιρούς τάσης που ενδεχόμενα θα επειλεί να επικρατήσει στην επιλογή την αισθητική, της αισθητικής κατεύθυνσης των ανατιθέμενων έργων αν οι μηχανισμοί ανάθεσης των έργων δεν θα λειτουργούν στην δημοκρατική βάση των εκλεγόμενων προσώπων αλλά στην βάση των κατά πλειοψηφία άνωθεν οριζόμενων, όπως ακόμα και τώρα σε νευραλγικούς τομείς του χώρου μας.

Τα ίδια και για τα μνημεία, γενικά αυτό που πρέπει να κατασφαλίζεται είναι η καλλιτεχνική ποιότητα και η μη επιβολή αισθητικής κατεύθυνσης. Και τα δυο σχετίζονται άμεσα με το δημόσιο συμφέρον. Πάρα πολύ σημαντικό μέρος του οποίου είναι η παιδεία του λαού.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Σήμερα δηλαδή στους καιρούς μας, που έγινε αποδεκτό ότι τα κτίσματα σπάνια γίνονται πια για να κρατήσουνε αιώνια, και τα

μηχανήματα αλλάζουνε εύκολα τις χρήσεις των χώρων, η φορητή, κατά οποιονδήποτε τρόπο ζωγραφική και γλυπτική, είναι η επικρατούσα πρακτική. Συνέπεια, αλλά και ευεργέτημα η δυνατότητα καλλιτεχνικών εκθέσεων. Πρώτα μαζί με αυτούς που τους άρεσε η τέχνη ύστερα πιο κοντά σε αυτόν που το δικαιούται, γενικά στο λαό, κοντά στο χώρο που δουλεύει, εκεί κοντά που εκτρέφει τα όνειρα για ένα πεδίο από φως για αυτή την ώρα της εξισορρόπησης των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων. Φορείς που παίρνουν πρωτοβουλίες πραγματοποίησης εκθέσεων είναι σήμερα και τοπική αυτοδιοίκηση και πολιτιστικοί σύλλογοι και πολιτικές οργανώσεις στα φεστιβάλ τους. Όμως η πιο εξειδικευμένη εκθεσιακή δραστηριότητα γίνεται με τις γκαλερί.

Κατά καιρούς εμφανίζεται εκθεσιακή δραστηριότητα από ομάδες καλλιτεχνών.

Τέλος, η πανελλήνια.

Οι γκαλερί είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Στις καλύτερες περιπτώσεις δουλεύουν στη βάση και της προσπάθειας σημαντικής εκθεσιακής βάσης, και του χρηματικού κέρδους. Οι προθέσεις και επιλογές τους λοιπόν διαμορφώνονται κάτω από την πίεση και των δυο πραγμάτων και όσο και αν η δράση τους ήταν πάντα καλή, οπωσδήποτε δεν μπορούν να καλύψουν τις εκθεσιακές ανάγκες των καλλιτεχνών. Αυτό επηρεάζει το αποτέλεσμα. Το κοινό δεν θα έρχεται σε επικοινωνία παρα με το έργο των καλλιτεχνών που μπορούν να εκθέσουν σε γκαλερί.

Σαν αντίδραση στα παραπάνω εμφανίστηκαν εκθεσιακές πρωτοβουλίες ομάδων καλλιτεχνών, πρωτοβουλίες συνεργασίας της τοπικής αυτοδιοίκησης και πολιτιστικών φορέων με καλλιτέχνες, για εκθέσεις στα πλαίσια ενός ευρύτερου αποκεντρωτικού πολιτιστικού κινήματος που κατά καιρούς φουντώνει. Αυτό που λείπει από όλα αυτά σαν δυνατότητα ανάπτυξης και συνέχειας, είναι μια εκθεσιακή υποδομή που θα ανοίξει την αυλόπορτα του κήπου στο μπάσιμο του κόσμου όλου.

Η πρόταση. Κάνω απευθείας την πρόταση:

α. Η επαναλειτουργία της πανελλήνιας καλλιτεχνικής έκθεσης με

ανάπτυξή της σε αποκεντρωτική διάταξη σαν κορμός μιάς πανελληνίας εκθεσιακής δραστηριότητας σε μόνιμη βάση.

β. Η ανάπτυξη και διακίνηση μέσω των χώρων που θα χρησιμοποιεί η απανελλήνια εκθέσεων πρωτοβουλιακών και εκθέσεων των αισθητικών ομάδων. Οι αισθητικές ομάδες είναι στον χώρο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Και αν η όποια ανταγωνιστική τάση που εμφανιστεί στη δράση τους, για μονοπώληση ή περιορισμό των δυνατοτήτων άλλων ομάδων δεν βρίσκει έδαφος, τότε η ανάπτυξη αισθητικής άμιλλας και διαλόγου μπορεί να αποκτάει νεύρο. Ήδη υπάρχουνε κάμποσες δυνατότητες σε οργανωμένους χώρους της τοπικής αυτοδιοίκησης, σαν μια πρώτη δυνατότητα οργανωτικής υποδομής. Η επέκταση αυτής της υποδομής σε κρατικούς χώρους, αθλητικές εγκαταστάσεις, εγκαταστάσεις τουρισμού, πάρκα και λόφους, ή αυλές σχολείων - κατά τις διακοπές - είναι δυνατή χωρίς τόσο σπουδαιές δαπάνες. Αυτοί θα μπορούν να είναι χώροι για την εξάπλωση της εκθεσιακής δραστηριότητας. Τοποθετώ εδώ σε γενικές γραμμές την δομή αυτής της Πανελληνίας. Θα λειτουργεί σαν διαδικασία διαγωνισμού και άμιλλας δηλαδή για τη συμμετοχή σε αυτή τα έργα των καλλιτεχνών θα κρίνονται από κριτική επιτροπή. Θα είναι ανοιχτή σε όλες τις αισθητικές τάσεις, μορφές έκφρασης, τρόπους και γενικά θα διασφαλίζει απόλυτα την ελευθερία της έκφρασης και της πάλης των ιδεών. Θα είναι ανοικτή για διεκδίκηση συμμετοχής στα έργα όλων των ελλήνων καλλιτεχνών, επαγγελματιών ή μη, κατοίκων εσωτερικού ή εξωτερικού και ομογενών. Θα πραγματοποιείται δε στην Αθήνα σαν η κεντρική έκθεση και αν είναι δυνατό να μεταφέρεται ολόκληρη στη Θεσσαλονίκη, στο χώρο της διεθνούς έκθεσης.

Ακόλουθα, θα κομματιάζεται με απόφαση της κριτικής επιτροπής, βοηθούμενης και από την οργανωτική, σε μεγάλα τμήματα, με πληρότητα και αυτονομία αισθητική και ποιοτική και θα μεταφέρονται αυτά για έκθεση σε προσδιοριζόμενα πληθυσμιακά κέντρα της χώρας. Μελέτη κατάλληλων κιβωτίων για την μεταφορά με τραίνο, πλοίο, φορτηγά αυτοκίνητα, μελέτη δυνατοτήτων των επαρχιακών πόλεων και λοιπά.

Θα αρχίζει κύκλος με χρονοδιάγραμμα των εκθέσεων των τμημάτων αυτών της πανελληνίας, σε ποιο παραδείγματος χάριν χρονικό διάστημα από την αναχώρηση του πρώτου, θα έρθει το δεύτερο κομμάτι. Έτσι θα δημιουργηθεί αλυσίδα εκθέσεων ποιοτικής επιλογής, που θα απλώνεται στον ελλαδικό χώρο μέσω των πληθυσμιακών του κέντρων πραγματοποιώντας την αποκεντρωτική διάταξη. Η ζύμωση για την μελέτη τρόπων λειτουργίας του κύκλου θα ανεβαίνει, η άμιλλα μεταξύ των καλλιτεχνών θα ανεβαίνει.

Η λειτουργία ιδιωτικών πρωτοβουλιών, η δράση αισθητικών ομάδων που άλλωστε και μέσα στην πανελλήνια θα εκφράζεται, η ανάπτυξη δράσης τοπικών καλλιτεχνών, θα υποβοηθηθεί από την λειτουργία αυτού του κύκλου των εκθέσεων, κομματιών της πανελληνίας, που θα ανεβάζει με την ποιότητα το ενδιαφέρον και την συμμετοχή του κοινού στις εικαστικές δραστηριότητες γιατί η διαδικασία της άμιλλας μπροστά στο κοινό, και η άμιλλα ποιότητας από την αντιπαράθεση των έργων μπροστά στο κοινό, διαδικασία επιλογής και διαδικασία έκθεσης δηλαδή, θα ανεβάζει και τη δημιουργικότητα των καλλιτεχνών και τη δημιουργική στάση του κοινού. Και γιατί έτσι, κι αυτό απόλυτα αναγκαίο και δημοκρατικό, οι καλλιτέχνες είναι ισότιμοι στο να διεκδικούν με το έργο τους τη συμμετοχή στη χρηματοδοτούμενη από την πολιτεία πανελλήνια έκθεση και τον εκθεσιακό της κύκλο. Και έτσι η δυνατότητα να δείξουν την δουλειά τους δεν θα εξαρτιέται από την συμμετοχή τους ή όχι σε κάποια ομάδα ή από τις δυνατότητες ή επιθυμίες ιδιωτικών συμφερόντων δηλαδή, που ως τώρα έδειξαν με σαφήνεια το ενδιαφέρον τους να αποτελέσουν αν είναι δυνατό, τις μόνες πόρτες εισόδου προς τη δημοσιότητα.

Η εκθεσιακή δράση ομάδων, πολιτιστικών συλλόγων και λοιπά, θα αναπτύσσεται κάνοντας χρήση και των διαθέσιμων κρατικής εποπτείας χώρων στα μεταξύ διαστήματα ή και συγχρόνως με τις εκθέσεις του κύκλου. Μέσα σε 2 χρόνια που θα είναι ο κύκλος μιάς τέτοιας πανελληνίας - από τη μία πανελλήνια στη δεύτερη - από την κάθε πόλη

αν γίνει τρία κομμάτια ή 5 κομμάτια, θα περάσουν 5 εκθέσεις, η διετία μπορεί να μοιραστεί στα πέντε, δεν θα είναι δηλαδή κλεισμένη η σαιζόν από εκθέσεις της πανελληνίας αλλά αντίθετα. αυτός ο χώρος που θα μένει, θα είναι ο μεγάλος χώρος για την ανάπτυξη των πρωτοβουλιών, την κίνηση των αισθητικών ομάδων, την ευρύτερη πάλη των ιδεών, την αντιπαράθεση και ούτω καθ'εξής.

Η υποδομή της πανελληνίας θα χρησιμεύει για να ανεβάσει το ενδιαφέρον σε πανελλαδική κλίμακα και σαν διέξοδο για όλους τους καλλιτέχνες να διεκδικήσουν την συμμετοχή, σε μια σωστή εκθεσιακή δραστηριότητα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

Το συμπέρασμα είναι ότι η παιδεία του κοινού σε σχέση προς την εκθεσιακή δραστηριότητα εξαρτιέται από την ποιότητα αυτής της δραστηριότητας και την ανάπτυξή της σε όλο τον ελλαδικό χώρο με κορμό την πανελλήνια και τον εκθεσιακό κύκλο της.

Η δραστηριότητα των πολιτιστικών φορέων, των καλλιτεχνικών ομάδων, των γκαλερί, είναι επωφελής και απαραίτητη.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνάδελφοι για τώρα το μεσημέρι σταματάμε, μόνο τις ερωτήσεις σας πριν να φύγετε. Και ας έλθετε σύντομα γιατί έχουμε πάρα πολύ δουλειά και το απόγευμα.

(μεσημεριανή διακοπή)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνεχίζουμε με τις εργασίες μας. Στη συνέχεια είναι ένα ψήφισμα που έχουμε να διαβάσουμε και θέλουμε να το ακούσετε καλά. Λοιπόν θα σας διαβάσω ένα ψήφισμα και θα ζητήσω με την έγκρισή του από το συνέδριο, αφορά την 21η Απριλίου και λέει:

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το πρώτο συνέδριο το Εθνικής Παιδείας με την ευκαιρία της θλιβερής επετείου της 21ης Απριλίου, καταδικάζει την επιβολή της βίας στην πολιτική μας ζωή. Εκφράζει την πεποίθηση ότι το ανέβασμα του επιπέδου της παιδείας γενικά και της καλλιτεχνικής ειδικά, θα συμβάλει

στην αποτροπή παρόμοιου γεγονότος στο μέλλον και θα διασφαλίσει τις δημοκρατικές ελευθερίες και τη δημιουργικότητα του ελληνικού λαού.

Εγκρίνεται το ψήφισμα:

Και τώρα μπαίνουμε στις εργασίες του συνεδρίου, το απόγευμα προβλέπεται συζήτηση για το θέμα που εισηγήθηκε ο συνάδελφος Βαρζιάς, "Εκθεσιακή εικαστική δραστηριότητα και η παιδεία του κοινού". Ερώτηση δεν υπάρχει καμιά και επομένως πάμε στους ομιλητές.

Πρώτος ομιλητής ο συνάδελφος Παρλαβάτζας να έλθει στο μικρόφωνο.

ΠΑΡΛΑΒΑΤΖΑΣ: Δεν ξέρω αν κατάλαβα σωστά τις θέσεις του ομιλητή. Αν δεν κατάλαβα σωστά ας με διορθώσει. Νομίζω ότι τονίστηκε ιδιαίτερα η παιδευτική αξία και η αξία που έχουν οι εκθέσεις, οι καλλιτεχνικές εκθέσεις φορητών έργων ζωγραφικών και γλυπτικών. Κι αυτό ίσως υπερτονίστηκε σε σχέση με την επίδραση που μπορεί να έχει στο μεγάλο κοινό η μνημειακή τέχνη. Δεν ξέρω αν αυτό ήταν η πρόθεση του ομιλητή ή αν έτσι το κατάλαβα εγώ.

Νομίζω ότι θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η μνημειακή τέχνη παρά το γεγονός ότι δεν συνηθίζεται πάρα πολύ να γίνονται κτίρια με προθέσεις να γίνονται για πολλούς αιώνες, ή για χιλιετηρίδες, παρόλα αυτά υπάρχει μια μνημειακή τέχνη που μπορεί να συνεργάζεται με αυτή την αρχιτεκτονική που μπορεί να έχει μια μικρότερη ή μεγαλύτερη διάρκεια, μπορεί επίσης να είναι έργα που είναι τοποθετημένα σε πλατείες, σε λιμάνια, σε αεροδρόμια, σε σιδηροδρομικούς σταθμούς, και με τον τρόπο αυτό με την μονιμότητά τους, με τη συνεργασία τους, με δοσμένα στοιχεία αρχιτεκτονικά με στοιχεία χώρου, να παίζουν ένα ρόλο καθαρά αισθητικής αγωγής για το μεγάλο κοινό, για τον λαό.

Νομίζω ότι τον ρόλο αυτό οι εκθέσεις και ειδικά αυτές που γίνονται στις γκαλερί, μπορεί να τον παίξουν σε πολύ περιορισμένη κλίμακα. Σε κανένα μας δεν διαφεύγει ότι το κοινό που κινείται στην γκαλερί, δεν ξεπερνάει τα 1000 άτομα. Αυτό το βλέπουμε αν πάμε στα εγκαίνια μιας έκθεσης, και στη συνέχεια πάμε σε μια άλλη έκθεση! Θα

συναντήσουμε κι εκεί τους ίδιους ανθρώπους που είδαμε προηγουμένως!

Οι πανελλήνιες οπωσδήποτε είχαν ένα πολύ μεγαλύτερο κοινό. Αλλά και αυτός ακόμη ο μεγάλος αριθμός των επισκεπτών των πανελλήνιων εκθέσεων, δεν μπορεί να συγκριθεί με τον μεγάλο αριθμό των ανθρώπων που βλέπουν ένα έργο που είναι μόνιμα τοποθετημένο σε μια πλατεία ή στην πρόσοψη ενός κτιρίου, και που με την μόνιμη παρουσία του εκεί, ασκεί πιστεύω μια επίδραση ευεργετική στην αγωγή την καλλιτεχνική και την ευαισθησία των ανθρώπων που το βλέπουν.

Βέβαια, η προετοιμασία που έχει σήμερα ο εικαστικός καλλιτέχνης, από τη Σχολή Καλών Τεχνών, δεν βοηθάει πάρα πολύ στο να δημιουργούνται τέτοια έργα διότι θα έπρεπε ίσως ο ίδιος ο καλλιτέχνης σε πολλές περιπτώσεις να υποδείξει την ανάγκη της δημιουργίας ενός τέτοιου έργου! Είναι πολύ λιγότερο πιθανό οι άνθρωποι που χτίζουν ή που φροντίζουν για τα κοινά, να σκεφθούν ότι κάτι τέτοιο θα ήταν χρήσιμο και απαραίτητο! Επομένως θα έλεγα ότι η μη ύπαρξη μνημειακής τέχνης σε μεγάλη κλίμακα, κατά ένα ποσοστό, ίσως κατά ένα μεγάλο ποσοστό, οφείλεται στην έλλειψη μίας αντίστοιχης καλλιτεχνική παιδείας που θα βοηθούσε στην ανάπτυξή της. Κι έτσι στην πραγματικότητα μένει να έχουμε σαν κύριο μέσο αισθητικής διαπαιδαγώγησης του κοινού, τις εκθέσεις φορητών έργων ζωγραφικών και γλυπτικών.

Αν όμως κάτι συμβαίνει κι αυτό συμβαίνει κατά ανάγκη, δεν σημαίνει πως αυτό είναι η καλύτερη λύση. Και πιστεύω ότι ο ίδιος ο συναδελφος Βατζιάς, που έχει φροντίσει σαν επιμελητήριο, από την θέση του Προέδρου του Επιμελητηρίου, για την θεσπίση αυτού του μέτρου που θα επιβάλλει αυτό το 1,5 ή 2% επί της συνολικής δαπάνης κατασκευής των δημόσιων κτιρίων και ίσως και κάποιων ιδιωτικών που υπερβαίνουν μια ορισμένη δαπάνη, νομίζω ότι ακριβώς αυτό θα συμβάλει στην διάδοση της μνημειακής τέχνης σε αντιδιαστολή προς την φορητή, και κατά συνέπεια στην καλύτερη αισθητική αγωγή του κοινού. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Η συναδέλφισσα Δούκα.

ΔΟΥΚΑ: Είναι μερικές σκόρπιες σκέψεις μου που θα μου επιτρέψετε να τις αναφέρω.

Τώρα είναι η ώρα του μεγάλου κοινωνικού μας έργου. Αναφέρθηκε προχθές το stand system. Μα μας χρειάζεται, πάντα μας χρειάζεται το θέαμα.

Ξέρω πως μερικές γκαλερί έχουν κατάλογο πετυχημένων καλλιτεχνών κατά σειρά τοποθετημένων και τους κοστολογούν μάλιστα! Πρώτος ο τάδε, με τόσα χρήματα το έργο του κλ.π.!

Υπάρχουν ανερχόμενοι και κατερχόμενοι καλλιτέχνες. Μερικοί μάλιστα από τους υψηλά ιστάμενους υπογραμμίζουν ονόματα νεώτερων. Τους αναφέρουν σαν καλούς για να γίνουν κι εκείνοι ανερχόμενοι. Γράφονται αυτά στον καθημερινό και περιοδικό τύπο. Αυτό το καταγγέλω και θα ήθελα το καλλιτεχνικό επιμελητήριο να πάρει θέση μέσω των επιτροπών, ή δεν ξέρω πως αλλιώς θα γίνει.

Τελευταία σε μια εφημερίδα ανακοινώθηκε ότι στην Ελλάδα άρχισε να γίνεται πορτραίτο, κι ο τάδε ζωγράφος, καθηγητής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, έφτιαξε το πορτραίτο του τάδε! Τα δικά μας πορτραίτα που είναι στα διάφορα σπίτια πως θα γίνουν γνωστά; Γνωρίστε μας έναν δημοσιογραφο!

Στο προσυνέδριο μάλιστα, αναφέρθηκε από συνάδελφο ότι οι καλλιτέχνες εκπαιδευτικοί δεν έχουν να επιδείξουν έργο!

Καλώ την επιτροπή και μάλιστα συγχαίρω τον συνάδελφο Βατζιά για όλες αυτές τις προτάσεις που μας κάνει για ομαδικές εκθέσεις.

Είναι χαρακτηριστικό κάτι που μου είπε ένας συνάδελφος, μεγάλος στην ηλικία και φίλος: "φθάσαμε σε αυτή την ηλικία και δεν μπήκαμε ακόμα στους δέκα πρώτους!" Συγκλονίστηκα, θυμήθηκα τα παιδικά μας και σπουδαστικά μας χρόνια. Οι δέκα πρώτοι! Εμείς οι καλοί! Συνάδελφοι, ας τους αφήσουμε να παλεύουνε για την πρωτιά! Αλλά να τους βάλουμε τρικλοποδιά, να πείσουμε το Υπουργείο να αγοράζει έργα καλλιτεχνών μέσω και εν γνώσει του Επιμελητηρίου. Να έχουνε πάρει χαμπάρι όλοι ότι ξοδεύονται λεφτά του δημοσίου για να στολιστούνε οι

δημόσιοι χώροι και να μην ξαφνιαζόμαστε όταν βλέπουμε ακουαρέλλες στους τοίχους των τραπεζών! Μπά; Ζωγραφική στις τράπεζες; Πώς; Μα πλησίασε, είναι η υπογραφή του καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών, ή του Χ καλλιτέχνη που είναι γνωστός!

Νεαρή γλύπτρια, ζωγράφε, μη σταματάς πουθενά! Μη κλαίς γιατί δεν προφταίνεις να δουλέψεις σήμερα που είναι μικρό ή άρρωστο το παιδί σου, θα δουλέψεις αύριο και άκουσέ με, το έργο σου θα έχει σίγουρα την ζεστασιά, την αμεσότητα και την αλήθεια, το έθικτο που έχουν όλα τα μεγάλα έργα. Κάτι που αναφέρθηκε προχθές από τον Βλαχόπουλο πολύ σωστά και ξεμπερδεύτηκαν τα πράγματα στις μπερδεμένες έννοιες μεταξύ κακού καλλιτέχνη και καλού έργου!

Δάσκαλος της Σχολής Καλών Τεχνών πολύ γραφικά είχε πει κάποτε όταν εμείς σπουδάσαμε: "Κι αν ακόμα έχουν μεγάλες ικανότητες τα κορίτσια, είναι κρίμα να πεις πολλά σε αυτά! Αύριο θα παντρευτούν και θα πλάθουν κεφτεδάκια!" Και επειδή το αύριο ήλθε και πέρασε, δηλώνω: Πλάθω θαυμάσια κεφτεδάκια και με την ίδια ικανότητα το χαρμάνι για τα ψηφιδωτά μου και επίσης με την ίδια ικανότητα τα έργα μου! Έδωσα την ευκαιρία να το δει ο γραφικός δάσκαλος. Και τώρα τα χέρια μου προσφέρονται για να βοηθήσουν όσο μπρούνε το πολιτιστικό πλάσιμο και ανέβασμα τούτου του χώρου μαζί με το Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο.

Αυτά τα λίγα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Δαραδήμος.

ΔΑΡΑΔΗΜΟΣ: Είναι φανερό ότι όχι μόνο από την εισήγηση του Μάριου του Βατζιά αλλά και από τις εργασίες του συνεδρίου εδώ πέρα, μπαίνουν δύο κύρια ζητήματα: Το ένα είναι η ανάπτυξη της τέχνης και το άλλο είναι η διάθεσή της. Είναι δύο έννοιες οι οποίες ούτε ταυτίζονται απόλυτα αλλά ούτε και μπορούμε να τις βλέπουμε ξεχωριστά. Και όχι μόνο σαν έννοιες αλλά και σαν πρακτική. Διότι μέσα στην ζωή που ζούμε σήμερα, μπορούν ορισμένοι να μιλάνε για ανάπτυξη της τέχνης αλλά να θεωρούν μια ανάπτυξη που περιορίζεται στα τέσσερα ντουβάρια ενός εργαστηρίου με την ανάλογη μυθοποίηση της μορφής του καλλιτέχνη, ή

ακόμα να ξετυλιγεται αυτή η ανάπτυξη μέσα σε ορισμένα σαλόνια και μόνο! Κι επίσης την διάθεση να την εννοούν με διάφορα κακέτυπα από άλλες εποχές ή με το σύστημα του star system που μιλήσαμε λίγο πριν. Εδώ, υπάρχει ας πούμε ένας βασικός παράγοντας που δεν μπορούμε να τον αγνοήσουμε.

Ο Μάριος ο Βατζιάς μίλησε για την κοινωνία ανάμεσα στα έργα της τέχνης και των ανθρώπων, του λαού και ανέπτυξε μια συλλογιστική για την ενεργητική συμμετοχή του κόσμου πάνω σε αυτή την επικοινωνία. Όμως και σήμερα, αυτό που λέμε επικοινωνία και ειδικά στον οπτικό χώρο και δεν λέω στον εικαστικό, αλλά στον οπτικό, γιατί όλοι έχουμε μάθει και δεν μπορούμε να τρεκλίσουμε όταν περπατάμε, είναι στα χέρια ορισμένων, αυτών δηλαδή που έχουνε τα μέσα να μας επιβάλλουν καθημερινά, είτε με την γιγαντοαφίσα, είτε με τα διάφορα μηχανήματα, είτε με την διαμόρφωση των κτιρίων που υπάρχει μέχρι σήμερα, να μας επιβάλλουν και να μας υποβάλλουν συγκεκριμένα μηνύματα και συγκεκριμένη όραση! Άρα πέρα δηλαδή από την λειτουργία των εικαστικών έργων, σαν τέτοιο θα πρέπει να βλέπουμε την αντιπαράθεσή μας σε αυτό το οπτικό περιβάλλον που υπάρχει και κινείται τριγύρω μας.

Όσον αφορά το θέμα των έργων τέχνης που είναι οι πίνακες, μια δραστηριότητα εκθεσιακή, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε σήμερα ότι το έργο τέχνης το μικρογλυπτό ή το τελάρο, είναι κατάλληλο σε μέγεθος για να γίνουν εμπορεύματα, και είναι εμπορεύματα! Και από τη στιγμή που μπαίνουμε μέσα στο εμπόριο, σαν να είναι οποιοδήποτε άλλο αντικείμενο, ακολουθούν τους νόμους του εμπορίου, από την παραγωγή τους, μέχρι τη διαφήμισή τους και την κατανάλωσή τους. Δεν είναι τυχαίο ότι υπάρχουν άνθρωποι - πολλοί το ερμηνεύουν σαν ανάπτυξη της τέχνης αυτό - αγοράζουν σήμερα έργα, αλλά αναζητώντας την υπογραφή που έχει το έργο! Δηλαδή διαμορφώνουμε μια θέση του κόσμου απέναντι στα έργα τέχνης, την θέση του ανθρώπου που έχει ανάγκη την τέχνη, αλλά μια θέση ανθρώπου που επενδύει χρήματα, οπότε κάθε λειτουργία αυτής της επικοινωνίας του έργου με τον κόσμο, είναι μια λειτουργία

κεφαλαιοποίησης και όχι αισθητικών σκοπών ή άλλων δημιουργικών ασπόμε δραστηριοτήτων. Δεν θέλω να πώ με αυτό ότι πρέπει να καταργήσουμε που είναι σαν αντικείμενα μικρά και μεταφέρονται! Αλλά πρέπει να δούμε και αυτή τη διάσταση της εμπορευματοποίησης της τέχνης.

Σε αντιπαράθεση αν θέλετε, από ένα σημείο και μετά με τα έργα τα δημόσια, με την τοιχογραφία, ή με τα έργα γλυπτικής ή με διαμορφώσεις χώρων, γενικότερα, τα οποία δεν μπορούν να μπουν ούτε στο υπόγειο κανενός, ούτε στο σαλόνι κανενός, είναι μια αμετάκλητα κοινωνική παρουσία, άσχετα αν το κτίριο ανήκει σε έναν, εκτός αν αυτός ο ένας βάζει μπροστά ένα μεγάλο πανί και μας το κρύβει και μας το δείχνει μόνο στις επετείους!

Αυτή η διάσταση νομίζω ότι πρέπει να προσεχθεί πολύ από εμάς τους καλλιτέχνες διότι δεν είναι μόνο μια διάσταση που θα μας επιτρέψει να έχουμε μόνιμα, τα έργα μας και να παρεμβαίνουμε δηλαδή στον κοινωνικό χώρο με τις γνωστές αντιπαραθέσεις που υπάρχουν συνεχώς, αλλά είναι ένας τρόπος για να αλλάξει η δική μας η στάση απέναντι στα πράγματα!

Η εμπειρία που είχαμε όσοι δουλέψαμε αυτές τις τοιχογραφίες το 79...

(αλλαγή κασσέτας 7)

...δεν με ενδιαφέρει αυτό, αλλά αυτή η έξοδος των καλλιτεχνών μέσα στον κοινωνικό χώρο και όχι από τις κλειδαρότρυπες κάποιων γκαλερί, μια άμεση επαφή με τον κόσμο που έφερνε την πατάτα η νοικοκυρά, που έφερνε το κρασί ο άλλος που καθόταν και ζωγράφιζε μαζί σου ή σε βοήθαγε να τελειώσεις αυτό το έργο. Ήταν μια άλλου τύπου επικοινωνία από την επικοινωνία που έχουμε συνηθίσει μέσα από τα έργα μας και μέσα από τις γκαλερί, που έτσι κι αλλιώς υπάρχει μια δόση καθωσπρεπισμού μέσα στις δημόσιες σχέσεις μας.

Θέλω να αναφερθώ και σε κάτι άλλο ειδικά μεταφορικά έργων, το θέμα των μουσείων. Τα μουσεία σήμερα είναι νεκροταφεία με όλη την

σημασία της λέξης. Θα μπορούσαμε να βλέπουμε χώρους που να υπάρχουν τέτοια έργα μέσα, παλιά ή καινούργια, αλλά χώρους πολιτιστικής δραστηριότητας, ενεργητικής και όχι απλώς μια θέση που να μας επιτρέπει να διαβάζουμε κάποιες ταμπελίτσες ότι αυτό το έκανε ο τάδε και πέθανε ξέρω κι εγώ, φτωχός. Ή αυτός ο θεός που έκανε εκείνο κι εκείνο ας πούμε! Τέτοια πράγματα στο εξωτερικό έχουν γίνει σε πολλές περιοχές και νομίζω ότι θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε την υπόθεση μουσείο ή αν θέλετε να μην την πούμε μουσείο αλλά χώρο παρουσιάσης έργων τέχνης ας πούμε με πολύ πιο ζωντανό τρόπο.

Επίσης άλλη μια παράγραφος και τελειώνω, για το θέμα της επικοινωνίας των έργων με τον κόσμο, της "λειτουργίας" αν θέλετε του κόσμου με τα έργα. Από ότι βγήκε από την εισήγηση, σε ένα μεγάλο ποσοστό, αυτή η επικοινωνία ή ενεργητική συμμετοχή του κόσμου μέσα στην επικοινωνία παραμένει σε τελευταία ανάλυση όμως, η θέση του θεατή και του παραγωγού, δηλαδή ο καλλιτέχνης κάνει έργο, ο κόσμος θεάται, μετέχει σε όλο αυτό το διάλογο, αλλά δεν είναι ο ίδιος παραγωγός.

Νομίζω ότι τις προηγούμενες μέρες στο συνέδριο πολλά πράγματα είπαμε, πάνω στην ενεργητική δραστηριότητα του κοινού όχι σε ένα επίπεδο διαλόγου αλλά σε ένα επίπεδο παραγωγής. Δηλαδή άμεσης ενασχόλησης του κόσμου με το θέμα της τέχνης και νομίζω ότι χωρίς αυτή την άμεση ενασχόληση δεν είναι δυνατόν να έχουμε και μια επικοινωνία σε επίπεδο λόγων, σε επίπεδο θεατή και παραγωγού δηλαδή καλλιτέχνη. Και αυτές τις φόρμες της παραγωγής, της ενασχόλησης του κόσμου ας πούμε με την τέχνη, θα πρέπει να τις μελετήσουμε και όχι μόνο μέσα στα σχολεία. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Σκούρτης.

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Πάλι δεν κράτησα σημειώσεις, θα τα πώ έτσι τα πράγματα. Θυμάμαι, θα σας περάσω μια προσωπική εμπειρία. Θυμάμαι, το 78 νομίζω βρισκόμουν στην Βενετία στην Μπιενάλε. Πηγαίνοντας με τον ιστορικό της τέχνης μου, τον δρ. Κάμε στο ελληνικό περίπτερο, έξω, ένα

καταπληκτικό περίπτερο δεν ξέρω ποιανού είναι, σε ένα βυζαντινό στύλ χτισμένο, μου είπε: Τι ωραίο είναι αυτό! Είναι το κτίριο με ελίτσες κι αυτά, με την θάλασσα από κάτω, έμοιαζε λες και ήταν στην Υδρα, κλ.π. και μόλις μπήκαμε μέσα ο άνθρωπος έπαθε συγκοπή καρδίας. Είδε έναν Έλληνα γλύπτη ο οποίος έκθετε 35, 37, οι δε κοπέλες, δύο Ελληνίδες απο την Πρεσβεία που δίναν τα προγράμματα ήταν ντυμένες με λαϊκές Ελληνικές φορεσιές. Βγήκε συντετριμένος έξω και πανικοβλημένος και μου είπε: Αίσχος! Και θυμήθηκα τη φράση που είχε πει τότε ο πρόεδρος της δημοκρατίας, ο πρωθυπουργός, ότι έξω πάμε καλά, μέσα δεν πάμε! Μετά ο γλύπτης αυτός νομίζω έγινε ακαδημαϊκός.

Αυτό το ανέφερα επειδή ο συναδέλφος Βατζιάς μίλησε για μνημεία. Προσωπικά είμαι εναντίον των μνημείων. Είμαι υπέρ των έργων τέχνης. Θυμηθήτε ότι η Ελλάδα γεμίζει από αυτές τις προτομές τις απαίσιες, τις κομμένες με ήρωες αξιαγάπητους που τους μισούνε από έτσι που τους έχουνε φτιάξει! Ο Γερμανός συναδέλφος που είναι εδώ, ξέρει τι σημαίνει έργο τέχνης, στο Δ.Βερολίνο που είναι γεμάτο! Θα έχει πάει και στο Α.Βερολίνο και εκεί πέρα είναι γεμάτο! Η Ισπανία είναι γεμάτη έργα τέχνης, όχι μνημεία! Βαρεθήκαμε τα μνημεία! Εγώ προσωπικά είμαι εναντίον των μνημείων. Εναντίον των συναδέλφων των γλυπτών που είναι υποχρεωμένοι για να πάρουν μερικά χρήματα να φτιάχνουνε πράγματα που να βγάζουνε όλο το μίσος τους οι άνθρωποι εκεί επάνω.

Τώρα πάλι στην πρόταση του συναδέλφου Βατζιά για το Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο, πως βλέπει ας πούμε τις πανελλήνιες και όλα αυτά τα πράγματα. Με φαντάζομαι πάλι μαθητή η σπουδαστή στις αίθουσες του Ζαππειού, τις αίθουσες που τις λέγανε "τρεχάλα" γιατί έτρεχες για να βλέπεις χιλιάδες πράγματα, ένα δίπλα στο άλλο και έβγαινες έξω και δεν καταλάβαινες τίποτε! Δεν ξέρω αν πρέπει να γίνονται πάλι με το ίδιο σκεπτικό. Και κάθομαι ώρες και σκέπτομαι πώς μπορεί πάλι ο Έλληνας να δείχνει την δουλειά του.

Μια πρόταση από τον χώρο τον Ιταλικό: Λυπάμαι που το συνέδριό μας δεν κάλεσε και έναν Ιταλό, αυτή τη θεία χώρα που τόσο αγαπάει την

τέχνη και έχουμε τόσα κοινά στοιχεία μαζί! Λοιπόν έχουμε ως και δημοτικά τέχνης. Υπάρχουνε, δημοτικό, λιτσέο αρτίστικο, τα πάντα, λοιπόν θα έπρεπε να έχουμε κι έναν Ιταλό να μας πει μερικά πράγματα, τέλος πάντων. Εκεί γίνονται τα εξής καταπληκτικά πράγματα: Τα καλλιτεχνικά τους επιμελητήρια, διοργανώνουν εκθέσεις βάζοντας έναν άνθρωπο εμπιστοσύνης κριτικό, και όχι κριτικό "εγώ διατάσσω" όπως γίνεται στην Ελλάδα και η γνώμη μου είναι αυτή, με μορφές. Δηλαδή, περιβάλλον, εξπρεσιονισμός, τι κέρατο θέλεις, αλλά τουλάχιστον ο θεατής και ο συνάδελφος που πάει, να παίρνει συνεχώς μια γεύση του τι γίνεται επάνω στα διάφορα δεύματα, κινήματα ώστε να μην γίνεται αυτό το αλαλούμ, δυό πίνακες του μιανού δίπλα σε ενός άλλου που δεν έχουνε καμία σχέση και απλώς είναι 1500 μαζί άτομα σε χώρους που δεν έχει να προσφέρει τίποτε!

Επειδή ...για την Βιενάλε. Όπως ξέρετε, η Βιενάλε κάπου άρχισε να παίρνει την κατηφόρα και οι Ιταλοί σκεφθήκανε ότι μια και οι χώρες είναι υποχρεωμένες, μάλλον καλούσανε τις χώρες, δηλαδή καλούσανε την Ελλάδα. Στην Ελλάδα όπως ξέρετε υπάρχει μια επιτροπή, 5 καθηγητών και ενός ακαδημαϊκού που ο ένας λιβανίζει κάθε φορά τον άλλον. Προσωπικά εμένα δεν με ενδιαφέρει τι θέλουν έξω, δεν με ενδιαφέρουν τα πρότυπα, τι θα πούνε οι Δανοί ή οι Ολλανδοί για την ελληνική τέχνη, προσωπικά με αφήνει αδιάφορο. Εκείνο που με ενδιαφέρει εμένα είναι τι θα νοιώσω εγώ για το δικό μου στοιχείο! Το να πάω ένα αναμασημένο πράγμα έξω γιατί θεωρείται μοντέρνο, δεν μου λέει τίποτε, προσωπική μου γνώμη! Κατορθώσανε επειδή υπάγονται οι χώρες οι οποίες στέλναν τέχνη έξω, στέλναν τους επίσημους ζωγράφους τους και αναμασιώντουσαν πράγματα. Τα τελευταία χρόνια βάζουνε θέματα, δηλαδή: Τα θέματα που έχει προλάβει η ...ας πούμε. Από την τέχνη στην ποίηση και από την ποίηση στην τέχνη.

Υποχρεωτικά περιβάλλον. Φυσικά η Ελλάδα έπρεπε να στείλει καλλιτέχνες που κάνουνε περιβάλλον, φυσικά στείλαμε τότε, μπορώ να το αναφέρω, τον Παππά με τα έργα του 35, 40, έτσι;

Όλες οι χώρες κάνουν κατασκευές, παίρνανε, μέχρι θυμάμαι οι Ισραηλίτες φέρανε πρόβατα, γέμισανε ένα τεράστιο μπαρόκ κτίριο με χιλιάδες πρόβατα μέσα! Γίνονταν σε κατασκευές ωραία πράγματα. Δεν ξέρω η ιστορία θα δείξει αν αυτά τα πράγματα θα μείνουν ή όχι, αυτό είναι ένα άλλο πράγμα!

Μια άλλη πρόταση που έχω να κάνω είναι:

Κατηγορούμε τις αίθουσες τέχνης όπως κατηγορεί τώρα η κυβέρνηση τις ιδιωτικές σχολές! Ας το προσέξουμε λιγάκι αυτό! Υπήρχε μια καταπληκτική σχολή παλαιότερα - προσωπική μου γνώμη - του Δοξιάδη η παλιά σχολή Βακαλώ. Συνάδελφοι, ας αναρωτηθούμε, εμείς σαν άτομα, σαν καλλιτέχνες, πού διαπαιδαγωγηθήκαμε; Πού είδαμε πράγματα; Από την παλιά Εθνική Πινακοθήκη, που πρόβαλε συνέχεια, Λίτρα Γκίζη και τη Σχολή του '30; Παλιότερα, μιλάω το '72. Διαπαιδαγωγηθήκαμε μέσω των γκαλερί! Το πληρώσαμε ακριβά αλλά μέσα από κει και μέσα από γκαλερί εγώ προσωπικά είδα Πικάσο, και μέσα από γκαλερί είδα Μπερνστάιν, και όλα τα μοντέρνα κινήματα! Υπάρχει και βιβλίο γκαλερί που αυτά που γράφουνε τα παιδιά των σχολείων για τον Πικάσο, τα γράφανε στην γκαλερί του Ζουμπουλάκη το 1973. Αυτά είναι αηδίες, είναι γραμμένα αυτά τα πράγματα. Εκείνο που έχω να προτείνω είναι:

Εκεί που πρίζουμε τις γκαλερί, το Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο να δημιουργήσει, να πιέσει το κράτος να του δωρήσει ένα τεράστιο κτίριο με πάρα πολλές αίθουσες, ώστε να γίνονται πολλές εκθέσεις συναδέλφων. Το να βρίζω την γκαλερί και να μην έχω έναν χώρο δικό μου ώστε να συμπεριλαμβάνω μέσα τους Έλληνες καλλιτέχνες, είναι ουτοπία! Φανταστείτε όπως η πρόταση εκείνη που είχε γίνει στην αρχή της χούντας, κανείς καλλιτέχνης να μην εκθέσει, το θυμάστε, νομίζω εσείς πρέπει να το θυμάστε οι παλιότεροι, το 67, οι προοδευτικοί Έλληνες εικαστικοί, είπαν, ότι για αντίδραση εναντίον της χούντας να μην εκθέσει κανένας! Φανταστείτε για 7 ή 8 χρόνια κανείς, ο Έλληνας να μην έκθετε ζωγραφική! Φανταστείτε λοιπόν να έρθουν οι γκαλερί απο αντίδραση και να πούνε, τις κλείνουμε! Εμείς απλώς θα παίρνουμε

ντοσιέ, θα πηγαίνουμε στα μεγαλοαστικά σπίτια και θα λέμε. Ο τάδε ζωγραφίζει εκείνο τι να σας παραγγείλουμε;

Λοιπόν, νομίζω ότι έχουμε όλοι μας ευθύνη να δημιουργήσουμε ένα χώρο δικό μας. Και επαναμβάνω πάλι εκθέσεις όχι ποτ-κουρί, λίγο από όλα! Εκθέσεις με περιεχόμενο. Τέσσερεις-πέντε καλλιτέχνες, ιστορικοί της τέχνης να αναλύουνε αυτή την περίοδο της τέχνης, ώστε ο Έλληνας και εμείς οι ίδιοι που το έχουμε τόσο ανάγκη και να μαθαίνουμε καινούργια πράγματα, αλλά και να τα βλέπουμε τα πράγματα μέσα από ένα οπτικό πεδίο. Αυτά ήθελα να πώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ζήτησα την άδεια να μιλήσω κι εγώ.

Το θέμα των γκαλερί νομίζω θα το αντιμετωπίσει ο συνάδελφος Βατζιάς και δεν έχω κανένα, έτσι δεν πρόκειται να τοποθετηθώ. Η εισήγησή του με καλύπτει στο μεγαλύτερο ποσοστό. Έχω μόνο μια παρατήρηση την οποία επεσήμανε και ο συνάδελφος Δαραδήμος, με κάλυψε σχετικά και επειδή υπάρχει λίγος χρόνος δεν θα το αναπτύξω, μόνο να το επισημάνω, σχετικά με εκείνο που γράφει ο συνάδελφος Βατζιάς ότι ο λαός κάνει τέχνη με το χέρι των καλλιτεχνών. Είναι βέβαια μια σκέψη που έχει ενδιαφέρον, τη βρίσκω όμως ότι δεν ανταποκρίνεται καθόλου στην σημερινή κατάσταση. Πάντως ο ίδιος αποκλείεται να λέει αυτό. Πάντως πιστεύω ότι ο λαός, ακόμα κι όταν ταυτιστούμε μαζί του, και βρισκόμαστε στις καλύτερες σχέσεις μας - που δεν βρισκόμαστε, κακα τα ψέματα, αυτή τη στιγμή - δεν εκφράζουμε τον λαό, αλλά και όταν θα μπορούμε να τον εκφράζουμε εάν ο ίδιος ο λαός δεν γίνει δημιουργικός, δεν αντιμετωπίσει το θέμα των τεχνών μέσα από δική του δραστηριότητα, από καλλιτεχνική καθαρά δραστηριότητα, δεν θα είναι δυνατόν πραγματικά ούτε να το εκφράζουμε ούτε να μιλάμε με αυτό το τρόπο.

Σχετικά με την πανελλήνια που έθιξε ο συνάδελφος Σκούρτης. Η πανελλήνια, για μας τους υπαλλήλους αντιπροσώπευε το εξής: Ίσως ήταν το μόνο παρήγορο σημείο που μπήκε στον τόπο μας. Όσο κι αν ήταν ελεηνή, γιατί είναι γεγονός ότι ήταν ελεηνή, δηλαδή η διοργάνωση δεν

έδινε τίποτε, ο νόμος ο ίδιος πρόβλεπε ορισμένα πράγματα και μπαίνανε μέσα με το στουβάλι οι ερασιτέχνες κακής αράδας, δεν έπαυε όμως να είναι μια τεράστια κίνηση! Δηλαδή να μαζεύει σχεδόν όλους τους Έλληνες καλλιτέχνες. Αυτό δημιουργούσε μοναδική κοινωνική δύναμη και την δημιουργούσε μέχρι την τελευταία, και θα σας πώ γιατί το αναφέρω όλο αυτό:

Καλά οι γκαλερί, ούτε πολιτιστικό κέντρο παρότι δεν υπήρχαν παλιά, αλλά καμία άλλη κίνηση που έχει γίνει οποτεδήποτε, δεν συγκέντρωσε τόσο μεγάλο ποσοστό κόσμου. Η προτελευταία πανελλήνια αν θυμάμαι καλά και εάν οι συνάδελφοί μου που δουλέψανε γι'αυτή θυμούνται καλύτερα να προσθέσουν τον σωστό αριθμό, συγκέντρωσε πάνω από 100.000 κόσμο! Μπορείτε να το αντιμετωπίσετε αυτο; Αυτό σημαίνει σωστό πανηγύρι!

(κάποιος αναφέρει τον αριθμό 400.000)

Τετρακόσιες χιλιάδες λοιπόν. Είπα ότι δεν θυμόμουνα ακριβώς, πάντως θυμόμουν ότι ήταν ένας τεράσιος αριθμος, πραγματικά ας πούμε αριθμός ο οποίος μιλούσε από μόνος του για όλα! Λοιπόν αυτό είναι πολιτιστική κίνηση, αυτό είναι λαϊκή κινητοποίηση και γι'αυτό σταμάτησε η πανελλήνια!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Βατζιάς θα κλείσει την ομιλία του.

ΒΑΤΖΙΑΣ: (διαμαρτυρίες ότι δεν ακούγεται - δεν ακούγεται στην αρχή και για απομαγνητοφώνηση) ...και εκεί όπου γεφυρώνονται παρατηρήσεις, τις απαντάω μαζί. Έτσι πάνω την ουρά και πετάγεται και στο Μπάμπη, δεν εννοεί βέβαια ούτε ο Μπάμπης ούτε η Μαίρη ότι θα μετατραπεί όλος ο κόσμος σε καλλιτέχνες και νομίζω υπάρχει και ένα σχήμα υπερβολής...

Λέω ότι ασφαλώς δεν εννοούν ούτε ο Μπάμπης, ούτε η Μαίρη ότι θα μετατραπεί όλος ο κόσμος σε δημιουργούς εικαστικούς και υπάρχει ένα οπωσδήποτε σχήμα υπερβολής στο τρόπο που τοποθετούνται. Είναι τρόπος που εκφράζεται κανείς. Γιατί η μετατροπή όλων σε καλλιτέχνες, εικαστικούς στην δική μας περίπτωση, μουσικούς στην άλλη, χορευτές του μπαλέτου στην άλλη, ξέρω κι εγώ, και λοιπά, τραγουδιστές και

καθ'εξής, θα ήτανε μια ευχή, αλλά οπωσδήποτε θα κατέληγε σε μια ουτοπία. Η ενασχόληση με αυτά, είναι κάτι άλλο! Δηλαδή να ασχολείται όσο γίνεται περισσότερο με αυτά. Και τραγουδάκια έφτιαχνε μια υπηρέτρια της θειάς μου καταπληκτικά, και στοιχάκια καλύτερα από κείνα που είχανε τα ημερολόγια από πίσω, τα βάζανε κι εκεί.

Η διαδικασία της παιδείας η οποία θα υποβοηθήσει και στην έμπρακτη ενασχόληση με τις τέχνες και όχι μόνο με την εικαστική τέχνη των ανθρώπων που τη βάση την έχουνε - γιατί είναι η βάση της καλαισθησίας που είναι πίσω από όλες τις τέχνες τις εικαστικές - και την βάση να εκφράζεται κανείς με μορφές, όπως το είπαμε. Είναι άλλο η παιδεία λοιπόν αυτή, και άλλο η έντεχνη δημιουργία! Να μην φθάνουμε λοιπόν στο άκρο ότι σκοπός και απόληξη της παιδείας, μπορεί να είναι το να μετατραπούμε όλοι σε εικαστικούς καλλιτέχνες γιατί δεν ξέρω, αν μπορεί να γίνει, μακάρι να γινόταν, ωραία θα ήταν!

Για τον συναδελφο Σκούρτη. Όπου αναφέρω μνημεία, εννοώ μνημεία της τέχνης, δεν εννοώ προτομές! Ίσως έπρεπε να το πώ μνημεία της τέχνης ή να το πώ, γλυπτική - τώρα το θες έτσι - κι εκείνο να το έλεγα έτσι, δεν έχω αντίρρηση, πάντως δεν εννοούσα τις προτομές, για το θεό και οι προτομές χρειάζονται αλλά δεν εννοούσα αυτές όταν έλεγα μνημεία!

Είπα με συντομευτικό τρόπο, γράφοντας την εισήγηση, για να μην γίνει ένα βιβλίο, τα ίδια και για τα μνημεία, γιατί πάρα πριν το αίτημά μας να θεσπιστεί το 2% επί της δαπάνης, και τώρα φθάνει στον συνάδελφο Παρλαβάτσα η απάντηση, στα δημόσια και δημόσιου ενδιαφέροντος κτίρια, για εικαστικό διάκοσμο, θα ανοίξει μεγάλες δυνατότητες και θα προκύψουνε και σημαντικά θέματα όπως ο κίνδυνος σε μια σαιζόν που μπορεί να εικονογραφηθούν οι όψεις των περισσότερων κτιρίων της Αθήνας! Όπως η Αθήνα κτίστηκε μέσα σε λίγα χρόνια μπορεί έτσι όπως γίνει ξαφνικά μια ξαφνική ανοικοδόμηση και εικονογράφηση, μπορεί να βγάλει ένα καλούπι αρχιτεκτονικό επίσης και ένα καλούπι εικονογραφικό επάνω στις ...! Να μην φθάσουμε σε αυτό το

τραγικό πράγμα. Θα πρέπει να προβλεφθεί έτσι ώστε να μην υπάρχει ο κίνδυνος μιάς μονόπλευρης, ενός μονόπλευρου αποτελέσματος. Να μην απειληθεί κάποια επιλογή αισθητικής κατεύθυνσης επειδή οι άνθρωποι, οι μηχανισμοί δεν θα έχουν εκλεγμένους ανθρώπους αλλά θα έχουν άνωθεν οριζόμενους, έλεγα σε εκείνο το σημείο! Δηλαδή μιάς αισθητικής αντίληψης.

Για τις γκαλερί, επίσης για τον συνάδελφο Σκούρτη, εγώ πάντως δεν έβρισα τις γκαλερί! Τουλάχιστον να ξεκαθαρίσει το πράγμα! Αντιθετα, είπα ότι ο ρόλος τους ήτανε δημιουργικός και είναι απαραίτητος να εξακολουθεί να υπάρχει με ξεκαθάρισμα το τι σημαίνει γκαλερί, το από τι επηρεάζεται ο τρόπος που λειτουργεί μιά γκαλερί! Από το γεγονός ότι είναι οικονομικός οργανισμός δηλαδή θέλουν να φάνε αυτοί που την κάνουν, δεν την κάνουν επειδή έχουνε λύσει όλα τους τα προβλήματα και εκ περισού χρηματοδοτούν μια γκαλερί για να αναπτύξουν δραστηριότητα τέτοια, και γιατί δεν ήθελα να ασχοληθώ και με τις διάφορες καταγγελίες που τις ξέρετε όλοι! Τι ζητάνε στα παλικάρια που πάνε να εκθέσουν και τι αλλαξοπίστημα γίνεται μέσα σε αυτή τη διαδικασία γιατί δεν είναι δυνατόν να εκθέσουν όλοι, πρώτον. Και δεύτερον διότι οι προθέσεις στις γκαλερί δεν είναι να δείξουνε τη δουλειά όλων! --Αποπόν περιορίζοντας τα πράγματα στη σωστή τους διάσταση και χωρίς να βρίσουμε κανέναν, τα τοποθετήσαμε!

Για την πανελλήνια, αυτές οι ιδέες που ανέφερε ο συνάδελφος Σκούρτης επίσης, θα είναι χρήσιμες τότε που θα έλθει η στιγμή να συζητήσουμε για το πώς θα γίνει η πανελλήνια, για το ποιά θα είναι η επιτροπή! Θα είναι μια επιτροπή! Ή όπως ο συνάδελφος ίσως θα πει, την ιδέα του παρακάτω, περισσότερες της μιάς επιτροπές! Θα είναι σε έναν εννιαίο χώρο ή όχι; Θα είναι έτσι μονταρισμένη η έκθεση ή όχι; Αυτές οι πρώτες τοποθετήσεις και οι πρώτες αποφάσεις για το πώς θα είναι η πανελλήνια, θα πρέπει να είναι αιώνιου κύρους; Και πώς θα αμφισβητούνται; Και ούτω καθ' εξής!

Όλα αυτά, υποτίθεται ότι θα ανοιχτούν σαν διάλογος για να

υλοποιηθεί μια τέτοια πανελλήνια άρκη, να δουλεύει σε αυτή τη λειτουργία που πρότεινα αν αυτό θα πρόκειται να ικανοποιήσει την άποψη του εισηγητή. Δηλαδή να κυκλοφορεί αυτή η πανελλήνια, σε όλη τη χώρα και να μην είναι μόνο σε ένα κέντρο. Να γίνεται "σπονδυλική στήλη" για παράπλευρες και παράλληλες δραστηριότητες που θα ξεκινάνε από τις καλλιτεχνικές ομάδες, αισθητικές ομάδες, τις τοπικές ομάδες, και πάν ελληνα που θέλει να πεί κι αυτός την άποψή του για να προστεθεί στη ζύμωση!

Δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε ότι όλο αυτό το θέμα, γιατί μπορούσα να πώ κι άλλα πράγματα που είναι και θέσεις του επιμελητηρίου, σε έναν ορισμένο βαθμό, ότι αυτές οι περιστασιακές αγορές που γίνονται, και γίνονται γιατί κάποιος προτείνει, ή τρεις άνθρωποι αποφασίζουν! Ήμouνα λόγω θέσεως μέσα σε μια τέτοια επιτροπή, όπου αρνιόμουνα να πάρω μέρος στις επιλογές προσώπων και διαμαρτυρόμουνα για τον τρόπο που είναι οι θεσμοί διατυπωμένοι, και έβλεπα πως γίνεται αυτό! Ότι ξέρει ο ένας και ο άλλος και ο άλλος, τα συναθροίζουν και λένε: Από αυτόν θα αγοράσουμε και από κείνον και τον άλλον. Αν κανέναν έχει τύχει να μην δούνε την δουλειά του, θα τον ξεχάσουν ξέρω κι εγώ, μπορεί να περάσουν και 10 χρόνια!

Δεν τα είπα αυτά γιατί ο οπτική γωνία της εισήγησης ήταν αυτά σε σχέση με την παιδεία του κοινού! Ειδώθηκαν λοιπόν μόνο από την πλευρά της παιδείας!

Τα, περι την μνημειακή τέχνη που ανέφερε ο συνάδελφος Παρλαβάτζας, για να τελειώνω να μην σας απασχολώ και περισσότερο, είναι ξεκαθαρισμένα στην εισήγηση, ίσως την διάβαζα και λίγο γρήγορα και δεν ...ή ήμουνα κουρασμένος και δεν τα μετέδωσα καλά; Είπα κατ'αρχήν φορητά κατά οποιονδήποτε τρόπο, για να μην κάτω να αναλύσω ότι το κατά οποιονδήποτε τρόπο σημαίνει ότι θέλεις να γκρεμίσεις το κτίριο μπορείς να ξεκρεμάσεις το έργο που έχεις αναρτήσει στο κτίριο! Συσχέτισα την μνημειακή τέχνη με την αιωνιότητα των κρισμάτων που είναι παράγωγον της αρχαιότητας και της Ελληνικής

και της Ρωμαϊκής περιόδου, τον συσχετίσα γιατί δεν μπορούμε να μιλάμε γ'αυτού του τύπου την μνημειακή τέχνη, ένα πράγμα που είναι άρικτα δεμένο. δηλαδή είναι λάσπη από την λάσπη του κτίσματος! Γιατί σήμερα σε 30 χρόνια πέφτουν οι σοβάδες λόγω υλικού και δεν πρέπει να πεφτει και το έργο!

Το ότι δεν εννοούσα ότι είναι τίποτε άλλο παρά σπουδαίο πράγμα οι δυνατότητες μνημειακής τέχνης, είναι πού το αναφέρω εδώ ...(ψάχνει) που λέω ότι είναι κάπως κλειστή η αισθητική περιοχή και ότι ουσιαστικά τα μόνα πράγματα που βλέπει κανείς είναι εκεί και ελάχιστα, αλλά και ότι το αίτημά μας να θεσπιστεί 2% επί της δαπάνης στα δημόσια κτίρια για εικαστικό διάκοσμο, λέγεται ότι αυτό θα γίνει σύντομα δεκτό και ότι θα ανοίξει μεγάλες δυνατότητες! Αν κάτι εξυμνώ είναι η μνημειακή τέχνη γιατί αυτό είναι και το πάθος μου, δεν έδωσα μεγαλύτερη έκταση ούτε σε αυτά, ούτε στα πολύ σωστά που παρατήρησε περί μουσειών ο Μπάμπης, γιατί τα ανέφερα, τα κατέταξα στην σειρά τους, δεν τα ανέλυσα, δεν είναι το αντικείμενο της εισήγησης. Εδώ τα παλικάρια που κάνανε αυτόν τον προγραμματισμό της εισηγήσεως, και χωρίς να σκοπεύουμε να την αναθέσουμε συγκεκριμένα αυτή την εισήγηση, να μου την προτείνουνε, την προτεινανε σε άλλους συναδέλφους πρώτα, γιατί ξέρουν ότι ήμουνα και λίγο άρρωστος πρώτα και δεν θέλουν να με βάλουν σε τέτοιες φουρτούνες, μου είπανε εκθέσεις, γκαλερί, αισθητικές ομάδες, σε σχέση προς την παιδεία. Έτσι ο καθορισμός θέματος ήτανε εκθέσεις, σε σχέση προς την παιδεία. Αυτά ευχαριστώ.

ΚΑΠΟΙΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ (σαν την φωνή του Σκούρτη ακούγεται): Δεν μου απαντήσατε και το άλλο που είπα: "Πώς βλέπει το Επιμελητήριο ένα δικό του χώρο με πολλές αίθουσες συγχρόνως;"

ΒΑΤΖΙΑΣ: Αυτό είναι είναι πάρα πολύ σπουδαίο και να σας πώ το αίτημα που έχουμε. Μεταξύ των άλλων αιτημάτων όταν ανέβηκε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, βέβαια δεν τα πρωτοεφεύραμε τώρα! Αυτά τα είχαμε ξαναυποβάλλει επί Νέας Δημοκρατίας και τα λέγαμε και στην ομάδα εργασίας όπου τραβιόμαστε και με τους εκπροσώπους του

Υπουργείου Πολιτισμού, τότε από το 75 δηλαδή και δώθε!

Ένα από τα βασικά αιτήματα είναι αυτό που λέμε και που έχει μπει στον νόμο, σαν δικαίωμα του επιμελητηρίου, των καλλιτεχνών δηλαδή δια του επιμελητηρίου, να κάνουν μέριμνα για καλλιτεχνική στέγη. Δεν εννοούν για στέγη εργαστηρίων με αυτή τη φράση! Είναι άλλο η στέγη των εργαστηρίων, άλλο η καλλιτεχνική στέγη και άλλο η στέγη των εκδηλώσεων. Στο αίτημα - και τώρα ακόμη κυνηγάμε αυτές τις πιθανότητες! Κοιτάμε μήπως τίποτε χτίρια εκεί στην Πλάκα που προσφέρονται, τίποτε ...γιατί βέβαια το να ζητήσουμε ξαφνικά να γίνει αυτό το κτίριο, επειδή εγώ για να σας πώ την αλήθεια, χθές το βράδυ, έτσι που βγήκα από το Ωδείο, εκεί τριγύρω να πάρω το αυτοκίνητο, ήμουνα καλά και το πήρα χθές το βράδυ, το είχα καναδυό μέρες παρατημένο εκεί, είπα: Οι γλύπτες εδώ έχουν καταλάβει το ισόγειο. Το ωραία θα ήταν το Επιμελητήριο να καταλάβει το σύνολο! Θα έγινε ..

(διάλογος και χειροκρότημα επ'αυτού που ελέχθει)

(συνεχίζει): Έχουμε την ίδια άποψη.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Λοιπόν συνάδελφοι συνεχίζουμε, ο συνάδελφος ο Κώστας ο Οικονόμου από την Κύπρο θα μας εισηγηθεί το θέμα ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ, όπως λέει το πρόγραμμα.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Αγαπητοί συνάδελφοι, πριν σας δώσω μερικά, πριν αναφερθώ στο εκπαιδευτικό μας σύστημα θα ήθελα να σας δώσω και μερικά στοιχεία για να καταλάβετε και το μέγεθος της Κύπρου, δηλαδή για ποιās έκτασης υπόθεση μιλάμε.

Η Κύπρος έχει 650.000 πληθυσμό, δεν ξέρω αν έχουν αυξηθεί εκεί με τους Τούρκους που έχουν φέρει, από τους οποίους όπως ξέρετε τα 80% είναι Ελληνοκύπριοι και τα άλλα 18% Τουρκοκύπριοι και τα υπόλοιπα 2% διάφορες άλλες εθνικότητες.

Εγώ θα αναφερθώ μόνο στο τι γίνεται στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα γιατί σε θέματα εκπαίδευσης υπήρχε πάντα μια ανεξαρτησία ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Εξάλλου σήμερα δεν μπορούμε να ξέρουμε το τι γίνεται στην άλλη κοινότητα μιά και έχουν αποκοπεί οι δυο

κοινότητες η μια από την άλλη ...

(αλλαγή πλευράς 8)

...πολλές απλώς για να προπαρασκευάσουν τα παιδιά που θέλουν να δώσουν εξετάσεις για να μπουν σε Σχολές Καλών Τεχνών στις χώρες του εξωτερικού. Έτσι υποχρεωτικά θα αναφερθώ στο τι γίνεται στο νηπιαγωγείο, το δημοτικό και το γυμνάσιο.

Στην Κύπρο η εικαστική εκπαίδευση περιλαμβάνεται στα αναλογικά προγράμματα του νηπιαγωγείου, του δημοτικού και των σχολείων μέσης εκπαίδευσης με το όνομα "τέχνη". Η απασχόληση των παιδιών στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες, θεωρείται πρωταρχικής σημασίας, γιατί ικανοποιεί μια βασική ανάγκη για όλα τα ανθρώπινα όντα και ιδιαίτερα για τα παιδιά, την ανάγκη να εκφραστούνε και να επικοινωνήσουν μέσω της εικαστικής γνώσης.

Η παρουσία της τέχνης χάνεται στα βάθη των αιώνων και ίσως ταυτίζεται με την ύπωση του ίδιου του ανθρώπου στο πλανήτη μας. Παρολο ότι έχει εξυπηρετήσει ένα σωρό διαφορετικούς σκοπούς σε διάφορες περιπτώσεις και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, η τέχνη ήταν πάντα ένα σημάδι της αποφασιστικότητας του ανθρώπου να ξεπεράσει τις αδυναμίες του και τις ελλείψεις του και να λύσει τα μυστήρια του κόσμου που τον περιβάλλουν.

Στην εκπαίδευση προσπαθουμε να δώσουμε τις ευκαιρίες στο παιδί και να του εξασφαλίσουμε τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να καταπιαστεί με αυτές τις δραστηριότητες γιατί πιστεύουμε όχι μόνο πως είναι ευχάριστες και ικανοποιούν το παιδί αφ'εαυτόν, αλλά και διευκολύνουν την ανάπτυξη του και συμβάλουν στην δημιουργία μιας ολοκληρωμένης και ισορροπημένης προσωπικότητας.

Το παιδί πρέπει να αντικρυζεται σαν μια ολότητα και όλες οι απόψεις της προσωπικότητάς του, σωματική, διανοητική και συναισθηματική, να τύχουν της ίδιας προσοχής και της ίδιας φροντίδας. Και λίγες δραστηριότητες μπορούν να βοηθήσουν σε αυτή την κατεύθυνση, εκείνες που σχετίζονται με την τέχνη είναι οι πιο κατάλληλες και οι πιο

αποτελεσματικές.

Με την εισαγωγή της τέχνης στα σχολεία επιδιώκουμε να καταστήσουμε τα παιδιά ικανά να αισθάνονται την αισθητική χαρά, καλλιεργώντας την ευαισθησία τους, έτσι που να αναγνωρίζουν τις αισθητικές αξίες που βρίσκονται στα έργα τέχνης στο περιβάλλον τους και στη φύση. Αυτό δεν πετυχαίνεται με τον διδακτισμό, αλλά βοηθώντας τα παιδιά να αναπτύξουν δικά τους αισθητικά κριτήρια και να εκφράσουν τις προσωπικές τους κρίσεις, έστω και αν καμιά φορά διαφωνούμε μαζί τους.

Η αισθητική καλλιέργεια επιδιώκεται με δύο τρόπους, δύο προσεγγίσεις:

- Με την δημιουργική ή ενεργητική προσέγγιση και
- με την κατανόηση και την εκτίμηση των έργων τέχνης ή παθητική προσέγγιση.

Στην εκπαίδευση μεγαλύτερη έμφαση δίνουμε στην πρώτη προσέγγιση, ιδιαίτερα όσο πιο μικρή είναι η ηλικία των παιδιών. Τα ενθαρρύνουμε να δημιουργήσουν και να εκφραστούν ελεύθερα με ποικιλία μέσων και υλικών σε ένα ευρύ φάσμα μαθημάτων που στηρίζεται στις προσωπικές από πρώτο χέρι εμπειρίες τους, τις παρατηρήσεις τους, ή την φαντασία τους.

Οι ευκαιρίες που παρέχονται στα παιδιά να καταπιαστούν πρακτικά με την τέχνη, τα βοηθούν να συνειδητοποιήσουν τα στοιχεία της καλλιτεχνικής δημιουργίας, με ένα συγκεκριμένο τρόπο ενώ οι πολλές δυνατότητες εκλογής του προσφέροντος το θέμα στα υλικά και στον τρόπο της κρίσης τους, διευκολύνουν την απόκτηση ή δημιουργία προσωπικών κριτηρίων. Τα παιδιά αποκτούν συνείδηση και γίνονται ευαίσθητα στο χρώμα, στην γραμμή, στην υφή, στο σχήμα, το χώρο, τη φόρμα και τα λοιπά, καθώς και στους στοιχειώδεις νόμους της σύνθεσης όπως, εννότητα, ισορροπία, αντίθεση, κίνηση, και τα τέτοια.

Στην δεύτερη περίπτωση, δηλαδή της παθητικής προσέγγισης, προσπαθούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά να εκτιμήσουν και να χαρούν την αισθητική αξία των έργων τέχνης όχι μόνο των δικών τους και των

συμμαθητών τους αλλά και των έργων των μεγάλων καλλιτεχνών, συμπατριωτών τους και ξένων, σύγχρονων ή περασμένων εποχών, των έργων της λαϊκής τέχνης και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, και να χαίρονται την ομορφιά που βρίσκεται στην φύση ή στο δομημένο περιβάλλον.

Οι δάσκαλοι βοηθούν τα παιδιά να γνωρίσουν, να ρθούν σε επαφή με τέτοια έργα οργανώνοντας τέτοια έργα, παιδικές εκθέσεις πάνω σε σχολική, επαρχιακή ή εθνική βάση, οργανώνοντας επισκέψεις σε εκθέσεις ντόπιων ή ξένων καλλιτεχνών, σε μουσεία, κάποτε και εργαστήρια καλλιτεχνών, ή παρουσιάζοντας αντίγραφα, διαφάνειες και φιλμς με έργα μεγάλων καλλιτεχνών μέσα στην τάξη.

Δημιουργούν κίνητρα στα παιδιά να παρατηρούν και να εκφράζουν τις ιδέες τους, να κάνουν κριτική, να κάνουν μελέτες, βοηθώντας τα έτσι να αποκτήσουν οπτική ευαισθησία και αντιληπτική ικανότητα.

Φυσικά η καλλιτεχνική δημιουργία ανακαλύπτεται και προωθείται στα σχολεία μας, και για πολλούς άλλους λόγους. Αποδίδομε μεγάλη εκπαιδευτική και παιδαγωγική αξία, στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες, γιατί βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους, να εξερευνήσουν και να ανακαλύψουν το περιβάλλον τους, και περισσότερο τον ίδιο τους τον εαυτό, καθώς και να διαφυλάξουν την ατομικότητα και προσωπικότητά τους, μέσα στις σημερινές συνθήκες του τεχνολογικού εξοπλισμού.

Πιο συγκεκριμένα θα λέγαμε πως οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες, είναι ευαιργετικές στους ακόλουθους τομείς: Επειδή έχουν λεχθεί πολλά, θα τα πώ πολύ περιληπτικά:

Πρώτον ότι η τέχνη είναι μέσο επικοινωνίας, ιδιαίτερα για τα παιδιά που δεν έχουν αναπτύξει ακόμη το γλωσσικό μέσο επικοινωνίας.

Το δεύτερο είναι η αυτοέκφραση που αισθάνονται την ανάγκη να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους, και σε αυτή την περίπτωση θα ήθελα να πω ότι για την δική μας περίπτωση ιδιαίτερα της Κύπρου, φαίνεται, εφάνει πολύ ευαιργετική. Δηλαδή εκφράζοντας ή

εξωτερικεύοντας δυσάρεστες ή τραυματικές εμπειρίες, το παιδί έρχεται πρόσωπο με πρόσωπο με την πραγματικότητα, και καταφέρνει να ξεπεράσει τα προβλήματά του ή απο την άλλη μπορεί να δημιουργήσει έναν πιο αποδεκτό κόσμο, πιο ευχάριστο από τον πραγματικό κι έτσι να εξασφαλίσει σε κάποιο βαθμό το αίσθημα της ασφάλειας και την συναισθηματική ισορροπία που είναι απαραίτητη για την ψυχική του, για την φυσιολογική του ανάπτυξη. Ίσως να έχετε δει παιδιά ημερολόγια που είχαν βγει τον καιρό της εισβολής, με τα παιδιά που είχαν ζωγραφίσει ιδιαίτερα τους 3 πρώτους μήνες μετά τα δραματικά γεγονότα. Όλα τα παιδιά ζωγράφιζαν σκηνές από τον πόλεμο και από τα αεροπλάνα που βομβάρδιζαν είτε ήταν σε τόπους που βομβαρδίστηκαν είτε όχι. Δηλαδή ήταν τόσο τρομερή η επίδραση και το βάρος αυτών των γεγονότων σε όλα τα παιδιά.

Τρίτον ότι η τέχνη βοηθά την διαδικασία της μάθησης και τη διανοητική ανάπτυξη των παιδιών. Δίνοντας συγκεκριμένη μορφή στις εμπειρίες τους τα παιδιά κατορθώνουν να βάλουν μια τάξη στο χάος του άγνωστου κόσμου που βρίσκεται γύρω τους και αυτό τα βοηθεί πολύ στο σχηματισμό και την κατανόηση των εννοιών.

Τέταρτο με την απασχόλησή τους, με την τέχνη εξασφαλίζονται ευνοηκές συνθήκες για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας, η χωρίς όρους αποδοχή του ανθρώπου, η απουσία εξωτερικών κριτηρίων, η ευχάριστη της αποκλείουσας σκέψης με τον απεριόριστο αριθμό των λύσεων που προσφέρει η τέχνη, όλα μαζί αποτελούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την δημιουργική ανάπτυξη της δημιουργικότητας.

Ακόμα και η διεθνής κατανόηση εξυπηρετείται μέσω της τέχνης με την μελέτη του πολιτισμού των άλλων λαών.

Το Υπουργείο Παιδείας και η ... όλων των δασκάλων της Κύπρου, δίνουν μεγάλη σημασία στην τέχνη και κάνουν ότι μπορούν για την επίτευξη των σκοπών και των στόχων που επιδιώκονται μέσω της. Κατά την γνώμη μου τέσσερεις είναι οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν την προσπάθεια αυτή, ο χρόνος που διατίθεται στο ωρολόγιο πρόγραμμα,

τα υλικά που βάζουμε στην διάθεση των παιδιών, ο χώρος στον οποίο θα δουλέψουν και ο πιο σημαντικός είναι ο ίδιος ο δάσκαλος.

Ο χρόνος στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Θα πώ τι γίνεται στα σχολεία μας: Το ωρολόγιο πρόγραμμα των νηπιαγωγείων, των δημοτικών σχολείων και των γυμνασίων.

- Στα νηπιαγωγεία, τα παιδιά μπορούν να καταπιαστούν με την τέχνη καθημερινά, μέσα στα πλαίσια του χρόνου των 60 λεπτών που είναι αφιερωμένος στις ελεύθερες δραστηριότητες. Μέσα στην τάξη τους υπάρχουν διάφορες γωνιές και το παιδί ελεύθερα μπορεί να διαλέξει με ποιά δραστηριότητα θέλει να ασχοληθεί. Μπορεί να ζωγραφίσει, να κάνει κατασκευές με οικοδομικό υλικό, να παίξει με το νερό, να συγυρίσει και να υποδυθεί ρόλους στο κουκλόσπιτο και τα λοιπά. Φυσικά τα παιδιά ενθαρρύνονται να δοκιμάσουν όλα, μα ποτέ δεν τους επιβάλλεται. Και η γωνιά της τέχνης είναι πάντα πολύ απασχολημένη. Όσο πιο πολύ είναι η πίεση για περισσότερες θέσεις, τόσο η δασκάλα φροντίζει να επεκτείνει την δυνατότητα της γωνιάς της τέχνης. Τα παιδιά εδώ μπορούν να σχεδιάσουν με διάφορα υλικά, μπογιές, κραγιόνια, παστέλ, μαρκαδόρους, να ζωγραφίσουν κυρίως με τέμπερες σε σκόνη διαλυμένες, να πλάσουν με τον πυλό, πλαστελίνη, ή ζυμάρι, να κάνουν κολάζ να κολλήσουν διάφορα άρχηστα αντικείμενα να δημιουργήσουν σε τρεις διαστάσεις, ακόμα και να σκαλίσουν μικρές μαλακές πέτρες, ακόμα και αν δεν πρόκειται να βγάλουν κανένα συγκεκριμένο αντικείμενο σε τέλος!

Στο δημοτικό σχολείο τα παιδιά μπαίνουν όταν συμπληρώσουν την ηλικία των 5.30 χρόνων, και εκεί μένουν για 6 χρόνια όπως και εδώ και η εγγραφή γίνεται το Σεπτέμβριο.

Στο ωρολόγιο πρόγραμμα υπάρχει καθορισμένος χρόνος κάθε εβδομάδα που είναι αφιερωμένος στο μάθημα της τέχνης. Ο χρόνος διαφέρει ανάλογα με τον τύπο του σχολείου. Έτσι έχουμε 80 λεπτά την εβδομάδα, δηλαδή δυό σαραντάλεπτες περιόδους, στα σχολεία με 6 δασκάλους και πάνω, 60 λεπτά την εβδομάδα για σχολεία που έχουν 3 δασκάλους, δηλαδή ο καθένας έχει 2 τάξεις, και 40 λεπτά στα σχολεία

που οι δάσκαλοι είναι μόνο δυό και καθένας έχει τρεις τάξεις. Στα σχολεία με ένα δάσκαλο δεν υπάρχει καθορισμένος χρόνος.

Όλα τα παιδιά μπορούν να απασχοληθούν με την τέχνη σαν σιωπηρή απασχόληση, γιατί ο δάσκαλος είναι απασχολημένος με τη διδασκαλία άλλων τάξεων. Τα παιδιά τούτα έχουν πάρα πολύ χρόνο στη διάθεσή τους γιατί ο δάσκαλος τις πιό πολλές ώρες είναι με άλλα παιδιά, εάν είναι ο δάσκαλος λίγο μερακλής που λέμε, και οργανώσει την δουλειά του, τότε εκεί γίνονται καμια φορά θαύματα. Πολύ περισσότερη δουλειά βγαίνει καμιά φορά από ένα μικρό σχολείο με τον ένα δάσκαλο, και τα παιδιά δουλεύουν μόνα τους παρά με σχολεία που έχουν περισσότερους δασκάλους, φτάνει ο δάσκαλος να οργανώσει καλά την δουλειά του.

Στα σχολεία μέσης παιδείας τώρα, το μάθημα της τέχνης είναι υποχρεωτικό για τις τέσσερεις πρώτες τάξεις του γυμνασίου, ενώ είναι προαιρετικό για τις δυό τελευταίες τάξεις την Ε και ΣΤ. Νομίζω και εδώ έχει το όνομα "γυμνάσιο" τα τρία πρώτα χρόνια και "λύκειον" τα τρία δεύτερα αλλά εμείς το λέγομεν και το λογαριάζομεν σαν εξατάξιο.

Στη πρώτη και τη δευτέρα τάξη η τέχνη παίρνει δυο περιόδους από 40 ή 45 λεπτά τη βδομάδα, ενώ στην Γ και Δ τάξη, ελαττώνεται στη μιά περίοδο. Στη Ε και ΣΤ τάξη ανεβαίνει πάλι στις δυο περιόδους για όσα παιδιά επιλέξουν το μάθημα. Δηλαδή στην Δ και Ε τάξη υπάρχουν τα παιδιά που θέλουν να κάνουν διάφορους συνδιασμούς μαθημάτων και μπορεί να μην διαλέξουν να παίρνουν την τέχνη. Και δεν την διαλέγουν πολλοί γιατί παίρνουν συνήθως μαθήματα για επαγγελματική τους καριέρα.

Τα υλικά τώρα, ο δεύτερος παράγοντας που είχαμε πεί. Τα υλικά δίδονται σε όλα τα σχολεία μέσω της αποθήκης του Υπουργείου Παιδείας, με την ακόλουθη διαδικασία:

Στο διευθυντή κάθε σχολείου παραχωρείται ένα ποσό ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών του που ανεβαίνει στα 400 μίρς κατά κεφαλή, κατά μαθητή, δηλαδή κάπου 70 δρχ. κατά μαθητή. Με αυτό το ποσό μπορεί να κάνει τις παραγγελίες του στην αποθήκη του Υπουργείου

Παιδείας, για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του σε τρία είδη: βιβλία βιβλιοθήκης, δηλαδή όχι αυτά που παίρνουν τα παιδιά για βοηθητικά αλλά για τη βιβλιοθήκη του σχολείου, εποπτικά μέσα και υλικά τέχνης. Τι ποσό θα κατανεμηθεί για την κάθε κατηγορία εξαστάται από τον διευθυντή που θα κρίνει ο ίδιος τις ανάγκες του σχολείου του. Συμπληρώνοντας τα σχετικά έντυπα, θα έχει στο σχολείο του, πριν την έναρξη του νέου σχολικού χρόνου, συνήθως μέσα στον Ιούνιο, τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου, ότι παράγγειλε για την επόμενη χρονιά.

Ο κατάλογος των υλικών τέχνης από τον οποίο μπορεί να παραγγείλει το κάθε σχολείο περιλαμβάνει 54 είδη. Και αναθεωρεί κάθε χρόνο αλλά συνήθως πολύ μικρές αλλαγές γίνονται αλλά μπορούν να προστεθούν νέα υλικά ή να αφαιρεθούν άλλα που δεν τα χρησιμοποιούν.

Από μπογιές υπάρχουν οι τέμπερες σε σκόνη, που έχουν και απλώς τις διαλύουν με νερό, διαλυμένες έτοιμες σε πλαστικά μπουκάλια, πλαστικές με βάση το ΤΑΕ, ακρυλικά και τέτοια, ακουαρέλες. Ύστερα πινέλλα, χαρτί, διάφορα είδη χαρτιού, εργαλεία χαρακτηριστικής, γλυπτικής, όλα αυτά μπορούν να τα προμηθευτούν από την αποθήκη όπως είπαμε. Και όπου τα υλικά στοιχίζουν φθηνότερα παρά στην αγορά, γιατί η εξασφάλισή τους γίνεται με προσφορές και δεύτερο γιατί είναι απαλλαγμένα από εισαγωγικό δασμό.

Εδώ θα ήθελα να διευκρινίσω ότι συνήθως οι ποσότητες υλικών τέχνης που παραγγέλλονται, ή που μπορούν να παραγγελθούν με το ποσό που έχω αναφέρει, δεν είναι ακριβές. Το ποσό που διατίθεται για τα υλικά τέχνης κατά μαθητή διαφέρει όπως είπαμε από σχολείο σε σχολείο, κειμένεται από τα 30 μίρες, ως τα 370, δηλαδή υπάρχουν διευθυντές που χρειάζονται 30 μίρες κατά μαθητή γιατί είτε έχουν προμήθειες ή έχουν άλλες πιο σοβαρές ανάγκες. Οι άλλοι σχεδόν δίνουν όλο το ποσόν σε υλικά τέχνης. Ο μέσος όρος πανκύπρια είναι 192 μύρες, δηλαδή περίπου το μισό. Οι διευθυντές των σχολείων όμως μπορούν να προμηθευτούν περισσότερα υλικά και αυτό είναι που συμβαίνει στις πλείστες περιπτώσεις ενισχύοντας τα οικονομικά τους από διάφορες πηγές και

κυρίως από τους συνδέσμους γονέων. Από την άλλη οι δάσκαλοι για τα παιδιά εκμεταλλεύονται και αξιοποιούν τις πηγές του περιβάλλοντός τους για να ενισχύσουν τις προμήθειές τους με ένα σωρό υλικά από τη φύση, όπως ξύλα, πέτρες, πυλό και κάθε τόσο συμπληρώνουν τα υλικά από το σπίτι, τα καταστήματα, τις βιομηχανίες, σιδηρικά, αποκόμματα υφασμάτων και άλλα σύρματα, σπάγγους και λοιπά. Κάτι ανάλογο που είδαμε εχθές στα σλάϊτς.

Για τα σχολεία μέσης παιδείας η προμήθεια πάλι γίνεται από την αποθήκη αλλά μέσω των σχολικών εφοριών που έχουν την ευθύνη. Εισ την Κύπρο στα δημοτικά είναι υποχρεωτική η φοίτηση, και δωρεάν και όλα τα υλικά παρέχονται με αυτό το ποσόν που παρέχει η κυβέρνηση.

Στα γυμνάσια η φοίτηση δεν είναι υποχρεωτική αλλά είναι δωρεάν με την διαφοράν ότι την ευθύνη για την προμήθεια των υλικών την έχουν οι σχολικές εφορίες οι οποίες πάλι έχουν δικαίωμα να επιβάλλουν κάποιον φόρον, ο φόρος ακινήτου περιουσίας που αντί να πηγαίνει στην κυβέρνηση πηγαίνει στα σχολεία και έχουν έτσι ένα ποσό με το οποίο μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και κτιριακές και όλες γενικά τις ανάγκες των σχολείων για τα οποία είναι υπεύθυνες.

Κάποτε οι εφορίες μπορούν να ζητήσουν και οι ίδιες προσφορές για τις ανάγκες τους, αντί να προμηθεύονται από την αποθήκη του Υπουργείου Παιδείας, έχουν το δικαίωμα, τα λεφτά τα έχουν και μπορούν να ζητήσουν οι ίδιες προσφορές και να βρουν τα υλικά μόνες τους. Μερικές το κάνουν, οι πλείστες όμως παίρνουν από τις αποθήκες.

Ο χώρος: Το μάθημα της τέχνης χρειάζεται μπόλικο και αρκετά διαρρυθμημένο χώρο. Εργαστήρια. Στη Κύπρο εργαστήρια υπάρχουν μόνο στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης, στα δημοτικά ο κανόνας είναι το μάθημα να γίνεται στην τάξη. Τα εργαστήρια ή οι αίθουσες τέχνης είναι η εξαίρεση. Και ακόμα εκεί που χτίστηκαν αίθουσες ειδικά γι' αυτό το σκοπό, ύστερα από 2-3 χρόνια με την αύξηση του αριθμού των παιδιών η αίθουσα μετατρέπεται σε αίθουσα διδασκαλίας. Βέβαια μπορεί να συμβεί και το αντίθετο δηλαδή όταν ελαττώνεται ο αριθμός των παιδιών πολλές

αίθουσες αδιάζουν και τότε χρησιμοποιούνται σαν αίθουσες τέχνης. Μα και στην τάξη μπορεί να βολευτεί το μάθημα φτάνει να διαρρυθμιστεί κάπως ο χώρος. Διάφορα τραπέζια που έχουν τα παιδιά τα μετακινούν, τα ενώνουν και κάνουν πάγκους για να μπορούν να δουλέψουν τα παιδιά ακόμα και πάνω στο πάτωμα αλλά και έξω όπως έχουμε πει προηγουμένως. Ιδιαίτερα για την γλυπτική, η δουλειά με τον πυλό, οι δάσκαλοι προτιμούν ...

Κι ο δάσκαλος τώρα: Χωρίς τον χρόνο, το χώρο και χωρίς δάσκαλο δεν μπορεί να γίνει μάθημα τέχνης. Όμως αυτά δεν είναι αρκετά αν δεν έχουμε και την κατάλληλη ποιότητα του δασκαλου που θα αναλάβει το μαθημα. Οι αντικειμενικές δυσκολίες που μπορούν να παρουσιαστούν σε ότι αφορά το χρόνο, με υλικά και πολλές φορές το χώρο, μπορούν να ξεπεραστούν αν ο δάσκαλος έχει την διάθεση, έχει την γνώση και έχει την φαντασία. Αν αυτά τα προσόντα λείπουν από το δάσκαλο, όσα πολλά και αν είναι τα άλλα δεδομένα τα αποτελέσματα θα είναι φτωχά και ο ρόλος της τέχνης στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού μπορεί όχι μόνο να μην είναι χρήσιμος αλλά και επιζήμιος! Πολλά εξαρτώνται φυσικά από τα φυσικά χαρίσματα του δασκάλου αλλά και πάρα πολλά από την κατάσταση.

Στην Κύπρο ο δάσκαλος της τέχνης, αν αρχίσουμε από τα μικρά, για τα νημιαγωγεία και τα δημοτικά δεν είναι ειδικός. Το μάθημα διδάσκεται από τον δάσκαλο της τάξης που είναι υπεύθυνος για όλα τα τμήματα. Όλοι στη διάρκεια της τριχρονης εκπαίδευσής τους, στην Παιδαγωγική Ακαδημία, καταρτίζονται πρώτον και ενημερώνονται για τις αρχές και τους στόχους της διδασκαλίας της τέχνης στα παιδιά, και δεύτερον παίρνουν οι ίδιοι μια στοιχειώδη γνώση των διαφόρων μορφών ή των διαφόρων εικαστικών τεχνών στο επίπεδο της πράξης, δηλαδή ασχολούνται και οι ίδιοι δημιουργικά, πρακτικά με ορισμένα πράγματα δηλαδή ζωγραφική, γλυπτική, σχέδια και λοιπά. Πέρα από αυτό όσοι θέλουν και δηλαδή όσοι έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τέχνη, στον τρίτο χρόνο της φοίτησής τους στην παιδαγωγική ακαδημία, παίρνουν σαν

ένα από τα θέματα επιλογής την τέχνη και έτσι έχουν την ευκαιρία να ενταχθούν ακόμη περισσότερο στο θέμα και να ασχοληθούν δημιουργικά για προσωπική τους ανάδειξη στη τέχνη. Είναι υπόχρεοι να πάρουν στον τρίτο χρόνο 3 θεωρητικά θέματα και 2 πρακτικά και έτσι ανάμεσα στα πρακτικά είναι και η τέχνη.

Όπως είπα και προηγούμενα η απόδοση των δασκάλων δεν είναι η ίδια αναμεταξύ τους, αλλά ούτε και του ίδιου του δασκάλου σε όλα τα θέματα. Για την πρώτη περίπτωση, δηλαδή της γενικής αδυναμίας ενός δασκάλου το κακό δεν θεραπεύεται εύκολα! Στην δεύτερη όμως περίπτωση που ένας δάσκαλος δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και επίδοση σε ένα θέμα, η μετακίνησή του σε άλλα τμήματα ώστε περισσότερα παιδιά να ευεργετηθούν είναι πολύ συνηθισμένη τακτική. Έτσι ένας καλός δάσκαλος στο μάθημα της τέχνης, αλλά με λιγότερο ενδιαφέρον για τη σωματική αγωγή, μπορεί να αναλάβει το μάθημα της τέχνης στο τμήμα ενός άλλου δασκάλου που θα αναλάβει τη σωματική αγωγή στο δικό του τμήμα και ούτω καθ'εξής.

Ο διευθυντής του κάθε σχολείου προσπαθεί να αξιοποιήσει τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του προσωπικού του χωρίς όμως να χάνεται ο χαρακτήρας του δημοτικού σχολείου όπου τα παιδιά έχουν βασικά το δάσκαλό τους και όχι πολλούς ειδικούς όπως στη μέση εκπαίδευση. Ενδεικτικά αναφέρω ότι από τις 2100 δασκάλους, που εργάζονται στα δημοτικά σχολεία, μόνο οι 1400 διδάσκουν τέχνη, οι άλλοι έχουν αφήσει το μάθημα για τους άλλους.

Στη μέση εκπαίδευση οι δάσκαλοι της τέχνης, ή οι καθηγητές όπως συνηθίζεται να λέγεται στην Κύπρο, είναι ειδικευμένοι, για να διδάξουν πρέπει να είναι κάτοχοι τίτλου σχολής καλών τεχνών με μια διάρκεια 3, 4, ή 5 χρόνων. Αν η φοίτησή τους είναι λιγότερη από 3 χρόνια δεν γίνονται δεκτοί.

Δεύτερη προϋπόθεση είναι να παρακολουθήσουν παιδαγωγικά μαθήματα που διοργανώνονται για το σκοπό αυτό, στο Υπουργείο Παιδείας. Όλοι οι δάσκαλοι που έχουν πτυχίο ζωγραφικής ή γλυπτικής

πριν αρχίσουν δουλειά πρέπει να παρακολουθήσουν μια σειρά μαθημάτων υποχρεωτικών από το Υπουργείο Παιδείας.

Και τώρα ερχόμαστε στην επιμόρφωση των δασκάλων:

Όσο σοβαρή κι αν είναι η κατάρτισή τους, ο κίνδυνος της ρουτίνας, της κούρασης, της απώλειας του ενδιαφέροντος, πάντα παραμονεύει, τίποτε δεν είναι στατικό και μόνιμο, ο δάσκαλος χρειάζεται καινούργιες ιδέες, διάλογο και ερεθίσματα. Η επιμόρφωση είναι απαραίτητη.

Στην Κύπρο η επιμόρφωση πέφτει κυρίως στους ώμους των επιθεωρητών δέσμης και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Στα τελευταία χρόνια πολύ βοηθητικός είναι και ο θεσμός του συντονιστή συμβούλου, που έχει εφαρμοστεί κυρίως στο δημοτικό σχολείο. Σπάνιες είναι οι περιπτώσεις υποτροφιών για μετεκπαίδευση. Συνήθως τέτοιες υποτροφίες προσφέρονται από ξένες κυβερνήσεις μάλιστα κατά κανόνα αφορούν εκπαιδευτικά θέματα, εκπαιδευτική διοίκηση, παιδαγωγικά, διδασκαλία των αγγλικών, υποτροφία που προσφέρει η Αγγλία, διδασκαλία των Γαλλικών που προσφέρει η Γαλλία και ούτω καθ'εξής. Ακόμα και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο πολλές φορές απευθύνεται στις ξένες κυβερνήσεις για κάποιους ειδικούς για ορισμένα θέματα και είναι πολύ πρόθυμοι να στείλουν ειδικούς όταν πρόκειται για θέματα επιστήμης, μαθηματικών, αλλά όχι για τέχνη!

Οι επιθεωρητές. Για το μάθημα της τέχνης υπάρχουν δύο επιθεωρητές, ελπίζω να αυξηθούν σύντομα. Ένας για την στοιχειώδη εκπαίδευση και ένας για την μέση. Αλλαγές άκουσα ότι γίνονται τώρα, ότι οι επιθεωρητές μετακινούνται και στις δυο βαθμίδες, τουλάχιστον της τέχνης της μουσικής και της γυμναστικής.

Στην δημοτική εκπαίδευση ο ρόλος του επιθεωρητή είναι ευτυχώς απαλλαγμένος από τον μπαμπούλα της αξιολόγησης της βαθμολογίας του καθηγητού. Αυτόν τον ρόλο τον αναλαμβάνουν επιθεωρητές γενικών μαθημάτων και έτσι ο επιθεωρητής στις τέχνες, δηλαδή εγώ, είναι πιο κοντά στον δάσκαλο που τον δέχεται σαν σύμβουλο και σαν βοηθό. Ο επιθεωρητής στις τέχνες όσο του επιτρέπει ο χρόνος βλέπει τον

δάσκαλο, στην δουλειά του, συζητά μαζί του, κάνει εισηγήσεις και αυτός είναι ο ένας τρόπος. Ο δεύτερος είναι η διοργάνωση συνεδρίων συνήθως μετά την λήξη των μαθημάτων όπου συζητούνται ακριβώς διάφορες πτυχές της διδασκαλίας του μαθήματος της τέχνης σε σχέση με τις πρακτικές παρατηρήσεις που γίνονται μέσα στα σχολεία.

Στη μέση εκπαίδευση ο επιθεωρητής της τέχνης είναι υποχρεωμένος να αξιολογήσει και να βαθμολογήσει την δουλειά του δασκάλου και να υποβάλει την έκθεσή του στο υπουργείο Παιδείας, που θα αποφασίσει την επαγγελματική ενέληξη του καθηγητή. Ενώ ταυτόχρονα βοηθάει τον δάσκαλο με εισηγήσεις, την οργάνωση συνεδρίων ανάλογα με αυτά που έχω αναφέρει, και ακόμα την αποστολή ορισμένων εγγράφων με οδηγίες.

Πολύ χρήσιμος, θα ήθελα εδώ να πώ για τον συντονιστή σύμβουλο, που έχουμε τελευταία. Πολύ χρήσιμος φάνηκε τα τελευταία χρόνια ο θεσμός τους συντονιστή σύμβουλο που εφαρμόστηκε πειραματικά στα δημοτικά σχολεία, πειραματικά δηλαδή τώρα 7 χρόνια θα έπρεπε να είχε κλείσει ο θεσμός, και ελπίζουμε πως θα μονιμοποιηθεί φέτος.

Ο συντονιστής σύμβουλος είναι δάσκαλος με ειδικό ενδιαφέρον στο μάθημα της τέχνης που επισκέπτεται τους δασκάλους των τάξεων την ώρα του μαθήματος και δουλεύει μαζί τους! Ουσιαστικά οι συντονιστές σύμβουλοι αναλαμβάνουνε τάξη και εξηγούνε με τρόπο πρακτικό πως γίνεται το μάθημα. Ο λόγος που ο δάσκαλος χρειάζεται αυτή τη βοήθεια είναι το γεγονός ότι σαν δάσκαλος στις τάξεις είναι βαρυφορτωμένος με πολλές ευθύνες τόσο οργανωτικές όσο και εκπαιδευτικές που του είναι αδύνατο να επιδείξει την ίδια επάρκεια σε όλα τα θέματα του αναλογικού προγράμματος. Θεωρητικά αναμένουμε να έχουμε ένα πολυδύναμο δάσκαλο που να μπορεί να δώσει στα παιδιά μια ισορροπημένη αγωγή αξιοποιώντας τις δυνατότητες του κάθε μαθήματος. Στην πράξη, ο δάσκαλος δίνει προτεραιότητα στα θέματα που θεωρούνται κύρια. Δηλαδή το γλωσσικό και τα μαθηματικά.

Για τα τεχνικά θέματα το ενδιαφέρον πέφτει όχι τόσο γιατί δεν

πιστεύει στην σημασία τους αλλά γιατί από τη μια χρειάζεται ειδικές γνώσεις για να διδάξει και από την άλλη δεν φαίνεται να σχετίζονται άμεσα με τις γνωσιολογικές επιτεύξεις των παιδιών που αποτελούν και το βασικό κριτήριο για την ...

(αλλαγή κασσέτας 9)

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (συνεχίζει): ...όσον αφορά την καλλιτεχνική εκπαίδευση για την οποία αναφερόμαστε, σε βασικά σχολεία, δηλαδή στο νηπιαγωγείο, το δημοτικό και το γυμνάσιο δεν έχουμε συνήθως Σχολή Καλών Τεχνών. Χρησιμοποιείται επωφελέστερα - σε εισαγωγικά - για την διδασκαλία των κύριων θεμάτων. Η χρησιμοποίηση των ειδικών δασκάλων των συμβούλων αυτών, μάλλον, η χρησιμοποίηση ειδικών δασκάλων γι'αυτά τα θέματα θα αλλοίωνε τις σχέσεις των παιδιών-δασκαλου που είναι στην ηλικία του δημοτικού και του νηπιαγωγείου, κάπως διαφορετική από τις μεγαλύτερες.

Το πρόβλημα μπορεί να λυθεί με την επιμόρφωση του δάσκαλου της τάξης ώστε να μπορεί ο ίδιος να αναλάβει χωρίς πολύ προσπάθεια αλλά σε ικανοποιητικό βαθμό τη διδασκαλία του ειδικού θέματος. Αυτή τη συγκεκριμένη και εύκολη επιμόρφωση δίνει ο επιμελητής σύμβουλος! Δίνει βοήθεια και γνώσεις προσαρμοσμένες στις ιδιαίτερες συνθήκες και τα δεδομένα του κάθε σχολείου και το κάθε δασκάλου. Υπάρχουν δάσκαλοι που θέλουν πολύ βοήθεια και θα τους αρχίσουν από τα στοιχειώδη, υπάρχουν δάσκαλοι που είναι πιό προχωρημένοι, μπορούν να τους δώσουν δουλειά δηλαδή σε μεγαλύτερη ποικιλία θεμάτων.

Με λίγα λόγια ο θεσμός του επιθεωρητή συμβούλου πρέπει να θεωρηθεί σαν μια προσπάθεια να μπει ο ειδικός δάσκαλος στο δημοτικό σχολείο με στόχο τα εξασφαλιστεί σε όλα τα παιδιά η παροχή μιας ποιοτικά υψηλής εκπαίδευσης σε όλα τα θέματα των αναλυτικών προγραμμάτων. Και δεύτερο να βοηθήσει όλους τους δασκάλους να αναπτύξουν περισσότερες γνώσεις και ικανότητες στην διδασκαλία όλων μας.

Στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης δεν έχει εφαρμοστεί ο θεσμός του

συμβούλου επιθεωρητή γιατί οι δυνατότητες για επιμόρφωση είναι περισσότερες. Ο αριθμός των δασκάλων της τέχνης είναι μικρός, όλοι-όλοι β3 σε όλη την Κύπρο, σε όλα τα σχολεία και πολύ βοήθεια παίρνουν από τον έναν επιθεωρητή που έχουν και από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Αρκετά απ'όσα έχετε δει στην έκθεση ...αποτείνονται στους καθηγητές μέσης εκπαίδευσης.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο οργανώνει σεμινάρια κυρίως μικρής διάρκειας για διάφορα θέματα και η παρακολούθησή τους γίνεται πάνω σε εθελοντική βάση οπότε γίνεται και στις ελεύθερες ώρες τους. Οργανώνει όμως και σεμινάρια για δασκάλους της μέσης εκπαίδευσης που απαλλάσσονται από τα καθήκοντά τους για να παρακολουθήσουν υποχρεωτικά μια που είναι ανάγκη να καταρτιστούν τόσο στην κεντρική όσο και στην ειδική διδακτική. Υποχρεωτικά βέβαια θα παρακολουθήσουν οι καθηγητές τις τέχνες όταν πρόκειται να διοριστούν για να αρχίσουν δουλειά, όταν πρόκειται να μονιμοποιηθούν και όταν πρόκειται να φθάσουν στο έβδομο έτος της υπηρεσίας τους που πρόκειται να μεταπηδήσουν στην επόμενη βαθμίδα. Και πάλι εκεί θα παρακολουθήσουν υποχρεωτικά μαθήματα στο παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Αξιολογή είναι η συμβολή του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στην ανάπτυξη προγραμμάτων και την ετοιμασία επιμορφωτικού υλικού για τους δασκάλους της τέχνης της μέσης εκπαίδευσης καθώς και βοηθητικών μέσων για την κατανόηση στις τέχνες, ...διαφανειών με σχόλια και λοιπά.

Τα αναλυτικά προγράμματα. Αυτά δεν περιέχουν μόνο την ύλη που θα διδαχθεί, αλλά και το θεωρητικό υπόβαθρο και τη φιλοσοφία του μαθήματος καθώς και μεθοδολογικές εισηγήσεις. Θα περιοριστώ σε μια απλή αναφορά στα περιεχόμενά τους. Και πρώτα του αναλυτικού του νηπιαγωγείου και του δημοτικού.

Χωρίζεται σε 2 μέρη, στο πρώτο δίνονται οι βασικές αρχές και στόχοι του μαθήματος ενώ στο δεύτερο γίνεται αναφορά στα ειδικά θέματα που διδάσκονται με τους ειδικούς στόχους που επιδιώκονται, πέρα από τους γενικούς που ισχύουν για όλα τα θέματα, ανάλογα με την ιδιομορφία του

καθενός. Για παράδειγμα εις την ζωγραφική ένας από τους βασικούς στόχους είναι να δωθεί καλλιέργεια στην χρωματική καταννόηση και αγάπη του παιδιού στο χρώμα. Τούτος είναι ένας ειδικός στόχος που αναφέρεται στην ζωγραφική αλλά στη ζωγραφική ισχύουν και όλοι οι άλλοι ...για όλα αυτά.

Έτσι, στο πρώτο μέρος εξετάζεται η ίδια η δημιουργία του παιδιού, οι πηγές αναφοράς της, η απόκτηση δεξιοτήτων και η προσέγγιση ...ανάλογα με την ηλικία του παιδιού, τα στοιχεία και οι αρχές της καλλιτεχνικής δημιουργίας, και τέλος η καταννόηση της τέχνης.

Ακολουθεί αναφορά στα απαραίτητα μέσα για την διεξαγωγή του μαθήματος, δηλαδή τα υλικά, τα εργαλεία και τον χώρο.

Στη συνέχεια εξετάζονται και ταξινομούνται οι διάφορες δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο μάθημα και που σχετίζονται με τον εμπλουτισμό των εμπειριών των παιδιών, την έκφραση και την δημιουργία και την καταννόηση της τέχνης.

Στο τέλος δίδονται μεθοδολογικές εισηγήσεις, αφού αναφερθούν τα στάδια ανάπτυξης του παιδιού στην εικαστική έκφραση. Τονίζεται η σημασία της κατάλληλης ατμόσφαιρας, της δημιουργίας προκλητικού περιβάλλοντος, της μελετημένης οργάνωσης που πρέπει να προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες συνθήκες του κάθε σχολείου και γενικά ενθαρρύνεται ο πειραματισμός και η έρευνα από τα παιδιά χωρίς καλούπια και στερεότυπες λύσεις. Από τον δάσκαλο ζητείται σεβασμός της ατομικότητας του παιδιού, ούτε επέμβαση στη δουλειά του μα ούτε και άλλη απορία.

Το δεύτερο μέρος καταπιάνεται ξεχωριστά με διάφορα θέματα, το σχέδιο, τη ζωγραφική, το τύπωμα, χαρακτηριστική, το κολάζ, την υφασματογραφία, την ταπισερί, την εργασία σε τρεις διαστάσεις και την χειροτεχνία.

Για κάθε θέμα οι ειδικοί στόχοι, τα μέσα είναι μεθοδολογικές εισηγήσεις. Δεν αναμένεται από τα παιδιά να καταπιαστούν με όλα τα

θέματα, αλλά τουλάχιστον να του δωθούν ευκαιρίες να εργαστούν τόσο στις δυο όσο και στις τρεις διαστάσεις. Ο δάσκαλος θα οργανώσει το μάθημα αναλογα με τις ειδικές τους γνώσεις και τα μέσα του κάθε σχολείου.

Στο γυμνάσιο, το αναλυτικό πρόγραμμα αναφέρει τούτα:

Κρίνεται σκόπιμο να διδάσκεται υποχρεωτικά σε κάθε γυμνασιακή τάξη

- τα ακόλουθα: - σχέδιο,
 - ζωγραφική,
 - πλαστική,
 - ιστορία της τέχνης.

Πρέπει επίσης να διδάσκεται σε κάθε τάξη σε βάθος ένα τουλάχιστον από

- τα ακόλουθα: - χαρακτική,
 - αγγειοπλαστική,
 - υφασματογραφία,
 - κολάζ,
 - ψηφιδωτό,
 - υφαντική,
 - διακοσμητική ή
 - βιβλιοδεσία.

Για κάθε θέμα ξεχωριστά αναφέρει τελικά τους στόχους και τα κριτήρια αξιολόγησης της δραστηριότητας και οι δραστηριότητες, το ρόλο του καθηγητή, τις δεξιότητες που αποκτούνται, τα γνωρίσματα του καλού έργου, τη δημιουργία κινήτρων, την ανάπτυξη του θέματος από τον καθηγητή, και ειδικές ασκήσεις. Αυτά υπάρχουνε στην αίθουσα και μπορείτε να τα δείτε λίγο.

Κατά τη γνώμη μου τα αναλυτικά προγράμματα που έχουν αναθεωρηθεί και δοθεί στους δασκάλους την τελευταία διετία, είναι καλά. Είναι εκσυγχρονισμένα και δίνουν αρκετές πληροφορίες και ιδέες χωρίς να θεωρούνται τυφλοσούρτης. Δηλαδή αυτό τονίζεται εμφαντικά. Οτι ο δάσκαλος πρέπει να πάρει τις δικές του αποφάσεις. Ίσως τελικά να μην μου έπεφτε λόγος να τα κρίνω και να τα εγκρινω μιας και είμαι ένας από

τους δράστες, στην Κύπρο έχουμε μια παρρημία που λέει "όποιος δεν φημίσει το σπίτι του, πέφτει και στην πλάτη του! Ακριβώς, "όποιος δεν παινέψει το σπίτι του πέφτει και τον πλακώνει"! Έτσι κι εγώ αποφάσισα να το φημίσω λίγο.

Το αναλυτικό πρόγραμμα για τα νηπιαγωγεία και τα δημοτικά έγινε από την ενδοτμηματική επιτροπή τέχνης. Στο τμήμα στοιχειώδους, υπάρχουν πολλές ενδοτμηματικές που ασχολούνται με το κάθε θέμα ξεχωριστά και αυτή είναι που έχει δουλέψει πάνω στο αναλυτικό πρόγραμμα της τέχνης. Την απαρτίζουν, ένας άλλος επιθεωρητής άσχετος, ένας εκπρόσωπος της παιδαγωγικής ακαδημίας - εκείνος που διδάσκει φυσικά - ένας εκπρόσωπος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου - και πάλι κι εκείνος διδάσκει τέχνη - και ένας εκπρόσωπος των δασκάλων που τον ορίζει η διδασκαλική οργάνωση.

Αυτή η επιτροπή έχει καθήκον να συνέρχεται και να μελετάει διάφορα θέματα που σχετίζονται με την διδασκαλία της τέχνης και να κάνει εισηγήσεις προς το Υπουργείο, ή να ετοιμάζει υλικό για τους δασκάλους.

Κάτι ανάλογο υπάρχει και για τα σχολεία μέσης παιδείας, χωρίς να είναι ενδοτμηματική επιτροπή αλλά επιτροπή αναπτύξεως προγραμμάτων που εργάζεται κάτω, ή μάλλον με την συνεργασία του παιδαγωγικού ινστιτούτου. Δηλαδή ορισμένοι δάσκαλοι της τέχνης, αποσπώνται στο παιδαγωγικό Ινστιτούτο για βρισμένες μέρες και εργάζονται πάνω στην ανάπτυξη των προγραμμάτων.

Φυσικά, το αναλυτικό πρόγραμμα όσο καλό και να είναι δεν είναι αρκετό! Πέρα από αυτό χρειάζεται ο ζωντανός διάλογος και η ανταλλαγή ιδεών, χρειάζεται η μόρφωση να πάρει μια πιό οργανωμένη μορφή. Πρέπει να παραδεχθούμε πως και στην επιμόρφωση έχουμε πολύ δρόμο να διανύσουμε.

Ένας καινούργιος παράγοντας στην ανακίνηση του ενδιαφέροντος για την καλλιτεχνική εκπαίδευση είναι η ίδρυση τα τελευταία 2 χρόνια του Κυπριακού Οργανισμού για την εκπαίδευση μέσω της τέχνης ή ΟΕΤ,

που είναι μέλος της διεθνούς οργάνωσης για την εκπαίδευση μέσω της τέχνης, που είναι γνωστή σαν INSEART (International Society for Education to Art) που συνδέεται με την UNESCO σαν μη ένας μη κυβερνητικός οργανισμός.

Η τοπική οργάνωση στη σύντομη ζωή της οργάνωσε μια διεθνή παιδική έκθεση και ένα πολύ πετυχημένο συνεδριο, το 6ο περιφερειακό συνέδριο της INSEART για την Ευρώπη, την Αφρική και την Μέση Ανατολή. Το θέμα του συνεδρίου που το είχαμε ορίσει εμείς ήταν "Η περιβαντολλογική συνείδηση στη καλλιτεχνική αγωγή", το συνέδριο βέβαια εκτός από τις ομιλίες και προβολές περιλάμβανε εργαστήρια όπου παιδιά είχαν δουλέψει, καθηγητές είχαν οργανώσει ορισμένα εργαστήρια με ορισμένους που συμμετείχαν στο συνέδριο, εκθέσεις παιδικών έργων που ετόνιζαν την σχέση του περιβάλλοντος με την καλλιτεχνική δημιουργία και τέτοια. Το επόμενο συνέδριο φυσικά το περιφερειακό θα γίνει φέτος γιατί γίνεται κάθε χρόνο το περιφερειακό συνέδριο της Ευρώπης, Αφρικής και Μέσης Ανατολής, το επόμενο συνέδριο θα είναι στην Σόφια.

Τώρα, τέλειωσα με αυτά που είχα να πώ, θα ήθελα μόνο να πώ δυο κουβέντες για την Κύπρο και το τι περιμενουμε εμείς σαν Κυπριοί.

Πρώτα απ' όλα χρειαζόμαστε αύξηση του ποσού για τα υλικά, βρίσκουμε ότι το ποσό που διατίθεται είναι μικρό.

Δεύτερον, χρειαζόμαστε περισσότερες υποτροφίες και επιμόρφωση, δηλαδή υποτροφίες εννοώ ο δάσκαλος να απαλλαγεί εντελώς για 1,3,6 μήνες ή για έναν χρόνο ολόκληρο από τα καθήκοντά του για να πάει στο εξωτερικό να δει τι γίνεται και αλλού.

Ίσως το παιδαγωγικό ινστιτούτο να μπορεί να παίρνει τους δασκάλους για ολόκληρο μήνα όχι μόνο στις ελεύθερες τους ώρες που πάνε μια ημέρα κάθε βδομάδα και που τρέχουν και δυσκολεύονται, δηλαδή να μπορούν να κάθονται ένα μήνα απλώς για επιμόρφωση.

Χρειαζόμαστε αίθουσες τέχνης, ιδιαίτερα στα δημοτικά σχολεία, και το τελευταίο, που δεν είναι τόσον επείγον, ήταν μια κουβέντα που

θα ήθελα να πώ για την ιδρυσην μιας πινακοθήκης παιδικής τέχνης, που προγραμματίζουμε και ελπίζουμε πως θα γίνει.

Στην Κύπρο κάθε χρόνο, τέλος του χρόνου, μαζεύουμε την δουλειά από τα παιδιά για την οργάνωση διαφόρων εκθέσεων επαρχιακών ή πανκυπρίων και αυτή η δουλειά συγκεντρώνεται στο τέλος και ταξινομείται κατά ηλικία, κατά μέγεθος, κατά υλικό, κατά θέμα και έτσι έχουμε δημιουργήσει μια πολύ πλούσια συλλογή από παιδικά έργα και τώρα γίνονται σκέψεις, βρήκαμε ένα παλιό κτίριο σχολικό που δεν, άδειο και έτσι σκεπτόμαστε να το χρησιμοποιήσουμε σαν πινακοθήκη. Χρησιμοποιώντας από τα έργα αυτά που έχουμε μαζέψει και τα οποία χρησιμοποιούμε επίσης για την συμμετοχή της Κύπρου σε διάφορους διεθνείς διαγωνισμούς. Σιγά ίσως, κάποιιοι που με ακούσανε προχθές να καταφέρωμαι εναντίον των ... και των διαγωνισμών, να πούμε ότι φάσκω και αντιφάσκω όταν εμείς οι ίδιοι συμμετέχομεν σε διαγωνισμούς και τα παιδιά ... Ο λόγος είναι ότι θέλομεν την παρουσία της Κύπρου στο εξωτερικό, η παρουσία της Κύπρου έχει ένα πολύ καλό βαθμό, εννοώ η παιδική τέχνη, η παρουσία της παιδικής τέχνης και πολλές φορές έχει πάρει εκεί τις ανώτατες διακρίσεις που δίδουν, αλλά η δικαιολογία μας είναι ότι τα παιδιά δεν ξέρουν ότι καν παίρνουν μέρος σε διαγωνισμό! Δηλαδή κάνουν την συγκεκριμένη δουλειά για τη δική τους ικανοποίηση και από όλα εκείνα τα έργα που μαζεύουμε εμείς παίρνουμε εκείνα τα έργα που θέλουμε για να γίνει η διεξαγωγή. Τα έργα παιδιών από 2 η 3 χρόνια ζητιούνται φέτος για έκθεση που θα γίνει του χρόνου και στέλνουν τα αποτελέσματα ύστερα από άλλα 2 χρόνια, οπότε καμιά φορά το παιδάκι του οποίου το έργο στείλαμε τότε ήταν πρώτη τάξη και ώσπου να έρθει το μετάλλιο, γίνεται τετάρτη ή πέμπτη, κάποτε είναι και παιδιά που τα βρίσκουμε εις την τρίτην ή τετάρτην του γυμνασίου! Έτσι δεν σχετίζεται άμεσα η δουλειά τους με εκείνην την βράβευση που δεν την ξέρουν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Επειδή απόψε το πρόγραμμα είναι αρκετά σκληρό θα έλεγα δεν θα κάνουμε διάλειμμα αυτή τη στιγμή, υποβάλλετε μόνο

προφορικά τις απαντήσεις σας να σας απαντήσει ο συνάδελφος Οικονόμου και μετά να κάνουμε το διάλειμμα γιατί θα ακολουθήσει πάλι μια κάπως μεγάλη εισήγηση. Είναι και απογεύμα έχουμε τέσσερις εισηγήσεις με συστήματα εκπαιδευτικά σε διαφορετικές χώρες. Λοιπόν θα παρακαλούσα τώρα να υποβάλλετε τις ερωτήσεις σας όχι γραπτά, προφορικά, να σας απαντήσει ο συνάδελφος Οικονόμου, μετά κάνουμε διάλειμμα και μπαίνουμε στην επόμενη εισήγηση.

Λοιπόν υπάρχουν ερωτήσεις στον συνάδελφο Οικονόμου; Ο συνάδελφος Βατζιάς.

BATZIAS (Ερώτηση): Επειδή μου έκανε σχετική εντύπωση, σε κάποιο σημείο του κειμένου, είπαμε ότι υπάρχει και ορισμός περί του καλού έργου. Αν θυμάται ο συνάδελφος την περίπτωση, γι' αυτό κάτι περισσότερο αν μπορούσε.

OIKONOMOY (Απάντηση): Ο βαθμός του καλού έργου αναφέρεται στο κάθε συγκεκριμένο θέμα. Για παράδειγμα ...αφορά την μέση εκπαίδευση όπως σας είπα, εκεί είναι που ...και για παράδειγμα είναι η ζωγραφική, εκείνο που προσπαθεί ο καθηγητής να δει εάν η δουλειά των παιδιών ήταν καλή, όχι ορισμός αλλά μετά από μια βοήθεια στον καθηγητή για να καταλάβει αν τα παιδιά έκαναν καλή δουλειά και αν χρησιμοποίησαν το χρώμα σε διάφορες αποχρώσεις, εάν το έκαναν σε συνδυασμούς αντιθέσεων ή συγκεκριμένων χρωμάτων, ή τέτοια πράγματα. Πάντως είναι τα ιδιαίτερα στοιχεία εκείνα τα οποία πρέπει να προέξει ο καθηγητής για να δει εάν η δουλειά των παιδιών ήταν καλή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Υπάρχει άλλη ερώτηση; Έλα συναδέλφισσα.

ΑΠΟ ΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν αναφέρεται όνομα): Εάν οι παράγοντες χώρος και χρόνος για τα καλλιτεχνικά μαθήματα είναι πάρα πολύ απαραίτητοι τουλάχιστον για την μέση εκπαίδευση τουλάχιστον και μήπως στα ημίμετρα είναι πολλοί οι ανασταλτικοί παράγοντες. Για να έχουμε τα αποτελέσματα και τους στόχους που αναζητάμε από την καλλιτεχνική εκπαίδευση. Δηλαδή φερ' ειπείν μια διευκρίνιση:

Εάν ένας καθηγητής έχει 2 ώρες και 3 συνέχεια, πηγαίνοντας από

την μια ακατάλληλη τάξη προς την άλλη, τρέχοντας μέσα στο διάλειμμα...

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (Απάντηση): Δεν είπα ότι από στην μέση εκπαίδευση τρέχουν από την μια τάξη στην άλλη. Στα γυμνάσια υπάρχουν αίθουσες εργαστήρια. Στα δημοτικά δεν υπάρχουν και στα δημοτικά γίνεται το μάθημα μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας. Κι ο δάσκαλος όταν τελειώσει η γραμματική και ακολουθεί η τέχνη, θα σηκώσει τα βιβλία, θα απλώσει τα τραπέζια με εφημερίδες για να βάλουν τα παιδιά τις μπογιές τους να κάνει το μάθημα! Δεν θα τρέξει τώρα σε αυτή την τάξη και ύστερα στην άλλη! Μόλις τελειώσει το μάθημα εις την τάξην του, θα την μετατρέψει σε εργαστήριο.

Η ΙΔΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ: Δεν ήθελα να πω αυτό. Σε μας ίσως να συνέβαινε αυτό. Όχι θα ήθελα μόνο να πώ αν πιστεύει ότι πραγματικά είναι ανασταλτικός ο παράγοντας για να έχουμε αποτελέσματα στην καλλιτεχνική παιδεία, όταν ο χώρος και ο χρόνος είναι ακατάλληλοι.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (απάντηση): Εξυπακούεται.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Άλλη ερώτηση υπάρχει; Έλα Τάκη.

ΤΑΚΗΣ (δεν αναφέρεται επίθετο): Θα ήθελα να ρωτήσω, εάν το αναλυτικό πρόγραμμα είναι φτιαγμένο βάσει αυτού που ισχύει στην Ελλάδα, βάσει αυτού που ισχύει στην Αγγλία ενδεχομένως, ή είναι φτιαγμένο από Κυπριους για την Κύπρο.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (Απάντηση): Είναι φτιαγμένο από Κυπριους για την Κύπρο. Φυσικά, δεν το έφτιαξαν έτσι εντελώς από μόνοι τους, είδαμε, διαβάσαμε, και προσαρμόσαμε. Το αναλυτικό πρόγραμμα όπως σας είπα είναι από την ενδοκομματική επιτροπή τέχνης και την άλλη επιτροπή της μέσης και όλοι είναι Κυπριοι και όλοι είδαν το μάθημα...είναι και η οργάνωση των δασκάλων εκεί που οτιδήποτε συζητούσαμε έπρεπε να το βάλουμε και στην ζυγαριά πόσο μπορούν αυτά τα πράγματα που τους λένε στους δασκάλους να κάνουν, γίνονται!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Άλλη ερώτηση υπάρχει; Ναι Γιώργο.

ΓΙΩΡΓΟΣ (δεν αναφέρεται επίθετο): Επειδή θα μας ενδιέφερε η σφαιρική μεταφορά εμπειρίας από την Κύπρο, θα θέλαμε να μας πείτε τις πιθανές

αρνητικές επιπτώσεις από την λειτουργία του καλλιτεχνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (απάντηση): Δηλαδή εάν κατάλαβα καλά, εάν υπάρχει κάτι κακό με τον τρόπο που δουλεύουμε;

Ο ΥΠΟΒΑΛΛΩΝ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ (διευκρινίζει): Είναι όλα θετικά; Αυτό ρωτάω.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (απάντηση): Εάν τα εφαρμόσουμε είναι όλα θετικά. Το θέμα είναι όπως σας είπα η αδυναμία μας να πλησιάσουμε όλα τα σχολεία και να ζωντανέψουμε το μαθημα παντού, οι σύμβουλοι, οι συντονιστές, δεν μπορούν να πάν παντού, η πείρα έχει αποδείξει ότι η παρουσία τους είναι πολύ ωφέλιμη. Η δική μου η παρουσία εννοώ ότι είναι πολύ ωφέλιμη, ενώ το να πάς, στο κάτω κάτω με τους δασκάλους είναι ότι δεν έρχεσαι! Χρειάζονται βοήθεια, χρειάζονται συζήτηση, χρειάζονται να δουν τι λέει κι ο άλλος για το αντιγκάμ. Το πρόβλημά μας είναι μάλλον, το αρνητικό δηλαδή, είναι ότι δεν μπορούμε να ανταποκριθούμε σε κείνα τα οποία θέλουμε! Να είχαμε δηλαδή περισσότερη επαφή με τους δασκάλους, περισσότερη επιμόρφωση μέσω του παιδαγωγικού ινστιτούτου, όχι με τη μια φορά την εβδομάδα ή με τη μια φορά τον ένα μήνα που θα τους δούμε, αλλά συνέχεια! Να κάτσουν ένα μήνα εκεί για να δούμε που ... Δεν ξέρω αν απάντησα καλά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Η Μάχη Κάν.. μια ερώτηση.

ΜΑΧΗ .....: Βρίσκετε ότι είναι θετικό το ογδοντάλεπτο την εβδομάδα στο δημοτικό σχολείο; Γιατί εμείς εδώ μάλλον διαμαρτυρόμεθα γι' αυτό. Ανάλογο είναι στο αναλυτικό πρόγραμμα του δημοτικού, το δίωρο δηλαδή το οποίο έχει προκύψει μετά την εφαρμογή του πενθημένου. Εσείς το βρίσκετε επαρκές;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (απάντηση): Είναι λίγο και φτάνει να γίνεται.

ΜΑΧΗ .....: Από καθόλου τίποτε δηλαδή, από τίποτε καλύτερα ...!

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Όχι, εγώ λέω ότι 80 λεπτά είναι αρκετά. Ύστερα μη ξεχνάτε εάν τα παιδιά ετούτο το ογδοντάλεπτο έχουν την ευκαιρία να δουλέψουν και να πιάσουν τα υλικά, μπορούν και στο σπίτι τους να

πάρουν και παίρνουν! Και σκοπός είναι και τον ελεύθερό τους χρόνο τα παιδιά να τον χρησιμοποιούν για την τέχνη, όχι γιατί τους το ορίσαμε εμείς αυτή την ώρα να έχουνε τέχνη αλλά γιατί τους αρέσει, γιατί έχουν την διάθεση να χρησιμοποιήσουν τον ελεύθερό τους χρόνο για να ζωγραφίσουν! Έχουμε και κάτι άλλες ευκαιρίες, κατά τις, δυο σαραντάλεπτα την εβδομάδα που αφιερώνονται σε ελεύθερες δραστηριότητες, μιλώ για το δημοτικό, κι εκεί τα παιδιά είναι ελεύθερα να πάνε όπου θέλουν σε διάφορες δραστηριότητες από μουσική, γυμναστική, τέχνη, μαγειρική, ή κάτι όμιλους που κάνουν, κάτι τέτοια! Δεν έρχονται όλα αλλά μια ομάδα παιδιών θα μαζευτούν εκεί και θέλουν αυτή την ώρα να πάνε να κάνουν ζωγραφική ή να κάνουν γλυπτική ή να κάνουν κάτι τέλος πάντων ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μάλιστα. Η ...Δημοπούλου:

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ (ερώτηση): Ο συντονιστής σύμβουλος είναι αποσπασμένος καλλιτέχνης εκπαιδευτικός; Πώς λειτουργεί; Με ποιόν τρόπο πληρώνεται και από πού και πώς πηγαίνει μια βδομάδα εδώ, εκεί και λοιπά;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (απάντηση): Ο σύμβουλος αυτός είναι δάσκαλος όχι καλλιτέχνης, δάσκαλος του δημοτικού σχολείου που ο ίδιος είναι καλλιτέχνης αλλά δεν έχει πάει στην Σχολή Καλών Τεχνών. Έχει πάει στην Ακαδημία την βασική του εκπαίδευση και για τις τέχνες και για την πρακτική του απασχόληση, την δική του απασχόληση με την τέχνη και ακριβώς λόγω του δικού του ενδιαφέροντος έχει επιλεγεί ανάμεσα σε πολλούς! Για παράδειγμα θα σας πώ ένας που είναι τώρα σε ένα μικρό σχολείο με 20 παιδιά. Η δουλειά που έκανε μόνος του, μόνο με τα 20 παιδιά που έκανε σε όλες τις τάξεις όλα τα μαθήματα και όταν είδαμε έκθεση επαρχιακή που μαζεύτηκαν όλα τα σχολεία, αυτός είχε δώσει δουλειά. Είχαν δώσει δουλειά και τα παιδιά ενός σχολείου με 6 τάξεις και όλον εκείνον το ελεύθερο χρόνο που είχαν ώσπου να κάνει μάθημα με την 6η τάξη και την 5η, τα άλλα παιδιά είχαν την ευκαιρία να απασχοληθούν με άλλα μαθήματα και φυσικά και την τέχνη! Εάν ο

δάσκαλος που τους έδωσεν την ευκαιρίαν να δουλέψουν έτσι και ο ίδιος δεν ήταν παρών, ήταν ακριβώς γιατί ο ίδιος έδειχνε ένα ενδιαφέρον και μια αγάπη στο θέμα και τους έδωσεν αυτήν την ευκαιρίαν.

Τέτοιους δασκάλους έχουμε αποσπάσει και όταν λέω ότι είναι σε πειραματική βάση είναι ακριβώς γιατί βρίσκονται αποσπασμένοι. Η προσπάθειά μας είναι να γίνει αυτή η θέση μόνιμος θεσμός. Δηλαδή μιάς και πήρε αυτήν την θέση, ξέρει ότι αυτή η θέση η δική του και δεν κινδυνεύει του χρόνου να του πουν "άντε πήγαινε να διδάξεις την τάδε τάξη" μαθηματικά, ελληνικά και γεωγραφία!

Τώρα αυτοί τι κάνουν: Καθόμαστε μαζί και ετοιμάζουμε ένα πρόγραμμα επισκέψεων για τον μήνα. Κάποτε το τρίμηνο, εξαρτάται από το τι θέλουν και οι ίδιοι.

Τη Δευτέρα θα πάτε στο σχολείο το 7ο, ας πούμε. Εκεί ο διευθυντής του σχολείου θα πρέπει να κάνει τέτοιες αλλαγές στο σχολείο έτσι που την πρώτη βδομάδα που θα πάει ο σύμβουλος, κάποιος δάσκαλος να έχει στο πρόγραμμά του μάθημα την τέχνη. Το πρώτο ογδοντάλεπτο. Το ίδιο θα κανονίσει ένας άλλος δάσκαλος να έχει το δεύτερο ογδοντάλεπτο και ένας άλλος να έχει το τρίτο. Βγαίνοντας ο σύμβουλος θα μπει το πρώτο ογδοντάλεπτο να δουλέψει με τον Α δάσκαλο στην Γ τάξη, το δεύτερο ογδοντάλεπτο με τον Β στην Α τάξη, το τρίτο ογδοντάλεπτο με τον Γ στην ΣΤ τάξη.

Πληρώνεται σαν κανονικός δάσκαλος. Δεν έχει καμία έξτρα πληρωμή, πληρώνεται μόνο έξοδα οδοιπορικών. Δηλαδή αν πρόκειται να πάει, να διανύσει μια απόσταση 5 ή 10 χιλιάμετρα, όσα θα διανύσει δικαιούται να πληρωθεί έξοδα διακίνησης. Όπως πληρώνονται και όλοι οι άλλοι κυβερνητικοί υπάλληλοι δηλαδή. Υπάρχει μια ταρίφα που πληρώνονται για κάθε μίλι που φεύγει από την έδρα του. Κι αυτο είναι το μόνο που πληρώνονται έξτρα, αλλά αυτό φυσικά είναι τα έξοδά του!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Άλλη ερώτηση υπάρχει συνάδελφοι;

.....: Εγώ θα ήθελα Κώστα να κάνω μια ερώτηση. Επάνω στην ερώτηση της Κάνιστρα. Την εξής ερώτηση θα ήθελα να κάνω:

Εντάξει, πιστεύεις ότι τα 80 λεπτά είναι αρκετά. Θα το πιστεύεις ύστερα από όσα άκουσες εδώ μέσα θα το πιστεύεις και για μας το ίδιο που έχουμε ως παύση ένα δώρο στην Α γυμνασίου, τίποτα στα δημοτικά ουσιαστικά και τίποτα μετά; Αυτό απλώς.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Αν είναι "τίποτα" τι να πώ;

Η ΙΔΙΑ: Όχι έχουμε 80 λεπτά κι εμείς αλλά το έχουμε μόνο σε μια βαθμιδα και σε μια τάξη περίπου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δηλαδή πέντε λεπτά για όλο το σχολείο. Υπάρχει άλλη ερώτηση συνάδελφοι;

Η ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΙΟ ΠΑΝΩ: Μια ερώτηση διευκρίνιση. Τα 80 αυτά λεπτά είναι συνεχόμενα;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Αυτό είναι στο χέρι του διευθυντή του σχολείου που καταρτίζει το πρόγραμμα ...

(αλλαγή πλευράς 10)

...και θέλεις και 10 λεπτά να τα ξεσηκώσεις εκτός αν δεν ακολουθεί άλλο μάθημα και είναι την ώρα που σχολνάνε και έτσι δεν χρειάζεται να τα σηκώσουν!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Λοιπόν κάνουμε το διάλειμμα και παρακαλώ έτσι σύντομα γιατί έχουμε πολύ δουλειά απόψε.

(διάλειμμα)

ΜΑΚΡΗΣ: Συνάδελφοι, με μεγάλη συγκίνηση ανεβαίνω σε αυτό το βήμα γιατί όλες οι συζητήσεις που παρακολούθησα εδώ εμείς τις κάναμε τον καιρό της κατοχής όπου και είχε αποφασιστεί από μας, από τη γενιά την δική μας, γιατί εσείς είστε η καινούργια γενιά, να ιδρύσουμε αυτό το Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο, το οποίο και ιδρύθηκε και φυσικά με την προοπτική της επελευθερωμένης Ελλάδας και της σοσιαλιστικής Ελλάδας, είχαμε πολύ ωραίες συζητήσεις και τσακωμούς για να ιδρύσουμε όλο αυτό το σύστημα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης και φυσικά και της ζωής και της προσφοράς των καλλιτεχνών μέσα σε μια σοσιαλιστική κοινωνία.

Αυτά τα όνειρά μας την εποχή εκείνη. Είναι γνωστό ότι η διεθνής, ντόπια αντίδραση και τα λάθη τα δικά μας, τα σταμάτησαν. Τα

σταμάτησαν αγαπητοί συνάδελφοι και είναι από τότε 40 χρόνια, έχουν περάσει και ίσως θα πρέπει να γιορταστεί κάποτε και η ίδρυση αυτού του επιμελητηρίου που ξαναιδρίθηκε τώρα ανακαινισμένο και που βλέπω παρακολουθώντας τις εισηγήσεις και τις παρακολουθήσεις στο συνέδριό σας, είχα την ευχάριστη έκπληξη να ακούσω νέους ανθρώπους, ώριμους στην σκέψη, με βαθειά γνώση του ρόλου της καλλιτεχνικής παιδείας του λαού, σε όλους τους σταθμούς της ανάπτυξης του νέου ανθρώπου.

Εσχημάτισα την εντύπωση ότι αντιμετωπίζετε τα προβλήματα αυτά με ρεαλισμό, με γνώση των δυνατοτήτων που υπάρχουν σήμερα και με την πεποίθηση ότι πάλι η καθημερινή για την λύση τους είναι ένα καθήκον του πολιτισμένου ανθρώπου.

Το συνέδριό σας ασχολήθηκε αρκετά και σε βάθος με τα θεωρητικά και ιδεολογικά προβλήματα της καλλιτεχνικής παιδείας. Εγώ δεν θα σταθώ σε αυτά, άλλωστε δεν είναι η ειδικότητά μου! Μου ζητήθηκε να φέρω στο συνέδριό σας τις μορφές οργάνωσης καλλιτεχνικής παιδείας σε μια σοσιαλιστική χώρα από τις υπάρχουσες όπου ζω εδώ και 30 χρόνια. Εσείς θα πρέπει να πάρετε από αυτά ΜΟΝΟ όσα είναι πραγματοποιήσιμα μέσα στις συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας, των οικονομικών και κοινωνικών δυνατοτήτων της εκμεταλλευόμενοι κάποια δυνατότητα που δίνει η μεταρρυθμιστική προσπάθεια της πολιτείας.

Εδώ θα σταθώ για να συζητήσω με ένα συνάδελφο, νομίζω ότι λέγεται Παπαδάκης, όπου είπε ότι μέσα στην αστική τάξη αυτά τα πράγματα δεν πραγματοποιούνται και φυσικά θα περιμένουμε όταν εφαρμοστεί ο σοσιαλισμός για να πραγματοποιηθούν. Εγώ σύντροφοι από την πείρα μου, με συγχωρείτε συνάδελφοι, δεν έχω αυτή την εντύπωση. Μπορούν να πραγματοποιηθούν πάρα πολλά πράγματα και μέσα στις συνθήκες μίας αστικής κοινωνίας και ιδιαίτερα το βλέπουμε αυτό και στις άλλες αστικές χώρες! Η δική μας περίπτωση ήτανε άλλη, ήτανε η καθυστέρηση, ήτανε ο κοτσαμπασισμός και άλλα προβλήματα που δεν έλυσε η σοσιαλιστική κυβέρνηση. Νομίζουμε ότι ακόμα και σήμερα και είναι στην ώρα τους να λυθούν και θα λυθούν γιατί αργότερα δεν μπορεί

να προχωρήσει ούτε η αστική τάξη!

Για να σας δώσω ένα παράδειγμα:

Η κυβέρνηση πέρασε από την βουλή τον νόμο για το πλάτεμα των αρμοδιοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Μέσα σε αυτό τον νόμο υπάρχουν πάρα πολλές δυνατότητες. Στην πολύ σημαντική εισήγηση του Κώστα Κουνάδη, που ακούσαμε σήμερα το πρωί, περιέχονται σπουδαίες προτάσεις για το πώς μπορούμε να βοηθήσουμε ώστε η εξωσχολική παιδεία να μπει και στην τελευταία κοινότητα και για το πως πρέπει να εμπλουτίσουμε την εκπολιτιστική δουλειά της αυτοδιοίκησης γιατί μόνο η παιδεία δεν αρκεί, έστω κι αν αρχίζει από την προσχολική ηλικία! Το περιβάλλον του σπιτιού, της πόλης, του χωριού, της κοινότητας, της ζωής έχει καθοριστικό ρόλο στην αισθητική διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Γι'αυτό αρχίζω με το διάγραμμα - εικόνα -οργάνωσης της εξωσχολικής παιδείας. Που είναι εκεί και που ως ένα σημείο οι καλλιτέχνες και η εταιρεία βοήθησε για να δημιουργηθεί μέσα σε αυτές.

Από το 1950 ιδρύθηκε ένα Ινστιτούτο Λαϊκής Τέχνης και Πολιτισμού. Εδώ θα απαντήσω και σε άλλα ερωτήματα για την λέξη λαϊκή τέχνη και όλα αυτά τα πράγματα πως εκεί τα, τι σημασία δίνουνε στην λέξη και τι περιεχόμενο δίνουνε στην λέξη. Ιδρύθηκε ένα Ινστιτούτο Λαϊκής Τέχνης και Πολιτισμού αλλά και με την οργάνωση, σε κεντρικών, παραδοσιακών, χορευτικών ομάδων. Σιγά-σιγά αυτά εξελίχθησαν, εξαπλώθησαν σε όλες τις περιοχές της χώρας ξαναζωντανεύοντας τις μνήμες του λαϊκού χορού, ιδρύθηκαν καλλιτεχνικά κέντρα "σφίκια κουλτούρας" όπως λένε αυτοί, στις πόλεις, χωριά και σε μεγάλα εργοστάσια. Έτσι δημιουργήθηκε ένα ολόκληρο πλαίσιο όπου κινούνται εκπολιτιστικά. Μέσα σε αυτά τα εκπληκτικά πράγματα όπως είναι η μουσική, η λαϊκή μουσική, έγινε αυτό το διάγραμμα που σας έχω εδώ και που οι καλλιτέχνες βοήθησαν να εμπλουτίσουν, να πλουτίσουν.

ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ - ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ
ΣΧΟΛΕΣ

Αυτές υπάρχουνε σχεδόν σε όλες τις μεγάλες πόλεις, σιγά-σιγά δημιουργούνται και μέσα στα σπίτια κουλτούρας που έχουνε στα χωριά. Ένα σπίτι κουλτούρας σε χωριό παραδείγματος χάριν, έχει μια βιβλιοθήκη, έχει ακομα μια ταινιοθήκη (μαγνητόφωνοθήκη με μουσική όπου έχουνε μουσική από όλες τις χώρες από λαϊκή μέχρι κλασσική).

Στα εργοστάσια επίσης, τα μεγάλα εργοστάσια φυσικά και στη (αρχίζει να γίνεται δύσκολη η απομαγνητοφώνηση γιατί μιλάει πολύ κοντά στο μικρόφωνο)

μεγάλη βιομηχανία, υπάρχουνε τέτοια σπίτια κουλτούρας όπου υπήρχανε και σχολή εικαστική, μέσα εκεί όπου μετά την δουλειά τους, οι άνθρωποι μπορούσανε να πάνε, όσοι θελανε και όσοι νομίζανε, να πάνε να μάθουνε ή να σχεδιάζουνε, να κάνουμε πράξη.

Επίσης στην κοινότητα υπάρχουνε σπίτια κουλτούρας. Είναι απίθανο να δει κανείς χωριό, ή μικρή κοινότητα, ή συναιτερισμό αγροτικό που να μην έχει αυτά τα σπίτια.

Σε αυτά ξεκινάνε, από καλλιτέχνες κυρίως που είναι σε επαρχία με μια πολιτική που έγινε για την αποκέντρωση του συγκεντρωμένου ανθρώπινου υλικού μέσα στην πρωτεύουσα και από τις δυο σχολές.

Έπειτα μέσω της εταιρείας των καλλιτεχνών οργανώθηκαν εκθέσεις. Υπάρχει ένα σύμπλεγμα αιθουσών που ξεκινάνε από την Βουραπέστη με ένα μεγάλο συγκρότημα το οποίο υπάρχει που είναι όπως το Ζάππειο το οποίο είναι μόνο όμως για εικαστικές εκθέσεις, αυτό το ... (ξένη λέξη μη κατανοητή) έχει σχεδόν σε όλες τις πόλεις και μικρότερες αίθουσες που αυτή η κεντρική, ας πούμε υπηρεσία εκθέσεων, δημιουργεί εκθέσεις σε όλες τις πόλεις. Έχει και κρατικές, υπάρχουν αίθουσες δημοτικές για εκθέσεις και αίθουσες ...καλλιτεχνών. Όταν θα έρθω στην οργάνωση των καλλιτεχνικών θα σας εξηγήσω τι θα πεί ...γιατί εδώ μέσα είναι όλο το σύμπλεγμα του εμπορίου της τέχνης.

Σε όλη την πορεία της οργάνωσης των καλλιτεχνών, κατορθώσαμε να ...σιγά-σιγά σε παραθεριστικά κέντρα, μέσα σε μεγάλα παραθεριστικά κέντρα που υπάρχουν για τα συνδικάτα, όπου γίνονταν συμπόσια

καλλιτεχνών με διάλέξεις και των δασκάλων. Οι δάσκαλοι κάθε περιοχής, οι εικαστικοί, κάνουν δικό τους συμπόσιο καλοκαιρινό κάθε μήνα. Έτσι έχουμε φθάσει τώρα να δημιουργήσουμε συμπόσια γλυπτικής, ζωγραφικής, και κυρίως χαρακτηριστικής, σε όλα σχεδόν τα μεγάλα επαρχιακά κέντρα, διεθνή συμπόσια, όπου νομίζω ότι θα μπορούσαν και το επιμελητήρια να ενδιαφερθεί και να στείλει ανθρώπους.

Σε αυτά τα διεθνή συμπόσια, οι καλλιτέχνες, εκτός από τα έξοδα τα οποία δεν συμβάλλει το κράτος, είναι ατομικά αυτά τα έξοδα, το να ρθούνε ως εκεί, αλλά από την στιγμή που έρχονται, επι τρεις μήνες μπορούνε να παραμείνουν, να φτιάξουνε έργο, τους δίνονται όλα τα μέσα από, στην γλυπτική παραδείγματος χάριν, από πέτρα, κυρίως πέτρα και ξύλο, σε άλλη περιοχή που είναι κοντά σε δασικές εκτάσεις και κεραμική που μπορεί να είναι σε μια ή σε δυο περιοχές όπου έχουνε δοθεί παλιά, ένα παλιό φούρνο που έχει επισκευαστεί από την υπηρεσία των αρχαιοτήτων και έχει μεταβληθεί σε ένα από τα πιο συγκροτημένα εργαστήρια κεραμικής, με φούρνους διαφορετικής εντάσεως, με όλα τα εργαλεία για να φτιάχνουνε έργα όχι μόνο για πλαστική, δηλαδή για κεραμική πλαστική που εμφανίζεται σχεδόν σαν ...χώρου και το άλλο είναι για πρότυπα βιομηχανικά. Δηλαδή εκεί οι καλλιτέχνες δουλεύουν ένα διάστημα, κάνουνε ένα πρότυπο, το οποίο όμως μπορεί να εκτελεστεί σε χιλιάδες κομμάτια από την βιομηχανία.

Αυτά για τις εξωσχολικές ...Θα ήθελα πολύ εάν μου υποβληθούν ερωτήσεις για να μπορέσω ύστερα συγκεκριμένα να απαντήσω.

Θέλω να συμπληρώσω επίσης ότι σήμερα με την βοήθεια των τηλεοπτικών μέσων, οργανώνονται κάθε χρόνο διαγωνισμοί ανάμεσα σε αυτές τις οργανώσεις, διαγωνισμοί λαϊκής και έντεχνης τέχνης. Οι διαγωνισμοί αυτοί που γίνονται κατά περιφέρεια, η τελεβισιόν παραδείγματος χάριν πηγαίνει σε μια περιφέρεια, γίνεται εκεί ο τοπικός διαγωνισμός που κρατάει αυτό περίπου ένα μήνα και μετά έρχονται όλα αυτά τα συγκροτήματα τα οποία δεν είναι μονάχα εικαστικά, είναι με σύνθετα προγράμματα, ποιός από την περιφέρεια θα παρουσιάσει ένα

καλλίτερο σύνθετο πρόγραμμα, εικαστικό, λαϊκής τέχνης, λαϊκού χορού, μουσικής, λαϊκών οργάνων, καινούργιων οργάνων και λοιπά, μέχρι ρόκι!

Τώρα θα περάσω στην οργάνωση των καλλιτεχνών. Το εκεί επιμελητήριο σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Τέχνης, βοήθησε πολύ και λοιπά, αυτά τα είπαμε σχεδόν. Το εκεί Επιμελητήριο συνεργάζεται σαν συμβουλευτικό σώμα για κάθε επαρχιακό συμβούλιο. Τα επαρχιακά συμβούλια που λέμε εδώ, εκεί είναι ο νομάρχης ας πούμε γιατί εκεί δεν υπάρχει νομάρχης, υπάρχει επαρχιακό συμβούλιο το οποίο αποφασίζει για τα ζητήματα της επαρχίας τα κρατικά. Σε αυτό το συμβούλιο οι αντιπρόσωποι των τοπικών οργανώσεων του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου, λειτουργούν σαν σύμβουλοι για αγορές για οργάνωση εκθέσεων, για κριτικές επιτροπές, για όλα αυτά τα ...

Τώρα αυτό που είπαμε οργανωτικός οργανισμός, υπάρχει ανάγκη να περάσω εδώ. Η εταιρεία των καλλιτεχνών, σχεδόν το 1954, κατόρθωσε με κινήσεις που έκανε γιατί κυβέρνηση δεν ήταν μόνο από πάνω, ήταν κι από κάτω, διοικητής, κατόρθωσε να οργανώσει να δημιουργηθεί ένας νόμος που ήθελε ένα ταμείο καλλιτεχνών. Το ταμείο αυτό είχε σαν σκοπό πρώτα-πρώτα να εξασφαλίσει έναν τρόπο συνεργατικής, όλη η οργάνωση της καλλιτεχνικής διάδοσης. Έλεγε, το κράτος έδωσε με τον νόμο αυτό σε αυτό το ταμείο ορισμένες ... (αδύνατη η απομαγνητοφώνηση στο σημείο αυτό) δηλαδή για να πετύχει την διάδοση της τέχνης. Εργοστάσια γλυπτικής για χύσιμο των έργων από μπρούτζο, κ.λ.π., όλα αυτά συγκεντρώθηκαν και απετέλεσαν επιχειρήσεις που ο διευθυντής ήταν αυτό το ταμείο και όπου τα κέρδη περνούσανε στο ταμείο των καλλιτεχνών. Μέχρι και τα καρτ-ποστάλ τα ταχυδρομικά, περιεχομένου καλλιτεχνικού, είναι μονοπώλιο ενός χώρου, αυτού του ταμείου των καλλιτεχνών.

Η οργάνωση των καλλιτεχνικών αποτελείται, όπως κι εδώ, από ζωγραφική, γλυπτική, γραφικές τέχνες, έχει τμήμα κριτικών τέχνης και έχει και τα τμήματα των διακοσμητικών τεχνών που είναι η υφαντουργία, μεταλλουργία και οι βιομηχανικοί χώροι. Αυτοί δίνουνε τις κριτικές επιτροπές στο ταμείο και στα επαρχιακά συμβούλια ή δημοτικά

συμβούλια για τα θέματα τέχνης. Αυτές είναι οι εκλογές ...τέχνης, τα εργαστήρια, μαρμαρογλυπτική ή χρυσοτεχνική, διακοσμητική. Αυτές είναι οι επιχειρήσεις και από την άλλη μεριά έχει την εταιρεία εκδόσεων, ταχυδρομικές κάρτες, καλλιτεχνικές εκδόσεις, πόστερς. Όλα αυτά είναι μονοπώλια. Από αυτά βγαίνει ένα ποσό που θα έχει και το μονοπώλιο της εμπορίας της τέχνης, δηλαδή δεν υπάρχουν εκεί ιδιωτικές γκαλερί! Όλες αυτές οι γκαλερί που υπάρχουνε σχεδόν σε όλες τις πόλεις της Ουγγαρίας είναι μονοπώλιο του ταμείου των καλλιτεχνών και λειτουργούνε κάτω από τις κριτικές επιτροπές της εταιρίας των καλλιτεχνών. Θα πώ μετά και τα καταλυτικά σημεία όλου αυτού του συστήματος γιατί εφόσον γεννήθηκε στην χώρα η ΔΕΚ ...τι να κάνει τα λεφτά! Γιατί μαζεύονται, να σας πω έναν κύκλο εργασιών, περίου παραδείγματος χάριν, ο κύκλος εργασιών του ταμείου ...(αδύνατη η απομαγνητοφώνηση) ξεπερνάει ακόμα και τις δυνατότητες της ...που υπάρχουνε σε μια τέτοια μικροεπιχείρηση. Από τα λεφτά αυτά δίνει τις συντάξεις των καλλιτεχνών, το κράτος τις δίνει τις συντάξεις, δίνει δάνεια στους καλλιτέχνες εφόσον θέλουν να κάνουν ένα έργο. Κάνει κατασκευές ατελιέ σε όλες τις επαρχιακές πόλεις για να βοηθήσει την αποκέντρωση του καλλιτεχνικού δυναμικού. Δηλαδή με την κατασκευή ατελιέ μας δίνει σπίτι και τα λοιπά. Και ...την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των καλλιτεχνών. Όλα αυτά συγκεντρώνονται σαν μια ...οργάνωση.

Φυσικά από αυτό το ...παρουσιάζει μια σπουδαία ιδεατή οργάνωση η οποία λειτούργησε έως τώρα σχεδόν 30 χρόνια.

Ποιά είναι τώρα τα αρνητικά της σημεία:

Τα αρνητικά της σημεία είναι ότι πρώτα-πρώτα ιδρύθηκε στον τομέα της οργάνωσης ένας τεράστιος γραφειοκρατικός οργανισμός. Δηλαδή σχεδόν η εταιρεία, τα μέλη του ταμείου είναι μεγαλύτερος ο αριθμός από τα μέλη της εταιρείς τα ίδια! Θα σας εξηγήσω γιατί. Σχεδόν έφθασε να έχει τόσους υπαλλήλους, φυσικά μαζί με αυτούς που εργάζονται στα εργαστήρια εδώ, όσοι και οι καλλιτέχνες, οι εργαζόμενοι καλλιτέχνες!

Δηλαδή, κι αυτό γιατί; Φυσικά υπάρχει μια αιτία, μια κλασσική αιτία και είναι ότι σε μια σοσιαλιστική χώρα στο σύνταγμα υπάρχει ότι δεν μπορεί να μείνει κανείς άεργος. επομένως, εφόσον δεν μπορεί να μείνει κανείς άνεργος, πρέπει κάπου να μπει! Το υπουργείο κουλτούρας πού να τους βάλει; Στους υποοργανισμούς έβαζε και αυξήθηκε τόσο ο τεραστιος οργανισμος.

Εν τω μεταξύ όμως υπήρχαν, εκκρεμούσαν και άλλες ανάγκες, στην αρχή ακομα και αυτές οι κριτικές επιτροπές έπαιζαν ένα ανασταλτικό χαρακτήρα. Όντας, κάθε καλλιτέχνης, κάθε ομάδα είχε δικαίωμα να στείλει στις κριτικές επιτροπές τρία έργα. Ήταν τόση η οικονομική ευεξία του ταμείου, που είχε φθάσει να προπληρώνει τα έργα. Πριν ... Φυσικά, αυτοί δημιουργήσανε ένα σύστημα ...πολύ καλό, όχι μονο με τις γκαλερί, αλλά και με ένα άλλο σύστημα πλασιέ που παίρναν το αυτοκινητάκι το αυτό, βάζανε τα ταμπλώ επάνω και γυρίζανε στις επαρχίες, τα κέντρα τα εργατικά και λοιπά, ήταν ένας ...οι γραφικές τέχνες παραδείγματος χάριν είχαν δημιουργήσει μια τεράστια κατανάλωση, οι πρώτοι πελάτες τους ήταν οι ανθρακωρύχοι οι οποίοι είχαν σήμερα σχηματίσει πινακοθήκες, ατομικές συλλογές με σειράς, που τα αγοράζανε, ήτανε το φτηνό υλικό! Ένα άλλο πράγμα είναι ότι οι τιμές που περνάγανε στα δύο δέν τις έπαιρνε ο καλλιτέχνης αλλά η κριτική επιτροπή, αυτή καθόριζε την τιμή του έργου! Φυσικά και το όνομα της καλλιτεχνίας έπαιζε κάποι ρόλο.

Εκτός από τις γραφικές τέχνες έχει και το καλύτερο έργο έπαιρνε μεγαλύτερη διάδοση, δηλαδή ...αντίγραφα στο τύπωμα μιάς ξυλογραφίας ή μίας χαρτογραφίας και στο χειρότερο ...έτσι υπήρχε μια προσφορά διάδοσης των καλύτερων πραγμάτων. Ναι, οι κριτικές επιτροπές φυσικά με τη σειρά επιτρέπανε σε όλα τα είδη της τέχνης να περνάνε και να πληρώνονται, όταν ήτανε κάποιοι αξιόλογοι. Το κοινό όμως δεν είχε την ίδια δεκτικότητα! ...την κοινωνία να βλέπει διαρκώς νατουραλιστικά τα πράγματα και να, από την πρώτη περίοδο έως το 56 ως σοσιαλιστικού ρεαλισμού που λέγανε τότε, είχε μια απέχθεια στα έργα αφηρημένης

τέχνης, ή τέχνης ...κι έτσι αυτά μένανε στις αποθήκες των εμπορικών επιχειρήσεων και έφθασαν να δημιουργούνται μεγάλες προστριβές και συγκρούσεις ανάμεσα στους καλλιτέχνες. Και φυσικά η απέχθεια των επιχειρήσεων γιατί στο τέλος δεν μπορούσαν να κρατήσουνε τέτοιες αποθήκες με έργα! Τα προσφέρανε λοιπόν στα μουσεία, ένα μέρος το παίρνανε τα μουσεία δωρεάν σχεδόν από την επιχείρηση των καλλιτεχνών γιατί όλα αυτά ουσιαστικά τα πριμοδοτούσανε οι ίδιοι οι καλλιτέχνες, τα έργα αυτά δεν ήταν κρατικά, ήταν δικα μας! Έτσι από τις προστριβές αυτές άρχισαν να δημιουργούνται άλλα αρνητικά φαινόμενα.

Ένα άλλο αρνητικό φαινόμενο ήταν ...εκθέτες, παιδεία και στον εξοπλισμό όλων αυτών, στην επανδρωση όλων αυτών των εκτελεστικών συστημάτων γιατί ο καλλιτέχνης ο οποίος είχε μια ευεξία οικονομική γιατί θα πήγαινε να διδάξει 24 ώρες σε μια σχολή γυμνασιακή; Έτσι βρισκόντανε δύσκολα στελέχη από τις καλλιτεχνικές σχολές, γι'αυτό πήραν το απάνω χέρι οι παιδαγωγικές ακαδημίες. Οι δάσκαλοι των εικαστικών στις παιδαγωγικές ακαδημίες προέρχονταν από την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και από τα ...τέχνες, δεν, από τρίτο χέρι και από τέταρτο χέρι ήταν αδύνατο να δημιουργηθεί εικαστική γνώση της άμεσης μετάδοσης στο παιδί.

Έτσι, αυτά τα αρνητικά σημεία έφθασαν σήμερα να βρισκόμαστε σε μια προσπάθεια αναδιοργάνωσης όλου αυτού του συστήματος. Παραδείγματος χάριν καταργήθηκε όλο το μονοπώλειο του εμπορίου της τέχνης. Σήμερα επιτρέπεται σε όποιον βρεί γκρούπο καλλιτεχνικό, να δημιουργήσει την δική του γκαλερί με τον δικό του πλασιέ, με τον δικό του ιστορικό της τέχνης, κριτικό, ο οποίος θα δουλέψει με τον δικό του ...να κάνει την διάδοση της τέχνης. Αλλά εκεί δεν δίνεται από το ταμείο η δυνατότητα εφόσον δεν την έχει δημιουργήσει εκείνος, αυτό το γκρούπο, αυτή την ομάδα, να προαγοράζει το έργο τέχνης, οπότε το δίνει το έργο τέχνης παρακαταθήκη υπό πούληση. Και φυσικά δημιουργούνται εκθέσεις και προσπαθούνε να συναγωνιστούνε το κεντρικό εμπορικό πνεύμα.

Γίνονται πιέσεις σήμερα ο κρατικός εμπορικός τομέας να παραχωρήσει και αίθουσες και γίνεται αυτή η πάλη! Αυτή τη στιγμή που σας μιλάω γίνεται αυτή η πάλη μεταξύ των δημιουργημένων ομάδων πλέον που έχουν την δική τους αντίληψη για την τέχνη με το κεντρικό ταμείο και να έχουμε τα ίδια αποτελέσματα, εφόσον είναι λεφτά των καλλιτεχνών αυτά να πάρουν κι αυτοί ολίγα για το ξεκίνημα αυτών των...

Το άλλο αρνητικό βασικό σημείο ήταν αυτό. Σήμερα ...γιατί πριν υπήρχε ένα τριετές δίπλωμα στη Σχολή Καλών Τεχνών όπου ήταν στην αυτή της συγκλήτου να κρίνει από την πρόοδο του μαθητή εάν θα πάρει δίπλωμα καλλιτέχνη ή απλώς ένα πιστοποιητικό μαθητείας και παιδαγωγού! Επομένως είχε σχεδόν υποβιβαστεί η Παιδαγωγική ...στην τριετία. Βγαίνοντας μέσα από οποιαδήποτε κατηγορία στη Σχολή Καλών Τεχνών, αυτόματα κανείς γινότανε μέλος του ταμείου της εταιρείας, όχι της ....., της ...ήταν λιγάκι πιο αριστοκρατική υπόθεση. Έτσι κι ο τριετής απόφοιτος της Σχολής Καλών Τεχνών είχε την δυνατότητα να κυκλοφορήσει την τέχνη του ανεξάρτητα αν δεν πήρε ο δίπλωμα.

Το δίπλωμα είχε και το δικαίωμα του παιδαγωγού, εφόσον το είχε πάρει στα 3 χρόνια, δηλαδή είχε τελειώσει τις παιδαγωγικές σχολές....σαν τους δασκάλους, ...έγινε και τώρα όλοι οι καλλιτέχνες πάνε στα 5 χρόνια κι εκεί παίρνουνε και το δίπλωμα το παιδαγωγικό.

Υπάρχει παιδαγωγική ...όπου βγαίνουνε καθηγητές γυμνασίου και κάθονται μέσα στις παιδαγωγικές ακαδημίες όπου βγαίνουνε παιδαγωγοί για προσχολικά, παιδικούς σταθμούς και λοιπά για περιοδική εκπαίδευση. Οι σχολές αυτές και οι μέσες και οι πανεπιστημιακές, προϋποθέτουν το δίπλωμα γυμνασίου. Εδώ χρειάζεται διδακτορικό δίπλωμα, για να βγεις από ...θα πρέπει να περάσεις...

(αλλαγή κασσέτας 11)

...εάν θέλουν να προχωρήσουν σε πανεπιστημιακή καριέρα, ή σε καθηγητική καριέρα μέσα στην Σχολή Καλών Τεχνών. Δηλαδή αυτοί που θα μείνουν στη Σχολή Καλών Τεχνών σαν Υφηγητές στην αρχή, σαν βοηθοί δάσκαλοι και σαν υφηγητές, αυτοί είναι υποχρεωμένοι να κάνουν ακόμα

άλλα δυο χρόνια στο Πανεπιστήμιο για να έχουνε το παιδαγωγικό επίδομα ανώτερης σχολής κι επομένως πρέπει να κάνουν διατριβή.

Το σχέδιο αυτό το οποίο είναι δική μου παραγωγή είναι ότι οι παιδαγωγικές ακαδημίες, οι ...δημοτικοί και οι του γυμνασίου, από το πανεπιστήμιο αυτό στέλνονται τα στελέχη. Τώρα από τα εικαστικά γυμνάσια μπορούνε να πάνε σε διάφορους κλάδους του πανεπιστημίου και τα γυμνάσια αυτά, παρ'ότι έχει τρία, σε τρεις βασικές περιοχές της Ουγγαρίας, δεν αρκεί οι τελειόφοιτοι να πάνε μόνο στην σχολή Καλών Τεχνών. Εκεί η εισαγωγή είναι μόνο από 50 έως 70 μαθητές κάθε χρόνο σε όλες τις ειδικότητες! Ούτε στις εικαστικές τέχνες οι οποίες κινούνται ανάμεσα σε 50 και 60 εισαγωγικές εξετάσεις. Επομένως μένει από τα γυμνάσια ένα μεγάλο δυναμικό που θα μπορούσε να πάει σε άλλη ανώτερη παιδεία και να έχει τη δυνατότητα να δώσει στο πανεπιστήμιο. Είτε για παιδαγωγός είτε απλώς για ιστορικός τέχνης, είτε για φιλόλογος, αυτές τις τρεις δυνατότητες έχει για το πανεπιστήμιο. Δεν μπορεί να πάει σαν μαθηματικός εκτός κι αν κάνει μετεκπαίδευση. Μπορεί να πάει στο Πολυτεχνείο, στην αρχιτεκτονική, μπορεί να πάει στις παιδαγωγικές ακαδημίες σε άλλους κλάδους.

Αυτή η άλλη σχολή που υπάρχει και που θα ήθελα να σταθώ γιατί τη θεωρώ πολύ αναγκαία για την Ελλάδα. Εδώ υπάρχουν σχέδια απ'ότι ξέρω να δημιουργηθεί στην Θεσσαλονίκη άλλη σχολή ανώτερη Καλών Τεχνών. Εδώ εγώ έχω την εντύπωση ότι μια χώρα των δέκα εκατομμυρίων, ανεξάρτητα από τους παιδαγωγούς που πρέπει να δημιουργήσει για τις εικαστικές ανάγκες, δηλαδή την εικαστική εκπαίδευση, η Ελλάδα έχει ανάγκη από τη δημιουργία μιάς σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών γιατί έχει ανάγκη, άλλωστε πολλοί μίλησαν γι'αυτό το πράγμα, να δημιουργηθεί ο περίγυρος του ανθρώπου με κάποιο, σε κάποιο υψηλό βαθμό αισθητικής. Μπαίνοντας για πρώτη φορά μετά από 30 χρόνια στην Αθήνα, επέρασα την οδό Βουλιαγμένης και είδα αυτό το τρομερό κατασκεύασμα των τεράστιων κτιρίων με 15 πατώματα με τους πολυέλαιους. Αυτό το φαινόμενο δεν μπορεί να το δει κανείς σε καμία

άλλη πόλη της Ευρώπης, δεν νομίζω και σχεδόν τώρα αυτές οι αρτηρίες θα εξαπλώνονται προς την Κηφισιά, προς άλλες κατευθύνσεις, δηλαδή δεν υπάρχουν κεντρικές μαρτυρίες που να μην διαδίδουν όλη αυτή την κακογουστιά! Επομένως νομίζω όχι μόνο σε αυτόν το τομέα, είναι μόνο ένα παράδειγμα οι πολυέλαιοι, αλλά όλη αυτή η κακώς λεγόμενη μικροαστική κουλτούρα διαδίδεται με όλα τα μέσα στην Ελλάδα και νομίζω ότι μια σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών θα μπορούσε να βοηθήσει την καταπολέμηση αυτού του κακού! ...αλλά παίρνοντας στην ελληνική βιομηχανία, να μούν σαν ειδικοί σχεδιαστές.

Ξέχασα να σας πώ ότι το δημοτικό σχολείο στην Ουγγαρία είναι οκτατάξιο. Επομένως η παιδαγωγική, γι'αυτό από την σχολή Καλών Τεχνών πηγαίνουνε κεί σαν δάσκαλοι των εικαστικών γιατί τα παιδιά από 10 χρονών έως 14 σχεδόν, είναι ακριβώς στην περίοδο όπου μεταλλάσσεται ο άνθρωπος, ειδικώς από συναισθηματικές και οπτικές μεταβάλλονται σε λογικές και εκεί χρειάζεται μια καλύτερη, ικανότερη παιδεία από το δάσκαλο για να πλησιάσει το παιδί και να το καθοδηγήσει καλά.

Εδώ στην έκθεση εδώ έχω πολύ καλές εντυπώσεις και νομίζω ότι υπάρχουν πολλοί άξιοι δάσκαλοι και δυναμικό για να μερικοί, εάν το υπουργείο θέλει, το οποίο ήταν απόν από αυτό το συνέδριο, εμάς περιμένω ότι θα έχουμε πραγματικά εδώ στελέχη πλούσια σε ελπίδα και με πολύ καλή μόρφωση για να αντιμετωπίσουνε τα παιδαγωγικά προβλήματα.

Θα θέλατε ίσως να σας απαριθμήσω τι περιέχει ένα παιδαγωγικό γυμνάσιο. Δεν ξέρω αν υπάρχει στην Ελλάδα καλλιτεχνικό γυμνάσιο, οπότε αν θα θέλατε, αν σας ενδιαφέρει μπορώ να σας απαριθμήσω τι λοιπόν διδάσκεται:

- Τη γλώσσα φυσικά,
- ύστερα φιλολογία, 4 χρόνια,
- μια ξένη γλώσσα, 3 χρόνια,
- ιστορία, 3 χρόνια,
- γεωγραφία, 1 χρόνο,

- μαθηματικά, 3 χρόνια,
- φυσική/χημεία, 1 χρόνο,
- ιστορία τέχνης, 4 χρόνια.
- παιδαγωγική, 1 χρόνο,
- ψυχολογία, ακόμα 1 χρόνο,
- σχέδιο, 4 χρόνια.

Τώρα μέσα σε αυτό το γυμνάσιο υπάρχουνε εργαστήρια:

- εργαστήριο υφαντουργικής με μηχανές μέσα από παραδοσιακές μέχρι μισοεξελιγμένες, μηχανικές, δηλαδή από αργαλειούς μέχρι για ταπισερί, για μπατίκ, για ...
- υπάρχει κεραμική,
- υαλοπλαστική,
- μεταλλοπλαστική,
- επιπλοποιία,
- συντήρηση,
- δέρμα συντήρηση, επεξεργασία,
- εφαρμοσμένες γραφικές τέχνες,
- εφαρμοσμένη διακοσμητική, γλυπτική, ζωγραφική (αυτό σημαίνει τοιχογραφία, οξάλικό).

Όλα αυτά υπάρχουνε στα εργαστήρια, επίσης:

- ξυλογραφία,
- φωτογραφία, χαρτογραφία.

Ο πρώτος χρόνος καταναλίσκεται με την τεχνολογία των εργαστηρίων, γι' αυτόν τον πρώτο χρόνο έχουμε 44 ώρες διδασκαλίας και τα παιδιά δεν έχουνε διαλέξει ακόμη ειδικότητα.

Τον δεύτερο χρόνο έχουμε 40 ώρες διδασκαλίας, στο ...38 την εβδομάδα.

Μετά τον πρώτο χρόνο οι μαθητές διαλέγουν την ειδικότητά τους με την συμβουλή των δασκάλων των εργαστηρίων.

Οι μαθητές του τετάρτου χρόνου, εκτός από την υποχρεωτική εργαστηριακή δουλειά, έχουν το δικαίωμα να παραμένουν στα εργαστήρια,

στην ειδικότητά τους αυτή τη φορά, κάτω από την εποπτεία του ειδικού δασκάλου για να προετοιμάσουν έργο για το δίπλωμα.

Κάθε καλοκαίρι, μετά τον πρώτο χρόνο, ένα μήνα του καλοκαιριού, πηγαίνουν υποχρεωτικά για ένα μήνα σε κάποια από τις επιχειρήσεις της ειδικότητάς τους, ας πούμε της κεραμικής, σε ένα κεραμοποιείο, σε γυαλάδικο, σε όλα αυτά τα πράγματα.

Για τις διπλωματικές εξετάσεις:

- το προετοιμαζόμενο έργο ή έργα,
- ύστερα λογοτεχνία (προφορικά)
- ιστορία (προφορικά)
- ιστορία τέχνης (προφορικά)
- παιδαγωγική (προφορικά).

Γραπτά: Μαθηματικά και ένα θέμα από την φυσική και χημεία.

Το Γυμνάσιο αυτό λειτουργεί σαν βραδινό (γίνεται διάλογος εκτός μικροφώνου - αδύνατο να παρακολουθηθεί)...

Το Γυμνάσιο αυτό λειτουργεί σαν βραδινό και δια αλληλογραφίας - μάλλον, δεν ακούγεται καθαρά - για μαθητές που δεν πέτυχαν στις εισαγωγικές εξετάσεις. Ξέχασα να πώ πως γίνονται οι εξετάσεις.

Οι εξετάσεις εκεί γίνονται με εξετάσεις σχεδίου ή πλαστικής για να μπείς στο γυμνάσιο και παίρνουν τους βαθμούς των 2 τελευταίων χρόνων, δηλαδή του οκταταξίου δημοτικού των 2 τελευταίων χρόνων, τους μέσους βαθμούς των 2 τελευταίων χρόνων και περνάνε από εξετάσεις γιατί έτσι είναι εκεί το σύστημα.

Αυτούς τους μέσους βαθμούς και το έργο που κάνουν οι μαθητές, αν συγκεντρώνουνε ένα βαθμό Α, ανάλογα με την προσέλευση, και με τις θέσεις που έχουνε προσχεδιαστεί, θα μπουνε. Αν όχι, δεν μπαίνουνε!

Γι' αυτούς λειτουργεί το γυμνάσιο σαν βραδινό ή με αλληλογραφίας για αυτούς που δεν πέτυχαν στις εισαγωγικές εξετάσεις και πήγαν σε ανάλογες επιχειρήσεις σαν μαθητευόμενοι. Αυτοί παίρνουν δίπλωμα μεσαιών τεχνικών στελεχών. Δηλαδή με την παιδεία που παίρνουν τις ώρες αυτές που μπορούν να παρακολουθήσουνε, παίρνουνε άλλο δίπλωμα

μεσαιών τεχνικών στελεχών. Αλλά αυτοί δεν έχουν δικαίωμα αυτόματα να πάνε παραπάνω χωρίς να δώσουν κι άλλες εξετάσεις για ένα δίπλωμα ισότιμο του Μπακαλορεά που έχουν οι Γάλλοι και που τους δίνει το δικαίωμα να ....

Τώρα θα περάσουμε στο Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Τεχνών και στη συνέχεια στην Ακαδημία Καλών Τεχνών.

Οι δυο αυτές Πανεπιστημιακές Σχολές είναι ανώτερη παιδεία για τις Καλές Τέχνες. Λειτουργούν σαν καλλιτεχνικά επιστημονικά ιδρύματα.

Εφαρμοσμένες τέχνες - θα σας διαβάσω βαρετά πράγματα αλλά ίσως σας ενδιαφέρουνε - τις σχολές που υπάρχουνε μέσα:

- Αρχιτεκτονική Εσωτερικών χώρων,
- Σχεδιαστές Βιομηχανικών χώρων,
- Τυπογραφία, βιβλίο, πακετάρισμα, διαφήμιση,
- Κινηματογραφικό σχέδιο κινούμενο,
- Μεταλλοπλαστική, κόσμήματα,
- Κεραμική, πορσελάνη, υαλοπλαστική,
- Υφαντουργική.

Αυτά είναι τα τμήματα.

Η διδασκαλία σε όλες τις σχολές χωρίζεται σε θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα. Γίνονται σε μεγάλα εργαστήρια εξοπλισμένα με ανάλογα μηχανήματα, χειροκίνητα και μηχανικά. Από τα πιο πρωτόγονα έως τα ηλεκτροκίνητα!

Θα σας δώσω δυο παραδείγματα των θεωρητικών μαθημάτων κι άλλο ένα των πρακτικών από διαφορετικές έδρες:

Στην αίθουσα της αρχιτεκτονικής των εσωτερικών χώρων. Καλλιτεχνικό σχέδιο. Αυτό σημαίνει σχέδιο μοντέλο. Ζωγραφική, εισαγωγή στην πλαστική. Το μάθημα αυτό διδάσκεται έως το τέλος των σπουδών. Μόνο που οι ώρες προοδευτικά λιγοστεύουν.

Η παραστατική γεωμετρία, καλλιτεχνική ανατομία, ο άνθρωπος και οι κατασκευές του, θεωρία των χρωμάτων, σχέδιο επίπλων, όλα αυτά είναι τμήματα μαθημάτων. Αρχιτεκτονικό σχέδιο, συνθετικό σχέδιο, τεχνολογία

του ξύλου, κατασκευή επίπλων, ειδική ιστορία επίπλων και εσωτερικών χώρων, αρχιτεκτονική, στοιχεία κατασκευής κτιρίων, στοιχεία ..., θεωρία κατασκευής σπιτιών, θεωρία κοινόχρηστων χώρων, πολεοδομία, ιστορία της τέχνης, αισθητική, φιλοσοφία.

Τώρα αυτή η σχολή έχει τα ανάλογα εργαστήρια τα οποία μπορεί να είναι κοινά και μπορεί να είναι και ειδικά. Παραδείγματος χάριν της υφαντουργικής είναι σχεδόν όλα για την υφαντουργική, το εργαστήριο, το μεγάλο εργαστήριο. Αλλά όμως είναι δυο έδρες εκεί πέρα που έχουν δικαίωμα να μπαίνουν και να δουλεύουνε μαζί με τους μαθητές των εργαστηρίων αυτών για γυμνάσια ....Οι δυο έδρες αυτές είναι, η αρχιτεκτονική εσωτερικών χώρων και το design δηλαδή το βιομηχανικό σχέδιο.

Θα σας δώσω ακόμη ένα παράδειγμα εργαστηρίου υφαντουργικής και μόδας εξοπλισμένο με τα ακόλουθα μηχανήματα. Για να πάρετε μια ιδέα για τον εξοπλισμό. Αυτά τα πήρα επι τόπου μέσα από εργαστήρια γι' αυτό μπορεί να λείπουνε και ορισμένα πράγματα. Δηλαδή πήρα όσα είδα με τα μάτια μου: Πλεκτικές μηχανές χειροκίνητες, μηχανές στρογγυλού πλεξίματος για ζέρσεϋ, μηχανές για σιδέρωμα, κλωστομηχανές, μηχανές κλειστού μεγέθους αλλά σύγχρονης τεχνικής υφασμάτων, δηλαδή είναι κανονικές υφαντουργικές μηχανές που είναι για να κάνεις ύφασμα αντρικό ή γυναικείο με σύνθεση αλλά δεν έχει το πλάτος των 2 μέτρων που έχουν στα εργοστάσια. Μηχανή αργαλειού μικρού πλάτους αλλά μεγάλης τεχνικής απόδοσης, φωτογραφικό εργαστήριο, εργαστήριο προκατασκευής χρωμάτων, εργαστήριο ...με το χέρι, εργαστήριο για μεταξοποιεία, ατμομηχανή για τη σταθεροποίηση της ...Με τον ίδιο πλούτο είναι εξοπλισμένα και τα ακόλουθα εργαστήρια των άλλων ειδικοτήτων που είναι για την μόδα και τα λοιπά, δερμάτων, ταπισερί, χαλιών, μεταλλοπλαστικής, αλουμίνιου, χαλκού, ανοξειδωτου ατσαλιού, γαλβανοπλαστικής, τέλειο εργαστήριο ξύλου με όλα τα μηχανήματα, αριθμός εισόδου... - εδώ πέρα να σας πώ ότι ο αριθμός εισόδου στη σχολή, είναι 50 με 60 μαθητές. Εάν έχω φέρει εδώ τα

στοιχεία της κάθε έδρας για το προσωπικό μέσα εκεί. Το προσωπικό αντιστοιχεί ένας δάσκαλος, για να πάρουμε και το τεχνικό προσωπικό δηλαδή τους ανθρώπους που χειρίζονται τις μηχανές ειδικής εκπαίδευσης και που δεν έχουνε άλλο στόχο παρά να δείξουνε στον μαθητή πως λειτουργεί η μηχανή και για να τις συντηρούν - η αναλογία είναι, μαζί με το προσωπικό της σχολής, είναι 1 προς 1. Όπως καταλαβαίνετε τα έξοδα είναι μια επένδυση σε αυτή τη σχολή που χρειάζεται ...να την χορηγήσει αν πραγματικά αποδίδει. Δηλαδή αυτοί πρέπει να αποδόσουνε στην οικονομική ζωή του τόπου.

Υπολογίζεται, γιατί αυτή η σχολή έγινε το 1950 και φυσικά από τότε με διάφορες ...γίνανε, δηλαδή αναδιοργανώσεις, έχει φθάσει σε ένα σύστημα που να καλυτερεύσει εδώ με το μπροχάουζεν, γιατί τα ατελιέ και η εργασία στα ατελιέ, έχει μεγαλύτερη σημασία, συνεχώς η διδασκαλία γίνεται επάνω σε ένα έργο είτε αυτό είναι σχέδιο εσωτερικό, είτε είναι μια καρέκλα που να έχει φτιαχτεί ή όλα αυτά τα πράγματα.

Η επένδυση για μια τέτοια σχολή είναι πολύ μεγαλύτερη από όλες τις άλλες σχολές αλλά ίσως όχι φυσικά από αυτή του Πολυτεχνείου της Ηλεκτρονικής. Εάν σημειώσουμε ότι ο φοιτητής των ανωτέρω σχολών έχει υποτροφία, η υποτροφία είναι το αποτέλεσμα της μισθοδοσίας των γονιών με τους βαθμούς του μαθητή. Δηλαδή εάν η μισθοδοσία των γονιών είναι μεγάλη, πέφτει η υποτροφία του μαθητή, εάν οι γονείς είναι μικρομίσθωτοι, ανεβαίνει η υποτροφία και φυσικά αυτό έχει συντελεστή τον βαθμό και την επίδοση του μαθητή.

Λοιπόν αν υπολογίσουμε και αυτά, από τους λογαριασμούς που έκανα εγώ έτσι πρόχειρα για το πόσο πέφτει είναι σχεδόν 600 με 700.000 στοιχίζει μηνιαίως ένας μαθητής σε αυτή τη σχολή! Με συγχωρείτε για την περίοδο.

(διάλογος)

Λοιπόν θα σας πώ τα υπόλοιπα εργαστήρια και τελειώνω εγώ με αυτό τον τύπο της Σχολής των Εφαρμοσμένων Τεχνών. Τπογραφία, λιθογραφία, χαλκογραφία, ξυλογραφία, φωτογραφία, είναι τα εργαστήρια

της Σχολής Καλών Τεχνών.

Εδώ, δεν έχω να σας πώ πολλά πράγματα γιατί βλέπω ότι υπάρχουν και καθηγητές της σχολής Καλών Τεχνών εδώ στην αίθουσα, σχεδόν είναι ίδια η σχολή, ίσως δεν είναι τόσο ελεύθερη σε σπουδές, όπως είναι εδώ ή όπως είναι στο Παρίσι! Δηλαδή οι μαθητές έχουνε να δώσουνε λογαριασμό στον δάσκαλό τους με αποτέλεσμα. Αυτό δεν σημαίνει περιορισμό στην ...αυτή η οποία θα δείτε ήμουνα τελευταίως σε μια επιτροπή για τις υποτροφίες που δίνει αυτός ο οργανισμός, δίνει κάθε χρόνο 10 υποτροφίες για 3 χρόνια σε τελειόφοιτους μαθητές της Σχολής Καλών Τεχνών. Και οι υποτροφίες αυτές είναι ισότιμες με το μισό του καθηγητή που ...σχεδόν, δηλαδή ισοδυναμούνε με την μισθοδοσία ενός καθηγητή για ένα χρόνο και έχουν και το δικαίωμα ενός ταξιδιού, ενός έως τριών μηνών στο εξωτερικό. Κι αυτές τις δίνει το Ταμείο των Καλλιτεχνών, δεν υπάρχει κυβέρνηση, η κυβέρνηση δεν έχει καμία σχέση με αυτό.

Εκεί πραγματικά εγώ, με την δική μου αντίληψη για την τέχνη δεν μπορούσα βέβαια να πώ τίποτε και ... να παίξω τον ρόλο του αντιδραστικού θα ζητήσω να φύγω από αυτή την επιτροπή και να μπει κάποιος άλλος που τα καταλαβαίνει καλύτερα αυτά τα πράγματα. Θελω να πω ότι οι υποχρεώσεις που έχουνε είναι άλλης φύσης. Αυτοί έχουν σκοπό να μάθουνε και να είναι στην πρακτική της διδασκαλίας, να μαθαίνουνε τα μέσα, τα υποχρεωτικά μέσα για τη συγκρότηση ενός πίνακα για την συγκροτηση γενικά της τέχνης. Αυτά τα αντικειμενικά μέσα που μπορούμε να βρούμε εάν ένας καλλιτέχνης είναι εντελώς αυτοδίδακτος ή είναι ...στο τι θα κάνουνε, στο πως θα ενταχθούνε, τι έργο θα παρουσιάσουνε στο κάθε εξάμηνο, εκεί είναι η κρίση, δεν έχει καμιά επέμβαση ο καθηγητής παρά μόνο στην καθημερινή μάθηση που διδάσκει ένα ένα θέμα, παραδείγματος χάριν, κατασκευή, αυτή ξέρω κι εγώ...

Θα σας πω τις έδρες: ζωγραφική, γλυπτική, γραφικών τεχνών, ιστορία της τέχνης, γεωμετρίας, καλλιτεχνικής ανατομίας, φιλοσοφίας αισθητικής, επιδιόρθωσης και συντήρησης, αυτό είναι ένα άλλο Ινστιτούτο

που υπάρχει στο εσωτερικό της σχολής καλών τεχνών. Έχει εντελώς άλλο οργανισμό και οι μαθητές του μπορεί να είναι και μαθητές της σχολής καλών τεχνών, αλλά μπορεί να είναι και ήδη διορισμένοι καλλιτέχνες σε μουσεία. Για να πάρουν τον τίτλο του διορθωτή, του ... (ξένη λέξη) ή του συντηρητή ή του διορθωτή, είναι πεντάχρονη η φοίτηση. Και μέσα εδώ να σας πώ του βαθμούς, θα ζηλέψουν οι... υπάρχουν 6 καθηγητές και 6 βοηθοί, συγκλιτικοί υπάρχουν 4 καθηγητές και 4 βοηθοί, των γραφικών τεχνών υπάρχουν 2 καθηγητές και 2 βοηθοί, στην ιστορία της τέχνης υπάρχουν 4 καθηγητές και 2 βοηθοί, γεωμετρίας και καλλιτεχνικής ανατομίας 2 καθηγητές και 2 βοηθοί, φιλοσοφίας εκεί, 3 καθηγητές. Ινστιτούτο διόρθωσης και συντήρησης έχει 6 καθηγητές και έχει ...για τα τεχνικά μαθήματα χημεία, ηλεκτρονική και τα λοιπά.

Εγώ σχεδόν ετέλειωσα, θα με διευκολύνετε πολύ επειδή δεν έχω συνηθίσει να ανεβαίνω σε έδρες και είδα εδώ ότι έχετε μια πρακτική καταπληκτική και μια ευφράδεια μεγάλη, εάν μου δώσετε την ευκαιρία με ερωτήσεις να συμπληρώσω ότι άλλο έχω να πω και για τα θετικά και για τα αρνητικά όλης αυτής της ...

Συμπληρωματικά θα ήθελα θα ευχαριστήσω την οργανωτική επιτροπή αυτού του συνεδρίου που μου έκανε την τιμή να με καλέσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Για ερωτήσεις συνάδελφοι; (μετράει - τρεις μέχρη στιγμής). Ξεκινάμε.

ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν δίδεται όνομα - γυναίκα): Θα ήθελα να ρωτήσω τον κύριο Μακρή εάν υπάρχουν οι, εάν οι καλλιτέχνες εάν έχουν κανένα δίπλωμα. Όχι ερασιτέχνες, να είναι επαγγελματίες.

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Πρώτα πρώτα δύο από τους βοηθούς μου έχουν πάρει, όταν εκθέσουν 3,4 φορές σε κοινές εκθέσεις, γι'αυτό εδώ θα απαντήσω για την αναγκαιότητα της πανελληνίας και θα δώσω και μια, γιατί τα ξέρω τα χαρακτηριστικά αυτής της πανελληνίας, θα δώσω μια ιδέα που δημιουργήθηκε εκεί και κάπως το λύσαμε, αυτή την αντίθεση που νομίζω ότι υπάρχει η αντίθεση η καλλιτεχνική.

Εάν εκθέσουν 1 ή 2 φορές, τότε κάνουν αίτηση στο Συμβούλιο του

Ταμείου των Καλλιτεχνών. Εάν τους δεχθεί, τότε έχουνε πάρει τον τίτλο του επαγγελματία. Εάν όχι τότε δεν μπορούν να πουλήσουν την τέχνη τους. Δηλαδή μπορούν να την πουλήσουν σε σας προσωπικά αλλά δεν μπαίνουνε στο ...του εμπορίου της τέχνης! Είναι πάρα πολλοί αυτοί οι καλλιτέχνες μέσα στην Σχολή και είναι και μερικοί είναι από τους καλλίτερους. Δεν ξέρω αν απάντησα;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ναι;

ΑΠΟ ΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ: Για τα Πανελλήνια ξεκίνησε να πει και το σταμάτησε.

ΜΑΚΡΗΣ: Α! ναι. Εμείς το λύσαμε αυτό το πρόβλημα με αυτό τον τρόπο. ...και ετόλμησα και έκανα μια ρεπόρτ. Εδιάλεξα πίο αντιπροσωπευτικούς τύπων των διαφόρων ρευμάτων της τέχνης, τέσσερις ή πέντε, ξέρω κι εγώ, ρεαλισμός, σουρεαλισμός, ..., ..., και κάναμε πεντε κριτικές επιτροπές και χωρίσαμε το Ζάππειο ας πούμε ή ...εκεί έχει μια μεγάλη αίθουσα στην κεντρική πλατεία της Βουδαπέστης που είναι μόνο για την τέχνη ενώ το Ζάππειο είναι...γιατί το κληροδότημα μιλάει για την τέχνη, το χωρίσαμε σε 5 κομμάτια. Και η κάθε σχολή, η κάθε αντίληψη ας το πούμε έτσι της τέχνης, είχε τη δική της επιτροπή. Όποιος ήθελε ...και ιδιαιτερότητες. Δηλαδή έδειχνε την εμπιστοσύνη, πώς αυτά τα πέντε πρόσωπα εκπροσωπούσανε με κάθε τρόπο ένα ρεύμα. Αυτά τα ρεύματα δεν ήτανε τόσο στενά, ξέρω κι εγώ σουρεαλισμός αλλά είχανε κάποια ομοιομορφία μεταξύ τους οι πέντε, πως το λένε, παραδέχονταν ο ένας τον άλλον! Ήταν δηλαδή μια ανομοιογενής εκτίμηση των πέντε ανθρώπων οι οποίοι εσχημάτιζαν την κριτική επιτροπή ο καθένας εφόσον έβρισκε ότι σε αυτήν πρέπει να στείλει, ότι σε αυτούς βλέπει κάποια συγγένεια ή εμπιστοσύνη στα πρόσωπά τους, έπαιρνε και σας βεβαιώνω ότι αυτό το σύστημα είχε μεγάλη επιτυχία, παρόλες τις αντιδράσεις από πάνω!

ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν δίδεται όνομα - γυναίκα): Θα ήθελα να ρωτήσω τον κύριο Μακρή, με την τριαντάχρονη πείρα παραμονής εκεί, συμμετοχής του και με το καλλιτεχνικό του έργο και με την προσωπική του συμμετοχή σε

αυτά που μας είπε, μια λεπτή και ίσως δύσκολη ερώτηση:

Ποιά είναι κατά την γνώμη του η επήχηση στο λαό, στον κόσμο της Ουγγαρίας. όλη αυτή η μεγάλη διακινητική της τέχνης, η πολύ φροντισμένη παιδεία...

(αλλαγή πλευράς 12)

...αλλά και με την συνεχή παρουσίαση μέσω των εκθέσεων. Αν δηλαδή ποιοτικά ο κόσμος αυτός είναι ικανός να αντιλαμβάνεται πράγματα που εμείς διαχωρίζουμε σαν αδυναμίες του δικού μας.

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Δεν ξέρω αν είχατε δει μια έκθεση γραφικών τεχνών που είχε έρθει εδώ το '76 μου φαίνεται. Δεν ξέρω πόσοι από σας την είδατε αλλά μαθαίνω ότι δεν ήταν πολύ εύκολη η νατουραλιστική έκφραση των γραφικών τεχνών ...αρκετά δύσκολη, έχει φθάσει σήμερα το κοινό αυτό να μπορεί να πιάσει. Εγώ θα έλεγα ακόμα ότι τα πρώτα χρόνια που ήταν περιορισμένη, το '50 - '56 ήταν περιορισμένη η τέχνη σε ένα νατουραλιστικό κ.π., μπορώ να πω ότι ωφέλησε στο να τραβήξει κόσμο στην τέχνη! Σημειώστε ότι εκεί, αν πάμε στις πρώτες εκθέσεις που έγιναν σε ένα εργοστάσιο ξέρω κι εγώ, ...και πήγαινε να επισκεφθεί την έκθεση με το συνδικάτο του ή ξέρω κι εγώ με την σχολή, δηλαδή γινόταν και μια οργανωμένη επίσκεψη των εικαστικών τεχνών στην αρχή. Σήμερα αυτά δεν υπάρχουνε, σήμερα ο κόσμος πηγαίνει στις εκθέσεις, έχουνε πάρα πολύ κόσμο! Για να σας πω, τελευταία είχαμε σε αυτή την μικρή αίθουσα της Βουδαπέστης είχε έκθεση Σέφερ και Κρουσταλένι (αν ακούστηκαν καλά). Ο συνοστισμός στην έκθεση ήταν πάρα πολύ μεγάλος δεν ήταν μόνο απο την ελίτ του Κολωνακίου, ήτανε και από το θόρυβο που γινότανε για την έκθεση εκείνη! Δεν νομίζω ότι είναι ζήτημα μόδας της εικαστικής παιδείας, είναι ζήτημα μιας γενικής μορφωτικής προσπάθειας που στα, η όλη προσπάθεια εκτείνεται μέχρι και την λογοτεχνία και τον κινηματογράφο, έγινε μια άνοδος εκπληκτική μέσα σε αυτά τα τελευταία χρόνια. Δεν νομίζω ότι εδώ δεν υπάρχουν δυνατότητες! Νομίζω ότι υπάρχουν δυνατότητες και ιδιαίτερα με το πνεύμα που είδα εδώ στους νέους ανθρώπους νομίζω ότι μπορούνε να βοηθήσουνε πολύ στο ανέβασμα

των τεχνών.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μια συνεδέλφισσα που είχε σηκώσει το χέρι εκεί, έλα Τζένια.

ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν δίδεται όνομα - γυναίκα): Ο κύριος Μακρής παράλειψε να μας πει, στην Ακαδημία Καλών Τεχνών, σαν παράδειγμα, στο τμήμα ζωγραφικής υπάρχουν 6 καθηγητές και 6 βοηθοί για πόσους φοιτητές;

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Σας είπα στην αρχή ότι η είσοδος στην Σχολή είναι 60 και 70, εάν αυτούς τους μοιράσετε σε όλες τις ειδικότητες, θα δείτε ότι δεν είναι πολλοί οι φοιτητές σε κάθε ατελιέ. Το πολύ πολύ 10!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μια συναδέλφισσα από κει είχε ζητήσει μια στιγμή.

ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν δίδεται όνομα - γυναίκα): Ήταν ατυχία που δεν ήμουν από την αρχή σε αυτό το συνέδριο, αλλά υπηρεσιακοί λόγοι δυστυχώς με εμποδίσανε και δεν, δυστυχώς δεν είμαι απόλυτα ενημερωμένη για όλα όσα ειπωθήκανε, αλλά έγινε η παρατήρηση της απουσίας του Υπουργείου Παιδείας από αυτό το συνέδριο και θέλω κι εγώ να το σημειώσω αυτό το πράγμα, γιατί πως είναι δυνατόν να καταλήξουμε σε τέτοια σχήματα εάν δεν υπάρχει το Υπουργείο Παιδείας εδώ ανάμεσά μας για να βοηθήσει για την παιδεία την καλλιτεχνική. Ένα είναι αυτό.

Λοιπόν η ερώτηση. Γράφετε εκεί για μονοπώλια έργων τέχνης που γίνονται στην Ουγγαρία. Ήθελα να ρωτήσω ο καλλιτέχνης μπορεί να πουλάει μονος του έργα έξω από αυτό το μονοπώλιο;

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Στο ατελιέ του πουλάει και δεν φορολογείται. Και όλα αυτά περνάνε από κει.

Η ΙΔΙΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ: Η έκθεση των καλλιτεχνών, γίνονται δεκτά όλα τα ρεύματα δηλαδή είναι ανεξάρτητος ο καλλιτέχνης να δημιουργεί; Ή πρέπει σε αυτό να ...

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Σε αυτό απάντησα ότι, με τον τρόπο που ...ομαδικές εκθέσεις.

Η ΙΔΙΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ: Ύστερα για την κριτική επιτροπή που υπάρχει, μήπως αυτή η κριτική επιτροπή αποπροσανατολίζει τον καλλιτέχνη σύμφωνα με την δική της γραμμή; Μήπως τον τραβάει σε έναν δρόμο

που ο καλλιτέχνης δεν θα ήθελε να πάει; Η κριτική επιτροπή;

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Πρώτα πρώτα αυτή η ...υπαρχει σε όλους ...της τέχνης, αλλά εκάι ο μόνος τρόπος που μπορέσανε να βοηθήσουνε στην λύση αυτού του προβλήματος είναι ότι κανένα πρόσωπο της μιάς εβδομάδας δεν είναι το ίδιο με την άλλη εβδομάδα! Διοτι ...υπαρχουνε δεν θυμάμαι μονάχα ...και η αντίληψη για την τέχνη είναι ζήτημα φιλιών, συμπαθιών και άλλων φορέων που μπορούνε να εγκρίνουνε ένα έργο για να περάσει ή να μην περάσει!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Γρυπάρης θα κάνει για λογαριασμό του Ζαν Πιέρ μια ερώτηση.

ΓΡΥΠΑΡΗΣ (για λογαριασμό ΖΑΝ-ΠΙΕΡ): Περίπου απαντήθηκε. Ποιά είναι η θέση των αυτοδιδακτων καλλιτεχνών και των καθηγητών καλλιτεχνικών σε σχέση με τους οργανισμούς εκθέσεων. Περίπου απαντήθηκε.

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Εδώ θέλω να απαντήσω γιατί είναι ο οργανισμος εκθέσεων ή ένας άλλος οργανισμός λόγου χάριν, όσοι φοιτούν σε αυτές τις ελεύθερες σχολές, εργαζόμενοι διότι πάνε για το μεράκι τους, να κάνουν λίγο σχέδιο να εμπλουτιστούνε και τα λοιπά, δεν έχουνε ...να γίνουνε καλλιτέχνες! Αυτοί έχουν δικαίωμα εκθέσεων. Κάθε συνοικία οργανώνει τέτοιες μη επαγγελματικές εκθέσεις. Εκεί όμως μέσα στον χώρο των εκθέσεων δεν πουλιώνται αυτά! Στο εμποριο περνάνε εάν έχουνε σφραγίδα από το ταμείο των καλλιτεχνών.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Η συναδέλφισσα Νιτσάρα.

ΝΙΤΣΑΡΑ: (μιλάει χωρίς μικρόφωνο - ότι ακουστεί)...ανάλυση των βαθμίδων ότι υπαρχουνε τμήματα γραφιστικής στη Σχολή Εφαρμοσμένων τεχνών, όπως επίσης υπάρχει και τμημα γραφιστικής και στην Ακαδημία Καλών Τεχνών. Θα ήθελα πρώτα να σας ρωτήσω ποσα χρόνια διαρκεί η φοίτηση στη Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών γιατί παρατήρησα ότι δεν το σημειώσατε κάπου, ...όπως επίσης και ποιά είναι η διαφορά! Τι διαφορετικό δηλαδή σπουδάζουν στις γραφικές τέχνες οι σπουδαστές της Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών από τους σπουδαστές της Ακαδημίας των

Καλών Τεχνών.

Επίσης μια άλλη ερώτηση: Τι διαφορετικό σπουδάζουν οι φοιτητές στη Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών στις εικαστικές τέχνες από τις σπουδές που κάνουν στην Ακαδημία Καλών Τεχνών. Είναι μια ερώτηση επειδή ακριβώς διδάσκων...

ΜΑΚΡΗΣ: Στο γυμνάσιο;

ΝΙΤΣΑΡΑ: Στη Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών.

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών είναι αυτό που λέμε Εμπορική, γραφικές τέχνες. Από την αφίσσα, πακετάρισμα, αμπαλάζ, όλα αυτά τα πράγματα που έχουν σχέση με την βιομηχανία!

Στις εικαστικές τέχνες είναι η χαρτογραφία, η πυλογραφία, η μεταξοτυπία, αλλά απλώς μεταξοτυπία, όπως έχουνε και χαρτογραφία αλλά είναι για βιομηχανική επεξεργασία.

ΝΙΤΣΑΡΑ: Όσον αφορά δηλαδή καλλιτεχνικές γραφικές τέχνες.

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Το ένα είναι ταμπλώ, το άλλο είναι ...εργασία αλλά είναι για να μπει στον πίνακα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Συναδέλφισσα;

ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν δίδεται όνομα): Κάτι είπατε για την προσχολική και την σχολική ηλικία, για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Για δημοτικό μίλησε αλλά για οκταχρονό δημοτικό...

Η ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΙΟ ΠΑΝΩ: Πώς διδάσκεται η τέχνη στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό;

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Αυτό είναι ένα μεγάλο θέμα, δεν είμαι παιδαγωγός, απ'ότι ξέρω θα σας πω. Πρώτα-πρώτα το νηπιαγωγείο εκεί έχει χωριστεί, είναι έως 3 χρονών αυτό λέγεται νηπιαγωγείο εδώ;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Όχι αυτό λέγεται Παιδικός Σταθμός.

ΜΑΚΡΗΣ: Λοιπόν το νηπιαγωγείο. Τα παιδιά εκεί από 0 έως 3 χρόνια είναι στο νηπιαγωγείο και τα παιδιά από 3 μέχρι 6 είναι σε προσχολική ηλικία. Παραδείγματος χάριν η μουσική, αρχίζει σχεδόν από την νηπιαγωγική ηλικία. Δηλαδή οι δάσκαλοι εκεί, οι νηπιαγωγοί που κρατάνε τα παιδιά και που δεν έχουν δικαίωμα να κρατάνε παραπάνω από

8 παιδιά, αυτοί τι τους μαθαίνουν, τραλα-λά ξέρω κι εγώ! Από την άλλη τι τους μαθαίνει; Το τραλα-λά είναι ένα σύστημα ... (δίνει μια ξενική ονομασία που δεν μπορεί να απομαγνητοφωνηθεί γιατί δεν ακούγεται καλά) είναι ένα παγκόσμιο σύστημα για να εμπλουτίσει το παιδί από ήχους, με ορισμένες... Αυτό γίνεται από την νηπιακή ηλικία και εκεί έχουνε διάφορα άλλα μέσα παιχνιδιών με χρώματα. Κύβους, τέτοια πράγματα με τα οποία ασχολείται το παιδί έως τα 3 του χρόνια.

Από κει και πέρα το παραλαμβάνουν παιδαγωγοί που έχουνε σπουδάσει και έχουν βγει από την σχολή των παιδαγωγών ή ακόμα και μαθητών της σχολής ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Άλλος κανείς; Δεν σε είδα Μάριε με συγχωρείς, πρώτα όμως η συναδέλφισσα η Σίνα και μετά ο Μάριος.

ΣΙΝΑ: Μας είπατε για την καλλιτεχνία της Βουδαπέστης. Τι γίνεται σε όλη την υπόλοιπη Ουγγαρία;

ΜΑΚΡΗΣ: Για την εξωσχολική;

ΣΙΝΑ: Όχι, για την ύπαιθρο για έξω από την Βουδαπέστη. Γίνεται το ίδιο και στην ύπαιθρο;

ΜΑΚΡΗΣ: Παντού. Ακόμη και στα χωριά υπάρχουν οι σταθμοί, υπάρχουν οι παιδικοί σταθμοί και υπάρχουν διδασκαλία.

ΣΙΝΑ: Υπάρχουν και Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές, δηλαδή όπως μας είπατε και για την Βουδαπέστη;

ΜΑΚΡΗΣ: Σας είπα ότι οι ... είναι χωρισμένες στα τρία σημεία της Ουγγαρίας. Είναι στο νότο, στο βορρά και στην Βουδαπέστη. Δηλαδή έχει τρεις Ακαδημίες Παιδαγωγικές ... και τρία γυμνάσια για τις εικαστικές τέχνες. Επομένως αυτοί κατευθύνονται ή προς παιδαγωγικές ακαδημίες, ή προς τα ΚΑΤΕ από τα γυμνάσια.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Συνάδελφοι εδώ να κάνω μια παρατήρηση. Ο όρος "γυμνάσιο" ή ο όρος "δημοτικό" ή ο όρος "ακαδημία" εκεί έχει διαφορετικό περιεχόμενο! Δηλαδή εδώ είναι 6 χρόνια και με το συγκεκριμένο περιεχόμενο σπουδών, εκεί υπάρχει 8κταετής υποχρεωτική φοίτηση που, έχει άλλη δομή όλο το εκπαιδευτικό σύστημα.

ΣΙΝΑ: Εμένα με ενδιαφέρει εάν υπάρχει και στην ύπαιθρο όπως υπάρχει και στην Βουδαπέστη ..

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ναι, νομίζω απάντησε...

ΣΙΝΑ: Γενικά μιλάω αν η τέχνη είναι διαδεδομένη παντού.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Απάντησε ότι είναι αποκεντρωμένη, όλες και οι σχολές και οι δραστηριότητες. Όταν μας λέει εδώ ότι σε κάθε εργοστάσιο υπάρχει και σπίτι πολιτισμού και λοιπά, φαίνεται η αποκέντρωση. Ο συνάδελφος Βατζιάς.

(εκτός περιεχομένου συνεδρίου, συζητιέται κάτι για τον κλιματισμο και τον αέρα στην αίθουσα)

ΒΑΤΖΙΑΣ: Επειδή ο αριθμος στη Σχολή Καλών Τεχνών, ανέφερε ποιός είναι, των εισαγομένων είναι όπως και στη δική μας Σχολή Καλών Τεχνών και επειδή εδώ υπάρχει μεγάλη συσσώρευση υποψηφίων γι' αυτή τη σχολή και φυσικά έχω την εντύπωση που μπορεί να την έχει και πάρα πολύς άλλος κόσμος, ότι αυτό συμβαίνει γιατί δεν υπάρχουνε κάποιες άλλες ισότιμες, ισόβαθμες σχολές όπως εκεί μνημονεύσατε ότι υπάρχει αυτή η ανωτάτη σχολή διακοσμητικών τεχνών, ή κάπως έτσι, και η δική μου αντίληψη είναι ότι αυτή είναι η αιτία που προκαλείται αυτή η συσσώρευση υποψηφίων εδώ για την δική μας σχολή, ουσιαστικά απεπροσανατολίζοντας τον εαυτό τους τα παιδιά ,δηλαδή πηγαίνουνε κατευθείαν για τις καλές τέχνες ενώ θελουνε σε έναν καλλιτεχνικό χώρο αλλά όχι ακριβώς τη γλυπτική ή τη ζωγραφική, εάν από την δική σας πείρα και σε συνάρτηση προς τις πληροφορίες που δώσατε, προς τους αριθμούς που δουλεύουνε σε τεχνικές σχολές και προσθέτοντας και το περι αριθμών υποψηφίων για τις σχολές αυτές, για το οποίο δεν μας μιλήσατε. Πόσοι δηλαδή δίνουνε για να ξεκαθαριστούν οι 60 ή οι 70, και σε σχέση και προς τους πληθυσμούς και των δυο χωρών και αν καταλήγετε στην ιδέα που, εμένα θα με βόλευε γιατί η δική μου άποψη είναι ότι επειδή δεν υπάρχει άλλη διέξοδος καταφεύγουμε στη σχολή καλών τεχνών. Αυτό ήταν το ερώτημα.

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): ...υπάρχουν άλλοι διέξοδοι, υπάρχει η σχολή

θεάτρου και κινηματογράφου. Υπάρχουνε ένα σωρό άλλες καλλιτεχνικές σχολές που δίνουνε παράλληλες κατευθύνσεις.

ΒΑΤΣΙΑΣ: Εννοώ για τον εικαστικό χώρο και...

ΜΑΚΡΗΣ: ...έχει τα, πραγματικά εδώ απ'ότι ξέρω εγώ γιατί οι δάσκαλοι της σχολής Καλών Τεχνών θα μας πληροφορήσουνε, εκεί επειδή το επάγγελμα είναι προσοδοφόρο, δηλαδή δεν, εξαλείφθηκε πλέον η έννοια του καλλιτέχνη του πεινασμένου, που παντρευόταν η κοπέλλα γιατί ...τον μισθό του πειναλέου, τώρα είναι, έχουνε γίνει αυτοί κάπως, κυκλοφορούν για γαμπροί! Και επειδή δεν είναι γαμπροί αλλά "γαμπρές" οι περισσότερες, "νύφες" οι περισσότερες, γι'αυτό το επάγγελμα είναι πραγματικά πολυπληρωμένο και στις δυο σχολές! Δεν αρκούνε οι 2 σχολές! Είπα ότι στην μια φθάνουν τους 70, στην άλλη φθάνουν τους 60! Αλλά μην ξεχνάμε ότι πρώτα-πρώτα οι σχολές αυτές έχουνε πολύ μεγάλο έξοδο επενδύσεων και δεύτερον ότι έχουνε και υποτροφίες. Δηλαδή τα παιδιά έχουνε άλλη εκμάθηση! Έπειτα γι'αυτό υπάρχει αυτός ο περιορισμένος αριθμός...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Πόσοι υποψήφιοι είναι;

ΜΑΚΡΗΣ: Δίνουνε περίπου, περί τις 2000 στη Σχολή Καλών Τεχνών και πάνω από 2000-2500 στην άλλη σχολή. Για να πάρουνε 60! Αυτό είναι μια πραγματικότης, αλλά στη σχολή εικαστικών τεχνών και εφαρμοσμένων τεχνών, έχουν και ένα σύστημα αλληλογραφίας και λοιπά που αυτοί που μπήκανε σε μια συγκεκριμένη δουλειά σε εργοστάσιο της ειδικότητας που είχανε να πάνε, αυτοί μπορούνε να τελειώσουν τη σχολή απογευματινή ή δια αλληλογραφίας για τα θεωρητικά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Η Ζωή Αλαφούζου. Θα παρακαλούσα να μαζέψουμε λίγο τις ερωτήσεις γιατί δεν έχουμε χρόνο για απόψε.

ΑΛΑΦΟΥΖΟΥ: Ήθελα να ρωτήσω, εκεί βλέπω στον πίνακα ότι υπάρχουνε στις εικαστικές τέχνες τρία τμήματα. Γλυπτική, ζωγραφική και γραφικές τέχνες. Η χαρακτηριστική έχει ενσωματωθεί στις γραφικές τέχνες;

ΜΑΚΡΗΣ: Ναι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τις γραφικές τέχνες όμως όχι όπως ...άλλη ερώτηση.

ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν δίδεται όνομα): Πώς μπαίνουνε στα τρία ενδεικτικά γυμνάσια, μήπως υπάρχει κάποια διαδικασία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Στα τρία εικαστικά αυτού του τύπου: Ναι;

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Ίσως δεν θα προσέξατε γιατί το εξήγησα αυτό. Όπως σε όλα τα γυμνάσια της Ουγγαρίας τα οποία κατευθύνουν τα παιδιά είτε προς τεχνικά είτε προς κλασικά γυμνάσια, ή γυμνάσια ΣΕΚ όπως τα λένε οι Γάλλοι, κατευθύνονται, περνάνε με τους βαθμούς των 2 τελευταίων τάξεων, των εξαμήνων των 2 τελευταίων τάξεων! Δηλαδή κάθε εξάμηνο στη βασική εκπαίδευση των 2 τελευταίων χρόνων, περνάνε εξαμηνιαίες εξετάσεις. Αυτές βαθμολογούνται σε όλα τα μαθήματα, το άθροισμα αυτών, το ίδιο πράγμα όπως γίνεται το μπακαλορεά στην Γαλλία. Περνάνε σε αυτές τις ανώτερες σχολές, τις τεχνικές! Των γυμνασίων! Στα γυμνάσια αυτά τα ειδικά όπως και στη μουσική του γυμνασίου και λοιπά, περνάνε επιπλέον με μια εξέταση κατευθείαν τεχνική! Δηλαδή δεν φθάνει ο βαθμός των 2 τελευταίων τάξεων ούτε καν στα τεχνικά μαθήματα! Χρειάζεται να δώσουν έργο! Το οποίο γίνεται μέσα σε εξέταση δυο εβδομάδων.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Λοιπόν αν δεν υπάρχει άλλη ερώτηση να προχωρήσουμε. Έλα.

ΕΡΩΤΗΣΗ (δεν δίδεται όνομα): Μας είπατε για την σχολή Καλών Τεχνών και για τα Τεχνικά Γυμνάσια. Στα πολλά γυμνάσια, διδάσκεται το μαθημα και πόσες ώρες; Γιατί εμείς αυτό το πρόβλημα έχουμε, εδώ μας έχουν μειώσει τις ώρες και ...στα πολλά γυμνάσια διδάσκεται η τέχνη και πόσες ώρες εβδομαδιαίως;

ΜΑΚΡΗΣ: Μάλιστα. Δεν διδάσκεται. Διδάσκεται στα τετρατάξια είναι τα γυμνάσια εκεί πέρα, διδάσκεται η ιστορία της τέχνης έως την ογδόη τάξη κάνουμε την τεχνική αυτή παιδεία και από κει και πέρα έχουμε ιστορία της τέχνης, εκτός από τις τεχνικές σχολές γιατί το γυμνάσιο εκεί που εδώ έχει χωριστεί σε λύκειο και σε γυμνάσιο, εκεί υπάρχουνε οι τεχνικές σχολές οι οποίες, εκεί πέρα διδάσκονται οι εικαστικές

τέχνες. Μαζί με την ιστορία της τέχνης.

Η ΙΔΙΑ ΜΕ ΠΙΟ ΠΑΝΩ: Πές τες ότι είναι έξι τάξεις όλες μαζί, 3 στο γυμνάσιο και 3 στο λύκειο. στον εξαστη αυτό κύκλο διδάσκεται η τέχνη; Και πόσες ώρες;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν είναι έτσι είναι αλλιώς εκεί τα πράγματα.

Η ΙΔΙΑ: Εντάξει και τα τέσσερα χρόνια πόσες ώρες διδάσκονται.

ΜΑΚΡΗΣ (απάντηση): Λοιπόν εκεί υπάρχουν το κλασσικό γυμνάσιο των τεσσάρων χρονων. Αφού ετελειώσανε αυτοί, όσοι είναι κλασσική παιδεία εκεί διδάσκεται η ιστορία της τέχνης. Όσοι είναι τεχνική παιδεία όπως προς πολυτεχνείο, πανεπιστήμιο και λοιπά στα τεχνικά γυμνάσια, εκεί διδάσκεται, συνεχίζονται οι εικαστικές τέχνες.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Λοιπόν εάν δεν υπαρχει άλλη ερώτηση θα προχωρήσουμε σε άλλο θέμα. Ευχαριστούμε.

Θα συνεχίσουμε, έχουμε άλλες δυο εισηγήσεις συνάδελφοι μαζί με προγράμματα από σλάιτς από τον συνάδελφο από την Δ. Γερμανία τον Ζίγκριντ Νούελχάουζεν, θέλετε να κάνουμε τώρα το διάλειμμα και να συνεχίσουμε μετά; Όχι να συνεχίσουμε λοιπόν.

Ο συνάδελφος Ζίγκφριντ Νούελχάουζεν θα μας εισηγηθεί για την ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΤΗΝ Δ.ΓΕΡΜΑΝΙΑ, δεν κάνουμε διάλειμμα σας παρακαλώ και επίσης θα μας δώσει απόψε τα 2 προγράμματα που είχαν προγραμματιστεί να γίνουν χθές το βράδυ στο χώρο του Ωδείου στην έκθεση και δεν έγιναν για τεχνικούς λόγους. Θα γίνουν εννιαία όλα αυτά. Βάλτε σας παρακαλώ τα ακουστικά σας γιατί θα κάνουμε ένα μικρό διάλειμμα για όσους δεν τα έχουνε πάρει. Θα υπάρξει και ζωντανή μετάφραση παράλληλη τώρα.

(αλλαγή κασσέτας 13)

ΖΙΓΚΦΡΙΝΤ ΝΟΥΕΛΧΑΟΥΖΕΝ (μετάφραση από Αγγλικά): (Δεν μαγνητοφωνείται η ταυτόχρονη μετάφραση)

...ιδιαίτερα ευχαριστώ τους μεταφραστές που εργάζονται επί μακρόν. Εισ το πρόγραμμα η ομιλία μου αναφέρεται υπό τον τίτλο "Η κατάσταση της παιδείας των τεχνών στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας".

Έχοντας ακούσει αρκετές γενικές και θεωρητικές απόψεις σχετικά με τα διαφορετικά θέματα της παιδείας της τέχνης, νομίζω ότι θα σας ενδιέφερε να δείτε μια σειρά από προβολές (σλάϊτς) σχετικά με ένα ειδικό πρότζεκτ που παρουσιάζει πως η θεωρία γίνεται πράξη. Είναι ένα παράδειγμα που δείχνει την κοινωνική πραγματικότητα μέσα στον ακαδημαϊκό χώρο.

Είμαι καθηγητής στην Ακαδημία των Τεχνών του Μπρούνσβικ που βρίσκεται στο βορειότερο μέρος της Γερμανίας και έχω να κάνω με αρχάριους στις σπουδές των ελεύθερων τεχνών πάνω στην παιδεία της τέχνης.

Κατά τον πρώτο χρόνο των σπουδών τους, πρέπει να δουλέψω μαζί τους με τη θεωρία της βάσης των τεχνών και υπάρχουν και μερικοί άλλοι συνάδελφοι οι οποίοι δουλεύουν παράλληλα με εμένα, έτσι ώστε οι αρχάριοι να έχουν την ευκαιρία επιλογής μεταξύ αρκετών καθηγητών. Οι μαθητές της μόρφωσης της τέχνης δουλεύουν τις δυο μέρες σε αίθουσες τέχνης και τις άλλες μέρες πρέπει να μελετήσουν θεωρητικά θέματα όπως, διδακτική, θεωρία της τέχνης και κάποιο επιστημονικό θέμα όπως: αγγλικά, μαθηματικά και λοιπά.

Η διάρκεια των σπουδών είναι 4 έτη και αφού αποφοιτήσουν οι υποψήφιοι γίνονται δάσκαλοι σε δευτερεύοντα σχολεία.

Νομίζω ότι δυο είναι οι κύριοι σκοποί για κάθε είδος σπουδής βάσης της τέχνης:

Πρώτα οι σπουδαστές που αρχίζουν πρέπει να γνωρίσουν τα διαφορετικά υλικά, τα διαφορετικά οπτικά μέσα και εργαλεία, καθώς και τα αποτελέσματα τους.

Ο προσανατολισμός τους σε αυτά είναι συνδεδεμένος με τον δεύτερο σκοπό.

Μετά από τον ένα αυτό χρόνο βασικών σπουδών, ο μαθητής πρέπει να κάνει την επιλογή του για ειδικότητα. Συνεχίζουν τις σπουδές τους όμως στη ζωγραφική ή γλυπτική και γραφικές τέχνες, ή στον κινηματογράφο και στην φωτογραφία. Γι'αυτό, νομίζω ότι μέσα στο

πλαίσιο της βάσης των σπουδών οι σπουδαστές πρέπει να αποκτήσουν τις πρώτες τους εμπειρίες στο ξεδίπλωμα των σύνθετων θεμάτων και να σκεφθούν λίγο σχετικά με τον ρόλο των τεχνών, την σχέση της τέχνης με τον άνθρωπο και ποίος ο ρόλος τους στην κοινωνία.

Το πρότζεκτ στο οποίο αναφέρομαι ξεκίνησε το 1976. Αντικείμενο των αναπαραστάσεων (τα μοντέλα) αποτελούσαν 2 ηλικιωμένοι που ζούσαν σε ένα άσυλο για ανθρώπους χωρίς σπίτι. Τα ονόματά τους ήταν Κος Κούλριχ και κος Φιλίπστιχ. (δείχνει κάποιες φωτογραφίες ή σλάιτς) Αυτός είναι ο κος Κούλριχ και αυτός ο κος Φιλίπστιχ.

Κατά το πρότζεκτ αυτό, ο μαθητής γνώριζε και κατανοούσε τις βασικές αρχές του ρεαλισμού ακολουθώντας κάποιες πραγματείες ....(Γερμανική λέξη μη κατανοητή) για τον ρεαλισμό. Τα μαθήματα αυτά επίσης περιελάμβαναν διαφορετικά μέσα παρουσίασης καθώς και πρακτική και θεωρία. Το τμήμα των μαθημάτων χωριζόταν σε δυο τμήματα:

Πρώτα την παρουσίαση, με την στενή της έννοια, ζωγραφικής πορτραίτου, σχεδιασμού και σχηματισμού γραφικών αναλογιών, όγκου, επιφάνειας, (ακούγονται διαμαρτυρίες ότι δεν γίνεται ταυτόχρονη μετάφραση - παρέμβαση προέδρου - συνεχίζει ο ίδιος επαναλαμβάνοντας)

...Το πρότζεκτ, η πραγματικότητα για τους κους Κούλριχ και Φιλίπστιχ, διαιρείτο σε δυο μέρη:

Πρώτον, την αναπαράσταση με την στενή έννοια, πορτραίτου ζωγραφικής, σχεδιασμού και σχηματισμού γραφικών αναλογιών, όγκου, επιφανειών υλικών και άλλων. Το να εξοικειωθούν με τα διάφορα γραφικά μέσα και τα αποτελέσματά τους, μέσα όπως, μολύβι, κάρβουνο, κιμωλία, χρωματιστά μολύβια και ούτω καθ'εξής.

Δεύτερον, την αναπαράσταση με την ευρεία έννοια, σε σχέση με την κοινωνική κατάσταση, τις καταστάσεις της ζωής, το παρελθόν των ανθρώπων αυτών και λοιπά. Και επίσης την εκτέλεση διαφόρων έργων και ασκήσεων που είχαν σαν αρχή το ανεξάρτητο ενδιαφέρον των μαθητών.

Κάθε ένας από τους διδάσκालους τέχνης σε ένα σχολείο, πρέπει να

ξέρει αρκετά είδη διαφορετικών μέσων, αλλά κανένας δεν μπορεί να τα σπουδάσει όλα μέσα σε 4 χρόνια! Έτσι, και φυσικά υπάρχει επίσης ένα μοντέλο για να γνωριστεί κανείς αρκετά με καθένα από αυτά τα μέσα και τον ειδικό τρόπο που εκφράζονται.

Οι μαθητές γνωρίζονται με μερικά από αυτά τα μέσα είτε από μόνοι τους, με δική τους πρωτοβουλία και προσπάθεια, είτε παρακολουθώντας την δουλειά άλλων μαθητών. Ξέρετε, η ζωγραφική πορτραίτων για παράδειγμα είναι ένα από τα παραδοσιακά θέματα που δουλεύονται στα κολλέγια καλών τεχνών και σε άλλου είδους σχολείων τέχνης.

Δοκιμάσαμε να εργαστούμε με αυτό το αντικείμενο κάτω από μια άλλη, νέα άποψη. Ο κος Κούλριχ και ο κος Φιλίπτσιχ δεν αντιμετωπίστηκαν σαν μεταλλικά αντικείμενα, τους θεωρήσαμε σαν ανθρώπινες υπάρξεις, σαν συνεργάτες! Όχι σαν αντικείμενα με τόσο επί τόσο συμβατικές διαστάσεις!

Αλλάξαμε την επηρεασμένη από τη σχολή βασική μελέτη, η οποία έχει την ρίζα της πάνω από όλα σε σχηματικά προβλήματα και την αντικαταστήσαμε με ένα είδος βασικής σπουδής η οποία να βασίζεται σε προβλήματα της πραγματικότητας της ζωής, όπως: ηλικία, ταμπεραμέντο, διάθεση, τρόπο ζωής, αλλά επίσης και κοινωνική κατάσταση των ανθρώπων που μπορεί είναι αποτυπωμένα και μπορούν να διαβαστούν πάνω σε ένα πρόσωπο!

Η αναπαράσταση των κυριών Κούλριχ και Φιλίπτσιχ, άρχισε με τον ακριβή σχεδιασμό προσωπογραφίας με χαρακτηριστικό το διπλωμένο (ριτιδιασμένο - μάλλον εννοεί) δέρμα και με την απόκτηση, για να το φτιάξουν, καλλιτεχνικών μέσων.

Εάν γνωρίζατε το χωρίς δόντια κρεμαστό στόμα του κυρίου Κούλριχ, όπως ο μπαρμπέρης του το γνώριζε (έβλεπε), θα μπορούσατε να μάθετε από αυτό λίγα πράγματα για την ύπαρξη αυτού του ανθρώπου. Και εάν μπορούσατε να χαρακτηρίσετε πραγματικά αυτό το πρόσωπο, θα μπορούσατε να εξηγήσετε την πραγματικότητα έτσι όπως την έβλεπε ο Μπρέχτ!

Στα πρόσωπα και στα σώματα των δυο ανδρών, μπορεί κανείς να δει όχι μόνο μια ανατομική πραγματικότητα αλλά και μια κοινωνική πραγματικότητα όπως, σκληρή δουλειά, πικρία και άλλα τα οποία όλα είναι γραμμένα πάνω στα πρόσωπά τους.

(δείχνει κάτι)

Εδώ είναι ζωγραφισμένο με μολύβι, εδώ με κιμωλία και το επόμενο χαρακτηρίζεται από γραμμικό κόψιμο.

Εδώ εκφράζεται με ζωγραφική με πινέλο και ξανά με γραμμικό κόψιμο.

Μετά αλλάξαμε τις τεχνικές, το μέγεθος των έργων ή το χαρτί που ζωγραφίζανε και δοκιμάσαμε να δημιουργήσουμε, να τους κάνουμε να δουν τους δύο άνδρες με διαφορετική διάθεση. Μετά από μερικές εβδομάδες, κάθε μαθητής ή μικρές ομάδες μαθητών, άρχισαν να βελτιώνουν τα προγράμματά τους. Μερικοί από αυτούς συνέχισαν να ζωγραφίζουν τον κύριο Κουλιχ (δείχνει κάτι) μέσα όμως σε ένα τοπίο ή τους ήθελαν μέσα σε παράξενα περιβάλλοντα! Ένας μαθητής έκανε ένα φωτομοντάζ με το κεφάλι του κυρίου Κούλιχ στο οποίο μπορείτε να δείτε σκηνές από την ζωή του. Μπορείτε να δείτε φασιστικές σκηνές και σκηνές από όλα αυτά τα γεγονότα που έπαιξαν ρόλο στην ζωή του.

Επίσης, τα ακόλουθα σλάιτς δείχνουν ένα είδος μοντάζ ζωγραφισμένο με μολύβι. Δεν υπάρχουν πραγματικές σκηνές αλλά κατασκευές που δείχνουν την πραγματικότητα για τον κύριο Φελίπστιχ και τον κύριο Κούλιχ. (δείχνει κάτι)

Τώρα θα σας δείξω μια σειρά από δέκα έργα ζωγραφικής με θέμα τον κύριο Φελίπστιχ, ζωγραφισμένα από κάποιους μαθητές. Κάθε έργο δείχνει και μια πλευρά της ζωής του αλλά επίσης ο σπουδαστής δοκιμάζει να εκφράσει μέσα στο έργο του και την δική του άποψη και τις δικές του σκέψεις για την ζωή του κυρίου Φελίπστιχ και το αντικείμενο: Πρώτα μας δείχνουν το ημερολόγιο του κολλεγίου όπου λειτούργησε αυτό το πρόγραμμα.

Στη συνέχεια, όλα τα έργα είναι με μολύβι, βλέπετε εδώ ένα ... (Γερμανική λέξη ή αγγλική με προφορά γερμανική μη κατανοητή για

απομαγνητοφώνηση) τόπου.

Εδώ ένα πορτραίτο του κυρίου Φελίπστιχ. Το χαρακτηριστικό της σειράς είναι ένα ... (η ίδια λέξη με πιο πάνω) αποτέλεσμα.

Εδώ είναι ένα μικρό έργο σε γραμμικό επίσης αποδομένο με μολύβι και στο επόμενο έργο ο σπουδαστής βάζει και το πορτραίτο του ίσως αντανακλώντας το αντικείμενο.

Το επόμενο δείχνει την ταυτότητα του κυρίου Φελίπστιχ και ύστερα το χέρι του κυρίου Φελίπστιχ σημαδεμένο από την χειρονακτική εργασία μιας ολόκληρης ζωής.

Και στο τέλος, στο τελευταίο σλάιτς βλέπετε το καινούργιο κτίριο του πανεπιστημίου καλών τεχνών του Μπρούνσβικ. Εδώ ο κύριος Φελίπστιχ εργάζεται σαν κτίστης.

Βλέπετε ότι πάνω σε κάθε έργο υπάρχουν μερικές γραμμένες παρατηρήσεις σαν μέρος της σύνθεσης. Το πλαίσιο όλων των έργων είναι πάντοτε το ίδιο.

Και εδώ, δείχνει τον Κο Κούλριχ καθισμένο στο κρεβάτι του στο άσυλο και η παρατήρησή του είναι ζωγραφισμένη σαν από φωτογραφία, πήρε φωτογραφία και, το επόμενο παρακαλώ (σλάιτς).

Εδώ βλέπετε μερικά φύλλα από ημερολόγια μαθητών με σημειώσεις για τον κύριο Φελίπστ. Φυσικά στις συνεδριάσεις που κάναμε στο κολλέγιο, οι μαθητές είπαν ότι σε συνεντεύξεις που πήρανε από τους δύο άνδρες εις το άσυλο, πήραν και φωτογραφίες τις οποίες μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν για την εργασία τους.

Η τελευταία σειρά των έργων, κλείνουν με ένα πολιτικό ... (λέξη με γερμανική προφορά μη κατανοητή).

Δυο μαθητές έκαναν ένα φωτο-ρεπορτάζ για τον κύριο Κούλριχ. Μερικά χρόνια, εδώ βλέπετε μερικές μελέτες έργων με την φωτογραφία σαν μέσο. Για μερικά χρόνια το άσυλο για τους άστεγους στο Μπρούντβεκ ήταν σε όχθη, η επάνω αριστερά εικόνα, αργότερα σε ένα οίκημα μακριά από την πόλη, στο κάτω μέρος της φωτογραφίας. Η κατάσταση νομίζω ότι προσδιορίζει την σχέση την οποία έχει η κοινωνία με ανθρώπους σαν τον

κύριο Κούρλιχ και τον κύριο Φελίπσου οι οποίοι ζούν απομονωμένοι από την πόλη.

Εδώ βλέπετε τους δύο άνδρες να δουλεύουν μέσα στην τάξη σαν μοντέλα, να μιλάνε με τους μαθητές και πραγματικά φαίνονται πολύ ενεργητικοί! Μίλησαν με αυτούς για ζωγραφική και παρακολούθησαν την εργασία όλων μέσα στην τάξη. Οι τάξεις μας είναι φτιαγμένες κατά τέτοιο τρόπο που μπορούμε να κάνουμε διάφορα πράγματα. Για παράδειγμα εγώ δεν είμαι ειδικός επί της ζωγραφικής αλλά έπρεπε να κάνω μερικά πράγματα κι έτσι έμαθα με τους μαθητές. Νομίζω ότι μια ζωή πρέπει να μαθαίνω για να μπορώ να κουβεντιάζω με αυτούς για φωτογραφίες, για αγάλματα και για ζωγραφική. (συνεχίζει να προβάλλει σλαίτς)

Καθώς μερικοί από τους μαθητές δούλευαν με το φωτορεπορτάζ τους, άλλοι ζωγράφιζαν και άλλοι ασχολούνταν με την γλυπτική. Η μελέτη πάνω στην ύπαρξη των δύο αυτών ανθρώπων άρχισε να διαφοροποιείται. Μερικοί άλλοι - για μια εβδομάδα - διαβάσαμε μαζί κείμενα του Μπρέχτ για τον ρεαλισμό και για τον ρόλο της τέχνης στην κοινωνία. Επεισης, πήγαμε σε μουσεία όπου συζητήσαμε και αναλύσαμε πορτραίτα ζωγραφισμένα από τους Νιούρελ και Τρόιλμπαν (τα λέει με Γερμανική προφορά, κάπως έτσι ακούγονται).

Στο τέλος των εργασιών μας κάναμε δύο εκθέσεις. Η οργάνωσή τους έγινε από μια ομάδα μαθητών. Στην έκθεση αυτή φαίνονταν καθαρά η διαφορετική αντίληψη και τα διαφορετικά μέσα της όλης εργασίας. Το κείμενο επανω.

Βλέπετε, δυο μέρες την εβδομάδα, οι κύριοι Φελίπστιχ και Κούρλιχ εργαζόντουσαν σαν μοντέλα για μαθητές και κέρδιζαν 8 μάρκα την ώρα. Δυο μέρες την εβδομάδα είχαν την ευκαιρία της επικοινωνίας και της επαφής με ανθρώπους που ζούσαν έξω από τα στενά όρια του ασύλου τους. Αισθανόντουσαν έτσι ακόμη χρήσιμοι!

Οι μαθητές πάλι, όχι μόνο ζωγράφισαν τα πρόσωπά τους, αλλά σαν καλλιτέχνες αποτύπωσαν την κατάσταση των δυο άρρωστων ανθρώπων που

είναι εξαναγκασμένοι να ζούν σε ένα άσυλο απόρων, αφού έχουν χάσει την υγεία τους και αυτό φάνηκε καθαρά μέσα από την δουλειά μας προδίδοντας τον κοινωνικό της χαρακτήρα. (μάλλον αυτό θελει να πεί)

Από κάτω μπορείτε να διαβάσετε τον τίτλο "ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ" και "Βασική σπουδή της Ακαδημίας Καλών Τεχνών του Μπρούνσβικ."

Σε αυτο το πρότζεκτ, δεν ήμουνα απλώς καθηγητής αλλά μερικές φορές δούλευα κι εγώ μαζί με τους μαθητές και έτσι θα ήθελα να σας δείξω τρία ή τέσσερα πράγματα που έφτιαξα εγώ ο ίδιος κατά τη διάρκεια αυτού του τμήματος.

Ο πίνακας αυτός έχει περίπου 2 μέτρα ύψος και επίσης 2 μέτρα ... (δεν αποτελείώνει τη φράση του). Έκανα πολλούς πίνακες και έτσι ... (πάλι δεν αποτελείώνει αυτά που λέει-συνεχίζει να δείχνει).

Αυτό ήταν. Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Θα συνεχίσουμε με μια δεύτερη παρουσίαση από τον Ζιγκφριντ, θα έχουμε αυτόματη ζωντανή μετάφραση εδώ, δηλαδή από τα Γερμανικά τώρα, κομμάτι-κομμάτι.

Ζιγκφριντ Νόϊχαουζεν (μετάφραση από Γερμανικά): Οι φυλακισμένοι προσπαθούνε αμέσως από την αρχή, μέσω της δουλειάς να σκεφθούνε

την κατάσταση των φυλακισμένων. Αλλά μετά από μια εβδομάδα, τους πείσανε να τους φέρουνε μεγάλα κομμάτια ακατέργαστης πέτρας για να τα επεξεργαστούνε (για γλυπτική). Στην πρώτη αυτή φάση του πρότζεκτ, η ομάδα όλη θα έφτιαχνε ζώα από την πέτρα αυτή, τα οποία θα ετοποθετούντο σε πεζούλι σκάματος μπροστά από την φυλακή. Αφού ευρέθει το αντικείμενο της εργασίας τους, οι φυλακισμένοι διαλέξανε το ζώο που ο καθένας θα σκάλιζε.

Λοιπόν, το εργαστήριό μας ήταν μέσα στην ίδια την φυλακή και στην αρχή οι φυλακισμένοι δεν ήξεραν αν θα μπορούσαν να τα καταφέρουν! (επίδειξη σχετικού σλάιτς - κάποιο πρόβλημα σχετικά με την προβολή).

Όπως βλέπετε εδώ (στο σλάιτς) αυτά είναι τα κελλιά και από πίσω από κάθε παράθυρο κάθεται και ένας φυλακισμένος. Έτσι, όλοι οι

φυλακισμένοι μπορούσαν κάθε μέρα να παρακολουθούν την πρόοδο των εργασιών και είδαν πως τα καταφέρνανε οι φυλακισμένοι, πήρανε πολλοί και από αυτούς βάρρες και προθυμοποιήθηκαν να βάλουν μέρος κι αυτοί στην ομάδα. Εμείς όμως μπορούσαμε να πάρουμε μόνο 15 άτομα όχι παραπάνω και αυτό κάναμε. Η ομάδα απετελέσθει λίγο αργότερα από 15 άτομα (φυλακισμένους). Οι 15 αυτοί φυλακισμένοι δουλεύανε όλοι μαζί. Εννιά από αυτούς ήταν ναρκωμανείς. Συνήθως οι ναρκωμανείς πριν μπουίν στην φυλακή δεν έχουν δουλέψει στην ζωή τους και αυτό ήτανε για μένα μια πολύ βασική εμπειρία που καταφέρνανε αυτοί οι άνθρωποι να δουλεύουνε όλη την ημέρα από το πρωί ως το βράδυ.

Είχα λοιπόν και τρεις βοηθούς και όλοι μαζί δουλεύαμε. Η δουλειά άρχιζε από το πρωί στις 8 και τελείωνε το απόγευμα στις 4.30. Δούλευα λοιπόν επί 8 μήνες κάθε μέρα στην φυλακή.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ, δουλεύει αυτή τη στιγμή ένας φυλακισμένος πάνω σε μια γάτα που προορίζεται για το πεζούλι τους σκάματος, όπως είπαμε. Το σκάμα αυτό θα δείτε (σε σλάιτς) αργότερα.

(Αλλαγή σλάιτς) Και αυτό είναι δυνατόν στην φυλακή. Να κάνεις κατακόρυφο!

(Αλλαγή σλάιτς) Είναι μια πολύ δύσκολη δουλειά να σκαλίζεις ένα τέτοιο βάτραχο σε πέτρα. Θα χρειαστεί περίπου 3-4 εβδομάδες για να τελειώσει. Και μπορείτε να φανταστείτε όταν τελείωσε η δουλειά πόσο περήφανοι ήσαν αυτοί οι άνθρωποι όταν αργότερα που ήλθαν οι φύλακες και οι επισκέψεις και λέγανε: "Α! Εσύ το έκανες αυτό; Είναι θαυμάσιο!" Γιατί πολλοί από αυτούς τους φυλακισμένους δεν είχαν ποτέ στην ζωή τους πριν πιθανόν, αισθανθεί την ευχαρίστηση της επιτυχίας.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτός παραδείγματος χάριν είναι η περίπτωση μιας βαρέας μορφής αλκοολισμού, αυτουνού τα χέρια τρέμουνε πολύ, αυτός δεν έχει ....(διακόπτει απότομα)

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτό το σλάιτς δείχνει την μέθοδο την οποία εγώ κάπου - κάπου χρησιμοποιούσα με τους φυλακισμένους. Αυτός ο φυλακισμένος διάλεξε να σκαλίσει πάνω σε πέτρα το προφίλ του σώματος

ενός αλόγου. Εμείς είχαμε μια συγκεκριμένη πέτρινη πλάκα και αυτός έκανε πρώτα (σε χαρτί) την ζωγραφιά του, μετά την έκοψε και την ταίριασε πάνω στην πέτρα.

Επόμενο σλάιτς παρακαλώ. Αυτή είναι μια πράσινη πολύ σκληρή πέτρα. Οι περισσότερες πέτρες που χρησιμοποιούσαμε ήταν ένα είδος πορόλιθοι (εύκολες για σκάλισμα). Εγώ δεν είχα ποτέ πριν ασχοληθεί με την γλυπτική, έμαθα λοιπόν κι εγώ μαζί με τους φυλακισμένους. Τις πρώτες μέρες είχαμε προσλάβει έναν γλύπτη για να μας δείξει αλλά έμαθα την τέχνη τόσο καλά στη φυλακή που το επόμενο εξάμηνο δίδαξα γλυπτική στο Πανεπιστήμιο. Μετά ήμουν σε θέση να εκπαιδεύσω τους φοιτητές.

(Αλλαγή σλάιτς) Ένας πιγκουίνος. Οι περισσότερες εργασίες είναι απλές και βασικής μορφής εκπαίδευση. (Αλλαγή σλάιτς) Λοιπόν αυτό το λεοντάρι παραδείγματος, χάριν, αυτό είναι λίγο (αρχαίο) πρωτόγονο και θα μπορούσε κάλλιστα να είναι άλλης εποχής πολύ πιο παλιάς ή μιάς απλής κουλτούρας της Αφρικής. Είναι σκαλισμένο από καφέ πορόλιθο. Αυτός είναι πολύ μαλακός αλλά αντέχει στο ψύχος. Για τον τόπο μας αυτό είναι πολύ σημαντικός παράγων. Οι πέτρες πρέπει να αντέχουνε στο ψύχος.

(αλλαγή πλευράς 14)

...αυτός ήτανε ενάμισυ χρόνο στην φυλακή και μετά για 3 εβδομάδες έξω. Έμπαινε πάντα στη φυλακή γιατί έκλεβε σαπούνι, ή χαρτί υγείας ή κάτι τέτοιο. Όταν αποφυλακίστηκε τον ανάλαβα εγώ. Αυτός ήλθε σε μένα στο Αννόβερο. Εκεί δουλεύει ακόμα, μέχρι σήμερα, μαζί μου. Είναι ένας από τους πλέον ενδιαφέροντες γλύπτες, απλής γλυπτικής, που έχω γνωρίσει.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτό είναι το σκάμα μπροστά στην είσοδο της φυλακής. Έτσι μπορούνε λοιπόν, όταν έρχονται οι συγγενείς των φυλακισμένων για επίσκεψη, να παίζουν τα παιδιά λίγο έξω. Το πεζούλι του σκάμματος είναι χτισμένο από διάφορες πέτρες που τις μάζεψα από δω κι από κει.

Στην δεύτερη φάση του πρότζεκτ ήθελα οι φυλακισμένοι να διαλέγουν μόνοι τους τα θέματά τους και να μην κάνουν μόνο ζώα και όλα τα έργα που γίνανε στην β' φάση. αντανακλούν τα προβλήματα των φυλακισμένων όπως: προσωπικά προβλήματα, οικογενειακά προβλήματα, προβλήματα με την φιλενάδα τους, κ.α.

(Αλλαγή σλάιτς) Το γλυπτό αυτό έχει ύψος 1,20 μ. Αυτός ο φυλακισμένος, που φτιάχνει αυτή τη στιγμή το πορτραίτο του (πιθανόν από πηλό) το οποίο θα ψηθεί αργότερα, ήταν ναρκωμανής. Ήταν ναρκωμανής και έμεινε εξι και μισό χρόνια στη φυλακή. Αυτός δούλευε με πάρα πολύ μεγάλη διάθεση. Στη Γερμανία υπάρχει μια παροιμία που λέει: "Αυτός τρέχει για την ζωή του". Δηλαδή αυτός δούλευε με τέτοιο πάθος που το ενδιαφέρον του τον έκανε καλά, του έσωσε τη ζωή. Όταν αργότερα αποφυλακίστηκε προετοιμάστηκε για σπουδές στο Πανεπιστήμιο των Καλών Τεχνών. Αυτή τη στιγμή, σήμερα, σπουδάζει στο Πανεπιστήμιο του Μπράουνσβάϊγκ στην Σχολή Καλών Τεχνών όπου είμαι καθηγητής και είναι καθαρός (απαλάχθηκε από τα ναρκωτικά). Και γιατί απαλάχθηκε; Γιατί τον βοηθήσαμε να βρει ένα καινούργιο σκοπό στην ζωή του.

Πέριςυ έκανα μερικά μεγάλα πρότζεκτς σε ψυχιατρικές κλινικές (παρόμοια πρότζεκτ) και σε αυτά τα πρότζεκτ ήταν αυτός ο ίδιος, που κάθεται τώρα (δείχνει στο σλάιτς) στη φυλακή ένας από τους καλύτερους βοηθούς μου.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ δουλεύει ο ίδιος ο φυλακισμένος με πηλό. Το έργο του το ονομάζει "ο πνιγμένος". Το φτιάχνει πρώτα από πηλό και μετά θα το φτιάξει (χύσει) από τσιμέντο.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ είναι το έργο σε τσιμέντο που το δουλεύει αυτή τη στιγμή.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ είναι ένα γυναικείο πορτραίτο. Αν πηγαίνατε κι εσείς στα κελλιά των φυλακισμένων θα μπορούσατε να δείτε όλους τους τοίχους που είναι γεμάτοι με θέματα πορνό. Στο πρότζεκτ μας φτιάχτηκε μια σειρά γυναικείων πορτραίτων, παρόμοια με αυτή (δείχνει σλάιτς)

όπου δεν υπάρχει κλισέ, δεν υπάρχει κανένα πορνογράφημα και εγώ σκέπτομαι, ότι αυτή η σκληρή δουλειά με την πέτρα διώχνει την πορνογραφία.

Πίσω αριστερά (στο σλάιτς) βλέπετε μια βοηθό μου η οποία δούλευε επίσης μαζί με εμάς εκεί. Είχα πάρει επίτηδες και μια γυναίκα μαζί μου στη φυλακή, σε αυτή την ανδρική φυλακή. Μεταξύ των καθηκόντων των βοηθών μου, ήταν να συζητάνε με τους φυλακισμένους. Για τα όποια προβλήματα είχαν οι φυλακισμένοι, αυτή η γυναίκα μπορούσε να τα συζητήσει καλύτερα από μας, καλύτερα από μένα ή κάποιον άλλον άνδρα.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ βγάζουμε το τσιμέντο απο το γύψινο καλούπι. Ο φυλακισμένος έκανε δυο μεγάλες φιγούρες, ύψους περίπου 1,50 μ.: Έναν άνδρα και μια γυναίκα που στέκονται απέναντι ο ένας στον άλλον και ο άνδρας διαπληκτίζεται με την γυναίκα και η γυναίκα κλείνει τα αυτιά της.

Οι γονείς των φυλακισμένων.

Όπως οι ψυχασθενείς στις διάφορες ψυχιατρικές κλινικές, έτσι και οι φυλακισμένοι βρίσκονται στη φυλακή γιατί αντιπροσωπεύουν το περιβάλλον τους το κοινωνικό.

(Αλλαγή σλάιτς) Ένας άνδρας χωρίς πρόσωπο, εδώ η πρώτη φάση ένα πορτραίτο του εαυτού του.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ το έργο είναι έτοιμο. Το πορτραίτο είναι έτοιμο. Εγώ μιλούσα με τους φυλακισμένους όπως μιλάω με τους φοιτητές. Μαθαίνανε να χρησιμοποιούν τα διάφορα εργαλεία. Μαθαίνανε να δουλεύουν και με αντίθεση (κοντράστ): μία λεία επιφάνεια, εκεί μια άγρια επιφάνεια.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ δουλεύει ένας άλλος φυλακισμένος, επίσης ναρκωμανής, σε ένα πορτραίτο του εαυτού του. Είμαι σίγουρος πως ένα πρότζεκτ καλλιτεχνείας διάρκειας 8 μηνών, δεν μπορεί να αλλάξει την ζωή των φυλακισμένων, αλλά πιστεύω ότι η εμπειρία αυτή σε αυτούς τους ανθρώπους οι οποίοι δεν ήξεραν και πίστευαν ότι δεν έχουν τέτοιου

είδους δυνατότητες, είναι πολύ σημαντικό και τους εξισορροπεί.

(Αλλαγή σλάιτς) Πορτραίτο του εαυτού του με κάγκελα μπροστά στο πρόσωπο. Μία από τις σοβαρότερες περιπτώσεις ναρκωμανούς που έχω γνωρίσει.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ είναι ένα άλλο γλυπτό από κιμωλία. Ένας φυλακισμένος ήθελε να φτιάξει το άγαλμα ενός άνδρα που διαβάζει και είχε μια συγκεκριμένη πέτρα. Οι πέτρες οι οποίες χρησιμοποιούσαμε ήταν από παλιά κτίρια. Και εδώ (σλάιτς) ήταν μια πέτρα σε αυτό το σχήμα και αυτό το σχήμα το έχουμε ζωγραφίσει εδώ. Ο φυλακισμένος εκανε ένα μικρό μοντέλο το οποίο ταίριαζε στο σχήμα της πέτρας αυτής. Αυτός είναι ο ίδιος ο φυλακισμένος ο οποίος έφτιαξε τον μικρό λαγό.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτό είναι το εργαστήριό μας. Όταν δεν είναι καλός ο καιρός, έχουμε στην διάθεσή μας μια μεγάλη αίθουσα η οποία είναι καλύτερη ακόμη και από αυτές των περισσότερων Πανεπιστημίων και επίσης καλύτερη από αυτές στη Δ.Γερμανία. Βέβαια, αυτή η αίθουσα δεν ήταν ειδικά χτισμένη για την ομάδα μας, αλλά ήταν για να εκπαιδεύουνε χτίστες. Το φθινόπωρο οι εκπαιδευόμενοι δουλεύουνε σε οικοδομές εκτός φυλακής. Έτσι μπορούσαμε εμείς να χρησιμοποιούμε αυτή την αίθουσα τον χειμώνα.

Στο βάθος βλέπετε μια ζωγραφιά γύρω στα 7 μέτρα (προβλήματα με το σλάιτς - οδηγίες)

Το βράδυ μετά την δουλειά παίρνανε, πολλοί φοιτητές, λέω φοιτητές αλλά είναι φυλακισμένοι, λοιπόν παίρνανε πηλό επάνω στα κελιά τους και συνεχίζανε να δουλεύουνε και τα βράδια. Το πρωί φέρνανε μικρά έργα τους, όπως αυτό, και μας τα δείχνανε. Και εμείς συζητούσαμε για τα έργα αυτά. (Κάτι δείχνει) Πιστεύω τα γνωρίζετε αυτά.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτό είναι ένα μικρό πήλινο γλυπτό το οποίο έφτιαξε ο γιός μου. Φυσικά αυτός δεν ήταν φυλακισμένος εκεί, αλλά συνεργαζότανε για 14 ημέρες. Έπρεπε να γνωρίσει λίγο τα προβλήματα των ναρκωμανών.

(Αλλαγή σλάιτς) Μια χαρακτηριστική πάνω σε πέτρα στην οποία φαίνεται ένας φυλακισμένος ο ίδιος να δουλεύει σαν γλύπτης. Είναι πρωτόγονης τεχνοτροπίας πολύ απλής τεχνικής. Έχει περίπου 1.20 μ. ύψος.

(Αλλαγή σλάιτς) Ένα κεφάλι γουρουνιού από πηλό.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτή είναι μια πολύ-πολύ μεγάλη χαρακτηριστική πάνω σε πέτρα, πάνω από 3 μέτρα και μια πολύ σκληρή πέτρα. Εδώ ένας φυλακισμένος με το έργο του φανερώει την οικογενειακή του κατάσταση: Η γυναίκα του με το μικρό παιδί και αυτός στο βάθος να φεύγει γυρίζοντας την πλάτη στην οικογένεια.

Πάνω σε αυτό ο γλύπτης (φυλακισμένος) σκέφτηκε πολύ αν ο άνθρωπος στο βάθος έπρεπε να φεύγει προς τα μπρός δείχνοντας το πρόσωπό του, ή αν έπρεπε να φεύγει γυρίζοντας την πλάτη. Ήταν όμως η εποχή του διαζυγίου του και έτσι τον δείχνει από πίσω.

Αυτή η χαρακτηριστική πάνω σε πέτρα ζυγίζει 2 τόννους.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτή είναι η πιο όμορφη πλαστική, είναι το πιο όμορφο γλυπτό από αυτά που έχουνε γίνει εκεί: "Η Μόνα-Λίζα από πίσω" (ερώτηση εκτός μικροφώνου) ...δουλεύει αυτή ομάδα, η ομάδα γλυπτικής η οποία συνεχίζει να δουλεύει σαν ομάδα επί τρία χρόνια - είναι στον τρίτο χρόνο - συνεχίζουν λοιπόν ακόμη να κάνουν γλυπτική. Κάνουν μεγάλα γλυπτά και μικρά γλυπτά!

(Αλλαγή σλάιτς) Ναι. Και εδώ βλέπετε μερικά γλυπτά τα οποία έχουνε γίνει περίπου. Αυτά είναι ψάρια από τσιμέντο.

Είναι το πρώτο εργαστήριο γλυπτικής το οποίο συνεχίζεται και μετά την περάτωση του πρότζεκτ, στην φυλακή. Αλλά υπάρχουνε μερικές άλλες φυλακές οι οποίες πιθανόν να αποκτήσουνε τώρα κάποιο τέτοιο εργαστήριο γλυπτικής. Νομίζω ότι αυτό είναι μερική αλλαγή της (ρεαλιτέ) της πραγματικότητας, με όργανο την καλλιτεχνία.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτό είναι επίσης ένα γλυπτό σαν κάποιας παλιάς κουλτούρας (πρωτόγονης τεχνοτροπίας).

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ έχετε μια όψη από την εκθεση των έργων τα

οποία γίνανε περίσου στο εργαστήρι, η οποία (έκθεση) έγινε σε έναν καλλιτεχνικό όμιλο στο Αννόβερο.

Εδώ τελείωσα εγώ την παρουσίασή μου. Αν θέλετε μπορώ να σας δείξω ακόμη 10 σλάιτς από την ψυχιατρική κλινική. Έχετε χρόνο για 10 σλάιτς η θέλετε να τελειώσουμε εδώ;

(καταφατική απάντηση - πιθανόν)

Εμείς κερδίσαμε σε 3 μεγάλους διαγωνισμούς - σαν αυτό τον διαγωνισμό Καλλιτεχνίας Κτιρίων (Kunst am Bau) - όπως αυτό το πρότζεκτ της φυλακής και σε σχέση με καινούργια κτίρια για ψυχιατρικές κλινικές.

Δείχνω τώρα μερικά διαφορετικά έργα από την μία κλινική. Είναι πολύ μεγάλα γλυπτά από πηλό, ύψους περίπου 1.20 μ.

Εδώ βλέπετε πως φτιάχτηκαν αυτά τα γλυπτά. Έπρεπε να τα κόψουμε γιατί δεν είχαμε τόσο μεγάλο φούρνο για το ψήσιμο.

Ναί, είχα σχεδιάσει να φτιάξουμε με μία ομάδα ασθενών, ένα μεγάλο πύργο ύψους περίπου 6 μ. από συνδιασμούς έργων χαρακτηριστικής σε πηλό ..."Πύργος χαρακτηριστικής". Εμείς φτιάξαμε ένα τέτοιο πύργο από διάφορους κρίκους. Κάθε κρίκος είναι περίπου 50 πόντους σε ύψος, είναι πηλινός και μετά μπαίνει ενδιάμεσα άλλος ένας λεπτός κρίκος και μετά πάλι ένας ακόμα. Για κάθε κρίκο χρησιμοποιήσαμε περίπου 250 κιλά πηλό και 4 ή 5 ασθενείς δούλεψαν στον κάθε κρίκο. Έτσι μπόρεσαν να μάθουν. Πολλοί από τους ασθενείς είναι πολύ κλεισμένοι στον εαυτό τους, ντροπαλοί και πολύ αντικοινωνικοί. Έτσι (μέσω της δουλειάς) μπόρεσαν να μάθουν να συνεργάζονται και να δουλεύουν συντροφικά. Υπάρχουν κι άλλες τέτοιες όμορφες σχετικές ιστορίες. Εγώ δεν έδωσα κανένα θέμα. Ο καθένας άρχιζε από μόνος του στην τύχη έτσι και στο τέλος βγήκε αποτέλεσμα. Εγώ νομίζω ότι κάτι τέτοιο μπορούμε να κάνουμε και στα δημοτικά, γυμνάσια και άλλα σχολεία.

Ο πυλός είναι παντού φτηνός, μπορούμε να τον εργαστούμε και έξω, βγάζοντας τα τραπέζια έξω στο ύπαιθρο. Αμα μπόυνε πέντε-πέντε μαθητές σε ένα τραπέζι, μπόυνε να αρχίσουν να δουλεύουνε.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτοί οι κρίκοι έχουν μέγεθος περίπου 1 μέτρο

και 70 εκατοστά φάρδος, είναι οβάλ κρικός. Εμείς κτιζαμε κάθε κρικό γύρω από ένα κομμάτι φελιζόλ και για το ψήσιμο τους κόβαμε. Τον επόμενο μήνα θα τελειώσει το χτίσιμο αυτού του πύργου, με τσιμέντο και σίδηρο. Αυτός ο πύργος θα μπει στην είσοδο ενός καινούργιου θεραπευτικού κέντρου.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτός είναι ένας άλλος πύργος απο πηλό ο οποίος ψήθηκε με κόκκινο χρώμα (Engobe). Εδώ είναι χωρισμένος σε τρία κομμάτια και εδώ βλέπετε το σημείο του κοψίματος των κομματιών. Τα κομμάτια αυτά πρέπει για την κατασκευή, να κτιστούν. Εγώ νομιζω ότι κάτι τέτοιο μπορούμε να το κάνουμε και με μαθητές. Δεν είναι καθόλου δύσκολο και πρώτα από όλα είναι μια καλή μέθοδος συνεργασίας. Τα παιδιά απολαμβάνουν να συνεργάζονται. Αυτά πρέπει να επικοινωνούν και η επικοινωνία είναι, νομίζω, μέσω της τέχνης μια πολύ σημαντική λειτουργία. Αυτή, παίζει σημαντικό ρόλο στο κοινωνικό σύνολο.

(Αλλαγή σλάιτς) Αυτός είναι, παραδείγματος χάριν ένας άλλος πύργος. Αυτές ο φωτογραφίες τις πήραμε όλες στη μεγάλη έκθεση την οποία είχαμε τον περασμένο μήνα. Είχαμε αρχίσει να κτιζουμε λίγο τον πύργο, για να καταλαβαίνει ο επισκέπτης πως τον φανταζόμαστε (να γίνει). Ο πύργος είναι χτισμένος από τούβλα με εσωχές και εξωχές. Σε αυτές τις εσωχές και εξωχές μπαίνουν μικρά γλυπτά. Στο πρότζεκτ της ψυχιατρικής κλινικής ήταν αυτός ένας τρόπος για να μπορέσουμε να συγκεντρώσουμε όλα τα μικρά έργα τα οποία είχαν γίνει παράλληλα και να γίνει μια μεγάλη σύνθεση. (Αλλαγή σλάιτς) Και αυτές τις εργασίες οι οποίες είναι λίγο μεγαλύτερες θα τις βάλουμε σε αυτον τον πύργο.

Είχαμε πολλούς διαφορετικούς ασθενείς, είχαμε πολύ άρρωστους και άλλους που δεν ήταν τόσο άρρωστοι. Όλοι όσοι περάσανε από αυτή την εμπειρία βρήκανε ένα μέρος του εαυτού τους που δεν ήτανε άρρωστο αλλά λειτουργούσε κανονικά. Στις ψυχιατρικές κλινικές το επίπεδο συζήτησης μεταξύ ασθενών-γιατρών και ασθενών-νοσοκόμων οριοθετείται πάντα βάσει της αρρώστιας τους. Όταν μπήκαν οι ασθενείς στο εργαστηριό μας, ο ρόλος τους άλλαξε. Η αρρώστια έμεινε έξω και μεις

αρχίσαμε να δουλεύουμε με την υγιή πλευρά του ασθενή. Υπήρχανε μερικοί ασθενείς που ακόμα και οι ίδιοι οι γιατροί θαυμάζανε το πως αντέχανε. Πριν, μας λέγανε οι γιατροί: "Μην παίρνεις αυτόν στην ομάδα γιατί δεν αντέχει! Αυτός δεν μπορεί να δουλεύει πολύ!"

Εμείς όμως λέγαμε, αυτός μπαίνει μέσα στην ομάδα. Μετά, αποδείχθηκε ότι μπορούσαν να δουλέψουν πολύ περισσότερο απ'ότι νόμιζε ο γιατρός. Εγώ νομίζω λοιπόν ότι σε αυτές τις περιπτώσεις η καλλιτεχνία μπορεί να αλλάξει και την σκέψη μέσα στο μυαλό των γιατρών. Αναγκάστηκαν να αναθεωρήσουν την εικόνα την οποία είχαν σχηματίσει για τους ασθενείς.

Είχαμε και έναν ασθενή ο οποίος είχε μανία να κάνει σταυρούς και τρούλους. Αυτός είχε μια μανία με τα θεία. Εμείς το τακτοποιήσαμε αυτό (όσον αφορά τα έργα του), στην έκθεση για ένα ....(λέξη μη κατανοητή)

Φτιάξαμε επίσης ένα πύργο από πέτρες για να βάλουμε μια ομάδα από έργα πεταλούδες που καθόντουσαν, για μια μικρή αυλή. (Αλλαγή σλάιτς) Εδώ, γίνεται εργασία πάνω σε μερικές από αυτές τις πεταλούδες τις οποίες αργότερα τις περάσαμε με πλαστικό σε ένα ειδικό εργαστήριο.

(Αλλαγή σλάιτς - γίνεται συζήτηση για τα σλάιτς) Εδώ βλέπετε το μοντέλο, ένα πύργο απο φελιζόλ ο οποίος θα φτιαχτεί τον επόμενο μήνα από πορόλιθο ...(οδηγίες για τα σλάιτς).

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ βλέπετε μια ομάδα που κάθεται και παίρνει το πρωινό τους.

(Αλλαγή σλάιτς) Κάναμε (ζωγραφίσαμε) και μερικές τεράστιες ζωγραφιές. Αυτό δεν ήταν η αποστολή μου. Η αποστολή μου ήταν να κάνουμε γλυπτά. Αλλά μερικοί ασθενείς λέγανε ότι θέλουνε να ζωγραφίσουνε και καμιά φορά. Έτσι λοιπόν φέραμε χαρτί με το μέτρο και ζωγραφίσαμε τεράστιους πίνακες, οκτώ μέτρα μακρός, ύψος δύο μετρα. (Αλλαγή σλάιτς) Επίσης μια ζωγραφιά πάνω από 2 μέτρα δηλαδή 2,50 X 2,50.

(Αλλαγή σλάιτς) Κάνανε και πορτραίτο του εαυτού τους. Στέκονταν μπροστά στο χαρτί, ένας ασθενής ζωγράφισε το περίγραμμα με κάρβουνο και μετά το ζωγράφισανε.

(Αλλαγή σλάιτς) Εδώ το μισό από ένα πίνακα και (αλλαγή σλάιτς) και εδώ το άλλο μισό του πίνακα. Ο πίνακας είχε όλο-όλο 10 μέτρα μάκρος.

(Αλλαγή σλάιτς) Ένας από τους ασθενείς ήτανε 50 χρονών και ήτανε 20 χρόνια σε αυτή την κλινική. Κατά τη διάρκεια των 20 αυτών χρόνων δεν είχε ασχοληθεί με τίποτα. Αυτός άρχισε στο εργαστήριό μας με μερικά μικρά γλυπτά και μετά από 14 μέρες είπε: "Α! τα πόδια μου καλυτερεύουνε." Αυτός δεν βγήκε καθόλου απο την κλινική αυτά τα 20 χρόνια, αλλά ένα ...

(αλλαγή κασσέτας 15)

...άμα δουλεύεις σε κλινική δεν μπορείτε να μιλάτε συνέχεια για την καλλιτεχνία, πρέπει να μιλάτε και για όλα τα άλλα προβλήματα. Αλλά, νομίζω έτσι είναι η καλλιτεχνία επίσης. Η καλλιτεχνία περιεχεται μέσα στην ανθρώπινη πραγματικότητα. Όποιος ασχολείται με την καλλιτεχνία δεν δουλεύει μόνο σε ένα πράγμα, δουλεύει και με τον εαυτό του.

Ευχαριστώ πολύ. (διάλογος - ανακοίνωση διαλείμματος - επανέρχεται)

Εδώ έχω ακόμη μερικές φωτογραφίες από την μεγάλη έκθεση. Όπως αυτά τα γλυπτά (σλάιτς) υπάρχουν και άλλα μεγαλύτερα από το άλλο ψυχιατρείο. Αυτά είναι έργα από την άλλη ψυχιατρική κλινική, όπως σας προείπα δούλευα σε δυό κλινικές συγχρόνως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Λοιπόν θα κάνουμε ένα διάλειμμα και θα τελειώνουμε για απόψε με τον φίλο μας από την Γερμανία.

(διάλειμμα)

Συνάδελφοι, δεν θα γίνει θα γίνει η ομιλία από την Γιουγκοσλαβία γιατί δεν υπάρχει μεταφραστής για τα Γιουγκοσλάβικα. Επομένως είστε ελεύθεροι. Αύριο το πρωί όμως παρακαλώ να είμαστε στην ώρα μας για να έχουμε πολύ χρόνο για συζήτηση. Καληνύχτα και καλή ξεκούραση.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22/4/83

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ ΑΣΚΤ/ΟΕ: Λοιπόν σχετικοί με τον προσδιορισμό των αποφοίτων της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών ...θα μπορούν να ασχοληθούν στον πολιτιστικό, εκπαιδευτικό ή ερευνητικό τομέα γενικά. Αυτή τη στιγμή μιλάμε γενικότερα για τους εκπαιδευτικούς. Θέλουμε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να διδάσκουν, οι εκπαιδευτικοί καλλιτέχνες. Να μπορούν να διδάσκουν τα ειδικά μαθήματα σε όλες τις ανώτερες σχολές, δηλαδή όταν λέμε Ιστορία της Τέχνης, να μπορούμε και εμείς να διδάσκουμε με τα ανάλογα προσόντα, μαθήματα τέχνης. Στο γυμνάσιο εντάξει, όλοι το ξέρουμε. Στο δημοτικό, ζητάνε να έχουνε συμβούλους σχολικούς, τουλάχιστον ...όπως είναι οι άλλοι οι σύμβουλοι οι ειδικοί έτσι ζητάμε τέτοιοι να είναι και καλλιτέχνες με τα μαθήματα που ενδιαφέρουν τον δικό μας τον κλάδο.

Επίσης το ίδιο στα νηπιαγωγεία, το ίδιο πράγμα, συμβούλους και γενικά μάλιστα να υπάρχουν σύμβουλοι σχολικοί σε όλες τις βαθμίδες που προβλέπονται.

Επίσης να διδάσκονται σε παιδαγωγικές ακαδημίες, νηπιαγωγεία, σχολές νηπιαγωγών, οικοκυρικών, ΚΑΤΕΕ, κλ.π.

Τώρα εδώ έχουμε μια ειδική σημείωση σχετική με τους απόφοιτους των ΚΑΤΕΕ. γιατί βέβαια εκεί όπως καταλαβαίνετε, μπλέκουν τα πράγματα αρκετά! Και αυτή τη στιγμή, θα πρέπει, για όσους δεν τον γνωρίζουν, δεν το έχουν σαν εικόνα, να σκεφθούν το εξής. Στην ΤΕΕ, στην Τεχνική, Επαγγελματική Εκπαίδευση όπου διδάσκουμε εμείς, δηλαδή οι απόφοιτοι της σχολής Καλών Τεχνών, μπορούν να διδάσκουν με μια επιμόρφωση μικρή και απόφοιτοι των ΚΑΤΕΕ. Και ξαφνικά δημιουργείται, όταν λέω επιμόρφωση εννοώ ενός εξαμήνου κάτι τέτοιο, και δημιουργείται αυτόματα μια ισοτιμία την οποία θα πρέπει να προσέξουμε.

Πέρα από αυτό, ξέρουμε ότι τα μαθήματα των ΚΑΤΕΕ, αυτά που γίνονται αυτή τη στιγμή, δεν έχουν σχέση πραγματική με όσα θα θέλαμε

εμείς να αναπτύσσει το μάθημά μας. Δηλαδή το μάθημά μας στα σχολεία, γιατί όταν μιλάμε για Λύκεια ΣΤΕ, εννοούμε αυτό. Δεν αναπτύσσουν, δεν μπορούν να αναπτύξουν ως ποίμε την δημιουργικότητα γιατί είναι εξειδικευμένα τα μαθήματα και δεν αφορούν στο πλαίσιο το γενικότερο.

Λοιπόν, πιστεύουμε όμως γιατί ξέρετε δημιουργείται ένα πρόβλημα και πρέπει να ...(κάποιος βήχει πάνω από το μικρόφωνο)...

Λένε ότι οι απόφοιτοι των ΚΑΤΕΕ, να μπορούν να εξομοιούνται οπωσδήποτε με τους απόφοιτους της ΑΣΚΤ εφόσον πάρουν ορισμένα μαθήματα που θα τους δώσουν δίπλωμα ανώτατης σχολής. Δηλαδή πιθανόν ένας χρόνος, δύο χρόνια, για μελέτη το βάζουμε, αλλά να μπορούν να περάσουν σε ανώτατη εκπαίδευση ....και τότε μπορούν ασφαλώς να θεωρούνται ισότιμοι με τους απόφοιτους της σχολής Καλών Τεχνών. Επίσης, επειδή υπάρχει κοινωνικό πρόβλημα, πως να το κάνουμε! Όταν διδάσκουν αυτοί οι άνθρωποι εδώ, διδάσκουν και δεν ξέρω πόσα χρόνια, 6, 7 κάτι τέτοιο, ...αποφοιτήσει από τότε, ναι μπαίνουν στην εκπαίδευση. Λοιπόν με κανένα τρόπο εμείς δεν θέλουμε σε κανένα τομέα να δημιουργούμε κοινωνικά προβλήματα. Από την ώρα που υπάρχουν, απλώς, ή με κάποια συν τω χρόνων πάλι μεγαλύτερη εξειδίκευση, πάλι θα μπορούν να φθάσουν σε κάποιο σημείο!

Αν όμως δεν γίνει αυτό, τότε βλέπουμε ότι μπορεί να εξελίσσονται χωρίς να φθάνουν στον βαθμό του διευθυντή και νομίζουμε και οι σχολικοί σύμβουλοι.

Οι υπόλοιποι που δεν είναι εκπαιδευτικοί, γιατί είπαμε από την αρχή ότι βλέπουμε να πηγαίνουν προς τον εκπαιδευτικό τομέα και προς άλλους τομείς, όσοι δεν είναι λοιπόν εκπαιδευτικοί, δεν καθορίζουν το χώρο με τον ίδιο τρόπο γιατί είναι ή ελεύθεροι επαγγελματίες, ή δουλεύουν σε διάφορους τομείς παραγωγής. Οπότε δεν έχουμε να προσθέσουμε κάτι ειδικά γι' αυτό.

(κάτι λέει σε κάποιον Μπάμπη να διευκρινίσει αυτό)

...μιλάμε επίσης για προσόντα καθηγητών της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών και μερικές γενικές έννοιες ...

(διάλογος)

Λοιπόν συνάδελφοι δυστυχώς δεν μπορώ να κάνω διαφορετικά, εγώ θα προχωρήσω χωρίς το πρότυπο που θέλουμε να δάσουμε και μετά όταν τελειώσει η συζήτηση τότε θα σας πούμε και το πρότυπο.

Σχετικά με τα προσόντα των καθηγητών της ΑΣΚΤ. Εμείς βλέπουμε ότι πρέπει να έχουνε Μάστερ! Δηλαδή πρέπει να έχουνε μεταπτυχιακά. Δεν συζητούμε για Ντοκτορά, αλλά για Μάστερ ναι! Φυσικά και αυτό πότε το βλέπουμε; Όταν λειτουργήσει στον τόπο μας μεταπτυχιακό τμήμα! Όχι αυτή τη στιγμή που ορισμένοι θα μπορούν να πάνε στο εξωτερικό και λοιπά! Δεν το βάζουμε σε αυτή τη βάση!

Επίσης ζητάμε Μάστερ, δικαίωμα για Μάστερ και για Ντοκτορά να έχουν όσοι αποφοίτησαν ποτέ από την ΑΣΚΤ ή ισότιμες σχολές. Όχι δηλαδή όσοι μόνο θα αποφοιτήσουν από δω και πέρα! Βέβαια, δεν συζητούμε και σε αυτή την περίπτωση ότι θα πρέπει να θιγεί έστω και ένας από τους συναδέλφους που διδάσκουν ...Εντάξει, δεν λέμε με ποιόν τρόπο, αλλά λέμε ότι οπωσδήποτε δεν μπαίνει απέναντι σε αυτό το θέμα, όχι. Από δω και μπρός.

Νομίζω ότι είναι καλύτερα τώρα να αναπτυχθεί το πρότυπο που έχουμε.

(Κάποιος άλλος εκπαιδευτικός αναπτύσσει το πρότυπο): Δηλαδή δεν πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο μοντέλο που έφτιαξε ...στην τελευταία του ...Είναι ένα μοντέλο που πήρα ανοιχτό και θα το καταλάβετε αν σας το αναλύσω. Τι εννοώ "ανοιχτό"; Εν πάσει περιπτώσει μπορούμε να πούμε τα εξής ...χαρακτηριστικά:

Πρώτα απ'όλα βλέπουμε ότι θα πρέπει να υπάρχει ένα επίπεδο σπουδής υποχρεωτικό για όλους τους σπουδαστές πέρα από οποιαδήποτε ειδικότητα θα ήθελαν να ακολουθήσουν.

Το δεύτερο θα πρέπει να ανακοινώνει την προσωπική έρευνα και εργασία των σπουδαστών μέσα εκεί, να κάνουν έργο δηλαδή με άλλα λόγια.

Το τρίτο, να έχουν την δυνατότητα κάποιας ειδικευμένης επιλογής

που θα τους συνδέει ίσως πιο άμεσα με τον χώρο έξω. τον επαγγελματικό.

Το τέταρτο είναι να έχουν την δυνατότητα αυτών των μεταπτυχιακών σπουδών που θα μπορούν να δουλέψουνε εκεί περισσότερο πάνω σε ένα αντικείμενο πιο εξειδικευμένο εφόσον το επιθυμούν. Και βέβαια το διδακτορικό που ...μην το δούμε σαν ένα τυπικό προσόν που κάποιος θα πάρει ένα χαρτί που θα λέει "Διδακτορικό"! Από τη στιγμή που υπάρχουν ας πούμε μεταπτυχιακά και διδακτορικά σημαίνει, ότι αρχίζει ας πούμε και αναπτύσσεται ο τομέας της έρευνας πάνω στα δικά μας αντικείμενα, με αυτή τη διάσταση να το δούμε, όχι σαν ένα χαρτί παραπάνω!

(Επίδειξη σλάιτς) Λοιπόν. Βλέπουμε κατ'αρχήν εδώ στην βάση, όλες αυτές οι παράλληλες, εκτός από το τελευταίο, δεν είναι ας πούμε, ξεκινάμε από δω, πάμε εκεί, ή πάμε εκεί! Χρονικά λειτουργούν όλα παράλληλα μέσα στη σχολή όλα αυτά τα μαθήματα, έτσι; Η ποσότητα μόνο αλλάζει. Δηλαδή ένα μάθημα που το θεωρούμε από τα βασικά υποχρεωτικά, μπορεί στα δυο πρώτα χρόνια να γίνει σε περισσότερες ώρες και κάπου ας πούμε να σταματάει στο τρίτο έτος και κάποιο άλλο που έχει ξεκινήσει από εδώ κι από δω, να αναπτύσσεται και να κορυφώνεται προς τα πάνω αλλά παράλληλα! Όχι, το ένα είναι προϋπόθεση του άλλου ας πούμε.

Λοιπόν εδώ, βλέπουμε έναν χώρο δικό μας ...εργαστηριακών και θεωρητικών χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αυτά που λέγονται θεωρητικά δεν μπορούν να γίνονται και με εργαστηριακή μορφή! Παραδείγματος χάριν η ιστορία της τέχνης ας πούμε. Αλλά εν πάσει περιπτώσει όπως έχουμε συνηθίσει να τα λέμε, ή η παιδαγωγική ας πούμε, θα μπορούσε να γίνει με πρακτική εξάσκηση και λοιπά.

Λοιπόν, βλέπουμε το σχέδιο, το βασικό σχέδιο, χρώμα, σύνθεση, πλαστική, κατασκευές σαν υποχρεωτικά μαθήματα για όλους τους σπουδαστές. Παράλληλα, ιστορία της τέχνης, παιδαγωγική, ψυχολογία, ρυθμολογία αρχιτεκτονικής, παραστατικού και προοπτική γεωμετρία, τεχνολογία υλικών και τεχνικές και αισθητική εδώ, στα θεωρητικά

μαθήματα, υποχρεωτικά για όλους.

Επίσης, βλέπουμε τώρα παράλληλα την δημιουργία όχι ακριβώς εργαστηρίων με την έννοια που την ξέρουμε τώρα στην Σχολή Καλών Τεχνών! Δηλαδή ένα τυπικό εργαστήριο ζωγραφικής που ζωγραφίζουν τα παιδιά σε ένα καβαλέττο ή τελάρο! Ή ένα εργαστήριο γλυπτικής που φτιάχνουν από το μοντέλλο ένα έργο! Ή ένα εργαστήριο κατασκευών που δεν υπάρχει στην σχολή ακόμα! Αλλά είναι, θα έλεγα, τρεις χώροι δουλειάς που με κάθε εξειδίκευση, που σημαίνει ας πούμε ένας τομέας δουλειάς πάνω στις 2 διαστάσεις, στην επιφάνεια και εκεί θα μπορούσε να χωρέσει ας πούμε οποιαδήποτε δουλειά πάνω σε αυτό το χώρο, από την τυπική ζωγραφική - σε εισαγωγικά- του τελάρου, μέχρι και το ψηφιδωτό και την χαρακτηριστική και λοιπά. Ένας χώρος πλαστικής που κύρια θα πηγαίνει γύρω από τον όγκο και ένας χώρος κατασκευών που προωθεί από την αρχή την κατασκευαστική αντίληψη. Αυτά εδώ τα τρία που έχουν ας πούμε τον χαρακτήρα κάποιου χώρου με εξοπλισμούς που τα παιδιά πηγαίνουν και δουλεύουν σε δική τους δουλειά εκεί, δεν έχουν δηλαδή ένα αναλυτικό πρόγραμμα δεσμευτικό, συγκεκριμένο, απλώς η συσσώρευση της πείρας από τριγύρω και από την ζωή την ίδια, διοχετεύεται εκεί με έναν τρόπο ερευνητικό, δημιουργικό. Έχει τις αντανάκασεις του αυτό το πράγμα σε όλες του τις σειρές.

Τώρα, εδώ πέρα, υπάρχουν μια σειρά μαθήματα θεωρητικά που δεν σταματούνε εδώ, μπορεί να είναι και άλλα ακόμα, από τα οποία οι σπουδαστές θα επιλέγουν υποχρεωτικά ένα ορισμένο αριθμό. Δεν έχουμε να προτείνουμε ακριβώς τον αριθμό αυτή τη στιγμή, μπορεί να είναι 2, μπορεί να είναι 3, μπορεί να είναι 4, τέτοια μαθήματα που βλέπουμε εδώ, υποχρεωτικής επιλογής, θα έλεγα ας πούμε είναι, η ιστορία τεχντροπίας, η ιστορία αστικών θεωριών, σημειωλογία, κυβερνητική, μαθηματικά, αρχές που διέπουν όλες τις καλές τέχνες, επιστήμη της τέχνης, κοινωνιολογία της τέχνης, ψυχολογία και τέχνη, παιδικό σχέδιο και μια σειρά άλλα μαθήματα που είναι ανοικτό εδώ να προσθέσουμε ανάλογα με τις ανάγκες! Το θέμα είναι ότι εδώ αποκτά, ο σπουδαστής

θα επιλέξει ορισμένο αριθμό.

Και στην επάνω ας πούμε παράλληλο, υπάρχουνε τα τμήματα όχι με την ορολογία που υπάρχει στον νόμο/πλαίσιο η λέξη "τμήματα", σαν κλάδος, σαν τομέας δηλαδή: κεραμική, διακοσμητική, μορφωλογία για τις βιομηχανίες, σκηνογραφία, αρχιτεκτονική, δηλαδή όχι εσωτερικών χώρων, είναι αρκετό και την βλέπουμε εδώ πέρα ενταγμένη, κινούμενο σχέδιο, πολύτεχνα έργα και μια σειρά άλλα που θα μπορούσαμε να προσθέσουμε.

Ο σπουδαστής είναι υποχρεωμένος να επιλέξει ένα από αυτά. Οποιο θέλει. Που σημαίνει ότι ένας σπουδαστής μπαίνοντας στην σχολή, συναντάει με το περιεχόμενο των σπουδών του εδώ κάτω, με τη δραστηριότητα σε αυτά τα εργαστήρια, συναντάει αυτά εδώ κάπου μέσα στο περιεχόμενο αυτών των μαθημάτων. Παραδείγματος χάριν:

Όταν βάζουμε εδώ τεχνολογία υλικών και τεχνικές, θα έχει δυο σπουδαστές, θα έχει έλθει σε επαφή ο σπουδαστής με μια σειρά πράγματα από την κεραμική, ξέρω εγώ, από την αρχιτεκτονική, το κινούμενο σχέδιο, είναι υλικά για δουλειά όλα αυτά τα πράγματα.

Παράλληλα, αυτός που θα πάει για αρχιτεκτονική, θέλει από δω, από την αρχή μια ιδέα γύρω από την κατασκευαστική αντίληψη, ας πούμε. Δεν πηγαίνει φυτευτά ξαφνικά να ανακαλύψει τον χώρο τον κατασκευαστικό της αρχιτεκτονικής! Κάπου δηλαδή τα πράγματα, υπάρχει ...τα χαμηλά εδώ, τα υποχρεωτικά όχι τα χαμηλά, και αργότερα αναπτύσσεται με κάποια εξειδίκευση. Δεν δέχονται ας πούμε ξαφνικά ένα μάθημα που για πρώτη φορά θα το συναντήσει ο σπουδαστής. Υπάρχει δηλαδή μια γενική μόρφωση που όσο πάει εξειδικεύεται.

Τώρα, από πάνω στα μεταπτυχιακά, από το λεγόμενο Μάστερ, ας το αφήσουμε μεταπτυχιακά, καλή είναι η λέξη η ελληνική, βλέπουμε οτι στα 2 χρόνια μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε αντικείμενο που διδάσκεται μέσα στην σχολή. Δηλαδή μπορεί κάποιος να κάνει μεταπτυχιακά πάνω στο βασικό σχέδιο, ή μεταπτυχιακά πάνω στην ιστορία της τέχνης ή πάνω στο χρώμα και λοιπά, πάνω σε οτιδήποτε διδάσκεται σαν μάθημα, σαν

δραστηριότητα. Οτιδήποτε υπάρχει μέσα στην Σχολή Καλών Τεχνών, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μεταπτυχιακών σπουδών, όμως για να κατοχυρωθεί σαν τέτοιο, δεν θα είναι μονοδιάστατο αυτό. Θα υπάρχει ένα πλαίσιο μαθημάτων, δραστηριοτήτων γύρω από αυτή τη βασική επιλογή που θα έχει ο σπουδαστής για να κάνει αυτό το Μάστερ. Παραδείγματος χάριν:

Εάν κάποιος διαλέξει την σημειολογία ας πούμε, θα μπορούσε να υπάρχει ένα μάθημα, σαν παράδειγμα το λέω, γύρω από την εξέλιξη της γραφής! Σαν υποχρεωτικό, μαζί με την σημειολογία να πάρει και αυτό. Η να πάρει κι άλλα δυο μαθήματα, για να κάνει Μάστερ ας πούμε. Μαθήματα που μπορεί να υπάρχουνε μέσα στον κυκλο των σπουδών, μπορεί όμως να είναι και καινούργια, αποκλειστικά στον τομέα των Μάστερ, καινούργια, έτσι ώστε κατοχυρώνεται και αυτό που η αιτία δηλαδή αν θέλετε, η αναγκαιότητα αυτού του Μάστερ.

Και επίσης το διδακτορικό, το οποίο μπορεί να γίνει πάλι σε οποιοδήποτε αντικείμενο ας πούμε υπάρχει και βέβαια σε σχέση πια το διδακτορικό με το Μάστερ που έχει κάνει ο σπουδαστής.

Μέσα γενικά στην ανώτατη εκπαίδευση, σας είπε και η Μαίρη πριν, ότι βλέπουμε τον τομέα της έρευνας.

(Παρεμβαίνει η Μαίρη και λέει ότι δεν το έχει πει ακόμη)

Λοιπόν, βλέπουμε ότι υπάρχει σε σχέση - το λέω τώρα γιατί είναι κοντά στο μοντέλο σε σχέση με το διδακτορικό - βλέπουμε είτε στα πλαίσια της σχολής Καλών Τεχνών, είτε ανεξάρτητα, να υπάρχουνε Κέντρα Έρευνας, που θα μπορούν να απασχολούνται με οποιοδήποτε αντικείμενο, από το περιεχόμενο των σπουδών της σχολής, ή σε σχέση με άλλες επιστήμες. Δηλαδή μπορεί να υπάρχει μια ομάδα, ένας κοινωνιολόγος, ένας ψυχολόγος, ένας καλλιτέχνης ξέρω κι εγώ, ένας μαθηματικός για στατιστικές και λοιπά και να αναλάβουνε ένα θέμα, ένα ζήτημα συγκεκριμένο. Ή να υπάρχουνε ένας πολεοδόμος, ένας αρχιτέκτονας, ένας, ένας, ένας και να, σε αυτό το Κέντρο Ερευνών δηλαδή το πολυκλαδικό ας πούμε, θα μπορούνε να γίνονται διάφορες έρευνες και ο

συνάδελφος πια ο απόφοιτος, ο οποίος θα δουλέψει σε ένα τέτοιο ερευνητικό κέντρο, θα μπορεί να αξιοποιήσει αυτή τη δουλειά σαν διδακτορική διατριβή. Βέβαια υποχρεωτικά το διδακτορικό θα βγαίνει μέσα από αυτά τα κέντρα έρευνας, αλλά, όποιος απασχολείται εκεί, όποιος θέλει να δουλέψει εκεί θα μπορεί να αξιοποιήσει αυτή την απασχόλησή του, την δουλειά του για διδακτορικό.

Αυτά είχα να πώ έτσι σε γενικές γραμμές και με μία παρατήρηση, ότι έγινε προσπάθεια εδώ, έγινε προσπάθεια να συγκεραστούν κάποιες αποψεις που είχανε διατυπωθεί και παλιότερα και στην ομάδα επεξεργασίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι μπαίνει σαν μια αντιπρόταση! Μπαίνει σαν μια βάση για συζήτηση τώρα και από τους εισηγητές, από την ομάδα δουλειάς για την ανώτατη και από τους άλλους! Απλώς προσπαθήσαμε με κάποιο τρόπο να καλύψουμε βασικές ανάγκες, όπως δημιουργικής έκφρασης με κάποιο τρόπο ή τη βασική σπουδή για όλους ας πούμε ή τη εξέλιξη την μεταπτυχιακή.

Τώρα, οι τίτλοι των σπουδών, που σημαίνει αυτό ότι πάρα πολλά στοιχεία είναι μέσα στην εισήγηση που είχε γίνει από την ομάδα εργασίας. Τώρα οι τίτλοι σπουδών να μην είναι ετήσιοι, να είναι εξαμηνιοι. Αυτό σχετίζεται και με τον νόμο πλαίσιο.

Το πτυχίο της ΑΣΚΤ να είναι εννιαίο, τα λέμε κωδικοποιημένα αλλά υπάρχουν και στην κεντρική εισήγηση αυτά, να υπάρχουν αναλυτικά προγράμματα για όλα τα αντικείμενα σπουδών και ανάλογα με το αντικείμενο να υπάρχει είτε σε λεπτομέρειες αναλυτικό πρόγραμμα, παραδείγματος χάριν στην ιστορία της τέχνης να υπάρχει αναλυτικό πρόγραμμα στις λεπτομέρειες, αν όμως είναι, γι'αυτή τη δραστηριότητα μέσα σε αυτά τα εργαστήρια εδώ, να υπάρχει ένα αναλυτικό πρόγραμμα πλαίσιο, γενικό και όχι ας πούμε σήμερα πηγαίνω μέσα και κάνω τρεις πινελιές και αύριο πέντε, ας πούμε! Ή ότι πρέπει να κάνω πινελιά οπωσδήποτε και όχι να κολλήσω ψηφίδα! Όχι τέτοιο αναλυτικό πρόγραμμα, στον χώρο των εργαστηρίων αυτών.

Επίσης, βλέπουμε την κατάλληλη εικοτεχνική υποδομή ας πούμε για

να μπορούμε να συζητάμε σοβαρά για κάποιο μοντέλλο, και επίσης δημοκρατικές διαδικασίες στην λήψη των αποφάσεων μέσα στη σχολή.

Στο πτυχίο παρέλειψα να σας πω ότι θα αναγράφονται τα μαθήματα που παρακολούθησε ο σπουδαστής.

ΜΑΙΡΗ .....: Από όσες γραπτές παρεμβάσεις έχουμε, απ'όσους δηλαδή συναδέλφους ή φορείς μας έδωσαν κάποια χαρτιά που σχετίζονται με το θέμα:

- Το ένα είναι από την Εταιρεία Ελλήνων Τεχνοκριτών και αφορά σε ορισμένα σημεία, να σας το διαβάσω:

" Γνωρίζουμε βέβαια ότι οι σπουδές που γίνονται στην ΑΣΚΤ, δεν εξασφαλίζουν τις προϋποθέσεις για την δημιουργία εκπαιδευτικών ειδικευμένων στις εικαστικές τέχνες. Άλλο καλλιτέχνες και άλλο εκπαιδευτικοί. Είναι λοιπόν απαραίτητη η ενίσχυση του προγράμματος της ΑΣΚΤ με ειδικά μαθήματα, κυρίως παιδαγωγικά, τα οποία δεν χρειάζεται να τα παρακολουθούν όλοι οι σπουδαστές. Ένα ειδικό διδασκαλίο που θα λειτουργεί παράλληλα με την σχολή, ή θα αποτελεί τμήμα της, θα δίνει την ευκαιρία σε όσους σπουδαστές θέλουν να ακολουθήσουν τον διδασκαλικό κλάδο. Τα στελέχη που θα χρησιμοποιηθούν στα Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, μπορεί στην αρχή να μετεκπαιδεύονται στο εξωτερικό, σε χώρες όπου έχουν δοκιμαστεί οι προϋποθέσεις αυτές με μακρόχρονη πρακτική. Σαν διδακτικό προσωπικό, στον ειδικό αυτόν κλάδο σπουδών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ειδικοί επιστήμονες, ιστορικοί και ...της τέχνης που αρχισαν να δημιουργούνται και στην χώρα μας.

Αυτό είναι η παρέμβαση που αφορά την ΑΣΚΤ.

Πριν να περάσουμε σε οτιδήποτε άλλο, υπάρχουν και τα εξής, αυτά δεν ξέρω να τα... Υπάρχουν κατατεθειμένα, μπορείτε και στο διάλειμμα να τα δείτε γιατί είναι πολύ μακριές αυτές οι παρεμβάσεις, πάλι από την Εταιρεία, έχει κατατεθεί κάποιο πρότυπο καλλιτεχνικής παιδείας στην Πολωνία, και η Ανώτατη Καλλιτεχνική Παιδεία Ακαδημίας Καλών Τεχνών. Μάλλον όχι, ένα είναι, το άλλο είναι για το πλαίσιο, δηλαδή είναι μόνο

της Ανώτατης Ακαδημίας της Πολωνίας.

Τώρα, υπάρχει ακόμα μια γραπτή έτσι προτασούλα, από την συναδέλφισσα Σίνα. Αν είναι εδώ να έρθει να την πει μόνη της. Γιατί πριν το είπαμε εμείς γιατί δεν είναι εδώ ο ...Ελάτε συναδέλφισσα. Και να γραφτούν όσοι θέλουν για ομιλητές. Να ανοίξουμε κατάλογο για ομιλητές, όσοι θέλουν σηκώνουν χέρι και θα τους γράψουμε.

Εσύ είσαι εισηγητής, έχεις τον λόγο ιδιαίτερα. Σαρακατσάνος, Σκούρτης, Αντωνακάτου και όποιοι άλλοι στο μέλλον.

(διάλογος-με την Σίνα)

Επομένως, ο συνάδελφος Σαρακατσάνος, όταν με ακούσει ο συνάδελφος Σαρακατσάνος μπορεί να ρθει στο βήμα.

(διάλογος)

ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΣ: Για πέστε μου μπορώ να μιλήσω γενικά ή μόνο για την Ανώτατη Παιδεία;

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Για την Ανώτατη μόνο. Μετά γενικά.

ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΣ: Έχω τετράδια ακόμη σαν τους μαθητές. Εγώ ... (μπεδρεύεται στο μικρόφωνο και στην αρχή δεν ακούγεται τι λέει)... με κάποια σημεία υποδομής, έχασα την ομιλία μου και υποχρεώθηκα να γράψω ότι θυμόμουνα για να πω μερικά πράγματα. Πιστεύω ότι δεν είναι σωστά και δεν είναι γραμμένα όπως τα είχα την πρώτη φορά αλλά ότι θυμόμουνα έγραφα γιατί ήθελα να πω ορισμένα πράγματα.

Πιστεύω ότι το πρόβλημα των Ανωτάτων Σχολών Καλών Τεχνών στην Ελλάδα, δεν ...

(διάλογος - όσον αφορά το αν θα κρατιούνται σημειώσεις)

...θα πρέπει να αναθεωρηθεί και μιλάω για σχολές βέβαια γιατί αυτό είναι πάγιο πιστεύω μου να είναι τόσες που να καλύπτουν όλους όσους θέλουν και έχουν την ικανότητα να ασχοληθούν με την τέχνη. Και να τεθεί σε νέες βάσεις, σύγχρονες και λειτουργικές.

(διαμαρτυρίες ότι δεν ακούγεται)

Πιστεύω είπα, μίλησα στην αρχή για σχολές και πιστεύω ότι θα πρέπει να γίνουν πολλές σχολές, τόσες όσες να καλύπτουν όσους θέλουν να

ασχοληθούν με την τέχνη. Θα πρέπει να γίνουν σχολές στην περιφέρεια και προπαντός εκεί όπου υπάρχουν Πανεπιστήμια. Αυτό διευκολύνει το κόστος σε διδακτικό προσωπικό και σε υλικοτεχνική δομή. Θα τολμούσα να προτείνω όχι άλλη σχολή στην Θεσσαλονίκη, όχι δεύτερη Αθήνα ή Θεσσαλονίκη. Κρήτη, Γιάννενα, Λάρισα, Θράκη, Ιόνιο, και όπου υπάρχουν πανεπιστήμια. Έτσι σε αυτούς τους χώρους και με τη βάση του σχεδιασμού περί αποκέντρωσης, και από τη διοίκηση, θα δημιουργηθούν οι πυρήνες για μια πολιτιστική αναζωογόνηση της επαρχίας. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει σε όλα τα πανεπιστήμια να υπάρχουν έδρες Καλών Τεχνών και Ιστορίας της Τέχνης του πολιτισμού, αισθητικής, καθώς και των άλλων τεχνών. Διότι μιλάμε για καλλιτεχνική παιδεία και εγώ δεν ξεχωρίζω την καλλιτεχνική παιδεία από το εικαστικό έργο, παρά μόνο σε όλο το φάσμα του.

Έτσι λοιπόν, μέσα στην Πανεπιστημιακή κοινότητα, θα ζυμώνονται οι σπουδαστές και οι ...με τις τέχνες και θα αποχτούν εκείνα τα εφόδια τα πολιτιστικά που είναι στοιχειώδη και απαραίτητα για την πολιτιστική αναζωογόνηση του έθνους και την αποφυγή της αλλοτρίωσης και του μιμιτισμού.

Σπουδαίο ρόλο εδώ θα παίξει η έκδοση από την πανεπιστημιακή κοινότητα ειδικών περιοδικών τέχνης και πολιτισμού, όπου θα εκτίθενται οι δραστηριότητες κατά περιφέρεια των πολιτιστικών εκδηλώσεων. Έτσι, μέσα σε αυτά τα περιοδικά θα γίνει η διακίνηση των ιδεών. Σε πάρα πολλά Ευρωπαϊκά κράτη αυτό είναι ήδη εφαρμοσμένο και αποδίδει πάρα πολλούς καρπούς.

Το ΥΠΕ θα μπορούσε επίσης και εκείνο να εκδίδει περιοδικό μηνιαίο πάνω στην κουλτούρα σε πανελλαδικό επίπεδο και το οποίο θα πρέπει να μοιράζεται στην διεθνή διακίνηση τέτοιων εντύπων για την προβολή της ελληνικής τέχνης στο εξωτερικό.

Πέρα από την έκδοση του περιοδικού, το ΥΠΕ θα πρέπει να εκδόσει βιβλία, διγλωσσα ή τριγλωσσα με Έλληνες καλλιτέχνες και να διανέμονται στην διεθνή διακίνηση των βιβλίων. Είναι τραγικό να παίρνει

πολυσέλιδους καταλόγους διεθνείς όπου βρίσκει δυο έως τρεις καλλιτέχνες και καλλιτεχνικά βιβλία σε εκδόσεις και να μην υπάρχει ούτε ένα Ελληνικό! Είναι πράγματι τραγικό. Διαφημίζουμε το "τσολιαδάκι" το κακής ποιότητας λαϊκό αντικείμενο και ξεχνάμε την πραγματική μας δημιουργία. Με την σταδιακή υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων καλλιτεχνικής παιδείας, μπορεί να συντελεστεί καλλιτεχνική αποκέντρωση.

Ως προς τον κύκλο των μαθημάτων και εργαστηρίων της ΑΣΚΤ. Θα έλεγα ότι πέρα από την δημιουργία και άλλων σχολών, να δημιουργηθεί και Ανώτατη Σχολή Διακοσμητικών Τεχνών. Θα πρότεινα να περιοριστεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις και σπάνιες η είσοδος στη σχολή σπουδαστών χωρίς το απολυτήριο του Λυκείου, για την είσοδο των σπουδαστών στις Ανώτατες Σχολές και της διακοσμητικής και των καλών τεχνών, το απολυτήριο του Λυκείου και μάλιστα με έναν υψηλό βαθμό. Να διατηρηθούν οι εξετάσεις σε συνδιασμό με εξωτερική εργασία. Δεν πιστεύω ότι μπορεί να χαραχθεί ένα σχεδιάγραμμα κανόνα κλήσης στην τέχνη! Αυτό μένει στην κρίση και ευαισθησία του κριτή.

(αλλαγή πλευράς 16)

...τους καλλιτέχνες που θα τους θεωρούν κατάλληλους για τρίμηνα ή εξάμηνα χρονικά διαστήματα ή και περισσότερα, για να τους διδάσκουν. Αυτό είναι κάτι που εφαρμόζεται σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό θα βοηθήσει πάρα πολύ στην προσπάθεια των σπουδαστών, του σπουδαστή να βρει τον δρόμο της έκφρασής του.

Οι μόνιμοι καθηγητές, θα πρέπει να επιμένουν στα πρώτα χρόνια των σπουδών στη γλώσσα της ζωγραφικής, το σχέδιο, το χρώμα και λοιπά. Η θεωρητική κατάρτιση που δίδεται δεν είναι αρκετή, γι'αυτό και οι πίο πολλοί μας θεωρούν αγράμματους. Το λύκειο είναι αμφισβητούμενο στον βαθμο της υπευθυνότητας του καθενός. Πρέπει να προστεθούν και νέα θεωρητικά μαθήματα όπως: κοινωνιολογία, ιστορία του πολιτισμού, φιλοσοφία, στοιχεία κυβερνητικής, μαθηματικά, γεωμετρία, φυσική. Είναι απαραίτητα για τις γνώσεις ενός ανθρώπου που θέλει να έχει

ολοκληρωμένες επιδόσεις.

Τα ίδια τα διδασκόμενα μαθήματα θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν:

- Το μάθημα της αρχιτεκτονικής ρυθμολογίας θα πρέπει να είναι ουσιαστικό και όχι απλώς καταπιεστικό γνωσιολογικό.

- Το μάθημα της ιστορίας της τέχνης να γίνεται πολύπλευρα σε αναλυτές και μελετητές της ιστορίας της τέχνης και όχι απλώς ιστορική αναδρομή.

- Το μάθημα της ανατομίας. Αυτό θα πρέπει να διδάσκεται από καλλιτέχνη που θα έχει σπουδάσει καλλιτεχνική ανατομική και όχι από γιατρούς που φορτώνουν τα παιδιά με γνώσεις βιβλιοθήκης.

- Τα παιδαγωγικά θα πρέπει να είναι ουσίας και όχι απλώς σπατάλη χρόνου.

- Επίσης, κάτι που λείπει παντελώς από την σχολή μας είναι η έδρα των υλικών. Είναι πιστεύω βασική ανάγκη να υπάρξει έδρα υλικών και οργάνων διότι οι σπουδαστές τελειώνοντας ψάχνουν στα θολά νερά για να βρουν τις λύσεις.

Αυτά ήταν ως προς το θέμα της γραπτής μου ομιλίας. Βέβαια υπάρχουν και άλλα πολλά θέματα που πιστεύω, αν μπορέσω να βρώ την ομιλία να τα καταθέσω στο προεδρείο. Δεν τελειώνω εδώ γιατί έχω συνέχεια στην επόμενη σειρά, για τα θέματα τα γενικότερα της παιδείας, εκείνο που ήθελα θα πω από αυτό το βήμα είναι να ευχαριστήσω τους ανθρώπους αυτούς που δούλεψαν, την οργανωτική επιτροπή, και τα παιδιά που κάναν τις εισηγήσεις! Πράγματι με εξέπληξε η θεωρητική κατάρτιση και σε πάρα πολλά σημεία τόσο σωστά εμπειριστατωμένες μελέτες. Έχω διαβάσει πάρα πολλά ξένα βιβλία πάνω σε αυτά τα θέματα. Τολμώ να πω ότι είναι πάρα πολύ σπουδαίο και πιστεύω ότι θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στο μέλλον αυτού του τόπου αυτά τα πορίσματα. Παρόλο που το συνέδριο δεν έχει αυτή την έκταση και στον τύπο και στην τηλεόραση, που θα έπρεπε να έχει ένα τέτοιο συνέδριο, εγώ πιστεύω ότι στο μέλλον η σιωπή αυτή θα γίνει "τρανή φωνή" και ελπίζω και εύχομαι η καλλιτεχνική παιδεία να γίνει στον τόπο μας πραγματικότητα.

Επίσης προτείνω, ένα άλλο συνέδριο πολιτιστικό όλων των φορέων, της μουσικής, του θεάτρου, του χορού, του κινηματογράφου, έτσι που να γίνει ολοκληρωμένη η καλλιτεχνική παιδεία. Ας ελπίσουμε ότι κι αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί στο μέλλον και τα πορίσματα εκείνα να δώσουνε περισσότερη τροφή τουλάχιστον στην βάση της καλλιτεχνικής παιδείας. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Σκούρτης.

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Τα είχα γράψει όλα μαζί, λίγα πράγματα θα πω για το θέμα της Ανώτατης Παιδείας. Εκείνο που θέλω να πω είναι ότι με βρίσκει σύμφωνο να δημιουργηθούν σε κάθε γωνιά της Ελλάδας Σχολές Καλών Τεχνών. Αυτό το "γκαίτο" των τριών, τεσσάρων καθηγητών σε μια σχολή, σε ένα συμπόσιο που έγινε εδώ - θα θυμάστε όσοι το παρακολουθήσατε περίου - στην Πάντειο, από καθηγήτης της Σχολής, ότι η Ελλάδα δεν έχει ανάγκη από άλλους ζωγράφους καλλιτέχνες, αυτοί που είναι φτάνουν. Εμένα με βρίσκει σύμφωνο και νομίζω ότι σας βρίσκει σύμφωνο και εσάς. Το θυμάστε κύριε Χατζηνικολή! Φθάνουν, είπε ο καθηγητής, φθάνουν δεν χρειαζόμαστε άλλους ζωγράφους και την πρόταση που είχε κάνει, στα γυμνάσια και γενικά στην εκπαίδευση να μην διδάσκουν το μάθημα καλλιτέχνες, αλλά παιδαγωγοί, άνθρωποι που θέλαν να δημιουργηθεί μια σχολή παιδαγωγών, μας είχαν στείλει και έναν Εγγλέζο πάνω σε αυτό, ο οποίος μάθαινε λέει τα παιδιά, πως να μην κατασπαταλάνε τα υλικά τους, για να μάθουν λέει στην οικονομία! Για όνομα του Θεού! Αυτό το αναφέρω γιατί δεν με βρίσκει σύμφωνο και η γνώμη αυτή των κριτικών. Το μάθημα της παιδαγωγικής υποχρεωτικό για όλους τους σπουδαστές της Σχολής Καλών Τεχνών. Το να, κάθε 50 χρόνια, να γιορτάζουμε, ταρατατζούμ, ταρατατζούμ, το έτος του παιδιού, όχι!

Μια συνάδελφος που βρίσκεται τώρα αυτή τη στιγμή στο Προεδρείο, λυπάμαι που θα την αναφέρω, δεν ξέρω κι αν το θέλει και η ίδια, την κυρία Κάνιστρα, μου είπε ότι όταν ήταν στην Σχολή, οι άλλοι της συμφοιτητές, κάνανε σε όλα τα παιδιά που παρακολουθούσαν τα μαθήματα τα φοιτητικά, όλα τα θεωρητικά μαθήματα, τους σνομπάρανε!

Ακούστηκε νομίζω και προχθές εδώ πέρα, κάπως η υπεράσπιση να έρθει και σε μας, ότι είμαστε λέει οι άνθρωποι του εργαστηρίου! Είμαστε, μην ξεχνάμε ότι ο καλλιτέχνης είναι εργαστήριο! Δεν είναι εργαστήριο. Αν δεν έχεις αυτό το διαολάκι μέσα σου να βγάλεις πράγμα, τι θα βγάλεις; Κάπου ο Καβάφης λέει: "Με τέτοια θεωρεία που έχω μέσα μου, δεν φοβάμαι τίποτε!" Αν δεν έχεις θεωρεία μέσα σου, παραπαίεις από δω και από κει! Και μεγάλη θεωρεία χρειαζόμαστε! Χρειαζόμαστε μεγάλη θεωρεία. Γι'αυτό, στην ιστορία της τέχνης, όχι όπως γίνεται τώρα, γι'αυτό στην αρχιτεκτονική, όχι πόσες κολώνες, που η συναδέλφισσά μου κόπηκε από τον καθηγητή για το πόσες κολώνες έχει το Καρνάκ; "Δεσποινίς, τρεις φορές κοπήκατε; Θα κοπήτε και τέταρτη!" Όχι έτσι. Συγκριτική Ιστορία της Τέχνης, δημιουργούμε σοβινιστές! Και τουλάχιστον, από αυτές τις Ιστορίες της Τέχνης που κυκλοφορούνε στην πιάτσα, αυτό το πράγμα κάνουνε. Αναφέρω πάλι τον Θεόφιλο, τον ανακαλύψανε ένα πρωί τον Θεόφιλο! Για τι πράγμα; Γιατί είναι Έλληνας! Και έτσι αντιμετωπίζεται ο Θεόφιλος, βρήκανε ότι έχει σχέση με ένα Βούλγαρο λαϊκό καλλιτέχνη ή με ένα Τούρκο λαϊκό καλλιτέχνη, μπορεί να σε πνίξει!

Έδρα σύγχρονων υλικών και μορφών της τέχνης. Πότε θα μπει στην Σχολή Καλών Τεχνών την δικιά μας, το video; Η τηλεόραση; Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και σαν ψυχολογία;

Τώρα κάτι άλλο που εμείς οι εικαστικοί το έχουμε σαν πρόβλημα. Τις διακοσμητικές τέχνες. Στην Ιταλία απ'ότι ξέρω πάρα πολύ καλά η διακοσμητική διδάσκεται ισότιμα με τα άλλα εργαστήρια. Σαν μεγάλη τέχνη! Εμείς, όταν λέμε διακοσμητική, έχουμε μείνει στο αμπαλάζ, ενώ δεν είναι αυτό το πράγμα! Συνάδελφοι από ξένες χώρες που είναι εδώ θα μας πούνε ότι είναι ένα φοβερό εργαστήριο και πάρα πολλοί ας πούμε στην Ιταλία, που κάνουνε χάπενινγκ, που κάνουνε περιβάλλον και δεν ξέρω κι εγώ τι άλλο, έχουνε τελειώσει το τμήμα της ντεκορατσιόνε, είναι ισότιμο. Ζητώ λοιπόν σε κάθε Σχολή Καλών Τεχνών που πρέπει να δημιουργηθεί να υπάρχει και ένα ισότιμο τμήμα διακοσμητικών καλών

τεχνών ή εφαρμοσμένων, δεν ξέρω πως μπορούμε να το πούμε.

Εδώ και λίγο καιρό βρισκόμουν στο Άγιο Όρος. Εκεί είδα καταπληκτικούς θησαυρούς να σαπίζουνε. Οι καλόγεροι μου είπαν ότι παρά τις απανειλημένες ενέργειες που έχουνε κάνει προς το Υπουργείο Πολιτισμού, δεν έχουμε λέει άτομα! Γι'αυτό προτείνω μια Ανώτατη Σχολή συντήρησης η οποία μπορεί να ενταχθεί στην Σχολή Καλών Τεχνών ή δεν ξέρω που αλλού! Καθώς και στην αρχιτεκτονική ένα καλό τμήμα στην συντήρηση.

Εδώ βρίσκω, μια και μιλάμε για "παιδεία" τι παράγει βρε παιδί μου αυτό το πράγμα! Παραγωγικές δυνάμεις και παραγικές δυνάμεις μιλάμε πάντοτε, έτσι; Στη Σχολή Καλών Τεχνών ένα ισότιμο τμήμα βιομηχανικού σχεδίου. Ίσως θα σας τρομάζει ο όρος "βιομηχανικού σχεδίου" αλλά είναι αυτό που λέμε "design". Θα ξανακάνω πάλι αναφορές στην Ιταλία αυτή τη στιγμή:

Η Ιταλία κατόρθωσε αυτή τη στιγμή να κερδίσει την παγκόσμιο αγορά επάνω στο καταπληκτικό αντικείμενο, είτε έπιπλο είναι αυτό, είτε παπούτσι, είτε ύφασμα, είτε μηχανήμα, τα πάντα. Το βλέπω ενταγμένο μέσα στην Σχολή Καλών Τεχνών. Ίσως θα μας τρομάζουνε συνάδελφοι αυτά τα πράγματα, διότι μας μάθανε, δυστυχώς μας μάθανε ότι καλλιτέχνης είναι ο άνθρωπος που δουλεύει σε ένα μέτρο επί δυο.

Τώρα, εκείνο που δεν βλέπω εγώ είναι, ένας καθηγητής που μπαίνει στα τριάντα του στην Ανώτατη Εκπαίδευση, ένας καλλιτέχνης και φεύγει παίρνοντας σύνταξη, που αν είναι δυνατόν αυτός ο άνθρωπος, τόσα χρόνια, να δημιουργεί σαν δάσκαλος! Εγώ προτείνω οι καθηγητές, της Σχολής Καλών Τεχνών - γιατί είναι μια ιδιόζουσα σχολή - κάθε 5 χρόνια να πηγαίνουν σπίτια τους (χειροκρότημα), γιατί κι εμένα θα μου κατοφαινότανε αν ήμουν καθηγητής στην Σχολή τώρα να άκουγα κάτι τέτοιο, οι υπάρχοντες μπορούν να μείνουν αλλά τουλάχιστον οι καινούργιοι που θα μείνουν να ξέρουνε ότι θα κάτσουνε 5 χρόνια και θα φύγουνε! Τους καθηγητές δε να τους εκτρέπουν και τα ίδια τα παιδιά. Μην ξεχνάμε τον "έρωτα" που θα πρέπει να διέπει τις σχέσεις μαθητή-

καθηγητή. Εγώ δεν τον απορρίπτω. Αν τον άνθρωπο που σου κάνει μάθημα τον αντιπαθείς, δεν μαθαίνεις τίποτε. Αν δεν υπάρχει αυτή η "ερωτική έλξη" να τον πιστεύεις τον άνθρωπο που σου κάνει μάθημα, απλώς θα το βγάλεις το μίσος σου στην τέχνη που θα κάνεις αργότερα!

(διάλογος)

Συναδέλφοι τώρα για τις άλλες σχολές. Έχω κακή πείρα από τους συναδέλφους άλλων ειδικοτήτων. Με πιάνουν και μου λένε "βρε Αγγελε, που τα έμαθες αυτά και πω, πω, πω, τι ωραία πράγματα είναι αυτά" και την άλλη ώρα παράλληλα, μπαίνουν μέσα στην τάξη και "γιατί παιδί μου κάνεις βιολί που είναι και αντιαισθητικό εδώ, βάζεις και το μαντήλι εδώ και δεν κάνεις πιάνο!" Που ακούστηκε αυτό στο Σχολείο το δικό μου. Δηλαδή οι άνθρωποι δεν έχουν ιδέα! Δεν μπορώ εγώ να δεχθώ έναν καθηγητή που μπαίνει μέσα σε ένα σχολείο και να μην έχει κάνει μια σωστή ιστορία της τέχνης, να μην ξέρει τι σημαίνει τέχνη!

Λοιπόν, σε όλες τις Σχολές, υποχρεωτικά, ένα μάθημα τέχνης. Αν δεν γίνεται ας πούμε ιστορία της τέχνης, ας γίνεται ας πούμε, ιστορία του σινεμά! Πάντα θα αναφέρομαι στην Ιταλία. Σε όλες τις Σχολές υπάρχουν μαθήματα προαιρετικά που είσαι υποχρεωμένος από μια τεράστια λίστα που υπάρχει, είσαι υποχρεωμένος να πάρεις 4, 5. Ιστορία του σινεμά, ιστορία της λογοτεχνίας, ψυχολογία του σινεμά, των μεσων μαζικής ενημερώσης, χιλιάδες πράγματα τέτοια. Αυτά ήθελα να πώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Η συνάδελφος Αντωνάκατου. Στο θέμα αυτό, Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών.

ΑΝΤΩΝΑΚΑΤΟΥ: Θα μου συγχωρέσει το προεδρείο αλλά πραξικοπηματικά, θα μιλήσω μόνο προς το τέλος, γιατί θα ήθελα να σας μιλήσω με ένα άλλο ύφος, μια άλλη γλώσσα, μια άλλη φωνή. Επιτρέψτε μου. Και επειδή δεν έχω την ευφράδεια των προηγούμενων, και επειδή ίσως έχω την φλυαρία του Κεφαλονίτη, θα σας τα διαβάσω.

Είχα μια εισήγηση στο συνέδριο και χαίρομαι τώρα στο τέλος του συνεδρίου αυτού που δεν την προώθησα και υπήρξα μόνο ακροατής προσεχτικός. Έτσι εκτίμησα τις εργασίες των συναδέλφων και των άλλων

ομιλητών αντικειμενικότερα και είδα αν είχε κάποιο νόημα ουσιαστικό να προστεθεί από μένα κάτι που από τις προτάσεις μου εκείνες του Δεκέμβρη. Και νομίζω πως ναι. Τουλάχιστον από μια άλλη πλευρά ειδομένο, μέσα σε ένα θέμα αυτό της Καλλιτεχνικής Παιδεία που δεν εξαντλείται εύκολα ή και που ποτέ δεν θα τελειώσει γιατί το νομίζω ότι πρέπει να ανανεώνεται συνεχώς και ένας προγραμματισμός πάγιος μου φαίνεται επικίνδυνος. Και εδώ σημειώνω πόσο πλατειά αναπτύχθηκε στις πολύ σοβαρές μελέτες-προτάσεις, το θέμα, άσχετα από τις οποιεσδήποτε αντιθέσεις ή συμπληρώσεις μας, ή και διαφορετικές τοποθετήσεις μας. Γεγονός που βεβαιώνει την άμεση αναγκαιότητα του συνέδριου αυτού και δικαιώνει και τους μόχθους του που ουσιαστικά τώρα μόλις αρχίζουν.

Ακόμη μέσα από τα τόσα ενδιαφέροντα εμπειρίας και κρίσεων που κατατέθηκαν εδώ, ήταν εύκολο να βγει μια γενική, δική μου τουλάχιστον εντύπωση που επιτρέψτε μου να την εκφράσω: Θα έλεγα μια εντύπωση "νεανικότητας" του συνέδριου, "ορμής" και "έμφασης" συχνά, "επιθετικότητας" και "οργής"! Μια συνθηματολογία ίσως, των αρχών του αιώνα. Θα μου το επιτρέψετε να το πω αυτό, σε μια ωριμότατη κρίση του τέλους του αιώνα! Καθρέφτης βέβαια, της δικής μας συμμετοχής στην εποχή. Καθυστερημένη η ώρα μας να μπορούμε να μιλήσουμε! Και ενός τόπου, ουσιαστικά, Μεσογειακού!

Οι λέξεις που ουσιαστικά πρωταγωνίστηκαν εδώ, και στάθηκαν οι αφετηρίες κάθε σχεδόν ομιλίας, είναι: η αλλοτρίωση, ο κατακερματισμός της ζωής, η υποβάθμιση. Τα αποτελέσματα δηλαδή από την μια μεριά και από την άλλη τα αίτια, το κεφάλαιο, ο καπιταλισμός, το σύστημα, το κράτος, η διοίκηση.

Αν αναφέρομαι σε αυτά είναι γιατί η γενικότητα αυτού του πλαισίου στο θέμα "ΠΑΙΔΕΙΑ" διευκολύνει βέβαια την επισήμανση των αδυναμιών μας, με την υποδειξη των ενόχων και την καταμαρτυρία των υπεύθυνων, αλλά απομακρύνει - θα μου επιτρέψετε να το πω - με την θεωρητική του και την πολιτική του σημαντικότητα, από το άμεσο και προσωπικό μας ειδικά θέμα "ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ" στον τόπο μας. Όταν καταμαρτυρούμε

την αλλοτριώση της εποχής μας, τον τεχνοκρατικό χαρακτήρα της, μπαίνουμε στο ευρύτερο πεδίο των αδυναμιών και προβλημάτων που παρουσιάζει η ίδια η εξέλιξη και η πρόοδος του αιώνα και στις επιπτώσεις πάνω στις ανθρώπινες διαστάσεις μας, κοινωνικές και ψυχολογικές, που τις αισθάνεται όλος ο κόσμος και υπερασπίζεται ίσως καλύτερα από μας προς το παρόν. Και ως ένα σημείο μόνο μπορούμε την προοδευτική εξέλιξη της τεχνικής που γι' αυτή καυχιέται επίσης ο άνθρωπος του 20ου αιώνα, να τις θεωρούμε ταυτόσημη έννοια με το κεφάλαιο δυνάστης. Γιατί αλλιώς, θα κάναμε το λάθος να αγνοήσουμε ότι και η τέχνη του 20ου αιώνα με τις εκπληκτικές και τις επαναστατικές μορφές, πριν από την επανάσταση την κοινωνική και μέσα από το πνεύμα αυτού του αιώνα, πήδησε και στις κεφαλαιοκρατικές χώρες και κυοφόρησε τις μεγάλες εξάρσεις της. Η τέχνη του 19ου αιώνα, από ναυτικό κόσμο βγήκε, που είναι προάγγελος της μοντέρνας και σύγχρονης τέχνης.

Και γιατί θα κάναμε το λάθος να αγνοήσουμε την ίδια την έκφραση της κάθε εποχής και την αλήθεια της τέχνης της. Δηλαδή μέσα στην πολιτική και κοινωνική της πάντοτε πλαισίωση, ας μου επιτραπεί να το τονίσω, που αλλάζει πάντα και ρέει διαφορετικά ανάλογα με τις οικονομικές ανάγκες. Δηλαδή την ίδια την πορεία να γνωρίσουμε του ανθρώπου, προς τα εμπρός, μέσα στην ανανεούμενη, μέσα στην συνεχή ανάγκη της ροής, βάζοντας ένα χρόνο μηδέν για όσα από τον άνθρωπο έγιναν πριν.

Αλλά πριν από την διάγνωση "καπιταλιστική καταδυνάστευση" δεν υπάρχουν με άλλο όνομα οι δυνάστες; Οι αυτοκράτορες, οι βασιλειαδες, οι τιμαριούχοι, το ιερατείο; Μήπως δεν υπάρχει τέχνη που την υψηλότητά της δεν την αναζητούμε μέσα και κάτω από αυτές τις δεσποτείες και τις άλλες επεμβάσεις τις καταλυτικές στον άνθρωπο; Από την Αιγυπτιακή, από την Μινωική, από την Αρχαία Ελληνική και αυτής της ίδιας της Αθήνας με τους δούλους και τους Παρθενώνες; Και μήπως η Βυζαντινή ζωγραφική που αναγνωρίστηκε σαν υψηλής μορφής τέχνη από όλο τον κόσμο και διαφυλάσσεται με ιερότητα από τις

γειτονικές μας, μη κεφαλαιοκρατικές χώρες, χάνει το προνόμιό της αυτό, επειδή η εποχή των χιλίων χρόνων της ήταν των αυτοκρατόρων αναγκαστικά και ιστορικά και του κλήρου. Ή μήπως η λαϊκή μας τέχνη στην οποία αναφερθήκαμε εχθές, δεν μορφοποιήθηκε μέσα και κάτω από τους Τούρκους και κάτω από τους κοτζαμπάσιδες σαν συνεχόμενη ανάγκη αισθητικής έκφρασης; Ο εχθρός, ο δυνάστης του ανθρώπου του 20ου, τώρα κεφάλαιο, χθές άκουσα τάξη, αύριο κάτι άλλο σε όνομα, είναι πάντα εντός μας! Δεν είναι απρόσωπη υπερδύναμη. Από αυτή την ενότητα του κυριαρχούμενου και του κυρίαρχου βγαίνει η υπέροχη πάλη του ανθρώπου για να βρεί την δική του εσωτερική ισορροπία αλλά και της ομάδος, πολεμώντας για όλες αυτές τις ηθικές αξίες που θα του επιτρέψουν και να συνυπάρξει!

Τούτη η συνείδηση είναι η υπεροχή μας και αυτή τη στιγμή στο ιδιαίτερο πρόβλημα της καλλιτεχνικής παιδείας αντιμετωπίζουμε όχι τα γενικά μόνο του σύγχρονου, αλλά και τα ειδικά του "Ελληνα" και ίσως ειδικότερα του "Ελληνα μιας μεγαλούπολης" γιατί η Αττική όπως ξέρετε είναι τα 38% του Ελληνικού κράτους. Είναι μια άλλη αιτιολογία που γεννάει τις απόψεις και τις προτάσεις και πιστεύω η πιο συνταρακτική είναι η πραγματικότητά μας. Η δικιά μας πραγματικότητα που έχει ανάγκη άμεσης επέμβασης. Δεν είναι η ίδια με των ξένων που φιλοξενούμε ακριβώς! Δεν είναι η ίδια με των επαρχιών μας και των χωριών μας που έχουνε την άλλη αλήθεια τους! Και πρώτα είναι, για μένα τουλάχιστον, και βέβαια η βέβηλη συμπεριφορά, η αισθητική απουσία στον κοινωνικό χώρο, σχεδόν ταυτόσημες έννοιες. Και άλλους λόγους αντιμετωπίζουμε με το πρόβλημα στην μεγάλη αυτή πόλη, και άλλους στο χωριό μας. Έτσι πρώτο θέμα είναι για μένα η άμεση επέμβαση, οι πρώτες βοήθειες θα έλεγα, πάντα στο πρόβλημα της δημιουργίας κοινωνικής συνείδησης, ανθρωπιστικής συνείδησης. Πρώτα, η τέχνη της συνύπαρξης είναι μια τέχνη ρυθμού. Πιστεύω ότι είμαστε αναγκασμένοι να δεχθούμε αυτή την πειθαρχία. Το μήκος μιάς ορισμένης απόστασης από το δικαίωμα του ενός, στο δικαίωμα του άλλου. Από την υποχρεωσή

μου στην δική σου. Σε αυτή την απόσταση που πρέπει από παιδί να διανύσει ο άνθρωπος, σε αυτή την απόσταση θα μάθει την ισορροπία των ιδιών του βημάτων και αυτό είναι θέμα οπωσδήποτε επιβεβλημένης πειθαρχίας. Και λέω "άμεσα" γιατί η μεγαλύτερη δυσκολία μας είναι η έλλειψη αυτοσεβασμού και σεβασμού. Η ανώριμη και μη ψυχραιμη επιθετικότητα μας, παντού και η αμορφωσιά μας! Επισημάνθηκαν όλα αυτά και από άλλους πριν. Τα ξαναλέμε με πίκρα μας αλλά όχι με απαισιοδοξία και έχει πολλαπλασιαστεί με την πληθυσμιακή ασφυξία. Έγιναν πολλές προτάσεις πάνω σε αυτή την επισήμανση, μιλήσαμε όμως πολύ για τέχνη από μια άλλη άποψη και δεν μιλήσαμε για τις αδυναμίες μας που χρειάζονται όχι μακροχρονο προγραμματισμό! Όλα αυτά είναι θαυμαστά, τα σέβομαι, μπορεί να έχουν το δικίο τους, μπορεί να συμπληρώσουν το ένα το άλλο, αλλά δεν είναι άμεση εκτίμηση μίας ανάγκης ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΥ!

Στο τόπο μας, το λέω κι αν θέλετε γελάσετε, με μια πρόταση που μέσα μου ωριμάζει από καιρό όχι σαν τελειωμένη, ή σαν δυνατότητα ψυχολογικά και λογικά να σταθεί και στον κόσμο, και στον μικρό, και στο μεγάλο, και στον ανηλικό. Είναι κάτι που λείπει από το ύφος, τη στάση μας, τη συμπεριφορά της ομιλίας μας. Είναι το χιούμορ. Είναι το ανάλαφρο πνεύμα της σάτυρας που θα βοηθούσε στη σχέση μας με τους άλλους, στην εκτόνωση - αν θέλετε - μέσω μίας κρίσης που δεν μεγαλοποιείται, δεν δραματικοποιείται αλλά εκφέρεται με κωμικά στοιχεία και αποδυναμώνει την πολιτισμένη επίθεση και τον ένοχο τον καθηλώνει χωρίς να του επιβάλει ούτε παιδαγωγικά αυστηρά, με μέτρα ανελέητα, ούτε ενοχλητικά στην ανθρώπινη συμπεριφορά.

Οι αρχαίοι πρόγονοι ήξεραν καλά να χειριστούν την κωμωδία και την μεταχειρίστηκαν για πολύ μεγάλα θέματα στον πόλεμο και στην ειρήνη. Οι λαοί μας στις μικρές κοινότητες είχαν το χάρισμα το σατυρικό. Κουβεντιάζουν με αφέλεια, με χάρισμα, ανάλαφρα, ανακουφιζομενοι από την αθλιότητα με την μικρότητα της ζωής και αυτό είναι μια κατάκτηση, είναι μια ποιότητα ζωής. Αλλά στην πόλη το έχασε ο κόσμος των χωριών

μας. Έχασε τα νερά του, την συνοχή του, βρήκε μια άλλη ζωή, δεν είναι ικανός να την ζήσει! Φτάνει, σκαλίζει την μύτη του, χειρονομεί άπρεπα, δεν δηλώνει το περιβάλλον, καταστρέφει την αισθητική και εμείς μαζί του, όχι γιατί είμαστε χωρικοί αλλά γιατί είμαστε εντός, ένοχοι και συνένοχοι!

Ανάγκη λοιπόν τρόπου, προσδοχής στο παιδί και αυτό το λέω ερωτηματικά. Δεν ξέρω πως θα γίνει, στον μεγάλο, στον γονιό του, το πνεύμα αυτό, το ανώτερο πνεύμα. Άλλοι λαοί το έχουν χάρισμα. Λένε οι Άγγλοι ότι το έχουν όπλο, η χιουμοριστική και διακωμωδιστική επικρισία εναντίον των δρώμενων που μας κακοποιούν και έχουν κάνει παθολογική την όρασή μας και έχουν εκφυλίσει το γούστο μας, είναι το χιούμορ. Μια γλώσσα που την καταλαβαίνουν μικροί μεγάλοι στην εικόνα ιδίως και ο χειρισμός της θα διακωμωδεί επικριτικά σαν σατυρικός κριτικός ρεαλισμός τις αδυναμίες μας κάθε στιγμή που θα οφελούσε πολλαπλά.

Το παιδί με κατάλληλη υποδειξη μπορεί να λειτουργήσει θαυμάσια και να λειτουργήσει μέσα στο σχολείο με αξιοθαύμαστα για τον χώρο του αποτελέσματα, με διαγωνισμούς, με συμβουλή, με λεπτότητα! Χειριστικά δεν ξέρω πως.

Όλα αυτά τα θέματα που μας κυκλώνουν και τα καταμαρτυρούμε και δεν μπορούμε να υπερασπιστούμε απέναντί τους. Μια εξστρατεία με αφίσσες τέτοιου είδους θα ήτανε επίσης ένα σπουδαίο, χρήσιμο παντού μέσο. Στα λεωφορεία, στις στάσεις, στους σταθμούς. Δόσιμο τέτοιας αφίσσας από διαγωνισμούς θα εξέφραζε χωρίς λόγια με χάρη και πνεύμα την επίκριση, θα ήταν δε η μόνη αφίσσα, ρεκλάμα που δεν θα πούλαγε τίποτε και δεν ήθελε να αγοραστεί από κανένα. Ίσως επουλούσε έτσι άμεσα.

Οι ξένοι που βρίσκονται εδώ, μας έδωσαν και τις δικιές τους αδυναμίες των εφαρμοσμένων τους προβλημάτων γύρω από την τέχνη και την κοινωνική της συμβολή και επίδραση. Κάποιες στιγμές μας είπαν ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες και στις καπιταλιστικές και στις μη

Ευρωπαϊκές χώρες. Μας τόνισαν ιδίως ότι άλλο θεωρεία και άλλο τέχνη και άλλο διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Και ήτανε σωστοί σε ορισμένες απόψεις, όχι παντού. Και οφεληθήκαμε παντού. Προσπαθούμε να απομυθοποιήσουμε την τέχνη. Δεν είμαι απόλυτα πάντοτε βέβαια γι' αυτό πιστεύοντας πως ο καθένας μας μπορεί να είναι χαρισματικός αλλά το καθήκον μας είναι να βοηθηθεί ο καθένας και να μην απομυθοποιήσει την αποκάλυψη που του προσφέρει η τέχνη! Αυτή η βοήθεια που μπορούμε να προσφέρουμε στον καθέναν που μπορεί να μην είναι και χαρισματικός. Πριν από αυτά πρέπει να γίνουμε οι λιγότερο βέβηλοι, περισσότερο χαμολεγαστοί και λιγότερο εχθρικοί.

Γι' αυτό θα έλεγα ένα πολύ σπουδαίο μάθημα, κλάδος, τμήμα, **ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ** παντού. Ας μου επιτρέψετε να θεωρώ τον εαυτό μου έτσι κάπως ανεδαφικό, εκτός του χώρου, εκτός της πραγματικότητας. Έχω μια ηλικία, έχω εμπειρίες καθηγήτριας πολλά χρόνια πίσω και τις θεωρώ παροχημένες. Άλλα τα προβλήματα κάθε 5 χρόνια, κάθε 10 χρόνια, ίσως αύριο-μεθαύριο κάθε 2 χρόνια τα οποία μεταλλάζουν την μάζα, τις ανάγκες, την διάθεσή μας και την ανάγκη του μαθητού να την προσλάβει, αλλά πάνω από όλα ταραγμένη, αυτό το θεσμέσιο μυστήριο, το εναντιοτικό, επιθετικό μυστήριο που λέγεται "Ανθρωπος" με οποιαδήποτε έννοια στην κοινωνική ομάδα που την έχει απόλυτα ανάγκη και είναι το κύτταρό της. Ευχαριστώ.

.....: Διαδικαστικά ζητώ τον λόγο σαν μέλος της οργανωτικής επιτροπής.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ναι. Εδώ έχει μικρόφωνο. Μην νευριάζεις.

.....: Θα ήθελα να πω το εξής στους συναδέλφους. Δεν, τουλάχιστον ήμουνα στο προεδρείο μέχρι αυτή τη στιγμή, δεν διέκοψα την συνάδελφο Αντωνάκατου. Έχει προσφέρει πάρα πολλά στο χώρο και σέβομαι πάρα πολύ την οντότητά της, αλλά θα ήθελα κάποτε να σέβονται κι εμάς. Συνάδελφοι, έχουμε κατακουρασθεί. Έχουμε ορίσει μια διαδικασία για να μπορέσουμε να βγάλουμε κάποια πορίσματα. Όταν μέσα σε έναν χώρο που τον έχουμε καθορίσει με έναν ορισμένο τρόπο παρεμβάλλονται άλλες

υποθέσεις, που είναι καθορισμένες μέχρι στιγμή. Γιατί αν δεν ήτανε, ναι ασφαλώς θα ήμουνα η πρώτη που θα έλεγα: Πράγματι πρέπει να εκφραστούν οι σύνεδροι όπως θέλουνε!

Αλλά αυτός ο χώρος είναι ακριβώς καθορισμένος μετά! Για τον θεό, πώς μπορούμε να προχωρήσουμε έτσι; Σας παρακαλώ, τουλάχιστον να μην ξαναγίνει γιατί δεν θα μπορέσουμε να τα βγάλουμε πέρα!

ΑΝΤΩΝΑΚΑΤΟΥ: Διαδικαστικά κι εγώ κύριε πρόεδρε. Εζήτησα τον λόγο, εζήτησα συγνώμη αλλά στο διάστημα των τριών ημερών δεν μπόρεσα μια φορά να πω πράγματα που μπορεί για πολλούς να είναι ασήμαντα, να είναι αδιάφορα αλλά μπορεί και για πολλούς να ήτανε εποικοδομητικά. Δεν έκανα κάτι απάνθρωπο, ούτε απολίτιστο! Το ξέρει η κυρία πρόεδρος του συμβουλίου, και ξέρει αν σέβομαι και την δουλειά του συμβουλίου και την παρουσία όλων των ανθρώπων αυτών. ...επήραν τον λόγο πέντε και δέκα φορές και τους άκουσα με απόλυτη επιμονή και υπομονή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Το πρόβλημα δεν είναι προσωπικό ούτε και μπαίνει μέσα σε τέτοια βάση συνάδελφοι. Υπάρχει ανάγκη να επικεντρωθούμε σε ορισμένα πράγματα και αυτό θα διευκολύνει την δουλειά μας. Μόνο αυτό τίποτε άλλο. Δηλαδή βάζουμε ένα ζήτημα να συζητήσουμε για την Σχολή Καλών Τεχνών και να το τελειώνουμε. Μετά υπάρχει χρόνος για γενικότερη συζήτηση ας πούμε και μπορούμε να περιμένουμε λίγο τα γενικότερα να τα πούμε σε κείνο το χώρο. Γιατί κάθε φορά ας πούμε που προσπαθεί ο καθένας να συγκεντρώσει την προσοχή του πάνω σε ένα αντικείμενο, να διαμορφώσει μια άποψη, όταν οι ομιλίες φεύγουν από αυτό το πράγμα, δεν μπορούμε να λειτουργήσουμε στο τέλος. Έτσι δεν είναι θέμα δέσμευσης τούτε διαθεσης στέρησης του λόγου από τον καθένα, είναι μια βοήθεια από όλους σας να επικεντρωθούμε πάνω σε ένα αντικείμενο κάθε φορά και δυστυχώς δεν το κάνουμε! Δεν είναι μόνο θέμα της Γιάννας τώρα, δεν μπαίνει καθόλου έτσι ας πούμε γιατί κι άλλος μπορεί να σηκωθεί τώρα και να πει ανάλογα θέματα και ....

(αλλαγή κασσέτας 17)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: ...πότε δηλαδή θα ρθούνε αυτά τα πράγματα; Αυτό θα ήθελα να καταλάβει τώρα η Ντιάνα και να μην, έτσι δημιουργήθηκε η παρεξήγηση χωρίς λόγο.

(διάλογος)

Ο εκπρόσωπος από την Ένωση Πτυχιούχων Γραφιστών ...

(παρέμβαση εκτός μικροφώνου)

Μετά, αφού τώρα μιλάμε για την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών! Αν το θέμα σχετίζεται με την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, με το περιεχόμενο σπουδών, με την φιλοσοφία που βλέπουμε να αναπτύσσεται, ναι. Αν είναι όμως κάτι άλλο που αφορά άλλες βαθμίδες και γενικότερα συστήματα, αμέσως μετά στη διαδικασία προβλέπεται χρόνος γι' αυτό το πράγμα. Εντάξει; Να τελειώσουμε αυτό το αντικείμενο τώρα.

Ο συνάδελφος Κουφοβασίλης.

ΚΟΥΦΟΒΑΣΙΛΗΣ: Όταν αναφερόμαστε στην εικαστική εκπαίδευση στην Ανώτατη Εκπαίδευση, το πρόβλημα αναπτύσσεται σε δυο κατευθύνσεις: Μία προς τα πάνω, δηλαδή ανάπτυξη του περιεχομένου σπουδών και μια ας πούμε οριζόντια, δηλαδή πλάταιμα αυτής της ίδιας της εκπαίδευσης. Δηλαδή πλάταιμα, μεγάλωμα του δυναμικού το οποίο απορροφάει τώρα μόνο η σχολή καλών τεχνών και λοιπά. Από αυτή την άποψη δηλαδή θέλω να επισημάνω τούτο: ότι οι εισηγήσεις, η εισήγηση η οποία έγινε και ο τόνος ο οποίος δόθηκε και στα πορίσματα δηλαδή τα οποία εισήγαγε το επιμελητήριο, τα βασικά δηλαδή συμπεράσματα, δίνεται στην ανύψωση του περιεχομένου σπουδών της δεδομένης σχολής Καλών Τεχνών. Εδώ νομίζω ότι είναι εξίσου σημαντικό και από μια άποψη πολύ πιο σημαντικό πρόβλημα το πρόβλημα της δημιουργίας και άλλων ανωτάτων σχολών καλών τεχνών. Νομίζω ότι είναι ένα καίριο πρόβλημα το οποίο έπρεπε να το αντιμετωπίσει το συνέδριο όχι από μια γενική, θεωρητική ας πούμε σκοπιά, αλλά από, το έβαλα στο σύνολο των ομιλιών που έγιναν και στο σύνολο της εισήγησης, αυτό είναι τέσσερις αράδες, σε ένα πλαίσιο ας πούμε 8-9 σελίδων. Λοιπόν, και όχι λοιπόν από την γενική, θεωρητική σκοπιά, να γίνουν και άλλες Σχολές Καλών Τεχνών γιατί αυτό επι πλέον

είναι μια αφηρημένη ευχή πρακτικά αλλά από τη στιγμή που έχει συγκεκριμένα λυθεί το πρόβλημα και ήδη γίνονται διεργασίες, διακινήσεις, συζητήσεις και έχει ανοιχτεί το πρόβλημα της δημιουργίας λόγου χάρη μιας Σχολής στη Θεσσαλονίκη και μας έχει απασχολήσει, δεν έχει καν περιληφθεί, ούτε με δυο λόγια, ούτε σε εισήγηση δεν το άκουσα, ούτε και στην δική σας την τοποθέτηση, νομίζω ότι αν θέλουμε να έχει το συνέδριό μας και κάποια συγκεκριμενοποίηση πάνω στα πρακτικά προβλήματα που βάζει η ζωή και όχι που βάζει μόνο η διάνοιά μας, πρέπει να ασχοληθεί και με αυτό το ζήτημα και να τοποθετηθεί συγκεκριμένα.

Κι εγώ θα ήμουν σύμφωνος να γίνουν και μια και δυο και πέντε σχολές, αλλά νομίζω, έτσι δηλαδή το αντιμετωπίζω το πρόβλημα ότι καλό είναι να συγκεντρώσουμε την προσοχή μας στην ανάγκη της δημιουργίας Σχολής Καλών Τεχνών στη Θεσσαλονίκη και τον τύπο αυτής της Σχολής που είναι ένα πρόβλημα που έχει απασχολήσει και κάποιες ίσως συνελεύσεις του Επιμελητηρίου - δεν θυμάμαι αν ήταν συνελεύσεις ή συγκεντρώσεις.

Τώρα, ως προς το περιεχόμενο των σπουδών στο οποίο αναπτύσσονται βασικά οι εισηγήσεις. Θέλω να πω το εξής:

Πιστεύω ότι και οι εισηγήσεις οι οποίες έγιναν δεν έχουν τα στοιχεία μιας πραγματικά ολοκληρωμένης και βαθειάς μελέτης του προβλήματος. Δεν τα έχουν. Αυτό το λέω όχι γιατί εγώ έχω κάποια τέτοια στοιχεία, έχουμε όμως όλοι μας κάποιες εμπειρίες από τη Σχολή των Καλών Τεχνών ή από τις Σχολές των Καλών Τεχνών. Αλλά το λέω και από κάποια άλλη άποψη.

Στο προ-συνέδριο, έγιναν επίσης κάποιες εισηγήσεις για το πρόβλημα της Σχολής Καλών Τεχνών. Εάν θα συγκρίνουμε τις εισηγήσεις που έγιναν στο προ-συνέδριο και τις εισηγήσεις που ήλθαν, την εισήγηση αν θέλετε, της ομάδας που ήλθε στο συνέδριο - παρουσιάζονται βεβαίως και κοινά σημεία - αλλά παρουσιάζουν πολύ σημαντικές διαφορές! Δηλαδή το προ-συνέδριο δεν προβλέπει δύο κύκλους σπουδών. Η εισήγηση που ήλθε

εδώ προβλέπει δύο κύκλους σπουδών, δηλαδή φέρανε πολύ βαθειά τομή στην λειτουργία, στην όλη λειτουργία της Καλών Τεχνών! Δηλαδή μέσα σε διάστημα τριών μηνών, δεν μπορούμε να έχουμε μια τόσο απότομη μετάπτωση στη σκέψη μας, στο πως αντιλαμβανόμαστε την λειτουργία ενός εκπαιδευτικού κέντρου τέτοιου σαν τη Σχολή Καλών Τεχνών, για φανταστείτε τι θα συνέβαινε αν είχαμε κάνει μια πρόταση πριν από τρεις μήνες! Μετά τρεις μήνες θα την αλλάζαμε και μετά από τρεις μήνες θα την ξανασκεφτόμαστε για να κάνουμε κάτι άλλο! Θέλω να πώ ότι δεν είναι μια πλήρης μελέτη, έτσι κι αλλιώς, έχει πολλές πτυχές αδιερεύνητες και αυτο νομίζω φάνηκε και στην συζήτηση αλλά εν πάσει περιπτώσει προκύπτει και από το γεγονός αυτό.

Τώρα, τα μαθήματα τα οποία προτείνονται. Κατά την γνώμη μου είναι πολλά. Είναι θαυμάσιο να είναι μέτοχος κανείς όλων αυτών τα οποία περιγράφονται αλλά νομίζω ότι είναι φρικτό, όχι μόνο για τον σπουδαστή, αλλά και για τόν οιονδήποτε καλλιτέχνη να έχει την αίσθηση ότι στα πλαίσια μιάς τετραετούς ή και πενταετούς φοίτησης, θα μπορεί πράγματι, θα είναι σε θέση δηλαδή, αν θεωρήσουμε τον σπουδαστή σαν άνθρωπο πια και όχι σαν ένα μηχανήμα γιατί υποτίθεται ότι δεν θέλουμε να τον δούμε σαν μηχανάκι, αλλά υποθέτω ότι και ένα μηχανάκι θα τα έκανε δύσκολα αυτά τα πράγματα, να ανταπεξέλθει σε όλες αυτές τις προϋποθέσεις που εμείς θέλουμε να του ορίσουμε, νομίζω ότι είναι πάρα πολλές!

Επειδή δεν θέλω να μιλάω πολύ αφηρημένα, θυμίζω μόνο μερικά πράγματα που εμπεριέχονται στην εισήγηση. Και έχει σημασία τούτο. Τώρα δεν απαντάμε στην εισήγηση, αλλά πρέπει να ξέρουμε, να ξέρουμε από δω όχι μόνο τι υποστηρίζουμε δηλαδή ας πούμε τι ψηφίζουμε αν θα ψηφίζαμε, αλλά και τι είναι εκείνο το οποίο τέθηκε εδώ, δηλαδή μπήκε σαν εισήγηση και έχει μείνει ανοιχτό! Δηλαδή επειδή δεν το ψηφίσαμε εδώ δεν σημαίνει ότι απορρίφθηκε τούτο ή εκείνο το πράγμα! Λόγου χάριν εδώ, μπήκε σαν πρόταση. Σαν πρόταση μπαίνει στην εισήγηση να μπαίνουν, να εισάγονται, σαν βασική μάλλον άποψη μπαίνουν, να

εισάγονται στην Καλών Τεχνών οι υψηλόβαθμοι του Λυκείου! Δηλαδή, να μπαίνουν σε αυτή κάπως υψηλόβαθμοι απόφοιτοι Λυκείου.

(διάλογος)

(συνεχίζει): Συγνώμη, έχω την εισήγηση μπροστά μου, τι είναι προσωπική άποψη ενός! Δεν υπήρξε συμφωνία όλων! Το ότι δεν υπήρξε συμφωνία όλων δεν βγάζει το πρόβλημα από το ότι τέθηκε στο συνέδριο! Αυτό μπήκε σαν ιδέα εδώ μέσα! Τι κάνουμε τώρα εμείς, την αποδεχόμαστε ή όχι; Και από πού θα προκύψει αν την αποδεχόμαστε ή δεν την αποδεχόμαστε! Εάν δεν μας απασχολήσει καν!

Είναι μερικά πολύ λεπτεπίλεπτα πραγματάκια τα οποία όμως δεν είναι ανοιχτά αλλά δεν ξέρουμε αν, που, προς τα πού δηλαδή πορευόμαστε! Λοιπόν, κοιτάξτε όχι μόνο δεν εμφανίζεται εδώ σαν άποψη ενός, εδώ εμφανίζεται σαν βασική άποψη ομάδας! Δεν λειτούργησε συμφωνία όλων, σχετικά με τα ...των σπουδαστών της ΑΣΚΤ και ειδικά με την πρόταση να μπαίνουν σε αυτή κάπως υψηλόβαθμοι απόφοιτοι λυκείου! Σε μερικές χώρες αυτό λέγεται, για να υποστηρίξει προφανώς την πρόταση, υπάρχει κατώτατος εισαγωγικός βαθμός που είναι πολύ υψηλός! Δηλαδή είτε ιδέα ενός, είτε είναι ιδέα περισσοτέρων και νομίζω ότι σαφώς πρέπει να τοποθετηθεί το συνέδριο στην απορριπτική, απορριπτικά σε μια τέτοια πρόταση! Θα ήταν δηλαδή ανασταλτικός παράγοντας και πιστεύω ότι μια τέτοια ιδέα είναι και αριστοκρατική αντίληψη την οποία εμείς θεωρητικά θέλουμε να καταπολεμήσουμε.

Αν δηλαδή βάζουμε σαν αίτημα να απλώνεται ο αριθμός, οι Σχολές Καλών Τεχνών να γίνουν πιο πολλές, θέλουμε η καλλιτεχνική παιδεία σε αυτήν να γίνουν μέτοχοι περισσότεροι, και βάζουμε τέτοιου είδους κριτήρια στην υπάρχουσα Σχολή Καλών Τεχνών, τότε νομίζω ότι στενεύουμε απλώς τα περιθώρια! Εν πάσει περιπτώσει και ίσως ασχολήθηκα πολύ με αυτό, αλλά το λέω γιατί πρέπει να ξέρουμε όχι μόνο τι εγκρίνουμε αλλά και τι απορρίπτουμε.

Τώρα, για να επανέλθω στα μαθήματα με τα οποία ξεκινήσαμε. Κοιτάξτε. Υπάρχουν πολλά εργαστήρια και αναγνωρίζω σίγουρα ότι είναι

θαύμα όλα αυτά τα πράγματα: Φωτογραφίες του κινούμενου σχεδίου, εργαστήριο φυσικής, ηλεκτρολογία, κομπιούτερς. Αυτό ομολογώ το "κομπιούτερς" δεν το κατάλαβα καλά, ίσως να δένεται με το μάθημα της "κυβερνητικής" που προβλέπεται παρά κάτω, αλλά εν πάσει περιπτώσει. Συνεχίζω: ...ηλεκτρολογία κομπιούτερς, συντήρηση, φωτογραφία του κινούμενου σχεδίου, τέχνη βιβλίου εικονογράφησης, σκηνογραφίας και ενδυματολογίας βιομηχανικής μορφολογίας, βιτρώ, ταπισερί, κεραμικής, αγιογραφίας, διακόσμησης, κοσμηματοτεχνίας, χυτευτικής και άλλα επίσης μαθήματα. Αυτά όλα λέει, προσέξτε, από τα εργαστήρια τα οποία σς ανέφερα πριν, και ενδεχόμενα και από άλλα, από αυτά δηλαδή και από κάμποσα άλλα δηλαδή, ένα, δυο, τρία ή ίσως και παραπάνω, πρέπει να περάσουν υποχρεωτικά όλοι οι σπουδαστές για ένα καθορισμένο διάστημα εκτός αν μερικά από αυτά θεωρηθούν σαν εργαστήρια.

Η πρόταση είναι, από όλα αυτά τα εργαστήρια να περάσουν οι σπουδαστές. Βεβαιώς το να περάσουν δεν εννοείται να κάνουν μια βόλτα ας πούμε από το εργαστήριο! Η πρόταση είναι να έχουν κάποια εκπαίδευση τα εργαστήρια αυτά, όλα αυτά και από μερικά ίσως ακόμα που δεν τα σκεφθήκαμε ίσως ακόμη, αν το σκεφθούμε θα τα βρούμε!

Συγάδελφοι, είναι, θα είναι τραγικό αυτό. Προσέξτε! Όχι με τις τωρινές λειτουργίες της σχολής! Δηλαδή, ξέρουμε και τώρα υπάρχουν εργαστήρια, αυτά πως τα λέμε τα φροντιστήρια εφαρμογών, δυο χρόνια είναι πόσο είναι, δεν θυμάμαι, αγιογραφίας, σκηνογραφίας και λοιπά. Λοιπόν ξέρουμε ότι μπαίνουμε εκεί μέσα ξύλα απελέκητα και βγαίνουμε κουμπούρες κατά την κοινή δηλαδή γλώσσα, δηλαδή μαθαίνουμε πολύ λίγα πράγματα! Κάνουμε τρία χρόνια! Ε! να πούμε ότι αυτά εδώ θα τα κάνουμε από τρία χρόνια έκαστο; Όχι. Θα τα κάνουμε από δυο; Από ένα; Αυτά είναι πολύ συγκεκριμένα πράγματα! Δεν μπορούμε να ρίχνουμε αφηρημένες μπαραριές και να λέμε "κοπάνια μια αράδα από μαθήματα και όποιον πάρει ο χάρος!" Γιατί πρέπει να δούμε από πού θα βγούν αυτά τα μαθήματα, ποιός θα τα παρακολουθήσει, ποιός θα υποστεί δηλαδή αυτά τα μαθήματα, δεν είναι βάσανο το να τα υποστείς, αλλά δεν

υπάρχουν τα περιθώρια τα χρονικά, τα όρια! Είναι αδιανόητο! Και φυσικά από πάνω, μαζί με αυτά τα μαθήματα τα οποία τα κάναμε υποχρεωτικά έτσι κι αλλιώς δηλαδή για όλους, έχουμε και ένα αριθμό από μαθήματα τα οποία περιγράφησαν εδώ πολύ πιο αναλυτικά, μεταξύ των οποίων δεν ξεχωρίζουν πιά ποιά θα είναι επιλογής! Το αφήνουμε για το απρόβλεπτο μέλλον! Δηλαδή ποιά θα είναι επιλογής δεν έχει σημασία; Έχει σημασία. Αν ρίχνουμε 20 μαθήματα στο χαρτί και λέμε ότι από αυτά θα είναι ορισμένα επιλογής και ορισμένα δεν θα είναι, ή πόσα θα είναι αυτά τα ορισμένα; Λέμε 5 με 10, παραδείγματος χάριν, αλλά μπορεί να είναι και 6 στα δέκα ή και 8 στα δέκα. Αυτά έχουν σημασία! Δεν μπορούμε να αφήνουμε δηλαδή τέτοιου είδους κενά, τέτοιους είδους πράγματα γιατί τότε πραγματικά δεν διατυπώνουμε μια πρόταση οργάνωσης, ούτε της συγκεκριμένης Σχολής Καλών Τεχνών, ούτε και καμιάς σχολής Καλών Τεχνών. Διατυπώνουμε ορισμένες γενικές διακηρύξεις με τις οποίες δεν μπορεί να γίνει συγκεκριμένη δουλειά, και οι οποίες μας αφήνουν σε τελευταία ανάλυση έκθετους. Δηλαδή δεν εμφανίζεται το επιμελητήριο σαν οργάνωση με μια συγκεκριμένη πρόταση μελετημένη πολύπλευρα η οποία να ανταποκρίνεται, να είναι δυνατόν να σταθεί δηλαδή στις συγκεκριμένες συνθήκες, αλλά εμφανίζεται σαν ένας θολός και αβέβαιος και όχι νηφάλιος μελετητής, να πούμε ένας πρόχειρος μελετητής των προβλημάτων που εμφανίζονται μπροστά.

Κοιτάξτε. Δεν έχω αντίρρηση, καλά η "κυβερνητική" ας πούμε δεν ξέρω αν είναι μάθημα αυτό το πράγμα δηλαδή, ή τι είδους θεωρία, δεν έχω ευρωπαϊκές σπουδές, αλλά από τις γνώσεις που έχω είναι ότι πρόκειται για μια περαστική θεωρία, θεωρία εντός εισαγωγικών, που στηρίζει την εξέλιξη και την ανάπτυξη του κόσμου στην ανάπτυξη των κομπιούτερς, στην αποιδεολογικοποίηση - συγνώμη λέω, η δική μου γνώμη είναι αυτή, μπορεί να σφάλω!

Τώρα, για τον τρόπο επιλογής των καθηγητών που είναι ένα λεπτεπίλεπτο πρόβλημα. Καλά η εισήγηση βέβαια δεν έκανε πρόταση, έκανε πρόταση η εισήγηση εννοώ η γραπτή, δεν έκανε πρόταση γιατί λέω

ο τρόπος επιλογής των καθηγητών παρότι δεν είναι ικανοποιητικός και τα λοιπά, αλλά εν τούτοις όμως στον τρόπο επιλογής των καθηγητών δεν κατέληξε η ομάδα σε καμιά συγκεκριμένη λύση παρά το ότι έγιναν διάφορες προτάσεις. Αλλά και η εισήγηση που έκανε η κυρία Μαίρη πριν, επίσης δεν κατέληξε σε καμιά συγκεκριμένη πρόταση! Λέει να έχουνε "Μάστερ", αλλά το Μάστερ θα το έχουνε μόνο αυτοί που θα το πάρουνε εδώ στην Ελλάδα, ΟΤΑΝ θα γίνουν όλα αυτά τα οποία ζητάμε! Και πώς θα γίνουν όλα αυτά τα οποία ζητάμε; Δηλαδή ποιοί θα είναι αυτοί που θα διδάσκουν στα τμήματα των μεταπτυχιακών; Με ποιές προϋποθέσεις; Δηλαδή είναι φαύλος κύκλος εν τοιαύτη περιπτώσει! Νομίζω ότι μια συνέπεια στην λύση η οποία προτείνεται θα ήταν: Ναι, μεταπτυχιακές σπουδές, άνευ οιοδήποτε άλλου όρου! Αν ο άλλος έχει δηλαδή, κάνει μεταπτυχιακές σπουδές έξω - εγώ δεν έχω κάνει έτσι; Θέλω να πω να μην νομιστεί ότι το κάνω για προσωπικό κίνητρο! Για όνομα του θεού - λοιπόν αν κάποιος έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές έξω δηλαδή τι γίνεται;

(διάλογος)

Δεν πρέπει να υπάρχει πρόβλημα, λέω εγώ! Αλλά με βάση την πρόταση που κάνει το Επιμελητήριο, υπάρχει! Και δεν καταλαβαίνω επίσης και αυτή την ευαισθησία, νομίζω υπάρχουν άλλα προβλήματα στα οποία θα μπορούσε να επιληφθεί μια διαφορετική αντιμετώπιση των καθηγητών της Σχολής Καλών Τεχνών αλλά γιατί να λέμε: Αυτό το καθεστώς είναι τώρα αυτό, δηλαδή ότι θα γίνει δεν θα αφορά αυτούς που είναι! Γιατί να μην τους αφορά; Αυτό που προτείνουμε αφορά όλους! Το σύμπαν αφορά! Αυτό είναι τρόπος, σύστημα λειτουργίας! Είναι επιδίωξη δημιουργίας νέων θεσμών και αφορά και τους τωρινούς και αφορά και τους μελλούμενους! Αφορά τους πάντες! Δεν νομίζω ότι είναι πως να πούμε ξέρω κι εγώ, ένα χαίδεμα, εκεί δηλαδή είναι που θα βρούμε σημεία επαφής με τους καθηγητές της σχολής Καλών Τεχνών! Θέλω να το τονίσω αυτό, σε ένα άλλο σημείο δηλαδή, είναι μια άλλη ιστορία με τους καθηγητές της Σχολής Καλών Τεχνών, εάν δεν βρούμε εκεί το σημείο

επαφής θα το βρούμε κάπου αλλού.

Τώρα, επομένως δηλαδή η πρότασή μου είναι, εάν θα υποθέταμε ότι υιοθετούμε - ίσως μακρογορώ λίγο - υιοθετούμε τις προτάσεις του Επιμελητηρίου, ότι μεταπτυχιακά; Μάλιστα. Αλλά με όλες τις συνέπειες του νόμου μας. Όχι δηλαδή να ψελίζουμε κάτι και μετά να μην μπορούμε να το εφαρμόσουμε! Γιατί αυτό που προτείνουμε δεν εφαρμόζεται με κανένα τρόπο! Δεν βολεύεται δηλαδή με καμία κυβέρνηση.

(διάλογος εκτός μικροφώνου)

Ναί, στα θεωρητικά δηλαδή πριν μαθήματα, μεταξύ των μαθημάτων δηλαδή ήταν και η γυμναστική! Για το όνομα του θεού δηλαδή, όχι γιατί δεν χρειάζεται να γυμναζόμαστε αλλά να βάλουμε και υποχρεωτικά γυμναστική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών! Υπήρχε υποχρεωτικά κατά τη διάρκεια της δικτατορίας τότε που ήμουν εγώ φοιτητής, υπήρχε υποχρεωτικά γυμναστική και την καταργήσαμε. Νομίζω μάλλον καλά κάναμε!

Λοιπόν, για να ολοκληρώσω δηλαδή δεν θέλω να πώ άλλα πράγματα, η κατάρτιση να είναι τέτοια, επενδύουμε πολλές φορές ένα ας πούμε κείμενο, αυτό δεν είναι βέβαια ευθύνη κάποιου προσώπου και δεν είναι ούτε του εισηγητή! Μερικές φράσεις με λίγο σύστημα - το ανέφερε και η συναδέλφισσα πριν - ξέρω κι εγώ για "αλλοτροίωση" κ.λπ και του δίνουμε τόνο και χρειά προοδευτική! Δεν γίνεται έτσι η δουλειά γιατί έτσι λέμε ότι μας καπνίζει τελικά πολλές φορές. Ζητάμε μια σχολή Καλών Τεχνών που η κατάρτιση να είναι τέτοια, τώρα είναι τέτοια που δεν τους δίνει την δυνατότητα στους σπουδαστές να επιβιώσουν παρά μόνο αν ενταχθούν στο σύστημα!

(διάλογος)

Ε! καλά εντάξει! Κι εγώ λέω ότι η κατάρτιση που θα παίρνουν από την αυριανή Σχολή Καλών τεχνών, από την ιδανική που θέλουμε εμείς να φτιάξουμε δεν θα τους δίνει καμία δυνατότητα να επιβιώσουν, δηλαδή άνετα, δηλαδή τι σημαίνει να μην ενταχθούν στο σύστημα; Δεν το πιάνω και καλά δηλαδή; Είναι μια, βρήκαμε το σύστημα, καθαρά πράγματα. Για

να επιβιώσεις, είσαι υποχρεωμένος να κάνεις επιλογές στην ζωή σου. Όχι σαν φοιτητής. Και είναι μερικοί που επιβιώνουν έτσι, είναι μερικοί που επιβιώνουν αλλιώς και είναι μερικοί που επιβιώνουν αλλιώς! Και εκείνοι που επιβιώνουν με τον πιο ελεύθερο τρόπο, κάνουν επιλογές μέσα στα πλαίσια του συστήματος! Διότι κι εκείνοι πουλάνε πίνακες, έχουν ορισμένους αγοραστές, ή κάνουν μια άλλη δουλειά, ή κάνουν τούτο ή κάνουν εκείνο! Υπάρχουν δεν ξέρω τι!

Εν πάσει περιπτώσει αυτό, γιατί μπορεί να υπάρχουν και μερικές περιπτώσεις πολύ θαρραλαίες που αξίζουν και την ευγνωμοσύνη όλων, και να είναι και ατομικές προσωπικότητες δυνατές οι οποίες μπορούν να επιβιώσουν με οιοσδήποτε προϋποθέσεις, έτσι κι αλλιώς δηλαδή με οτι είδους γνώση κι αν έχουν πάρει από τις σπουδές στην Σχολή των Καλών Τεχνών. Αυτή είναι μια άλλη ιστορία, οι πολλοί όμως κάπου κάνουνε, κάπου μπαίνουνε! Εμείς είμαστε, οι περισσότεροι κι από σας δηλαδή, εκπαιδευτικοί! Και τι έγινε τώρα δηλαδή; Μπήκαμε στο σύστημα;

Και το να δημιουργηθούν όροι που χρειάζονται, οι όροι που χρειάζονται για την απορρόφηση της εικαστικής παραγωγής και της διοχετεύσής της στο κοινό στο οποίο απευθύνονται.

Η Σχολή των Καλών Τεχνών δεν μπορεί να δημιουργήσει αυτούς τους όρους για την απορρόφηση της εικαστικής παραγωγής! Δεν μπορεί, δεν είναι θέμα σχολής Καλών Τεχνών η δημιουργία των όρων "απορρόφηση της εικαστικής παραγωγής"! Εκτός αν θέλουμε να λέμε, απλώς να βάζουμε αιτήματα! Βάζουμε αλλά είμαστε εκτός πραγματικότητας! Τι όρους απορρόφησης της εικαστικής παραγωγής να δημιουργήσει η Σχολή Καλών Τεχνών! Δηλαδή το τι θα φτιάξω εγώ όταν αποφοιτήσω θα έχει δημιουργήσει η Σχολή αυτές τις προϋποθέσεις ώστε αυτό να απορροφάται! Τελείωσα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Η συναδέλφισσα Αλαφούζου.

ΑΛΑΦΟΥΖΟΥ: Κατ'αρχήν αυτή η πρόταση της δημιουργίας αυτής της Ανώτατης Σχολής, με αυτή τη φόρμα, με βρίσκει απολυτα σύμφωνη. Θέλω να επισημάνω όμως ίσως ένα φόβο κατ'αρχήν και μετά ίσως μπορεί και

ένα δεύτερο.

Ο πρώτος φόβος που διατυπώνω είναι ο εξής. Όπως είδαμε αυτό το σύστημα που είναι στον πίνακα, που ξεκινάει από τον μικρό χώρο και καταλήγει σε αυτά τα ειδικά, στις ειδικότητες που είναι πολλές, μπορεί αυτό το σύστημα να λειτουργήσει και αντίθετα. Δηλαδή αυτός είναι ο συγκεκριμένος μου φόβος. Μπορεί δηλαδή αυτή η δημιουργία έκφρασης εάν δεν είναι σωστά τοποθετημένη στην πρώτη στήλη που λέει "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ" να είναι με τέτοιο τρόπο η διδασκαλία και η κατεύθυνση, η κατεύθυνση δηλαδή της δημιουργίας που θα δίδεται μέσα σε αυτά τους τρεις χώρους, που είναι τρισδιάστατος χώρος, πλαστική και κατασκευαστική, να προσανατολίζει την έκφραση στον μαθητή για να καταλήξει σύμφωνα με αυτό που κάνει σε ένα εργαστήριο που θα είναι προγραμματισμένο για να κάνει ας πούμε, είτε ανάγλυφο, είτε ξέρω εγώ, αυτά τα οποία μετά ειδικότερα εμφανίζονται σαν χώροι, δηλαδή μπορεί να είναι κατευθυνόμενη κατά κάποιον τρόπο η έκφραση από την αρχή, η διδασκαλία της έκφρασης ώστε να προσανατολίζεται. Δηλαδή ένας άνθρωπος ο οποίος κατ'αρχήν ψάχνει και εκφράζεται σε αυτό το στάδιο, εφόσον ψάχνει και περισσότερο ψάχνει ξέρω εγώ τρισδιάστατα, μπορεί με την ώθηση του καθηγητή να προσανατολιστεί σε μια μορφή τοιχογραφίας, ζωγραφικής, χαρακτηριστικής ενώ είναι ακόμα σε μια μορφή έρευνας. Δηλαδή ήδη η κατεύθυνση να δίδεται από την αρχή με τον τρόπο διδασκαλίας που θα δίνεται από τον δάσκαλο. Γι'αυτό το λόγο πιστεύω ότι θα πρέπει σε αυτή τη μορφή της έκφρασης, των τριών αυτών χώρων να λειτουργούν πολλοί δάσκαλοι, να μην είναι ένας δάσκαλος σε κάθε τμήμα της δημιουργίας της έκφρασης, ώστε να υπάρχουν διαφορετικές αντιμετώπισεις και αντιλήψεις ώστε να εξελίσσεται πλέον η ειδικότητα με διάφορους στόχους.

Επίσης, οι ειδικότητες μετά, όπως αναφέρονται στον πίνακα, είναι ειδικότητες που είναι ειδικές θα έλεγα και είναι και ειδικότητες που είναι πιο ειδικές. Δηλαδή. Υπάρχει η κεραμική που είναι κάτι πολύ γενικό, υπάρχει η αρχιτεκτονική, υπάρχει το κινούμενο σχέδιο, σκίτσο.

Το κινούμενο σκίτσο είναι κάτι πιο μικρό σαν χώρος, σε σχέση με την αρχιτεκτονική και κάπως στην μέση βρίσκεται η κεραμική. Δηλαδή θα πρέπει να δωθούν ανάλογα μεγάλα και μικρά τμήματα τέτοια που να μορφοποιούν διαφορετικά πράγματα.

Μέσα σε αυτούς τους χώρους θα μπορούσαν να λειτουργήσουν: ο κινηματογράφος σαν γενική έννοια, η φωτογραφία σαν γενική έννοια, η χαρακτηριστική και ειδικότερα θα μπορούσαν να κοιταχθούν και άλλα πράγματα. Θέλω να πω δηλαδή ότι το φάσμα αυτών των ειδικοτήτων θα πρέπει να το μελετήσουμε ακόμη περισσότερο όπως και το φάσμα των θεωρητικών μαθημάτων. Νομίζω ότι δεν ήτανε, τελικά δηλαδή, έτσι ειπώθηκε δηλαδή και από την ομάδα μελέτης γι' αυτό το θέμα.

Γι' αυτή τη διαδικασία θα πρέπει να λειτουργήσει μια ομάδα κατάρτισης πάνω σε βάσεις τέτοιες, που να δημιουργήσει αυτό το πρόγραμμα, με αυτή την αντιμετώπιση. Δηλαδή οι μεγάλοι χώροι και οι ειδικότεροι χώροι να μπορούν να είναι τέτοιοι που να λειτουργούν ταυτόχρονα και να είναι και λειτουργικοί.

Τώρα κάτι άλλο άσχετο, αλλά θα ήθελα να κάνω μια πρόταση που μου ήλθε τώρα ξαφνικά. Η πρόταση αυτή είναι, δεν ξέρω πως μπορούμε να την κάνουμε για να την διακινήσουμε, να μπει το μάθημα τέχνης και στους άλλους επιστημονικούς κλάδους. Δηλαδή, στους φιλόλογους, στους χημικούς, δεν ξέρω αν αυτό το μάθημα αίφνης, μπορεί να είναι ένα μάθημα που να είναι για επιστήμονες μέσα στον δικό τους τον χώρο, τον Πανεπιστημιακό ή τον Πολυτεχνειακό, ή μπορεί να λειτουργήσει σαν μάθημα τέτοιο κατάρτισης των επιστημόνων μέσα σε αυτόν τον χώρο των θεωρητικών μαθημάτων που θα υπάρχει στην δουλειά μας με τον τρόπο που προτείνεται τώρα. Αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Η πρότασή σου Ζωή είναι η πρόταση που έκανε η Επιτροπή Παιδείας το πρωί, για να καταλάβουν εδώ στα πρακτικά, η τελευταία πρόταση. Και στην εισήγηση, αυτό εννοώ, γιατί είναι μαζί.

(διάλογος εκτός μικροφώνου)

Μιλάμε για το μάθημα το δικό μας μέσα στα άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά

Ιδρύματα, σε συνδιασμό με τους συγκεκριμένους κλάδους. Αυτό υπάρχει και στην κεντρική εισήγηση που έκανε η ομάδα και έφερε στο συνέδριο από την αρχή και είναι μέσα στην εισήγηση της επιτροπής παιδείας που έγινε σήμερα το πρωί έτσι ξεκαθαρισμένη.

Ο συνάδελφος Παπαδάκης.

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ: Συνάδελφοι κατ'αρχήν θα ήθελα να συμφωνήσω με την πρόταση από πλευράς του Επιμελητηρίου και να θέσω μπροστά σας ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Με συγχωρείς να κάνω μια διευκρίνιση. Επειδή και ο συνάδελφος Κουφοβασίλης έκανε και ένα λάθος και εσύ κάνεις ένα λάθος τώρα, είναι τυπικό, διαδικαστικό. Η πρόταση αυτή που είπε η Μάιρη Χατζηνικολή και που κάπου εγώ λιγάκι περιέγραφα το μοντέλο, δεν το ανέλυσα, δεν είναι του Επιμελητηρίου, δηλαδή του Διοικητικού Συμβουλίου του Επιμελητηρίου, ούτε είναι ένα πόρισμα από την δουλειά μέχρι τώρα! Είναι μια απλά πρόταση της Επιτροπής Παιδείας που υπάρχει στο Επιμελητήριο και έχει την θέση της όπως όλες οι εισηγήσεις, όπως όλες οι προτάσεις που κάνει ο καθένας. Έτσι για να μην έχουμε ...

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ: Εντάξει για συντομία ας πούμε. Λοιπόν και πρέπει να το δούμε ουσιαστικά αυτό το πρόβλημα όπως τέθηκε και σε μια κίνηση το ίδιο το πράγμα. Και στη βάση αυτή θα ήθελα να κάνω μια πρόταση πάνω σε αυτό όλο το σύστημα.

Κατ'αρχήν πιστεύω ότι όλο αυτό το συνέδριο πρέπει να απορρίψει το σκεπτικό του συνάδελφου Σαρακατσάνου που λίγο πολύ αντιμετώπισανε και άλλοι συνάδελφοι, ότι το ζήτημα της αποκέντρωσης και τα λοιπά επιβάλουν να δημιουργηθούν πολλές Σχολές Καλών Τεχνών και τα λοιπά και ότι εδώ βρίσκεται το κλειδί! Το κλειδί στην σημερινή κατάσταση βρίσκεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει καμία λύση στον καπιταλισμό και αυτό το λέω πολύ σύντομα για να ησυχάσετε, ούτε με αποκέντρωση ούτε με συγκέντρωση. Εντάξει και το δείχνει αυτή η ίδια η πράξη και όχι η διάθεση όλων αυτών των βιομηχανικών ζωνών εις Χαλκίδα, Βόλο και τα λοιπά. Λοιπόν, και γι'αυτό ακριβώς, εξ αιτίας αυτού του προβλήματος το

ζήτημα είναι πως θα συγκεντρωποιηθεί η σκέψη του ανθρώπου στα θεμελιακά προβλήματα και πιστεύω ότι αυτός ο τρόπος παρουσίασης ας πούμε, η προσπάθεια να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών, δίνει την δυνατότητα να μαζευτούνε πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις του διαφορετικού γίνεσθαι ας πούμε, μέσα από την τέχνη, μέσα από πολλές μορφές σε ένα χώρο, ένα κέντρο να το πούμε έτσι, μέσα από το οποίο θα μπορέσει να απλωθεί η εκπαίδευση του λαού! Δηλαδή να πας προς τα έξω! Αν δεν γίνει αυτό το πράγμα προς τα μέσα, αυτή η επεξεργασία, δεν θα μπορέσεις ποτέ να κάνεις μια σωστή εκπαιδευτική δουλειά προς τα έξω και στην κάθε και στην πιο απομεμακρυσμένη γωνιά της χώρας.

Τώρα, από αυτή την άποψη, εδώ πέρα μπαίνει αυτό το θεμελιακό ζήτημα που πιστεύω ότι θα βοηθήσει πάρα πολύ να δούμε αυτά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στην τέχνη από αυτή την συνολική άποψη και βέβαια όλα τα τεχνικά περί πολλών μαθημάτων, νομίζω ότι έτσι κατάλαβα από την εισήγηση, είναι ότι υπάρχει τέτοιο ζήτημα της επιλογής, έτσι δεν είναι; Και κανένας δεν είναι υποχρεωμένος να περάσει όλο αυτόν τον τεράστιο αριθμό! Και πιστεύω ότι όλος αυτός ο αριθμός όχι δεν πρέπει να μειωθεί, αλλά να αυξηθεί! Εντάξει, εφόσον υπάρχει και, γιατί αμέσως θα δημιουργηθεί μια κατάσταση "με συγκοινωνούντα δοχεία" ας πούμε και θα σταματήσουν αυτά τα κουτάκια! Και μια διαρκής κίνηση ας πούμε, στα διάφορα επίπεδα προβληματισμού μίας κοινωνίας!

Λοιπόν, αλλά στην φάση αυτή νομίζω ότι κάτι, εδώ είναι το ζήτημα της πρότασης. Λείπει ένα ανεξάρτητο όργανο που θα επεξεργάζεται τα προβλήματα αυτής της δουλειάς, γιατί εδώ πέρα υπάρχει και το στοιχείο ταυτόχρονα και δεν πρέπει κανείς να παραπονιέται αν αλλάξουν μετά τρεις μήνες αντίληψη - καλά θα κάνουνε - γιατί αυτό το πράγμα θα μας δώσει την δυνατότητα να αλλάξουμε και να αναπτύξουμε την επιστημονική μας γνώση για το πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε και θα πρέπει έτσι να το πλησιάσουμε, πειραματικά ταυτόχρονα, εντάξει; Θα πρέπει να

υπάρξει ένα όργανο επεξεργασίας αυτών των προβλημάτων και αυτής της συλλογικής δουλειάς! Και πιστεύω ότι πρέπει να δούμε ότι είναι αναπόσπαστο τμήμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όχι επειδή είναι δημοκρατικές - αφηρημένα - διαδικασίες, αλλά το ζήτημα ενός ανεξάρτητου όργανου που θα αποτελείται από ...

(αλλαγή πλευράς 18)

...ο οποίος διδάσκει ας πούμε και πώς. Εντάξει; Στον συνολικό προβληματισμό. Και γι' αυτό προτείνω να μπει μέσα σε αυτό το συνολικό σχέδιο και το ζήτημα της δημιουργίας του αυτού του, αυτής της Επιτροπής Ελέγχου η οποία θα αποτελείται από τους καθηγητές και φοιτητές με ισότιμα, ένα άτομο, μία ψήφος και όχι το κράτος μέσα σε αυτή, αλλά αυτή η επιτροπή θα αναλαμβάνει να παλεύει να αντλεί αυτά τα οικονομικά και τα διάφορα αυτά που θα απαιτούν οι διάφοροι στόχοι που θα βάζουμε μπροστά απέναντι στο κράτος. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Βατζιάς.

ΒΑΤΖΙΑΣ: Δεν θα πω καθόλου πολλά, το θέμα ότι η επιτροπή κάνει την εισήγηση και το Επιμελητήριο είμαστε όλοι εμείς και άλλοι πολλοί που δεν είμαστε εδώ, και που το ξακαθάρισε ο Μπάμπης, με κάλυψε.

Οι παρατηρήσεις, η κριτική του Βασιλή και των άλλων ήτανε πάρα πολύ σημαντική, σημαίνει ότι οπωσδήποτε θα περάσει από σκληρές φάσεις διαλόγου σήμερα αυτή η διαδικασία. Πρέπει να έχουμε και ένα αποτέλεσμα! Δηλαδή να μην το αφήσουμε στο ότι θα δούμε παρακάτω! Πρέπει σήμερα να ωριμάσει και κάποιο αποτέλεσμα. Πάντως στην έσχατη περίπτωση ήθελα να θυμίσω ότι υπάρχει η δυνατότητα της εκθεσιακής δραστηριότητας και λοιπά του Ωδείου που έχει ένα περισσότερο χρονικό περιθώριο, αν τμήματα δουλειάς παραμείνουν που θα χρειαστούνε πάλι αυτός ο κόσμος να μαζευότανε να πει μια κουβέντα, θα ήτανε μια διέξοδος. Οπωσδήποτε δεν συμφέρουν οι λύσεις αυτές και καλύτερα είναι να συγκεντρωθεί η προσπάθεια στο να βγει μια ολοκλήρωση σήμερα.

Προβλήματα όπως ο προσδιορισμός της αιτιολόγησης για ένα

μάθημα, αναυθαιρέτα η "Κυβερνητική" είναι ένα μάθημα πολύ της μόδας, όχι φέτος, είναι από πολλά χρόνια! Πρέπει να ξέρουμε γιατί την προτείνουμε. Την προτείνουμε για την παιδεία των μελλοντικών καθηγητών. Κυβερνητική είναι το έσχατο επίτευξης σε μια μεθοδολογία. Όλη αυτή η ουσία της κυβερνητικής είναι να βρεί τις μεθόδους εκείνες οι οποίες μπορούν να φθάνουν στο μέγιστο δυνατότων. Εάν εδώ στην Σχολή χρειάζονται, θα χρειάζονται φαντάζομαι για το αν δι'ακουστικών ή δια ειδικών οματογυαλίων θα πρέπει να γίνεται ξέρω κι εγώ το μάθημα στα σχολεία στα παιδιά για να είναι επιτυχέστερη, γιατί τα πειράματα που γίνανε στα σχολεία με την κυβερνητική είναι, δεν διδάσκει ο δάσκαλος, τραβάνε κάτι ακουστικά και τους έχουνε σε κάτι σαν ντουλαπάκια έτσι, και ακουνε μοναχοί τους από μαγνητόφωνο και αυτό εντυπώνεται, είναι με αυτή τη διαδικασία που λένε το σήμα και λοιπά. Και ακόμη και στην υπνοπαιδεία ας πούμε, έχει κάποια προέλευση.

Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε γιατί λέμε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών "η Κυβερνητική". Το γιατί λέμε "η Χημεία" ενδιαφέρει για τα υλικά. Μήπως αυτό λοιπόν μπορούμε να το πούμε Χημεία μέσα στο μάθημα περί υλικών! Κυβερνητική για τους εκπαιδευτικούς!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Πάντος. Άλλος συνάδελφος που θέλει να γραφτεί ομιλητής για την Ανωτάτη Σχολή μόνο; Το άλλο θέμα θα το δούμε μετά.

ΠΑΝΤΟΣ: Λοιπόν για την Ανωτάτη Σχολή. Να δηλώσω κι εγώ μέσα σε αυτό το σύμπλεγμα που αποκτήσαμε του χρόνου όλοι ότι δεν θα μακρογορήσω πολύ. Μετά, στο γενικό πλέγμα της παιδείας.

Εδώ για την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών πολύ λίγα πράγματα, παρατηρήσεις για τους συνάδελφους, για τον Σαρακατσάνο.

Αυτή η υπόσχεση καλλιτεχνών για να διδάξουν είναι πάρα πολύ σωστή αλλά προσκρούει νομίζω στο θέμα του γνωστού εκ των προτέρων καλλιτέχνη! Δηλαδή ποιός θα είναι αυτός που θα καθορίσει έτσι τα παιδιά, αυτόν τον γνωστόν καλλιτέχνη. Γιατί το παιδί δεν έχει ας πούμε μια πείρα δικιά του, ένα κριτήριο ατομικό και επομένως θα καταφύγει σε

κάποιους "Θεούς" δεν είναι έτσι;

Για τον Σκούρτη, πολύ σωστό αυτό που είπε για την ανάγκη θεωρητικής καλλιέργειας του καλλιτέχνη, σήμερα ο καλλιτέχνης είναι ένα πολύπλευρο επαγγελματικά, και θα ήταν αδιανόητο να είναι κλεισμένος μέσα σε έναν χρυσό πύργο και να ζωγραφίζει! Και νομίζω ότι αυτή η άλλη ιστορία της έλλειψης θεωρητικών, θεωρητικής κατάρτισης, οφείλεται στη μια ειδομένη έννοια που έχουμε αποκτήσει από το γυμνάσιο του δευτερεύοντος μαθήματος και που θα πρέπει κάποτε φυσικά στην Ανωτάτη βαθμίδα να την αφαιρέσουμε.

Ο Κουφοβασίλης, έχει κι αυτός δίκιο - σήμερα είναι η μέρα που έχουν όλοι δίκιο - με την διαφορά ότι έχει δίκιο στο ότι το κοντινόπνοο πρόγραμμα πολύπλοκο, αλλά και απαραίτητο από την άλλη μεριά βέβαια, αν θέλουμε να ακολουθήσουμε την παγκόσμια εξέλιξη, ζητάει ωστόσο ένα νέο άνθρωπο, έναν νέο Έλληνα. Τον έχουμε αυτόν στα χέρια μας; Σαν ερώτημα αυτό, εγώ δεν μπορώ να απαντήσω.

Και τελικά, πριν σας διαβάσω μερικές περικοπές, λίγες, από ένα παγκόσμιο συνέδριο που έγινε, σχετικά με την Ζωή Αλαφούζου, όχι μόνο γι'αυτή αλλά και άλλοι αναφέρθησαν στην, χρησιμοποίησαν την λέξη "πλαστική", "πλαστικός" και τα λοιπά, εγώ πιστεύω ότι από δω και πέρα θα πρέπει να μιλάμε για μια Ανωτάτη Σχολή πλαστικών Τεχνών, γενικότερα και όχι αυτών των Καλών Τεχνών! Δηλαδή, σήμερα ο καλλιτέχνης ο εικαστικός, είναι πλαστικός στην πλατύτερή του έννοια! Θα υπάρξει να είναι ζωγράφος, γλύπτης ή χαράκτης, έννοιες που καταδυνάστευαν την τέχνη μέχρι σήμερα και που την χώριζαν σε πρωτεύουσες και δευτερεύουσες τέχνες. Σήμερα ο καλλιτέχνης ο εικαστικός είναι ένας πλαστικός καλλιτέχνης.

Και στις πρώτες φάσεις που ανέφερε ο συνάδελφος Δαραδήμος, θα πρέπει να πληρώσουμε τα εργαστήρια που, ή μάλλον να ονομάσουμε τα εργαστήρια, εργαστήρια πλαστικών τεχνών, όπου μέσα θα περιλαμβάνουν ένα σωρό πράγματα και που ίσως θα δοθεί μια δυνατότητα επιλογής.

Θα σας διαβάσω ορισμένες μεταφράσεις που έκανα από διάφορα

δελτία πληροφοριών της ΟΥΝΕΣΚΟ και πού μου ζήτησε η συνάδελφος Γκαζέτα να χρησιμοποιηθούν για το συνέδριο. Για διάφορους λόγους δεν χρησιμοποιήθηκαν όλα, σας διαβάζω μερικά:

Από ένα διεθνές συνέδριο με θέμα "Η επαγγελματική κατάρτιση του καλλιτέχνη" που έγινε στο Λονδίνο το 1965, είναι παλιό το πράγμα, σας διαβάζω μερικά:

"Α/ Διάφοροι τύποι καλλιτεχνικών σχολών:

- 1ον. Είναι η Παραδοσιακή Ακαδημία Καλών Τεχνων.
- 2ον. Εθνική ή Δημοτική Σχολή Τεχνών, με τμήμα Καλών Τεχνών.
- 3ον. Εργαστήρια όπου οι σπουδαστές συγκεντρώνονται γύρω από τον δάσκαλο, ζωγράφο ή γλύπτη.
- 4ον. Το Πανεπιστήμιο με τμήμα Καλών Τεχνών:
  - α) όπου οι σπουδές συνίστανται αποκλειστικά στην πρακτική εξάσκηση,
  - β) όπου ορισμένα ακαδημαϊκά μαθήματα συνδιάζονται με την πρακτική εξάσκηση.

Β/ Προβληματική των Σχολών της Τέχνης:

- α) Τι μαθήματα θα πρέπει να διδάσκονται στους πρωτοετείς σπουδαστές.
- β) Τι ρόλο θα πρέπει να παίζει στην διδασκαλία η αντικειμενική μελέτη της φύσης.
- γ) Πρέπει ο καθηγητής να προβαίνει σε κρίσεις αξιολόγησης.
- δ) Πρέπει να τονώνεται το δημιουργικό πνεύμα ή πρέπει η διδασκαλία να προσανατολίζεται στην κατάκτηση γνώσεων και τεχνικών;
- ε) Ποιά είναι η θέση της Ιστορίας της Τέχνης και άλλων θεωρητικών μαθημάτων στα σχολεία της Τέχνης;
- στ) Ποιά πρακτικά προβλήματα πρέπει να αντιμετωπίσουν οι σπουδαστές στο τέλος των σπουδών τους;"

Ο Γάλλος σύνοδρος, καθηγητής της Σχολής Καλών Τεχνων Ζαν Ορζάλ, είπε ότι είναι σίγουρο πως το να γίνει κανείς μεγάλος

καλλιτέχνης δεν είναι απαραίτητο να περάσει από μια σχολή Καλών Τεχνών και συχνά οι πιο μεγάλοι δεν πάτησαν το πόδι τους ποτέ εκεί! Φυσικά μιλάμε για το 1965, τα πράγματα μπορεί να έχουν αλλάξει από τότε. Σε τι λοιπόν χρησιμεύουμε εμείς οι καθηγητές; Πρέπει να δεχθούμε ότι είμαστε εκεί όχι για να φτιάξουμε καλλιτέχνες αλλά για να τους βοηθήσουμε.

Πιστεύω, χωρίς να είμαι απαισιόδοξος πως μέχρι ένα σημείο θα πρέπει να αποθαρρύνουμε την καλλιτεχνική εξάσκηση γιατί εκείνοι που δεν θα αποθαρρυνθούν αυτοί θα γίνουν μεγάλοι καλλιτέχνες!

Βέβαια αυτή είναι μια κάπως ξεπερασμένη άποψη, με την οποία όμως συμφωνεί και ένας Τσεχοσλοβάκος αντιπρόσωπος σκαλιστικής, Μπίζο, ο οποίος λέει ότι πάνω στην αποθάρρυνση της επαγγελματικής καλλιτεχνικής σταδιοδρομίας συμφωνώ, αλλά το πρόβλημα είναι ο προσδιορισμός του όλου ανάμεσα στην αποθάρρυνση ή στην ενθάρρυνση.

" Στη χώρα μου, και είναι σημαντικό αυτό, όλοι οι καθηγητές έχουν το δικό τους προσωπικό εργαστήριο και η διδασκαλία γίνεται εν μέρει σε αυτό και εν μέρει στα εργαστήρια των σχολών."

Ο Ολλανδός καθηγητής, δύσκολο το όνομά του, πιστεύει ότι ο ρόλος του καθηγητή δεν είναι άλλος από το να κατευθύνει την ομάδα των σπουδαστών του και να συντονίζει την ανταλλαγή των απόψεών τους. Δεν μπορεί να μετατρέψει τους ανθρώπους σε καλλιτέχνες, μπορεί όμως να τους μάθει να αγωνίζονται και να παίζουν έναν ρόλο στην κοινωνία.

Ο κύριος Μπέλιου αντιπρόσωπος της ΟΥΝΕΣΚΟ δηλώνει πως η κατάρτιση των καλλιτεχνών όσο σημαντική και αν είναι περιέχει το κίνητρο της εξόντωσης του καλλιτέχνη:

" Πιστεύω πως οι μέθοδοι διδασκαλίας που εφαρμόζονται στις περισσότερες χώρες, σκοτώνουν περισσότερο τους καλλιτέχνες απ'ότι τους καταρτίζουν. Αντίθετα παράγουν ένα μεγάλο αριθμό τίμιων χειροτεχνών."

Ο κύριος Ριντέλ - Γαλλία:

"Ο μοντέρνος καθηγητής θα πρέπει να συμπεριφέρεται στους σπουδαστές

του όπως ένας σύντροφος που τους βοηθά κάθε μέρα και περισσότερο να αποκτήσουνε μεγαλύτερη καλλιτεχνική ελευθερία."

Αυτό το θέμα της καλλιτεχνικής ελευθερίας είναι πολύ σημαντικό.

Ο Άγγλος κύριος Ρούμαν πιστεύει πως:

"Η ιστορία της διδασκαλίας της τέχνης θα ήταν πιο αποδοτική για τους νέους σύγχρονους καλλιτέχνες..." και αυτός συμφωνεί με τον συνάδελφο Σκούρτη "...αν την μετέτρεπαν σε ιστορία των μεθόδων της τέχνης."

Πάνω στο ίδιο θέμα η αντιπρόσωπος της Βραζιλίας πιστεύει πως: "Η διδασκαλία της ιστορίας της τέχνης θα πρέπει να γίνεται από έναν καλλιτέχνη ή από έναν ειδικό ιστορικό της τέχνης που θα ήταν ταυτόχρονα και καλλιτέχνης."

Επίσης, ο καθηγητής Αστέλ, ο Γάλλος όταν επρόκειτο τότε να υποβάλλει στον Υπουργό Παιδείας ένα σχέδιο νόμου σύμφωνα με το οποίο θα απαιτείται για τους καθηγητές της ιστορίας της τέχνης ένα πιστοποιητικό εργαστηριακών σπουδών σε μια σχολή καλών τεχνών.

Και τέλος, ότι η εισαγωγή των, στην ανώτατη βαθμίδα, θα πρέπει να βασίζεται απλά στην εξέταση ενός ντοσιέ, όσο γίνεται πιο πλήρες. Ένα υψηλό επίπεδο γενικής κουλτούρας δεν πρέπει να γίνεται από αυτούς, αλλά από τους καθηγητές.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ευχαριστούμε, η συναδέλφισσα Σίνα.

ΣΙΝΑ: Προτάσεις έχω να κάνω:

- 1ον. Δραστηριοποίηση των δημάρχων όλης της χώρας, διευρυνση καλλιτεχνικών σχολείων, στα πρότυπα του σχολείου της Χαλκίδας.
- 2ον. Ίδρυση Σχολών Καλών Τεχνών όπου υπάρχει Ίδρυμα με την επωνυμία "Περίπτερο" ή "Καλλιτεχνικός Σταθμός", παραδείγματος χάριν στους Δελφούς, Μύκονο, Ύδρα και άλλους.

Στις σχολές αυτές που θα είναι ανωτάτου επιπέδου, και θα προσέρχονται φοιτητές καλλιτέχνες τις πρωινές ώρες, να μπορούν να προσέρχονται πολίτες απο όλα τα επίπεδα και ιδίως ενήλικες που θα παρακολουθούν και θα δημιουργούν συγχρόνως, τις βραδυνές ώρες.

3ον. Να γίνει το μαθημα των καλλιτεχνικών κύριο μάθημα και η διδασκαλία του μαθήματος αυτού να γίνεται με ελευθερία και κάπως σαν παιγνίδι και όχι εξαναγκασμός.

- Οπωσδήποτε να διδάσκεται η ιστορία της τεχνης μαζί με την ελεύθερη έκφραση ζωγραφικής από τους μαθητές.
- Για οικονομική ενίσχυση εκτός από τα διάφορα κατά τόπους κληροδοτήματα να ενισχύονται τα σχολεία αυτά από ιδιώτες και από την κυβέρνηση.
- Όλοι οι καθηγητές να πληρώνονται από το κράτος που θα ενισχύεται οικονομικά και από ιδιώτες και από άλλες δραστηριότητες που μπορούν να οργανώνονται γι' αυτό το λόγο. Οικονομική ενίσχυση.

- Να ιδρυθούν σύλλογοι που θα ενεργούν αδιάρθρωτα ως σχολεία καλλιτεχνικά το πρωί και επιμορφωτικά το βράδυ.

Συγνώμη. Να ιδρυθούν σύλλογοι που θα ενεργούν αδιάκοπα για το καλό του τόπου και την ανάπτυξη υποτροφίας της καλλιτεχνικής καλλιέργειας, έτσι ώστε να ανεβεί το πολιτιστικό επίπεδο του λαού. Όλα τα κέντρα να είναι σχολεία καλλιτεχνικά το πρωί και επιμορφωτικά το βράδυ. Να γίνουν άμεσα όλες οι πρέπουσες ενέργειες.

Εκείνο που θα ήθελα να τονίσω είναι ο βαθμός να μην είναι, ο μεγαλύτερος βαθμός να πηγαίνει, να έρχεται πρώτος στην, να μπαίνουνε πρώτοι αυτοί που έχουν τον μεγαλύτερο βαθμό, γιατί είναι λάθος! Τα παιδιά που έχουνε μεγάλο ταλέντο δεν είναι οι πρώτοι μαθητές! Τίποτε άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Παπαζαχαρίου από τους διακοσμητές.

ΠΑΠΑΖΑΧΑΡΙΟΥ: Εκείνο που θα ήθελα πολύ σαν διακοσμητής να διευκρινιστεί είναι αυτό που ακούγεται εδώ περί εικαστικών, πλαστικών και διακοσμητικών τεχνών, να μπορέσει να καθοριστεί και από κει και πέρα να μπορούμε να πάρουμε θέση και να ξέρουμε πότε μας αφορά και πότε δεν μας αφορά. Διότι από έξω σε κάποια αλληλογραφία που έχουμε με κάποιο διεθνή οργανισμό, μας απήντησαν ότι ο ρόλος διακόσμηση -

και πολύ σωστά το είπαν οι άνθρωποι - σημαίνει στολισμός, και τίποτε περισσότερο! Και στο συνέδριό μας εδώ, όταν λέμε "διακόσμηση" δεν ξέρουμε τι ακριβώς λέμε: την μορφολογία αντικειμένου, την αρχιτεκτονική χώρου, ή εν πάσει περιπτώσει κάποιο κλάδο εφαρμοσμένης τέχνης όπως η κεραμική ή οποιαδήποτε άλλη!

Πέρα από αυτό, πάνω στο θέμα της Ανώτατης Παιδείας, σε αυτά τα πλαίσια μέσα, τα προκαθορισμένα, θα θέλαμε εμείς οι διακοσμητές να έχουμε ξεχωρίσει τις εικαστικές τέχνες μέσα στα πλαίσια της καθαρά εικαστικής έννοιας, από τις εφαρμοσμένες και να έχουμε δυνατότητα, να έχουμε προσβάσεις μέσα από την παραγωγική μας δουλειά, αφού σε κάποια σχολειά μάθαμε κάτι, να φτάσουμε κάποτε στις εικαστικές δυνατότητες, ή αντίθετα, όταν οι εικαστικοί βρίσκονται σε μια δημιουργική διαδικασία σαν την δική μας, να ξεχωρίζουν τα πράγματα σαν καθαρά κατασκευαστές-τεχνικοί και όχι με ένα μπέρδεμα, μια ερμαφρόδιτη υπόσταση ότι είμαι κάλλιτέχνης γι'αυτό μπορώ και κάνω αυτό ή είμαι τεχνικός και γι'αυτό μπορώ και κάνω τέχνη!

Θέλουμε λοιπόν μια σχολή που να εκφράζει τις ανάγκες, να καλύπτει τις ανάγκες του τόπου, στους τομείς των εφαρμοσμένων τεχνών, χωρίς να έχει άμεση σχέση με τις εικαστικές τέχνες, ξέχωρα από αυτές και οπωσδήποτε με μαθήματα που βγαίνουν από τις εικαστικές τέχνες. Αυτά είχα να πω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ευχαριστούμε υπάρχει άλλος συνάδελφος που να θέλει να πάρει τον λόγο; Μαιρη σε έχω γράψει με τους εισηγητές και ο Τάκης είναι μέσα, δεν ...

(διάλογος εκτός μικροφώνου)

...σαν άτομο; Εντάξει τότε έχεις σειρά απλώς σε κράτησα προς το τέλος. Λοιπόν αν θέλεις έλα. Ο Τάκης είπαμε είναι εισηγητής, θέλεις προς το τέλος ή να σε βάλω Τάκη; Σε έχω γράψει αλλά...Καλά Χατζηνικολή.

ΜΑΙΡΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ: Ένα σημείο που έθιξε ο συνάδελφος Σκούρτης πρώτα πρώτα, ανεξάρτητα από ότι θα πω μετά. Αφορά την πενταετία των

καθηγητών της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών. Είπε ότι μετά από μια πενταετία θα ήτανε φρόνιμο να μην είναι πια καθηγητές.

Εγώ είμαι καθηγήτρια σε γυμνάσιο, το ίδιο και ο κύριος Σκούρτης ο συναδελφος. Θα ήθελα να τον ρωτήσω πως θα του φαινότανε τη στιγμή που θα μας λεγανε στην πενταετία επάνω ότι θα σταματήσουμε να είμαστε καθηγητές! Αυτό το βάζω από μια πλευρά που την καταλαβαίνει ο καθένας και δεν την αναπτύσσω.

Όμως παρόλα αυτά θα πω και κάτι ακόμα. Χωρίς να θίγω αυτό το σημείο πιστεύω σαν άτομο ότι ο καθηγητής τότε πραγματικά γίνεται καλύτερος, όσο περισσότερο μπαίνει μέσα στο θέμα του. Δηλαδή όσο περνάνε τα χρόνια, όχι όσο γερνάει αλλά όσο περνάνε τα χρόνια, μπορεί να εμβαθύνει στην διδασκαλία του και να γίνει πολύ αξιόλογος. Δεν θα το έβλεπα με κανέναν τρόπο λοιπόν σαν σωστή πρόταση αυτή που έγινε. Τελειώνω με αυτό.

Θα ήθελα να πω περισσότερα σχετικά με όσα είπε ο συναδελφος Κουφοβασίλης, να τοποθετηθώ. Δεν μπορούμε να πούμε ότι από το προσυνέδριο έως τώρα θα έπρεπε να έχουμε μια εντελώς καθορισμένη μορφή πραγμάτων, έτσι ώστε να είμαστε ξεκαθαρισμένοι σε όλα τα επίπεδα. Ομολογώ ότι είναι πολλά και θα τα πούμε και μετά που δεν τα έχουμε ξεκαθαρίσει καθόλου και δεν ήταν εύκολο συνάδελφοι! Εκατό χρόνια σε αυτό το τόπο αν όχι και πολύ περισσότερα, υπήρχε χάος! Από ένα προσυνέδριο πριν από 3 μήνες μέχρι και τώρα τα θέλουμε όλα στο πιάτο! Είναι εντελώς αδύνατο. Στάδια είναι. Θα το δούμε και το προσυνέδριο και το συνέδριο σαν στάδια! Πιστεύω ότι μόνο με διαρκή ζύμωση μπορούμε πραγματικά να φθάσουμε σε καθορισμένες μορφές γι'αυτό και τουλάχιστον εμείς από πλευράς της επιτροπής παιδείας, κοιτάξαμε να μείνουμε σε κάποια γενικότητα. Να δώσουμε ορισμένα σχεδιαγράμματα, αλλά πάντα με κάποια γενικότητα. Θα μείνω σε πιο καθορισμένα σημεία αυτή τη στιγμή για το πλήθος των μαθημάτων που είπε! Δηλαδή μίλησε για έναν ακαθόριστο αριθμο επιλογής.

Τουλάχιστον εμείς - θέλω να το ξαναθυμίσω - ότι δεν μιλήσαμε για

κάποιο ακαθόριστο αριθμό! Ή τα μαθήματα που θεωρούμε υποχρεωτικά, δεν είναι πάρα πολλά! Και οπωσδήποτε να το συνδέσω και με ένα άλλο σημείο: Θίξαμε τα εξάμηνα. Δηλαδή δεν βλέπουμε τα μαθήματα να τραβάνε 500 χρόνια στην αράδα όπως τώρα! Βλέπουμε εξάμηνα, όπως γίνεται και στην Αμερική και σε άλλες πολύ εκσυγχρονισμένες χώρες. Δεν θέλω να αναφέρω πρότυπο αλλά είναι η αλήθεια ότι σε ορισμένους τομείς έχουμε κάνει βήματα τα οποία δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε.

Λοιπόν, μετά από αυτό. Σχετικά με το Μάστερ. Δεν νομίζω ότι ούτε αυτό ήταν σημείο θολό! Λέμε ότι μετά την τετραετία επακολουθεί Μάστερ! Το Μάστερ είναι κάτι που επίσης δεν το βάζεις από την αρχή! Ένα Μάστερ μπορεί να είναι μια γενικότητα και μέσα σε αυτήν ο κάθε ας το πούμε σπουδαστής, να αποκτήσει μια άλλη δική του μορφή, μιαν άλλη δική του ειδικότητα. Συνήθως τα Μάστερ είναι πλέγματα μαθημάτων δεν είναι ένα μάθημα μόνο συγκεκριμένο! Πολλές φορές είναι και αυτό, αλλά είναι πλέγματα! Οπότε διαλέγεις και μέσα εκεί και υπάρχει κάποια επιλογή!

Ένα λεπτό, να μην ξεχάσω αυτό που θέλω να πω και πολύ φοβάμαι ότι θα το μπεδρέψω. Ναι. Γιατί βγήκε το Μάστερ, δηλαδή γιατί εμείς πραγματικά πιστεύουμε ότι πρέπει να υπάρχει το Μάστερ:

Αυτή τη στιγμή στον τόπο μας εμείς γνωρίζουμε ότι υπάρχουν μόνο εξειδικευμένες σχολές. Είναι κάτι που το έχω ξαναβίξει εγώ, μόνο εξειδικευμένη σχολή στον δικό μας τον τομέα, ανώτατη, χωρίς να υπάρχει τίποτε από κάτω! Λοιπόν, το όλο σύστημα που εμείς προτείναμε, είναι ένα σύστημα με ευρύτητα στην αρχή, που όσο πάει εξειδικεύεται. Λοιπόν το Μάστερ θα το δούμε σαν μια κορυφή της πυραμίδας αυτής. Τώρα ένα άλλο θέμα πάλι για το Μάστερ. Που είπαμε ότι οι καθηγητές πρέπει να έχουνε Μάστερ, και το επιμένουμε ότι πρέπει να έχουνε Μάστερ! Αλλά πως να ζητάς ΤΩΡΑ Μάστερ - γι' αυτό λέμε ότι ότι έγινε έγινε κι ως εδώ εντάξει - πώς να ...στο Παρίσι! Και τότε τι θα λέγαμε: Μόνο όσοι έχουν την δυνατότητα να πάνε έξω και πήρανε το Μάστερ, ναι εκείνους θα τους κάνουμε αποδεκτούς; Δεν είναι δυνατόν! Να μεταχειριστούμε όσους

έχουνε πάει έξω και έχουνε κάνει Μάστερ, ακόμα αν το θέλετε σε ένα ευρύτερο, θα είναι αυτοί που οπωσδήποτε θα βοηθήσουν όσους θα κάνουν Μάστερ! Θα διδάξουν όσους θα κάνουν Μάστερ αλλά δεν μπορούμε όμως να πούμε ότι θα το δούμε με έναν άλλον τρόπο αν δεν θεσμοθετηθεί αυτό εδώ, δηλαδή το Μάστερ, δεν μπορούμε να ζητήσουμε να έχουν οι καθηγητές μάστερ!

Σχετικά με το είδος των μαθημάτων κυβερνητική ή όχι κυβερνητική και όλα αυτά που είπαμε. Δεν νομίζω ότι κι εμείς το έχουμε βάλει πολύ καθορισμένα. Χρειάζονται πολλά μαθήματα και γιατί; Από την αρχή θέσαμε ορισμένους στόχους. Εμείς ζητάμε ο καλλιτέχνης να μην είναι ο σκέτος καλλιτέχνης ή μάλλον το τεχνίτης, γιατί μέχρι τώρα τεχνίτης προσαρμοσμένων ήτανε, κακά τα ψέματα! Όχι πως γινότανε ο ίδιος αλλά στο επίπεδο σπουδών, ήτανε πολύ ελάχιστα τα θεωρητικά! Αφήσαμε δηλαδή εντελώς απαιδευτο τον καλλιτέχνη!

Εμείς λοιπόν ζητάμε να έχει συνείδηση του κοινωνικού του ρόλου και αυτό δεν είναι κάτι εκ θεού! Αυτό θα γίνει μόνο με τα μαθήματα κι επίσης, σύνδεση με την ζωή, με το περιβάλλον, με την επιστήμη, με όλα! Γι'αυτό θεωρούμε ότι υπάρχουν μαθήματα που θα πρέπει να μούν και που δεν σχετίζονται άμεσα με την ειδικότητά του!

Να προσθέσω ένα τελευταίο για το ότι είπε ο εκπρόσωπος των γραφιστών, των διακοσμητών.

Εμένα με βρήκαν σε πολλά σημεία σύμφωνη αυτά που είπε. Βέβαια πιστεύω ότι είναι ένα πάρα πολύ σημαντικό θέμα το οποίο δεν νομίζω ότι έχουμε ακόμα ξεκαθαρίσει, ούτε εμείς τουλάχιστον σαν επιτροπή παιδείας δεν μπορώ να πω ότι το έχουμε ξεκαθαρίσει να πούμε αυτό είναι έτσι κι αυτό είναι αλλιώς! Είναι δύσκολο και πρέπει να το δούμε. Σχετικά με τους όρους. Ε! Ο όρος διακοσμητική και διεθνώς είναι μπερδεμένος αν το θέλουμε λιγάκι κι έτσι βλέπουμε ας πούμε σε σχολές ορισμένες να πάρω ξέρω εγώ Ιταλία, υπάρχει διακοσμητική στην Ανώτατη Σχολή, που εννοεί ζωγραφική τοίχου! Και υπάρχει διακοσμητική που εννοεί ρεντεμέντο, δηλαδή που εννοεί εσωτερική διακόσμηση! Λοιπόν

ένα πράγμα που πραγματικά δεν έχει ξεκαθαριστεί, δεν χάλασε ο κόσμος, θα το ξεκαθαρίσουμε με τον καιρό! Αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Η συναδέλφισσα Μελά. Δεν γίνεται διάλογος κύριε Σκούρτη μου τώρα!

(διάλογος με τον Σκούρτη εκτός μικροφώνου)

Θα τελειώσουμε πρώτα όλοι οι ομιλητές και αν υπάρξει χρόνος, διότι αν αρχίσουμε δευτερολογία πάνω στην δευτερολογία, δεν τελειώνουμε ούτε στον δεύτερο αιώνα!

ΜΕΛΑ: Συνάδελφοι θα προσπαθήσω να είμαι σύντομη γιατί τις απόψεις μου για την οργάνωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης στα εικαστικά, τις ανάπτυξα και μετά την εισήγηση του συναδέλφου Παρλαβάτσα πριν από 2-3 μέρες.

Εκεί που νομίζω, κατ'αρχή η πρόταση που κάνει η Επιτροπή Παιδείας, δεν με βρίσκει αντίθετη αλλά έχω ορισμένες επιφυλάξεις. Θα πω ποιές και νομίζω ότι δεν είναι σκοπιμο να λυθούν και σήμερα γιατί νομίζω ότι όλοι μας μπορούμε να έχουμε επιφυλάξεις σχετικά με την οργάνωση μερικών πραγμάτων στην λεπτομέρειά του.

Κατ'αρχήν νομίζω ότι σαν συνέδριο θα πρέπει να καταλήξουμε σε σχέση με την Ανώτατη Εκπαίδευση σε μερικά πολύ βασικά πράγματα. Αυτά τα πολύ βασικά είναι:

- Η αναγκαιότητα να δημιουργηθούν σχολές καλών τεχνών και το πιο λογικό είναι εκεί πέρα που υπάρχουν πανεπιστημιακές μονάδες.
- Το δεύτερο είναι ότι να μπορεί ο σπουδαστής μέσα σε αυτές τις σχολές και από κείνο το πρίσμα - θα εξετάσω δηλαδή και άλλες προτάσεις που έχουνε γίνει και δεν θεωρώ το θέμα ότι κλείνει - να τυχόνε ισότιμης αντιμετώπισης όλοι οι κλάδοι.
- Και το τρίτο είναι όλοι οι κλάδοι να έχουνε βάση καλλιτεχνική - μιλάω για τους κλάδους που μέχρι στιγμής λέγονται "εφαρμογής".

Από κεί και πέρα εγώ αντιλαμβάνομαι και σε σχέση που κάνει και με την πρόταση η Επιτροπή Παιδείας - και εδώ είναι το ερωτηματικό που βάζω - ακόμα και την περίπτωση να μπορεί ο σπουδαστής από την αρχή,

μη έχοντας δηλαδή αυτή την δυνατότητα στο τέλος να ειδικεύεται, από την αρχή να ασχολείται με ένα πράγμα και να το ερευνά σε βάθος. Δεν είμαι, όχι ότι δεν είμαι πεπεισμένη αλλά νομίζω πως αυτό το πράγμα μπορούμε να το ψάξουμε ακόμα.

Το δεύτερο είναι σε σχέση με τα θεωρητικά και επειδή το έχουμε συζητήσει και έχει παρεξηγηθεί, εκείνο που θέλω να ξεκαθαρίσω είναι το εξής. Νομίζω πως όλοι έχουμε την εμπειρία πως η σχολή σαν χρόνος, η ήδη υπάρχουσα Σχολή πρώτα από όλα, δεν φθάνει να δουλέψουμε, σαν χρόνος, δεν επαρκεί. Από αυτή την άποψη νομίζω πως δεν πρέπει να αντιλαμβανόμαστε ένα πλαίσιο θεωρητικών μαθημάτων που θα συμπιέσουν τελικά τον χρόνο τον εργαστηριακό που διαθέτει κανείς για να δουλέψει στην Σχολή! Όλα αυτά τα πράγματα πρέπει να αποτελούν, να είναι πολλά και να του δίνονται του σπουδαστή σαν δυνατότητες έτσι ώστε να πλαταίνουν οι εμπειρίες του και το μυαλό του για να δουλεύει.

Το τελευταίο που θέλω να θέσω είναι σε σχέση με τα μεταπτυχιακά. Έκανε η επιτροπή παιδείας μια πρόταση να υπάρχουνε υποχρεωτικά μεταπτυχιακά σε σχέση και με τα προσόντα των καθηγητών. Ναι μετα προσόντα των καθηγητών. Ένα ερώτημα θέλω να βάλω. Μεταπτυχιακό στην ζωγραφική και δεν μιλάω σε ένα υλικό ή σε ένα θεωρητικό ζήτημα! Γιατί εκεί το καταλαβαίνω. Μεταπτυχιακό στην ζωγραφική, δεν μπορώ να το αντιληφθώ! Νομίζω ότι μεταπτυχιακό κάνω και εγώ, κάνω στην όλη μου τη ζωή δηλαδή! Αυτό είναι το ένα ζήτημα, τίποτε άλλο!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Μακρής και μετά ο συνάδελφος Ευγενίδης.

ΜΑΚΡΗΣ: Δεν νομίζω ότι έχουν ξεκαθαριστεί ορισμένα πράγματα στο ζήτημα της Σχολής Καλών Τεχνών. Έχω την εντύπωση ότι μια σχολή Καλών Τεχνών και έχει αποδειχθεί αυτό από την ιστορία που ο άνθρωπος έκανε την πρώτη ταινία, ότι δεν φτιάχνει καλλιτεχνες! Δεν φτιάχνει καλλιτέχνες αλλά δίνει στοιχεία μόρφωσης, πολιτισμού για να κινηθούν μέσα σε αυτά οι καλλιτέχνες.

Εχθές το βράδυ είδαμε εδώ κάτι προβολές από τον φίλο μας της

Δ.Γερμανίας όπου μέσα εκεί υπήρχαν έργα από εντελώς αμόρφωτους ανθρώπους και που μπορούσαν να σταθούν σε μια έκθεση μοντέρνας τέχνης! Αυτός όμως δεν βοηθούσε, ούτε σκέφθηκε κανείς, ότι ένας άνθρωπος που έκανε αυτό το έργο και που στέκεται σε μια έκθεση και στέκεται σαν έργο τέχνης, ότι αυτός μπορούσε να διδάξει την τέχνη!

Λοιπόν, η σχολή Καλών Τεχνών, και αναφέρομαι στο πρόβλημα που έβαλε η κοπέλα για το Μάστερς, δεν έχει κανένα λόγο να πάρει Μάστερς για ανώτερη σπουδή της τέχνης! Γιατί αυτή την έχει! Έχει ενδιαφέρον να πάρει Μάστερς για να διδάξει τα στοιχεία από αυτά που χρειάζονται στον καλλιτέχνη για να ...πολιτισμός. Τίποτε παραπάνω. Αλλά όχι για να γίνει καλύτερος καλλιτέχνης! Γιατί καλύτερος καλλιτέχνης, τότε θα συνεχίσουμε να έχουμε αυτό το τόλμημα. Όλοι στην Σχολή Καλών Τεχνών καλούνται καλλιτέχνες και παίρνουν ονόματα, παίρνουν ονόματα που έχουν καταξιωθεί κατά κάποιο τρόπο μέσα στην κοινωνία σαν καλλιτέχνες! Ένας όμως που διδάσκει τέχνη, δεν έχει ανάγκη από ονόματα. Έχει ανάγκη να έχει γνώση των στοιχείων της τέχνης και αυτά να μπορεί να τα μεταδώσει! Εμένα μου προτείναν πάρα πολλές φορές να πάω στην Σχολή Καλών Τεχνών! Δεν έχω την δυνατότητα αυτή να πάω ....

(αλλαγή κασσετας 19)

...δεν νομίζω ότι έχω να προτείνω, νομίζω με αυτή την έννοια πρέπει να οργανωθεί η σχολή Καλών Τεχνών και ένα άλλο ζήτημα, ότι να οργανωθεί σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας. Έχουμε, κάνετε προτάσεις σύμφωνα με το 2%, έχουμε σήμερα στελέχη που να ανταποκρίνονται για να λύσουν ένα πρόβλημα κομπλέξ της συνεργασίας της αρχιτεκτονικής με την ζωγραφική ή με την γλυπτική ή με την μεγάλη επιφάνεια; Επομένως τι;

(κάποιος κάτι λέει)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Στη Σχολή δεν έχουμε διδαχθεί ποτέ όμως, το έχουμε, είναι στην βάση του αυτοδίδαχτου μετά.

ΜΑΚΡΗΣ (συνεχίζει): Το πρόβλημα είναι να δημιουργήσουμε στελέχη που να μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτές τις ανάγκες και να

παλέψουμε για να δημιουργηθούν. Γιατί ένα 2% μένει το πρόβλημα. Υπάρχει αυτό το κτίριο, έχει μια μορφή αρχιτεκτονική! Συνεργάστηκε κανείς για να του δώσει την πλαστική του μορφή; Πώς θα μπει αυτό. Τέτοια προβλήματα έχει να λύσει μια σχολή Καλών Τεχνών και εφαρμοσμένων τεχνών.

Από την άλλη μεριά έχουμε την εξέλιξη αυτής της χώρας που προσπαθεί να βγει από την καθυστέρηση την οικονομική, να αναπτύξει μια βιομηχανία. Βιομηχανία σήμερα χωρίς στελέχη καλλιτεχνικά δεν υπάρχει! Ο συναγωνισμός, ο παγκόσμιος και μάλιστα τώρα που μπήκε σε Κοινές Αγορές και αναγκαστικά μπήκαμε στο κύκλωμα αυτό της εξέλιξης και του συναγωνισμού, πρέπει να συναγωνιστούμε και πρέπει να υπάρχουν τα τεχνικά στελέχη που θα βγούνε στην βιομηχανία για να βοηθήσουνε για την εξέλιξη της και για να είναι ...!

Μέσα σε αυτό το πρόβλημα, που δεν είναι πρόβλημα του σοσιαλισμού ή του καπιταλισμού, γιατί η αγορά είναι κοινή σε όλο τον κόσμο, και το απέδειξε η οικονομία και η κρίση που υπάρχει σήμερα, πρέπει να οργανώσετε την παιδεία κατά τέτοιο τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας καλύτερα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Ευγενίδης.

ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ: Συνάδελφοι εγώ δεν θα κάνω εξειδικευμένη παρατήρηση πάνω στο πως θα πρέπει να είναι έτσι ή αλλιώς ο καθηγητής, η Σχολή και λοιπά. Θέλω να σας βγάλω λίγο έξω από το κλίμα. Θέλω να σκεφθώ λίγο σαν ξένος, σαν απλός, να θυμηθώ τα χρόνια από την στιγμή που άρχισα να ζωγραφίζω πριν πάω ακόμη στο γυμνάσιο, μέχρι σήμερα, τι συνέβει!

Όταν άρχισα να ζωγραφίζω όπως και όλα τα άλλα παιδιά, τα άλλα παιδιά λέγανε, εσύ ζωγραφίζεις καλύτερα! Και εκτός από τα παιδιά άρχισαν και οι πιο μεγάλοι να λένε, αυτό εγώ θα το πάρω. Κι έτσι άρχισε η παρακίνηση για να κάνω ακόμη περισσότερα, και άρχισαν να ζωγραφίζω.

Όταν πήγα στην Σχολή, ξαφνικά έπεσε σαν το φόβιτρο πάνω στην δουλειά μου, το φαινόμενο ότι είμαι μαθητής ακόμα! Ότι ακόμα δεν

Ξέρω τίποτε για την τέχνη! Και είχε αρχίσει να δημιουργείται μια αντίφαση μέσα μου, ότι ενώ ο κόσμος μου έλεγε ότι αυτά που κάνω είναι σημαντικά πράγματα, στην Σχολή με αντιμετώπιζανε ότι όλο λάθη κάνω, ότι δεν τα κάνω έτσι όπως θέλουνε οι καθηγητές και άρχισε να μου δημιουργείται ένα κόμπλεξ, μια αντίφαση δηλαδή μέσα μου!

Μετά από πολλά χρόνια, βέβαια ξεπέρασα το κόμπλεξ αυτό, αφού ανέτρεξα ότι δεν μου άρεσε εκεί πέρα και προσάρμοσα ξανά την ζωγραφική μου στον εαυτό μου. Δεν ξέρω αν αυτή είναι σημαντική ή όχι, αυτός είναι άλλος λογαριασμός, κάνω πάντως αυτό που γουστάρω αυτή τη στιγμή! Και αυτή μου την εικόνα την συγκρίνω κάπως με κάπως παλιότερες εποχές όπου οι καλλιτέχνες οι πιο μεγάλοι και οι πιο μικροί, άρχισαν να δημιουργούν έργα από ηλικίας 16 χρονών, ξέρουμε ότι σημαντικά έργα έχουν κάνει, πηγαίνανε σε εργαστήριο κάποιου μεγάλου καλλιτέχνη και κάνανε εκεί πέρα κάτι και τον ξεπερνάγανε κι όλες τον δάσκαλο, όχι επειδή τους το αναγνώριζε ο δάσκαλος αλλά το έργο τους καπου προσαρμοζότανε. Δηλαδή κάπου το χρειαζότανε η κοινωνία αυτό το έργο και τώρα βλέπουμε που αυτό το έργο έγινε γιατί το χρειάστηκε η κοινωνία και το διατήρησε, ότι αυτός ο μαθητής ήταν καλύτερος από το δάσκαλο!

Αυτό το φαινόμενο, έχει με τα εκπαιδευτικά συστήματα που όλα αποβλέπουνε, μάλλον όλα έχουν αποκοπεί από το κοινωνικό γίγνεσθαι, δηλαδή ο μαθητής ο οποίος είναι εκπληκτικός, δεν μπορεί να μην υπάρχει ένας εκπληκτικός μαθητής, αυτός ανταμείβεται μόνο με ένα βραβείο, τίποτε άλλο! Δεν τον χρησιμοποιεί η κοινωνία, τη στιγμή που κάνει αυτά τα αριστουργήματα που υποτίθεται ότι θα πρέπει να κάνουν αυτοί οι μαθητές, κάποια αριστουργήματα! Παραμένει ως μαθητικό έργο. Και φθάνει στο θλιβερό σημείο να γίνεται η έκθεση μόνο 40 ετών. Δηλαδή οι 40 ετών καλλιτέχνες θεωρούνται νέοι σε αυτή την εποχή. Δεν ξέρω για ποιο κοινωνικό καθεστώς τώρα μιλάω, θα μπορούσε να ...αλλά εγώ πιστεύω ότι οι προτάσεις μας θα πρέπει να αποβλέπουνε στην ανατροπή αυτού του στραγγαλισμού της τέχνης όπου θεωρείται ανίκανος ο

καλλιτέχνης αν δεν σπουδάσει εκείνο, αν δεν σπουδάσει το άλλο, αν δεν κάνει και η κοινωνία στέκει και τον βλέπει έτσι, σαν ένα ακόμα εκολαπτόμενο καλλιτέχνη μέχρι τα 40 του ας πούμε!

Πιστεύω ότι οι σχολές θα πρέπει ταυτόχρονα να είναι και, θα πρέπει να βρεθεί ένας τρόπος να είναι και παραγωγοί έργων τέχνης εφαρμόσιμων στην κοινωνία, ότι τα χρειάζεται αυτά η κοινωνία και να μπορεί και να ζει από αυτά! Δηλαδή κάποια ασίμεικτη (;) εικόνα της παλιάς, παραδοσιακής διαδικασίας της επαφής με τη ζωή, και με την μόρφωση που τώρα δίδεται οργανωμένα. Θα πρέπει να γίνει ένας συνδιασμός και όχι να ψάχνουμε να βρούμε με ποιό τρόπο θα τον κάνουμε τον καλλιτέχνη να μορφωθεί, να μορφώνεται, να μορφώνεται και δεν μιλάμε καθόλου για το τι θα γίνει! Που σε όλο αυτό το διάστημα τί είναι; Είναι έργο σπουδαστικό, δηλαδή που δεν θα ...σε κανέναν; Αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Παρλαβάντζας.

ΠΑΡΛΑΒΑΤΖΑΣ: Θα ήθελα να απαντήσω όχι επειδή έκανα την εισήγηση όπως είπε η συνάδελφος Μελά. Η εισήγηση είναι συλλογική εργασία τεσσάρων συναδέλφων. Το γεγονός ότι μερικοί μπορεί να διεφώνησαν σε κάποια σημεία, όπως κι εγώ επίσης διεφώνησα σε κάποια σημεία και απέσυρα τις δικές μου προσωπικές προτάσεις επειδή ακριβώς δεν συμφωνούσαν οι υπόλοιποι. Το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι η εργασία δεν είναι συλλογική. Επομένως αν αυτή τη στιγμή μιλάω, είναι αν θέλετε, σαν εκπρόσωπος αυτής της ομάδας που έκανε αυτή την εισήγηση και βέβαια στο μέτρο που αυτά που θα πω δεν θα καλύπτουν τις απόψεις των άλλων συναδέλφων, ας θεωρηθούν αυτά που θα πω σαν απόψεις προσωπικά δικές μου.

Ειπώθηκαν τόσα πολλά που είναι πραγματικά δύσκολο να απαντήσει κανείς σε όλα αυτά. Καθένας από τους συναδέλφους που είχε κάποιες αντιρρήσεις ή κάποιες συγκεκριμένες απόψεις εντελώς διαφορετικές ή κάπως διαφορετικές από αυτές που διατυπώθηκαν στην εισήγηση, οπωσδήποτε έχει κάποιο λόγο που τις έχει και ο λόγος είναι ότι οι σκέψεις αυτές και οι απόψεις, βρίσκονται, βγαίνουν κατά συνέπεια

κάποιας γενικότερης τοποθέτησης επάνω στα προβλήματα.

Θα ήθελα να παρακαλέσω, μέσα από όλες αυτές τις πολλές απόψεις που έχουμε ακούσει και από την εισήγηση και από τις συζητήσεις, αν είναι δυνατόν να μην χάσουμε την κατευθυντήρια γραμμή. Να μην μπλέξουμε στις λεπτομέρειες και να μην χάσουμε το σύνολο, πράγμα που γίνεται πολύ συχνά και στις σκέψεις μας και σε έργα τέχνης. Θυσιάζουμε το σύνολο στις λεπτομέρειες, αυτό γίνεται πολύ συχνά.

Έχω σημειώσει ένα σωρό πράγματα, έτσι αν αυτά που θα πω παρουσιαστούν έτσι αποσπασματικά και σαν να μην έχουν μια πολύ μεγάλη συνοχή, θα ήθελα να μου επιτραπεί αυτό το πράγμα, να καταλάβετε ότι έτσι βγαίνει από την ανάγκη.

Ειπώθηκε για τα ΚΑΤΕΕ, για την εξομοίωση με δασκάλους καλλιτεχνικών μαθημάτων που έχουν τελειώσει τη σχολή Καλών Τεχνών. Θα έλεγα ότι αυτό δεν είναι δυνατόν γιατί τα ΚΑΤΕΕ εντάσσονται στην Ανώτερη βαθμίδα της εκπαίδευσης και όχι στην Ανώτατη! Από την Ανώτερη βαθμίδα μπορεί να διδάξει κανείς στην στοιχειώδη, δηλαδή όπως οι δάσκαλοι βγαίνουν από παιδαγωγικές Ακαδημίες και διδάσκουν στο δημοτικό σχολείο, έτσι ίσως θα μπορούσε να ειπωθεί αυτό το θέμα, δηλαδή οι αποφοίτοι των ΚΑΤΕΕ που έχουν μια καλλιτεχνική κατάρτιση, θα μπορούσαν να διδάξουν ενδεχόμενα τα καλλιτεχνικά μαθήματα στο δημοτικό σχολείο. Ενώ για να διδάξουν στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο, θα έπρεπε οπωσδήποτε να έχουν τελειώσει μια ανώτατη σχολή.

Θα ήθελα να πω το ότι βρίσκω πολύ ευχάριστο το ότι η εισήγηση που ανέπτυξε η Επιτροπή Παιδείας, κατά το μεγαλύτερο ποσοστό, ίσως κατά το 90 έως 95%, ταυτίζεται με την πρόταση που έγινε με την εισήγηση για την Ανώτατη Εικαστική Παιδεία, με ελάχιστες διαφορές που κυρίως αναφέρονται σε θέματα λεπτομερειακά. Νομίζω λοιπόν ότι αυτή η σύμπτωση των απόψεων της Επιτροπής που έκανε την εισήγηση, της ομάδος που έκανε την εισήγηση και της Επιτροπής για την Καλλιτεχνική Παιδεία, νομίζω ότι είναι κάτι πολύ ευχάριστο γιατί μπορεί να μας βγάλει λίγο από έναν φαύλο κύκλο που κινδυνεύουμε να μπούνε

μέσα σε αυτόν πολλές λεπτομέρειες! Όπωςδήποτε πάρα πολλά πράγματα δεν έχουνε διευκρινιστεί. Αυτό μέχρις ενός σημείου είναι αδυναμία της ίδιας της εισήγησης. Από την άλλη μεριά θα ήταν πάρα πολύ δυσάρεστο για τους συνέδρους να τους φέρουμε απέναντι σε εντελώς τελειωμένες, εντελώς ολοκληρωμένες σκέψεις που θα απέκλειαν εντελώς την συμμετοχή τους. Δεν μπορούσε η ομάδα που επεξεργάστηκε αυτό το θέμα να πει με απόλυτη βεβαιότητα ότι η διάρκεια των σπουδών θα είναι 4 ή 5 χρόνια ή 10 χρόνια! Βάζει ενδεικτικά έναν αριθμό, τέσσερα ή πέντε. Και για τα μεταπτυχιακά βάζει δύο ή τρία. Ενδεχόμενα το συνέδριο να μην πάει ούτε στην μία εναλλακτικά προτεινόμενη λύση, ούτε στην άλλη και να πει ότι πρέπει να είναι περισσότερα ή λιγότερα! Αυτό λοιπόν δεν είναι μια αδυναμία της επιτροπής, της ομάδας που έκανε την εισήγηση, αλλά είναι και αν θέλετε μια διευκόλυνση προς το συνέδριο και μια θέση του συνεδρίου σε θέση λήψης κάποιας απόφασης.

Θα ήθελα, είναι πάρα πολύ δύσκολο να απαντήσει κάποιος σε όλα επαναλαμβάνω. Αλλά θα ήθελα αυτό, ότι πολλές από τις απόψεις που αναπτύχθηκαν και αναφέρομαι ιδιαίτερα στις απόψεις του συνάδελφου Κουφοβασίλη, τις βρίσκω - ως μου το επιτρέπει ο ίδιος, δεν έχω καμία διάθεση για ένταση ή για οξύτητα - αλλά θα ήθελα να πω ότι τις βρίσκω γραφικές και παρελθοντολογικές. Δηλαδή βασικά ανταποκρίνονται στο υπάρχον μοντέλο σχολής Καλών Τεχνών και στο υπάρχον μοντέλο Καλλιτέχνη. Δηλαδή, θέλουμε έναν καλλιτέχνη ο οποίος να μην είναι επαρκώς μορφωμένος. Να είναι ελαφρώς αγράμματος. Αυτό ικανοποιεί πάρα πολλά πράγματα, την επιθυμία ίσως μιας ολόκληρης κοινωνίας που θέλει την τέχνη ή τον καλλιτέχνη σε ένα χαμηλότερο επίπεδο, και αυτή η προσπάθεια να αποκτήσει ο καλλιτέχνης μια κατάρτιση και επιστημονική, πραγματικά επιστημονική, μια κατάρτιση τέτοια που θα έκανε να απομακρυνθούνε πάρα πολλοί από τύπους "Θεοφιλικούς" ή από τον τύπο του αδιδακτου ή του ημιμαθούς καλλιτέχνη, αυτή η προσπάθεια βρίσκει αντίθετους πάρα πολλούς ανθρώπους. Και έλεγα ένα καλλιτεχνικό κατεστημένο που θεωρεί ότι η μόρφωση αντιμάχεται το

ταλέντο! Δεν είναι έτσι τα πράγματα συνάδελφοι. Κανένας καλλιτέχνης δεν έγινε λιγότερο καλός επειδή είχε κάποια μόρφωση θεωρητική! Το αντιθετο μπορώ να πω ότι συνέβει, δηλαδή το να έγινε καλύτερος επειδή είχε και μια θεωρητική παιδεία. Επομένως αν θεωρήσουμε ότι θα πρέπει να προσβλέπουμε στην δημιουργία μιας ανώτατης σχολής που να είναι σε θέση να μορφώνει επαρκώς τον καλλιτέχνη από άποψη τεχνική, αισθητική, θεωρητική, τότε τα πράγματα μας οδηγούν σε ένα τέτοιο μοντέλο σχολής σαν αυτό που πρότεινε, που προτάθηκε με την εισήγηση και με την θέση την επιτροπής καλλιτεχνικής παιδείας.

Δεν είναι δυνατόν αυτή τη στιγμή να γίνουν πληρη προγράμματα και να προβλέπουν με ένα τρόπο πάρα πολύ λεπτομερειακό ποιά και πόσα ακριβώς θα είναι τα μαθήματα, πόσες ώρες θα διδαχθεί το καθένα, σε ποίο έτος θα αρχίσει, ή σε ποίο εξάμηνο και σε ποίο θα τελειώσει, τι θα μπει στο επόμενο εξάμηνο ή στο επόμενο έτος. Αρχικά θα πρέπει να δούμε αν από μερους της πολιτείας, κατ'αρχήν ποιές θα είναι οι προτάσεις που θα βγούνε από το συνέδριο. Αν αυτές τις προτάσεις τις υιοθετήσει το Επιμελητήριο, αν το Επιμελητήριο τις υποβάλλει στην πολιτεία και αν η πολιτεία κάνει μια κατ'αρχήν αποδοχή τους. Από κει και πέρα είναι πολύ μεγάλη δουλειά, πολύ υπεύθυνη και απαιτεί και πολύ χρόνο, και πολλές γνώσεις και δημιουργούνται και άλλα προβλήματα, ποιοί θα κάνουν αυτή την κατάστρωση - αν θέλετε - των προγραμμάτων, πώς θα είναι ακριβώς και λοιπά.

Θα είναι λοιπόν, αφέλεια το να περιμέναμε ότι σε μια τέτοια πρώτη προσέγγιση του θέματος θα ήταν δυνατόν να υπάρξουν ολοκληρωμένες και πλήρης λύσεις, αναλυτικά προγράμματα που θα προβλέπουν ότι τα διδάσκεται αυτό, αυτό, αυτό το μάθημα, τόσες ώρες, κλ.π., κλ.π.

Νομίζω λοιπόν ότι αυτή η πρώτη προσέγγιση του θέματος που έγινε, έγινε πάρα πολύ σωστά, και μεσα στα πλαίσια που πραγματικά μπορούσαν να γίνουν μεσα σε αυτό το συνέδριο. Τα υπόλοιπα είναι από δω και πέρα, μέχρις ενός σημείου θέμα που μπορεί να υποστεί την επεξεργασία του συνεδρίου, δηλαδή με την συμμετοχή των συνέδρων και

από κει και πέρα να ακολουθήσει την δραστική διαδικασία που είπαμε παραπάνω. Νομίζω όμως ότι αυτή τη στιγμή, θα πρέπει να καταλάβουμε όλοι πόσο είναι σοβαρό και θεμελιιακό το ζήτημα της Ανώτατης Εικαστικής Παιδείας, και όχι βέβαια μόνο αυτής που διδεται στην Σχολή Καλών Τεχνών αλλά και στις Σχολές που έχουν παρεμφερή χαρακτήρα, που έχουν μια καλλιτεχνική διάσταση, όπως είναι η αρχιτεκτονική, η ναυπηγική, κλ.π., και επίσης τις άλλες Ανώτατες Σχολές που και εκεί θα πρέπει να μπει σαν "Αισθητική Αγωγή".

Το γεγονός ότι αναφερθήκαμε στο θέμα της γυμναστικής, αυτό το κάναμε γιατί μας συμφέρει. Η γυμναστική είναι το μόνο μάθημα που έχει καταφέρει να μπει σε όλα τα Πανεπιστήμια, σε όλες τις σχολές, άσχετα με την θεωρητική ή πρακτική κατεύθυνσή τους! Εάν λοιπόν καταφέραμε να κάνουμε κι εμείς κάτι τέτοιο, δεν θα είμαστε εμείς αυτοί που θα προτεινάμε την κατάργηση του μαθήματος της γυμναστικής! Γιατί αυτό θα εξασθενούσε την δική μας προσπάθεια και την δική μας θέση. Αυτό είναι κάτι που το πέτυχαν οι γυμναστές και πολύ καλά έκαναν! Μακάρινα μπορέσουμε κι εμείς να πετύχουμε κάτι ανάλογο. Όχι καταργώντας μια δική τους επίτευξη αλλά προσθέτοντας μια δική μας που να εξυπηρετεί τους σκοπούς μας τους ευρύτερα παιδευτικούς και καλλιτεχνικούς.

Και το θέμα της Ανώτατης Παιδείας, επαναλαμβάνω, ότι είναι θεμελιακό γιατί από αυτή θα βγούν οι άνθρωποι που θα διδάξουν και στις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης και έτσι θα μπορέσουμε κάποτε να βγούμε από έναν φαύλο κύκλο και να μπούμε, αν θέλετε, σε έναν καλό κύκλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (σύμφωνα με το όνομα που αναγράφεται πάνω στο κουτί της κασσέτας είναι ο Δαραδήμος): Θέλω να πω κι εγώ συναδέλφοι δυο λόγια και να κλείσουμε το πρώτο θέμα.

Λοιπόν, κείνες τις προηγούμενες μέρες όταν κουβεντιάσαμε για τη Σχολή Καλών Τεχνών και για άλλες βαθμίδες, και σήμερα ας πούμε, ιδιαίτερα από την συναδέλφισσα Αλαφούζου, εκφράστηκε με αγωνία θα έλεγα, μια θέση την οποία θα έπρεπε να την ξεκαθαρίσουμε! Το γεγονός

δηλαδή ότι υπάρχει ο φόβος, η έκφραση να είναι κατευθυνόμενη, ότι θα καθυποταχθεί ο σπουδαστής, η ελευθερία, και λοιπά και αυτό, να το μπλέκουμε με το αν θα έχουμε Ιστορία της Τέχνης ή αν θα έχουμε Ψηφιδωτό! Οποιοδήποτε μάθημα και αν αποφασίσουμε να έχουμε στην Σχολή Καλών Τεχνών, ο κίνδυνος αυτός θα υπάρχει, σε εισαγωγικά ή χωρίς εισαγωγικά, γιατί δεν έχει να κάνει με το μάθημα! Έχει να κάνει με το παιδαγωγικό έργο και με τη σχέση δάσκαλου και μαθητή. Αν πούμε δηλαδή ότι βάζουμε μέσα στην Σχολή Καλών Τεχνών ως πούμε, ελεύθερη δημιουργική έκφραση κάπου και δεν έχει μόνο ένα καθηγητή αυτό το εργαστήριο αλλά έχει δέκα καθηγητές, και η σχέση των δέκα με τους μαθητές είναι του είδους "κάτσε κάτω ρε μπαγάσα και θα κάνεις αυτό που σου λέω" - είναι κατευθυνόμενη! Δεν άλλαξε τίποτε!

Λοιπόν, θα παρακαλούσα να μην κάνουμε αυτή τη εισήγηση γιατί οδηγούμαστε σε λάθος συμπεράσματα. Προκειμένου δηλαδή να δούμε τι ανάγκες σε περιεχόμενο σπουδών έχουμε, λιγάκι, επιτρέψτε μου την λέξη, τυφλωνόμαστε από την αγωνία μας αν ο καθηγητής θα μας επιβληθεί ή όχι, ως πούμε! Αυτό θα το αντιμετωπίσουμε με άλλα μέτρα, με άλλο τρόπο ως πούμε.

Πάνω στο συγκεκριμένο θέμα του μοντέλου, που βλέπουμε κατ'αρχήν σαν επιτροπή παιδείας. Νομίζω ότι έχουμε προσεγγίσει σε αρκετά συγκεκριμένα πράγματα που όχι τελειωμένα, συγκεκριμένα όμως, που ανταποκρίνονται σε πραγματικές ανάγκες. Εδώ επισημάνθηκαν, από κάποιο συνάδελφο, τον Μακρή, κοινωνικές ανάγκες και τις προηγούμενες μέρες αναφερθήκαμε σε τέτοιες ανάγκες, αλλά θα σας πω, γενικές, κοινωνικοποίηση του καλλιτέχνη, σύνδεση με την επαγγελματική, οικονομική ζωή, δραστηριότητα του καλλιτέχνη, πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας, και, και, και, να μην τα επαλαμβάνω, ανάπτυξη των δημιουργικών δυνάμεων του ανθρώπου και να μην γίνει "πάτερ ημών", αλλά φθάνουμε και σε πιο συγκεκριμένα πράγματα: διεκδικούμε την διδασκαλία της Ιστορίας της Τέχνης, διεκδικούμε την διδασκαλία Τέχνης και Ψυχολογίας στην σχολή των Ψυχολόγων, διεκδικούμε την κοινωνιολογία της τέχνης

στην σχολή των Κοινωνιολόγων, διεκδικούμε την διδασκαλία του ελεύθερου σχεδίου στους Αρχιτέκτονες ή στους ναυτικούς οι οποίοι εν πάσει περιπτώσει, σε κλάδους της βιομηχανίας! Διεκδικούμε ακόμα την διδασκαλία ας πούμε σε άλλα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, ή τη σχέση μας με άλλες τέχνες και πώς θα το κάνουμε αυτό; Αυτό δεν έχει μια αντανάκλαση στο περιεχόμενο σπουδών της σχολής; Είναι δυνατόν δηλαδή να διεκδικούμε αυτά χωρίς εμείς οι ίδιοι να είμαστε προετοιμασμένοι για να τα καλύψουμε;

Επομένως, δεν είναι γενικές και αφηρημένες αυτές οι ανάγκες! Αν πραγματικά βλέπουμε αυτή την ανάπτυξη ας πούμε, πρέπει να την δούμε και συγκεκριμένα στο περιεχόμενο σπουδών της Σχολής! Θέλουμε ας πούμε να βγάλουμε καλλιτέχνες του τελάρου μόνο; Εντάξει, τότε βγάζουμε εργαστήρια που βγάζουνε μόνο τελασοποιούς, αριστοουργήματα ή κακής ποιότητας! Δεν με ενδιαφέρει η αξία, για το είδος μιλάω. Θέλουμε ας πούμε να κάνουμε έργα χώρου; Πρέπει να έχει η Σχολή τέτοιο αντικείμενο μέσα! Θέλουμε να βάλουμε τον καλλιτέχνη να φτιάχνει κοσμήματα; Ναι. Αν δεν το έχει η σχολή που θα το μάθει;

Θέλω να πω δηλαδή ότι υπάρχουν συγκεκριμένα πράγματα και όσον αφορά τον αριθμό των μαθημάτων και το μοντέλο που προτείνουμε καλύπτει αυτές τις ανάγκες. Και πριν το περιέγραψα, δεν το ανάλυσα, επιτρέψτε μου πολύ σύντομα να πω δυο κουβέντες πάνω σε αυτό:

Ξεκινάω από τον ασφυκτικό κλειό των μαθημάτων. Υπάρχουνε τέσσερα - πέντε μαθήματα βασικά, που έχουν και εργαστηριακό χαρακτήρα για όλους τους μαθητές: σχέδιο, χρώμα, πλαστική κατασκευή, σύνθεση. Ιστορία τέχνης, Αρχιτεκτονική, Ρυθμολογία, Αισθητική και Παιδαγωγική, Ψυχολογία, που είναι πέντε μαθήματα, την Τεχνολογία των Υλικών και τις Τεχνικές είναι εργαστηριακό και ταυτόχρονα θεωρητικό, και αυτά είναι οι υποχρεώσεις. Μιλάμε για όλο το φάσμα των σπουδών. Δεν είναι προκαταρκτικό. Όλα τα μαθήματα εξελίσσονται μέσα στα 5 και στα 4 χρόνια, παράλληλα. Το είπαμε αυτό από την αρχή, απλώς αυξομειώνεται η ποσότητά τους.

Μετά. Έτσι λοιπόν ο άνθρωπος παίρνει αυτά τα εργαστηριακά, που είναι σε εξάμηνα και άλλα 5 εδώ θεωρητικά.

Το δίνουμε μετά την δυνατότητα να επιλέξει τρία ή τέσσερα μαθήματα θεωρητικά ακόμα, της επιλογής του. Πέντε λοιπόν....

ΕΡΩΤΗΣΗ: "Πότε αυτό;"

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΔΑΡΑΔΗΜΟΥ: Από την αρχή ή από το δεύτερο έτος, δεν έχει σημασία.

Ο ΙΔΙΟΣ ΠΟΥ ΡΩΤΗΣΕ ΠΡΙΝ: Έχει σημασία, πώς δεν έχει σημασία! Είναι βασικό αυτό το πράγμα, αυτά τα βασικά μαθήματα ...Υπόψιν κύριε συνάδελφε ότι ....

ΔΑΡΑΔΗΜΟΣ (συνεχίζει): Λοιπόν συνεχίζω, δεν έχουμε διάλογο τώρα, στο τέλος. Μιλώ για τον αριθμό, είναι 5 και 3 = 8. Η Σχολή Καλών Τεχνών έκανε 5 σε 5 χρόνια σπουδών-μέχρι τώρα, εμείς προσθέτουμε άλλα τρία γιατί οριστικοποιούμε το περιεχόμενο ορισμένων. Δεν αναλύω το κάθε μάθημα, μπορώ να το αναλύσω.

Μετά, επιλέγει έναν από αυτούς τους τομείς: Ας πούμε τον τομέα Κεραμικής και είναι αυτό το πλέγμα εδώ, τρία ακόμα επιλογής θεωρητικά, και τα βασικά του εργαστηρίου. Και εδώ είναι το βασικό εργαστήριο που κάνει την έρευνά του και κάνει το έργο του. Λοιπόν είναι συγκεκριμένο. Κεραμική και δυο-τρια μαθήματα συναφή με την Κεραμική, αυτό είναι μια φέτα που θα μπορούσε να λειτουργήσει στη Σχολή Καλών Τεχνών με την δυνατότητα ας πούμε και την πολυτέλεια - σε εισαγωγικά - να έχουμε κάποιο περιεχόμενο βασικών σπουδών και τις επιλογές! Είναι μια αρχή συγκεκριμένη δεν είναι αφηρημένη, δεν είναι γενικός λόγος, μπορούμε να διαφωνήσουμε ή να συμφωνήσουμε στο αν θα διδάξουμε ιστορία της τέχνης τέσσερα χρόνια ή τρία χρόνια! Μπορούμε να συμφωνήσουμε ή να διαφωνήσουμε αν το Βασικό Σχέδιο θα σταματήσει στο πρώτο έτος ή θα το μοιραστούμε και στο δεύτερο έτος! Αλλά δεν μιλάμε ας πούμε για πενήντα χιλιάδες μαθήματα που δεν ξέρω κι εγώ, κάνουμε υδροκέφαλο τον σπουδαστή! Αυτά είναι υπό συζήτηση όλα!

Επίσης, κάτι άλλο: Το θέμα των μεταπτυχιακών.

Είναι δυνατόν να έχουμε εξειδίκευση σε όλους αυτούς τους τομείς και στις ανάγκες που έχουμε πει και να μην θεωρούμε την εξειδίκευση το αν είμαστε ζωγράφοι του πηλού ή αν είμαστε ζωγράφοι του γύψου! Χωρίς να έχουμε παραπάνω σπουδές, παραδείγματος χάριν. Λέμε ότι στην Κοινωνιολογία, στην Σχολή για τους κοινωνιολόγους ας πούμε, χρειάζεται σημειολογία. Λέω ένα παράδειγμα, μπορείτε να πείτε ότι δεν χρειάζεται, εγώ λέω ότι χρειάζεται. Ποιός θα διδάξει σημειολογία εκεί; Θα είναι επαρκής η σπουδή μέσα στα τέσσερα χρόνια ή θα μπορούσε κάποιος συνάδελφος που έχει μεράκι πάνω σε αυτόν τον τομέα, να κάνει ένα Μάστερ πάνω στην σημειολογία, μαζί με 2,3,4 άλλα μαθήματα παρέα; Δηλαδή να το βλέπουμε προσθετικά αυτό το ζήτημα και όχι ας πούμε ότι απλώς θα κάνουμε ζωγραφική! Ο άλλος μπορεί να κάνει έρευνα πάνω στο θέμα της χαρακτηριστικής και να πάρει και ένα πλέγμα μαθημάτων παράλληλα που θα είναι καθορισμένα αυτά τα Μάστερ από πριν!

Κι επίσης και για το Ντοκτορά, το ίδιο. Και επιμένω για το Ντοκτορά ιδιαίτερα γιατί εκείνο που έχει λήψει στην πατρίδα μας χρόνια και χρόνια και όχι μόνο στον χώρο των τεχνών, είναι η έρευνα! Και εάν στις άλλες χώρες υπάρχει έρευνα είναι γιατί ένας που πάει να πάρει ένα Ντοκτορά, κάνει έρευνα! Με λίγες δυνατότητες, με πολλές δυνατότητες, υπάρχουν όμως κατατεθειμένα σε κάποιο αρχείο το κράτους, ή σε κάποια περιοδικά ή σε κάποια βιβλία όλα αυτά τα πράγματα της έρευνας. Σε μας δεν υπάρχει τίποτε και περιορίζουμε την έρευνα ανάμεσα σε ένα μοντέλο και στο τελάρο μας! Δεν γίνεται έρευνα όμως έτσι! Εδώ μιλάμε για έρευνα πάνω στο παιδικό σχέδιο, πάνω στις μεθόδους διδασκαλίας, πάνω στην παιδαγωγική, πού θα γίνουν όλα αυτά τα πράγματα; Μέσα στα τέσσερα χρόνια σπουδών;

Και στο κάτω κάτω, γιατί να στερησουμε από τον καθένα μας που έχει μεράκι να ερευνήσει ένα πεδίο, παραδείγματος χάριν: Νόμοι επικοινωνίας της Τέχνης με τον κόσμο. Στη σημερινή πραγματικότητα, πως είναι φορτισμένος ο κόσμος σήμερα και γιατί δεν μπορώ να καταλάβει την τέχνη. Είναι ένα αντικείμενο έρευνας. Θα ήταν άσκηση

δηλαδή αν έχει το μεράκι να κάνει ένα ντοκτορά πάνω σε αυτό; Και δεν θα πρόσφερε πουθενά; Τι άλλο κάνουμε από, πέντε μέρες εδώ; Τέτοια πράγματα ανιχνεύουμε! Ευχαριστώ.

Λοιπόν κάνουμε διαλειμμα τώρα και ...

(διάλογος εκτός μικροφώνου)

- Δευτερολογία; Έλα.

Το δεύτερο μέρος πότε θα το κάνουμε Μαίρη;

(διάλογοι)

- Καλά καθίστε συνάδελφοι να τελειώσει ο συνάδελφος ο Σκούρτης. ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Λέγοντας για τον καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών, να διδάσκει 5 χρόνια, προσωπικά εγώ επιμένω πάνω σε αυτό, θέση μου είναι, μετά να επανεξετάζεται. Έχει βγάλει μια φουρνιά καλλιτεχνών. Αν τα παιδιά που έβγαλε, μαζί με μια άλλη επιτροπή να ελέγχουνε αν αυτός ο άνθρωπος έχει το προνόμιο να μεταδώσει πράγματα. Θυμηθήτε παλιότερα έναν μεγάλο ζωγράφο ο οποίος στην Σχολή Καλών Τεχνών πήγαινε και την γυναίκα του και έκανε...έτσι, μέσω της γυναίκας του μιλούσε στους επόμενους συναδέλφους. Μεγάλος ζωγράφος. Δεν είχε μεταδοτικότητα όμως...

ΔΑΡΑΔΗΜΟΣ: Η διευκρίνιση που είναι, μην κάνουμε δευτερολογία τώρα. Είπες μια διεκρίνιση.

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Διευκρίνιση κάνω η Μαίρη μου ζήτησε ...

ΜΑΙΡΗ.....: Μα είναι το ίδιο.

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Ας πούμε ο καθηγητής του σχεδίου και της πλαστικής, στην Αρχιτεκτονική Σχολή και αν υπάρχει και ένας αρχιτέκτονας εδώ πέρα, επί χρόνια πατούσε μόνο 2 φορές. Την πρώτη ημέρα και την τελευταία και πάντοτε έλεγε ότι είναι φίλος του Νερκομπιζιέ (μιλάει γρήγορα και δεν ακούστηκε καλά) αυτό έλεγε μόνο και μόνο οι βοηθοί κάνανε το μάθημα! Λοιπόν, υπάρχει ένα τραγούδι των παιδιών, ένα τραγούδι ρόκ που λέει μέσα "φοβάμαι όταν αποφασίζουνε για μένα χωρίς εμένα" εγώ το θεωρώ βασικό αυτό το πράγμα.

Όσο για μένα, γιατί η Μαίρη είπε, "μην ξεχνάς αλλά κι εσύ

δουλεύεις σε σχολείο". Όσο για μένα θα βολευόμουνά άνετα σαν δάσκαλος και θα ήμουνά και εθνικώς εντάξει αν έκανα εκείνα που λέει το αναλυτικό μου πρόγραμμα και μόνο εκείνα. Και που λέει: Αποκλειστικών συνθέσεις από την μυθολογία και την ελληνική ιστορία και την ελληνική ορθόδοξον θρησκείαν, ώστε να τονιστούν στον μαθητή αυτά τα εθνικά συναισθήματα! Χτικιάζω και δεν έχω κανένα πρόβλημα, κι όπως πιστεύω όλοι μας, μέσα στο Επιμελητήριο, να μας ελέγχουν αυτοί αν κάνουμε καλά την δουλειά μας στο σχολείο, όπως θα τους ελέγχουμε κι εμείς αν βγάζουνε επαγγελματίες καλλιτέχνες.

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ): Συνάδελφοι για πρωί τελειώσαμε. Και κοιτάξτε μπαίνει ένα πρόβλημα πάρα πολύ σοβαρό. Η ώρα που είχαμε για το δεύτερο θέμα, την φάγαμε ολόκληρη. Από ευαισθησία του προεδρείου να μην κόψει κανέναν και από επίσης από την πρωινή καθυστέρηση. Λοιπόν, αυτή τη στιγμή υπάρχει το δεύτερο θέμα το οποίο είναι τεραστιο, είναι όλες οι βαθμίδες, είναι τα πάντα, είναι οτιδήποτε θα μπορούσε κανείς εδώ σε αυτό το σημείο να τοποθετηθεί γενικότερα που να φεύγει ακόμα και από την συλλογιστική την δική μας!

Δεν νομίζουμε ότι μπορούμε να βγάλουμε πορίσματα! Αποκλείεται. Και κάνω την εξής πρόταση αυτή τη στιγμή, όχι πρόταση το τοποθετούμε έτσι, δεν μπορούμε να κάνουμε διαφορετικά! Σήμερα δεν βλέπουμε να βγαίνουν πορίσματα εκτός αν πρόκειται να βγει κάποια διακήρυξη όπως βγήκε στο προσυνέδριο.

Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να πούμε το εξής: Θα εξαντλήσουμε το απόγευμα ολόκληρο στο δεύτερο θέμα. Δηλαδή σε προτάσεις που έχουμε για όλους τους χώρους, για όλο το φάσμα της καλλιτεχνικής αγωγής και θα συνεχίσουμε με τα άλλα πορίσματα την Τρίτη στις Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών. Δηλαδή ο χρόνος απόψε θα αφιερωθεί μόνο σε αυτό.

Λοιπόν, εκεί θα μπορέσουμε να το βγάλουμε είναι αδύνατον εκ των πραγμάτων να κάνουμε οτιδήποτε.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΙΝΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ

(αλλαγή πλευράς 20)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: ...έχουν γραφτεί τέσσερεις-πεντε συνάδελφοι και όποιος θέλει μπορεί να γραφτεί. Αν θέλετε να αρχίσουμε παρακαλώ περάστε στις θέσεις σας.

Θα έρθουν κατ'αρχήν ομιλητές για οποιοδήποτε θέμα θέλουν στο συνέδριο ... (φτιάχνουν τα μικρόφωνα)

Ξεκινάμε από τον κύριο Γλυνιά μουσικό με το θέμα ... (δεν ακούγεται καλά) ...δημόσιας εκπαίδευσης".

ΓΛΥΝΙΑΣ: Παρακολουθήσαμε όλες τις εργασίες του συνεδρίου με μεγάλη χαρά και ενδιαφέρον. Με χαρά γιατί είναι το πρώτο μετά την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους συνέδριο που ασχολείται με αυτά τα θέματα και ενδιαφέρον γιατί το πρόβλημα είναι κοινό. Κοινό γιατί αν αντικαθιστούσαμε τον όρο "εικαστικές τέχνες" με τη "μουσική" στις περισσότερες εισηγήσεις, οι διαπιστώσεις, τουλάχιστον στα θεωρητικά θέματα όπως: αισθητική αγωγή καλλιτεχνικής παιδείας, θέση καλλιτεχνικής παιδείας στα καλλιτεχνικά συστήματα, κ.α., είναι οι ίδιες.

Στην πραγματικότητα όμως η μουσική παιδεία στην χώρα μας σε σχέση με την εικαστική, με την παιδεία των εικαστικών τεχνών, είναι πολύ πίσω. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει μέσα στο σύστημα της Ελληνικής παιδείας, ίδρυμα μουσικής ανάλογο της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, δηλαδή δεν υπάρχει κρατική σχολή μουσικής.

Η μουσική παιδεία έχει αφεθεί στα ...Ωδεία που παρέχουν αμφίβολης ποιότητας γνώσεις και το χειρότερο ότι για να φτάσει κανείς στο ανώτερο δίπλωμα σπουδής, χρειάζεται δεκαπενταετή μαθητεία στο Ωδείο, σύμφωνα με ένα νόμο του 57 που έχει καταρτιστεί για την ίδρυση του Ωδείου Θεσσαλονίκης το οποίο είναι ημικρατικό και ακόμη το χειρότερο ότι ολη αυτή η σπουδή είναι αδιαβαθμητή! Δηλαδή ένας τελειώνει μετά από 15 έτη σπουδής σε ένα Ωδείο με το δίπλωμα της σύνθεσης και δεν έχει καταταγεί σε καμία βαθμίδα της παιδείας, δηλαδή ανώτερη, ανώτατη, ούτε τίποτε!

Στη μέση εκπαίδευση υπάρχει το μάθημα της μουσικής αλλά ακούστε πόσο άθλιες είναι οι συνθήκες.

Ο καθηγητής μετά από διαγωνισμό του Υπουργείου Παιδείας προσλαμβάνεται. Εν τω μεταξύ κανείς δεν ενδιαφέρεται για την παιδαγωγική του κατάρτιση, ικανότητα, αφού κανένας νόμος δεν την προβλέπει και κανένα ίδρυμα δεν την παρέχει.

Στην Ελλάδα υπάρχουν 2500 σχολεία μέσης εκπαίδευσης και οι καθηγητές είναι μόνο 400. Το δε ωρολόγιο πρόγραμμα προβλέπει μια ώρα διδασκαλίας την εβδομάδα, ενός ασχέτου αναλυτικού προγράμματος και αυτοί που το καταρτίσανε δεν ήτανε μουσικοί και με επισφαλή βιβλία. Αυτό το βιβλίο μουσικής για την μέση εκπαίδευση εξεδόθει το 1978-79, από μια ομάδα οι οποίοι στηριχθήκανε σε αυτό το αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο είχε προτείνει το ΚΕΜΕ.

Εκτός αυτού δεν υπάρχει καν υλικοτεχνική υποδομή και το μόνο που μπορεί να είναι θετικό για το μάθημα της μουσικής πάλι στην μέση εκπαίδευση είναι η καλή διάθεση του καθηγητή, μετά βέβαια από όλα αυτά.

Στη δε στοιχειώδη παιδεία η μουσική αγωγή είναι ανύπαρκτη. Το μάθημα της μουσικής, όλοι έχουμε περάσει από δημοτικά και έχουμε υποστεί τις συνέπειες τους.

Έχουνε αναλυθεί και εκτεθεί από τους προηγούμενα, από τους εισηγητές του συνεδρίου τα αίτια που έχουν διαμορφώσει τραγικά την παιδεία της καλλιτεχνικής αγωγής στην γενική θεώρησή της, των καλλιτεχνών και της κοινωνίας στη χώρα μας. Δηλαδή δεν υπάρχει σωστή καλλιτεχνική αγωγή ούτε για τους καλλιτέχνες αλλά ούτε και στα κοινωνικά στρώματα.

Δεν θα τα επαναλάβω τα αίτια. Θα προτείνω σύντομα, μάλλον η Ένωση Καθηγητών Μουσικής Δημόσιας Εκπαίδευσης, προτείνει ένα πανκαλλιτεχνικό, συντονιστικό όργανο που θα συσπειρώσει όλους τους φορείς που ενδιαφέρονται και θα μεθοδεύσει σήμερα, μέσα από την υπάρχουσα πολιτικοοικονομική πραγματικότητα, τον αγώνα ενάντια στην

άγνοια ή στην μεθοδευμένη υποβάθμιση της καλλιτεχνικής αγωγής και του καλλιτέχνη μέσα στην κοινωνία. Αγώνα ενάντια σε οποιοδήποτε κέντρο έχει την δυνατότητα να διαμορφώσει το φάσμα της καλλιτεχνικής αγωγής και παιδείας ειδικά και δεν το κάνει. Και υπάρχουν συγκεκριμένα παραδείγματα δεν επεκτείνονται για να μην τρώμε και τον χρόνο.

Και τελευταία η Ένωση Καθηγητών Μουσικής δημόσιας εκπαίδευσης, υποβάλλει τις εξής προτάσεις για το πρόβλημα της μουσικής παιδείας στη χώρα τουλάχιστον σε αυτή τη φάση ισχύουν έτσι και οι οποίες προτάσεις είναι αυτές και θα τις καταθέσουμε στο προεδρείο.

Είναι:

- Η αναπροσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος.
- Η " του ωρολογίου " .
- Η εκτύπωση διδακτικών βιβλίων τουλάχιστον με σχετική ασ το πούμε ενημέρωση πάνω στα μουσικά θέματα.
- Συμμετοχή εκπροσώπων του κλάδου στις ομάδες εργασίας για θέματα που αφορούν και την μουσική.
- Ισοτιμία του μαθήματος της μουσικής - όλοι ξέρουμε ότι πολλά μαθήματα μεταξύ των οποίων και η ζωγραφική και το σχέδιο μέσα στο σχολείο δεν έχουν καμιά σχέση με τις επιδόσεις του μαθητή, απλώς είναι μαθήματα για να παίρνει έναν βαθμο ο μαθητής.
- Εποπτικά μέσα.
- Ίδρυση παιδαγωγικής μουσικής σχολής στα πλαίσια του πανεπιστημίου.
- Επέκταση του μαθήματος της μουσικής στο δημοτικό και
- ειδικά συνδικαλιστικά προβλήματα τα οποία απασχολούν τον κλάδο, όπως το επιστημονικό επίδομα που είναι αδιαβάθμητες οι σχολές από τις οποίες αποφοιτούν οι υποτιθέμενοι καθηγητές μουσικής των σχολείων. Υπάρχει το πρόβλημα της μη νομικής κατοχύρωσης του δικαιώματος του να παίρνουν το επιστημονικό επίδομα. Δηλαδή, με λίγα λόγια δεν θεωρούνται επιστήμονες. Αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΟΥΣΑ: Ο κύριος Ξένος, εκπρόσωπος της Πανελλαδικής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού.

ΞΕΝΟΣ (ΠΕΔΠ): Με πραγματική συγκίνηση, την συγκίνηση όλων εκείνων που αισθανόντουσαν πικρία για την υπότονη κατάσταση της καλλιτεχνικής παιδείας στη χώρα μας. Και σαν εκπρόσωπος της Πανελλαδικής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού που ενδιαφέρεται για το παιδί, την ελπίδα της αυριανής, του αυριανού έθνους, σε όλους τους τομείς και στην αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων που δημιουργεί η σημερινή κατάσταση σε όλο το κόσμο, συγχαίρω ειλικρινά την πρωτοβουλία να γίνει αυτό το συνέδριο.

Με την διπλή μου ιδιότητα, του ανθρώπου που γεννήθηκε στο εξωτερικό και σε διαφορετικές συνθήκες και έβλεπε την υποτίμηση του ονόματος της Ελλάδας ειδικά στο πρόβλημα της παιδείας, παρά τις επαλειλλημένες συστάσεις που κάναμε για να διορθωθούν όλα τα ατοπήματα από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους, με την ιδιότητά μου σαν εκπαιδευτικού, σαν συγγραφέα, λογοτέχνη και με την διαπίστωση που έκανα ότι υπάρχει μια αβεβαιότητα για τα συμπεράσματα και για την πορεία που θα ακολουθηθεί για το συνέδριο αυτό, θέλω να σας διαβεβαιώσω ότι κάνατε μια μεγάλη σπουδαία αρχή.

Δεν θα αναφερθώ στην παγκόσμια ιστορία. Θυμίζω μονάχα ότι στην μεγάλη αγγλική, την μεγάλη βιομηχανική επανάσταση, έξω από την Ακαδημία, έξω από τις καλές τέχνες, ιδρύθηκε στην ζωή την ίδια η πορεία των μεγάλων επιστημόνων που έκαναν μετά τις ακαδημίες και προχώρησαν την επιστήμη και την πρόοδο.

Όσα ακούστηκαν, που πραγματικά αντιπροσωπεύουν την αβεβαιότητα των στιγμών της παιδείας μας, μας κάνουν να πιστεψουμε ότι η καλή αρχή έγινε, και ότι όπως τόσα άλλα βγήκαν από την πρωτοβουλία του ατόμου έξω από την κρατική επέμβαση, τώρα, ώσπου να διορθωθούνε όλα αυτά τα οποία είναι δύσκολα να γίνουν από το μηδέν, πάλι στα χέρια των δασκάλων, των ψυχωμένων δασκάλων, των γονιών, των έξω από τα σχολεία και των μέσα στα σχολεία εκπαιδευτικών δυνάμεων,

αυτών δηλαδή που πιστεύουν ότι δεν μπορεί δηλαδή κανείς να σκοτώσει την ζωή, θα προκύψει σιγά-σιγά και με τα αναγκαία βήματα προσαρμογής, το καινούργιο.

Έχουμε και ένα παράδειγμα: Η Πανελλαδική, εκτός από το πρώτο συνέδριο εικαστικών εφαρμοσμένων τεχνών, έκανε εφέτος και δεύτερο συνέδριο, το συνέδριο όπως ξέρετε "Η τέχνη κοντά στο παιδί" συνέδριο που το επισκέφθηκαν 20.000 μαθητές οι οποίοι με μεγάλο ενδιαφέρον ήλθαν και παρακολούθησαν τον γλυπτή που τους εξηγούσε πως δουλεύει την δουλειά του, τον μουσικό - γιατί ήταν διάφορα μουσικά όργανα και με υπομονή οι μουσικοί, όσοι συνεργάστηκαν, εξήγησαν πως γίνεται αυτό το θαύμα της έκφρασης με τον ήχο - το ίδιο και οι επι μέρους άλλες εφαρμοσμένες τέχνες. Εάν διαβάσετε το τι έγραψαν μέσα στο τετράδιο σαν επισκέπτες τα ίδια τα παιδιά, αν βλέπατε την λάμψη των ματιών τους που επί τέλους βρήκαν κάποιον που τους στάθηκε δίπλα τους να τους εξηγήσει, να τους μιήσει, θα παραδεχθείτε κι εσείς ότι πραγματικά, όποιος δουλεύει γι' αυτό το πράγμα δουλεύει για το αύριο, που πάντα θα είναι ο στόχος της ανθρωπότητας.

Συγκεκριμένα για να μην τρώω την ώρα που είναι τόσο πολύτιμη, θέλω να επιστησω την προσοχή σε ένα τομέα που δεν αγγίχτηκε, νομίζω, όσο έπρεπε βαθιά!

Ακόμα και οι δάσκαλοι που διδάσκουνε τα γλωσσικά, δεν θα διδάσκανε ποτέ τίποτε αν το παιδί δεν ερχότανε με κάποια επαφή με την γλώσσα, που την παίρνει από την μάνα του, από το σπίτι του, από το περιβάλλον του. Αλλά για την καλλιτεχνική παιδεία, η οποία πραγματικά ολοκληρώνει τον άνθρωπο, τον κάνει ολόπλευρο ώστε να μπορεί αργότερα να ενταχθεί σαν ισότιμο μέλος μέσα στην κοινωνία, όταν μάλιστα είναι πολύ πιο ...η σημερινή ζωή, αυτό το παιδί έχει προσλαμβάνουσες παραστάσεις; Πού θα χτίσουμε, πώς θα το μιήσουμε για να προχωρήσει;

Ο συνάδελφος μουσικός νωρίτερα, είπε τα ζητήματα της μουσικής. Εγώ και σαν γυμνασιάρχης και σαν καθηγητής, είχα την τύχη στο ίδιο σχολείο να είμαι και μαθητής, καθηγητής και γυμνασιάρχης έξω, και

εδίδαξα και σε ξενόγλωσσους, είδα να χάνονται παιδιά που είχαν το πρώτο στοιχείο για να γίνουν μουσικοί! Είχαν δηλαδή περίφημο όργανο μέσα στο αυτί τους. Κι όμως αυτά τα παιδιά χάθηκαν γιατί ήταν τόσο απαιδαγώγιτος ο δάσκαλος, ήταν τόσο μακριά από την ψυχολογία, που δεν κατάλαβε ότι είχε μπροστά του ένα ταλέντο που έπρεπε να το εκμαιεύσει και να το προχωρήσει και να το ολοκληρώσει. Γι'αυτό, και επειδή αυτό το εφάρμοσα και πρακτικά και για να δώσω το παράδειγμα και σε πολλά σχολεία που είχα εδώ όταν έφθασα από την Αίγυπτο. Η πρώτη επαφή που πρέπει να γίνει με την τέχνη είναι να κινηθούν τα κίνητρα που είναι μέσα στο ίδιο το παιδί. Κι αυτό θα γίνει όταν από δημοτικό - αυτό το εφαρμόζουν πολύ καλά στην Γαλλία και έχει πολύ καλά αποτελέσματα, μια εποχή και στην Αγγλία - παίρνουνε να παιδιά, σιγά-σιγά χωρίς εξαναγκασμό, μια απλή επίσκεψη από μουσεία, από γκαλερί, μπαίνουνε από την πόρτα και βγαίνουνε. Απλώς για να δει το παιδί διαφορετικά πράγματα. Αυτό το γεννά τις πρώτες εντυπώσεις. Στις μεγαλύτερες τάξεις, αυτό μάλιστα πρέπει να γίνεται πιο συστηματικά από το γυμνάσιο, θα πηγαίνουνε κατά την γεννετική ιστορική λεγόμενη μέθοδο. Δηλαδή από το μικρό στο μεγαλύτερο και με την φυσιολογική εξέλιξη των πραγμάτων σε επιστημονικά προκαθορισμένες εκδρομές στους αρχαιολογικούς χώρους, αλλά και στα μουσεία. Δεν θα μπορούμε στα μουσεία έτσι, αλλά την ώρα που διδάσκουμε ιστορία, θα τους πάρουμε ειδικά στην αίθουσα της Μυκηναϊκής τέχνης. Όταν μιλάμε για γλυπτική, θα τους περάσουμε πρώτα από κει που θα δούνε ότι ο γλύπτης δεν μπορούσε να παρουσιάσει προφίλ και πλάγια ολόκληρο το σώμα. Τα πόδια τα είχε πλάγια, το ένα κομμάτι γύριζε, για να καταλάβει ότι την πέτρα, το υλικό που πρέπει να το δουλέψει, να το αλλάξει, να βρει τρόπους να ξεπεράσει τις δυσκολίες. Και ιδίως αυτό: να μάθει να ξεπερνά τις δυσκολίες. Τότε είναι που θα μεστώσει και τότε είναι που θα ...και θα του δείξουμε αν θα δουλέψει με αυτό ή με εκείνο το εργαλείο. Θέλω να πω, δεν αρκεί η υποδομή, δεν αρκούνε τα τεχνικά μέσα, θέλει να βρούμε την παιδαγωγική μέθοδο με την οποία θα

πλησιάσουμε το παιδί ώστε να το επηρεάσουμε.

Και εδώ θυμίζω την περίφημη φράση ενός μεγάλου Αγγλου παιδαγωγού, πριν γίνει και η πρώτη Ακαδημία, που είχε πει την φράση "το παιδί είναι ο πατέρας του αυριανού άνδρα". Δηλαδή αν το παιδί βιολογικά και ψυχολογικά και πνευματικά το αφήσουμε σε μια άλλη κατάσταση, αυτή η κατάσταση η πρωτόγονη θα συνεχίζει κι όταν αυτό ανδρωθεί, γιατί δεν πήρε άλλες ρίζες, δεν γνώρισε τίποτε άλλο για να μεταπλαστεί και να μάθει να αντιμετωπίζει τις καταστάσεις και να τις ξεπερνά.

Και για να κλείσω, στις πιο μεγάλες τάξεις, όταν φθάσει στην παγκόσμια ιστορία που είναι τα διάφορα ρεύματα σχολών, και τη σύνδεση σχολής, τόπου, ιστορίας, χρόνου, τα παιδιά που ακριβώς επειδή τα πήγανε σε μερικές εκδρομές, είδαν ότι σε αυτό το χώρο είδαν αυτή την τέχνη, σε έναν άλλο μια άλλη, καταλαβαίνουν ότι η καλλιτεχνία είναι μια έκφραση κοινωνική, ορισμένης εποχής, επομένως κι αυτή αλλάζει και αναζητά τρόπους καινούργιους και με τον τρόπο εάν και στο μάθημα της ιστορίας της παγκόσμιας, μαζί με τον καθηγητή τον ιστορικό ο οποίος μπορεί να είναι και κοινωνιολόγος, γίνεται αναγκαστικά με νόμο υποχρεωτική η βοήθεια και του καλλιτέχνη, τότε το παιδί δεν θα λέει μοναχά ονόματα μερικών ζωγράφων, δεν θα παπαγαλίζει μονάχα τους όρους "παρνασισμός" ή δεν ξέρω τι στην λογοτεχνία ή εις την τέχνη, αλλά θα λέει πράγματα που τα έχει κατανοήσει και που τα έχει κάνει βιώματα. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Κι εμείς ευχαριστούμε. Ο συνάδελφος Κατσουλίδης.

ΚΑΤΣΟΥΛΙΔΗΣ (ΚΑΤΕΕ): Δεν έχω παρακολουθήσει όλο το συνέδριο, παρά μόνο σήμερα. Βέβαια δεν ξέρω τι έχει ειπωθεί, αλλά έχω διαβάσει όμως τα πρακτικά του προ-συνεδρίου και απ'ότι άκουσα και από συναδέλφους που ήλθανε και παρακολούθησαν το συνέδριο, μου είπαν ότι πράγματι εδώ πέρα έγινε σοβαρή δουλειά. Λοιπόν θα ήθελα κι εγώ να πω ορισμένα λόγια επάνω στο συνέδριο αυτό της καλλιτεχνικής παιδείας.

Κατ'αρχήν "παιδεία" νομίζω όλοι ξέρουμε ότι δεν είναι μόνο στα

γυμνάσια, ότι η εκπαίδευση για οποιοδήποτε πράγμα δεν παρέχεται μόνο στα γυμνάσια με τα μαθήματα αλλά παρέχεται και με άλλα μέσα. Και αυτά τα μέσα πολλές φορές μας διαφεύγουν, δηλαδή δεν επιμένουμε εμείς οι καλλιτέχνες που το αντικείμενό μας είναι η τέχνη, να δώσουμε περισσότερη σημασία στην τέχνη. Δηλαδή, παραδείγματος χάριν έχουμε αυτή τη στιγμή την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, τις εφημερίδες βέβαια που είναι σε ιδιωτική βάση, και βλέπουμε ότι ενώ σε άλλες εκδηλώσεις όπως πούμε το ποδόσφαιρο, τρεις σελίδες οι εφημερίδες διαθέτουν, όταν τους λές για καλλιτεχνικά, σου λένε είσαστε οι τελευταίοι. Οι δέκατοι, αν είναι ξέρω κι εγώ δέκα ο αριθμός ενδιαφέροντος των θεμάτων που βάζουν οι εφημερίδες, είμαστε οι όγδοοι, ή οι ένατοι μας έχουν κατατάξει, διότι υπάρχει η αντίστοιχη, αυτό βγαίνει δηλαδή από το αντίστοιχο ενδιαφέρον του κοινού.

Λοιπόν, μόνο στην ιδιωτική πρωτοβουλία και στα ιδιωτικά μέσα σεν μπορούμε να επέμβουμε σαν κλάδος, αλλά όμως θα έπρεπε, ή πρέπει στο συνέδριο αυτό να δώσουμε έμφαση στο τι κάνουνε να μέσα ενημέρωσης τα κρατικά.

Στην αρχή νομίζω, στην παρούσα κυβέρνηση, όταν έγινε η αλλαγή, είχαμε με την πρώτη, τις πρώτες μέρες, τους πρώτους μήνες μας είχανε δώσει στα εικαστικά μετά από τις ειδήσεις κάποιο πεντάλεπτο το οποίο σιγά-σιγά έφυγε και ξαναπήγε την ημέρα, δηλαδή στις 7.30 που μόνο οι άρρωστοι βλέπουνε τηλεόραση και οι άνεργοι, δηλαδή δεν βλέπει κανείς άλλος τηλεόραση στις 7 η ώρα, τα παιδιά μόνο που βλέπουνε τις παιδικές.

Λοιπόν, γιατί αυτό; Εμείς θα πρέπει μετά, το συνέδριο εάν νομίζουμε ότι η τηλεόραση, η οποία είναι μέσα στο σπίτι του καθενός, η οποία τελικά πρέπει να παίζει παιδευτικό ρόλο και παίζει, είτε θετικά είτε αρνητικά, εδώ θα μπορούσε να παίζει θετικά. Εάν απαιτήσουμε να δώσουμε στο συνέδριο αυτό και από το κράτος τους παράγοντες τους υπευθύνους ότι πρέπει στα εικαστικά εν πάσει περιπτώσει τέλος πάντων, να δώσουμε ορισμένη ώρα σε ώρες που υπάρχει μεγάλη ακροαματικότητα,

έστω λίγη ώρα, πάρα πολύ λίγη, πέντε λεπτά! Όχι σε κενά, ότι να κλείνουμε τα κενά. Αυτό νομίζω ότι είναι μέσα στην παιδεία, το παιδί και ο μεγάλος βλέπει απο κει και μαθαίνει.

Ένα άλλο είναι βεβαια και πολύ σπουδαίο, τα μαθήματα για τα οποία πολύ μιλήσανε πριν από μένα, τα μαθήματα πρέπει να αρχίζουνε από την στοιχειώδη εκπαίδευση, την μέση εκπαίδευση και να φθάνουνε μέχρι και την ανωτάτη. Αλλά αυτό που εμάς μας ενδιαφέρει, και κατά την γνώμη μου είναι το βασικότερο, είναι: η στοιχειώδης και η μέση εκπαίδευση. Η ανωτάτη εκπαίδευση είναι ένα πράγμα τελείως εξειδικευμένο που ενδιαφέρει τελικά πολύ λίγους σαν εκπαίδευση, αλλά το πλατύ κοινό που τους φθάνει να τελειώνουν ένα λύκειο, να πηγαίνει σε οποιαδήποτε ειδικότητα και να μιλάει πολλές φορές για τέχνης περιγελαστικά, όλοι νομίζω ότι έχουμε αντιμετώπισει τέτοιες καταστάσεις, αυτό θα εκλείψει όχι δια νόμου, παρά μόνο με την μόρφωση, μόνο με το να καταλάβουν αυτοί οι άνθρωποι ότι υπάρχει ένας κόσμος που σοβαρά ασχολείται με αυτό που κάνει, που παράλληλα βέβαια μπορεί να μην χρησιμεύουν σε τίποτε, αλλά τα θαυμάζουμε!

Δεν έχει σημασία τι ρόλο παίζουνε αυτά τα έργα! Πολλές φορές, εγώ ας πούμε είχα ακούσει από δασκαλό μου, ο οποίος τώρα δεν θα το θυμάται, όταν ήμουν στο δημοτικό, ότι οι μεγάλοι καλλιτέχνες είναι σχιζοφρενείς. Λοιπόν καταλαβαίνετε ότι όταν ο δάσκαλος σου μιλάει έτσι, για τους μεγάλους καλλιτέχνες, ή όταν δείχνουν αυτό το φιλμ που ...τον μεγάλο καλλιτέχνη και που ο κόσμος είδε τώρα και ταύτισε τον οποιοδήποτε ας πούμε ένα ταλέντο, με τον καλλιτέχνη, γιατί αυτό έκανε κακό στους καλλιτέχνες στην τέχνη γενικά, δεν έκανε καλό!

Λοιπόν τα μαθήματα που πρέπει να μουν οπωσδήποτε, ήτανε και πιο ειδικοί εδώ πέρα, μιλήσανε εξονυχιστικά νομίζω για τα μαθήματα που πρέπει να μούνε, το ελεύθερο σχέδιο, η ιστορία της τέχνης, στα λυκεία και στα γυμνάσια και στην στοιχειώδη εκπαίδευση και να μην φθάνουνε τα παιδιά στην ανωτέρα εκπαίδευση όπου έχουμε παραδείγματα, εγώ δηλαδή προσωπικά έχω μια εμπειρία την οποία πρέπει να σας την πω για

να δείτε ποιό είναι το επίπεδο!

Όταν είχαν έρθει παιδιά των ΚΑΤΕΕ στο τμήμα γραφιστικής, δηλαδή για να γίνουνε γραφίστες που είναι καλλιτέχνες βασικά, και τους ρώτησα ξέρω κι εγώ μέσα, τα παιδιά που είχανε μπει μετά από εισαγωγικές εξετάσεις σε φυσική, χημεία και μαθηματικά, για να κάνουνε καλές τέχνες, πόσοι ξέρετε το αντικείμενο το οποίο ήλθατε να κάνετε; Και από τους 80 μου το είπανε τρεις! Λοιπόν αυτό το πράγμα είναι απαράδεκτο, από την πολιτεία κατ'αρχήν και δεν μπορεί να ρίχνουμε πάντα τις ευθύνες ότι εμείς κι εμείς! Εντάξει να κάνουμε κι εμείς, αλλά βασικά αυτά μπαινουνε στην πολιτεία, αυτά μπαινουνε στα προγράμματα. Από κει και πέρα ο καθένας ξέρει και ξεδιαλέγει, αλλά τουλάχιστον να είναι ενήμερος, και να μην φθάνουμε στο σημείο που να ντρεπόμαστε να λέμε το επάγγελμά μας! Βέβαια αυτό τώρα δεν ισχύει αλλά πριν από μερικά χρόνια ντρεπόμαστε να λέμε ότι σπουδάζουμε στην Σχολή Καλών Τεχνών γιατί όλοι μας λέγανε και δεν βρήκες μια άλλη σχολή να πας; Στο Πολυτεχνείο ή ξέρω κι εγώ! Αυτό βρήκες να κάνεις; Λοιπόν αυτό το έχετε αντιμετωπίσει πολλοί καλλιτέχνες νομίζω, αλλά σήμερα λιγότερο.

Λοιπόν αυτό που θα πρέπει - επανέρχομαι σε αυτό που έλεγα στο συνέδριο - πρέπει να τονιστεί εδώ πέρα ότι απαιτούμε από την πολιτεία να δώσει περισσότερη σημασία στα μέσα, στα μαζικά μέσα ενημέρωσης. Διότι ο κόσμος μαθαίνει από κει πολύ περισσότερα πράγματα ή τουλάχιστον παράλληλα όπως και στα σχολεία.

Μετά θα πρέπει οπωσδήποτε να ζητήσουμε να γίνουνε και διάφορα μουσεία σύγχρονης τέχνης, ένα μουσείο στην Αθήνα, ή και κάπου αλλού, δεν λέω μόνο για την Αθήνα, μιλάω και για τις άλλες πόλεις τις μεγάλες, να μην είναι δηλαδή ξεραίλα, να μην φθάνουμε να τελειώνουμε μια Σχολή Καλών Τεχνών, όπως η γενιά η δική μου το 58-60 και να μην έχουμε δει ούτε ένα έργο τέχνης παρά μόνο σε εκθέσεις ζωγραφικής, σε εκθέσεις ιδιωτικές! Ούτε ένα έργο τέχνης! Ούτε Ελλήνων ούτε ξένων καλλιτεχνών. Και να είμαστε τελειόφοιτοι της Σχολής Καλών Τεχνών!

Είναι θλιβερό αυτό το πράγμα, σε καμία χώρα δηλαδή με αντίστοιχα εκατομμύρια νομίζω ότι δεν υπάρχει αυτό το φαινόμενο.

Λοιπόν, θα πρέπει οπωσδήποτε να γίνουν, να απαιτήσουμε και σε αυτό το συνέδριο αν βέβαια είναι αυτό το αντικείμενό του, που νομίζω ότι είναι μέσα στην παιδεία γιατί, όπως είπε και ο κύριος που μίλησε προηγουμένως, η παιδεία αρχίζει και γίνεται και μέσα στα μουσεία, μπορώ να σας πω πολύ πιο ουσιαστική μέσα στα μουσεία, απ'ότι να τα λέμε σαν δάσκαλοι.

Φυσικά, υπενθυμίζω και πάλι ότι έχει να γίνει 10 χρόνια, ξέρω κι εγώ πανελλήνιος, κανένας αθηναίος δεν είδα να βγει και να διαμαρτυρηθεί και να πει "μα τι γίνεται, δεν μπορούμε να ζήσουμε χωρίς πανελλήνιο"! Δεν είδα κανένα! Καταλαβαίνετε ότι, αλλά ούτε κι εμείς από το άλλο μέρος, οι καλλιτέχνες δώσαμε τέτοια πίεση που να πούμε ότι θέλουμε να δείχνουμε την δουλειά μας, ότι θέλουμε να φαίνεται η δουλειά που κάνουμε οι καλλιτέχνες γιατί αυτό μαζεύει κόσμο. Γιατί αυτό γίνεται ένας πόρος έλξεως και γίνεται συνεπώς παράλληλα με μια καλλιέργεια η οποία δεν γίνεται καθόλου στην Αθήνα που υποτίθεται ότι είναι και η πρωτεύουσα του Ελληνικού κράτους! Ενώ γίνεται σε άλλες πόλεις. Άλλη φορά μιλάμε για αποκέντρωση της τέχνης και λέμε να μπει η τέχνη στα καμιόνια και να πάει στην Ηλιούπολη, ξέρω κι εγώ ή στα προάστια! Ούτε σε αυτό είμαι σύμφωνος. Τι θα πεί αποκέντρωση στην τέχνη; Έχουμε κατ'αρχήν συγκέντρωση στις τέχνες στην Αθήνα; Δεν έχουμε. Πού θα βρούμε αν, θελήσουμε, στην Αθήνα σύγχρονη τέχνη εκτός από το Βυζαντινό Μουσείο; Στην Πινακοθήκη που τώρα έγινε και είναι ελλειπής. Αλλά σύγχρονη τέχνης της τελευταίας πενήνταετίας ας πούμε, ζώντων καλλιτεχνών δεν μπορούμε να βρούμε παρά μόνο σε ιδιωτικές συλλογές. Αυτό δεν είναι κρίμα; Και θα πρέπει να το ζητήσουμε αυτό το πράγμα διότι είναι παιδευτικό, δηλαδή θα περάσει κόσμος από κει!

Εδώ είδα το εξής φαινόμενο στο Παρίσι και πολλοί από σας θα το είδανε. Το Μουσείο Μοντέρνας τέχνης στο Παρίσι που είναι τελευταίο ας πούμε, που πάει λιγότερος κόσμος σε σχέση με το Λούβρο - έχει το

λιγότερο κοσμο, είχε τον λιγότερο κόσμο τουλάχιστον επι μια δεκαετία που παρακολουθούσα - μόλις έγινε το κεντρο Μομπιντού, στο οποίο μέσα είναι και άλλα πράγματα και στο τρίτο όροφο είναι το μουσείο μοντέρνας τέχνης με τα ίδια έργα που είχαν στο μουσείο μοντέρνας τέχνης, λοιπόν, ουρά! Δύο χιλιάδες άνθρωποι, επί τρεις μήνες προσπαθούσα να μπω και βαριόμουνα και έφευγα, διότι υπήρχαν δυο χιλιάδες άνθρωποι ουρά με την σημασία που πήρε αυτό το πράγμα σαν κτίριο γιατί δεν είναι παρά ένα εργοστάσιο στην καρδιά του Παρισιού, δεν έχει καμία σχέση η αρχιτεκτονική κατά την γνώμη μου, αλλά αυτό το εργοστάσιο, αυτό το περίεργο πράγμα, τράβηξε, έγινε πόλος έλξεως για να περάσει απο κει χιλιάδες κόσμος και μέσα στα άλλα που είδε να δει και τέχνη για την οποία ποτέ δεν είχε πάει! Οι ίδιοι οι γάλλοι και ένα σωρό ξένοι.

Λοιπόν, να μην λέμε οι ίδιοι καμιά φορά γιατί εμείς οι ίδιοι τα λέμε, αποκέντρωση και αποκέντρωση. Τι αποκέντρωση! Η απομυθοποίηση είναι εναντίον μας. Οσο περισσότερη απομυθοποίηση υπάρξει είναι εναντίον της τέχνης. Γίνεται πια από κει και πέρα επάγγελμα και όλοι βλέπουμε αυτή τη στιγμή στην Αθήνα και γενικά, στα διαμερίσματα γιατί δεν υπάρχει κανένα διαμέρισμα που να μην έχει πίνακες μέσα, αλλά τι πίνακες; Μιάς παρατέχνης η οποία ανθεί κατά τέτοιο τρόπο ας πούμε μέσα σε ένα σκοτάδι, βλέπεις γιατρούς, βλέπεις μορφωμένους ας πούμε υποτίθεται ανθρώπους τελειωμένους στα Πανεπιστήμια, ντοκτοράδες και τα λοιπά οι οποίοι αγοράζουν έργα καλλιτεχνών από την οδό Αθηνάς ή ξέρω και εγώ, ή από το Μοναστηράκι, αυτόν το γέρο με το τσιμπούκι ξέρω κι εγώ ή θαλασσογραφίες χειρίστης μορφής ας πούμε, και όλοι αυτοί πουλάνε με εκθέσεις στα ξενοδοχεία, ή δεν ξέρω αν ξέρουν και πληρώνουν 15000 το τετραγωνικό μέτρο στα ξενοδοχεία, στο Κάραβελ για να κάνουνε εκθέσεις αυτοί που κάνουνε αυτές τις θαλασσογραφίες οι οποίοι έχουνε γεμίσει τα διαμερίσματα της Αθήνας! Κι εμείς, άμα πουλήσουμε τρία έργα στην έκθεσή μας, είμαστε και ευχαριστημένοι! Γιατί; Διότι δεν έχει δώσει η πολιτεία την ανάλογη θέση που έχει δώσει στις εικαστικές τέχνες και σας είπα ποια είναι αυτά που πρέπει να

κάνουμε για να ανεβάσουμε την σημασία.

Και φθάνουμε να προσπαθούμε εμείς να επιβάλουμε ή να προσπαθούμε να πείσουμε κάποιον, για ένα κομματάκι στην εφημερίδα, στην τηλεόραση λέω της κυρίας την άλλη φορά: "Για δεν το βάζετε τώρα;" Αφού ήλθε και τα είπαμε ας πούμε πέντε λεπτά, "Α! όταν θα κλείσει η έκθεση και μετά". Μετά τι να το κάνω; Τι να το κάνω δηλαδή μετά αφού κλείσει η έκθεση. Γιατί δηλαδή το θέατρο το βάζετε όταν παίζεται θέατρο και ακούμε κομμάτια θεάτρου και βλέπουμε κομμάτια θεάτρου και στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο, την ώρα που παίζεται το θέατρο; Και εμείς περιμένετε να κλείσει η έκθεση για να μπει αυτό μετά; Το σκοπό θα έχει μετά; Να μην θεωρηθεί ότι θα πουλήσω; Καταλαβαίνετε ότι έχει στραβώσει εκεί πέρα το πράγμα και εκεί θα πρέπει να τους πούμε ότι αυτά μας ενδιαφέρουν, γιατί αυτά θα φέρουν τον κόσμο κοντά στην τέχνη, και το αντιστοιχο. Δεν μπορούμε να λέμε ότι θα τα κάνουμε όλα εμείς! Δεν μπορούμε να τα κάνουμε όλα εμείς. Υπάρχουνε πράγματα που πρέπει να τα κάνει και το κράτος, δηλαδή και το σύστημα μέσα στο οποίο βρισκόμαστε.

Από κει και πέρα η Σχολή Καλών Τεχνών - γιατί άκουσα το πρωί για την Σχολη Καλων Τεχνων - το να της κάνουμε εμεις τα προγράμματά της, ή το να κάνουμε συγκέντρωση σχολών στην Σχολή Καλών Τεχνών, δεν νομίζω ότι είναι το σωστό. Σχολή Καλών Τεχνών υπάρχει, όπως υπάρχει, λειτουργεί, κανονικά θα έπρεπε να είναι και μικρότερη, γιατί είναι μεγάλη νομίζω ήδη έχει πολλους καθηγητές και πολλά εργαστήρια τα οποία υπολειτουργούν όπως ξερετε, στον τόπο μας. Λοιπόν, εργαστήρια εφαρμοσμένων τεχνών. Ενω θα έπρεπε να υπάρχουνε σχολές αντίστοιχες εφαρμοσμενων τεχνών ανώτατες, σε ανώτατο επίπεδο ή πανεπιστημιακές, σε πανεπιστημιακό επίπεδο και να μην πηγαινει ένα σωρό κόσμος απο μάς στην Ιταλία και στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, συνάλλαγμα βγαίνει και στο τέλος ούτε μαθαινουνε τα πράγματα που θα έπρεπε να μάθουν ...

(αλλαγή κασσέτας 21)

...που είναι μια Ελλάδα ολόκληρη που θέλει ρεστορασιόν, μια Ελλάδα,

όπου και να αγγίξεις μπορούμε να κάνουμε αναστήλωση, συντήρηση. Λοιπόν επιτρέπεται να μην υπάρχει μια ανωτάτη σχολή ρεστορεσιόν (αναστήλωσης/συντήρησης) στην Αθήνα; Ή σε μια άλλη πόλη εν πάσει περιπτώσει, ή εφαρμοσμενων τεχνών; Έχουμε αυτή τη στιγμή εφαρμοσμενων τεχνών μόνο μερικά εργαστήρια στην Σχολή Καλών Τεχνών τα οποία υπολειτουργούν όπως σας είπα σε επίπεδο οτι ανώτατο, ούτε καν μεσο και σας το λέω αυτό οτι δεν παίρνουν αυτοί που έχουν το πτυχίο αυτό της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, της κεραμικής ξέρω κι εγώ, ή του βιβλίου, αντιστοιχία το δίπλωμά τους δεν έχει με τίποτε! Το ξέρω απο πείρα γιατί ήμουν στο συμβούλιο των ισοτιμιών ΚΑΤΕΕ και δεν μπορούσαμε να τους δώσουμε ούτε με ανωτέρας σχολής να το ισοτιμησουμε το πτυχίο αυτό, διότι στο νόμο μέσα λέει απλώς εργαστήρια, τίποτε άλλο! Λοιπόν ποιός φταίει γι'αυτό, δεν ξέρω.

Μετά υπάρχουνε ορισμένες σχολές, δυο σχολές, δυο τμήματα, ειδικά στα ΚΑΤΕΕ όπως ξέρετε, ένα γραφιστικής και ένα διακοσμητών. Για τα οποία οι σπουδαστές, για να μπουνε μέσα δίνουν εξετάσεις σε φυσική, χημεία, μαθηματικά και τελευταία μετά από γκρίνιες δικές μου, μπήκε και το ελεύθερο σχέδιο και το γραμμικό, δηλαδή οτι δίνουνε στους αρχιτέκτονες. Για να μπουνε να κάνουνε εσωτερικη διακόσμηση και γραφιστική, δηλαδή μακετα! Που καταλαβαίνετε οτι είναι σχέδιο βασικά. Είναι ζωγραφική. Όλοι ξέρουμε οτι οι γραφικές τέχνες, τροφοδοτούνε την μεγάλη τέχνη την ζωγραφική. Έχουν τροφοδοτήσει απο τους ...ξεκινώντας, έχουμε τροφοδοσία ας πούμε της τεχνης απο τους γραφίστες και το ανάποδο βέβαια. Λοιπόν, και βρισκόμαστε εμείς σε μια σχολή στην οποία εισάγονται με φυσική, χημεία, μαθηματικά διότι αυτοί οι εγκέφαλοι του υπουργείου παιδείας δεν σκέφθηκαν ποτέ, όταν κάνανε αυτή τη σχολή να ρωτήσουν κάποι ειδικό. Παρά επειδή τα ξερουν όλα είπαν βάλτους μέσα, οτι είναι ένας υπομηχανικός ξέρω κι εγώ, παραηλεκτρικών επαγγελμάτων ή οτιδήποτε, αυτά τα μαθήματα που δίνει αυτός, δίνει και ο άλλος που πάει να κάνει γραφικές τέχνες. Αν είναι δυνατόν! Λοιπόν και αυτό ακόμα λένε, έχουμε κάνει τις ανάλογες

ενέργειες, αλλά ακόμα δεν έχει αλλάξει.

Και φυσικά, εγώ δεν θέλω να μιλήσω αυτή τη στιγμή για την αναδιάρθρωση των ΚΑΤΕΕ που ετοιμάζει η κυβέρνηση. Δεν είναι αυτό το πρόβλημά μας. Το πρόβλημα του συνεδρίου αυτού είναι νομίζω γενικότερο, δεν είναι ακριβώς να κάνουμε εμείς τα προγράμματα ούτε των ΚΑΤΕΕ ούτε της Σχολής Καλών Τεχνών γιατί αυτά θέλουνε πάρα πολύ χρόνο, είναι πολύ σύνθετα πράγματα και θέλει να τα συζητήσουνε όλοι οι φορείς οι οποίοι ασχολούνται με αυτά και υπεύθυνα. Γι'αυτό δεν πιστεύω ότι μπορούμε εμείς να κάνουμε εδώ μέσα προγράμματα ακριβείας, δηλαδή τόσα μαθήματα, τόσες ώρες και λοιπά. Αυτά είναι άλλες εμπειρίες που θα τις λύσουνε τα ιδρύματα. Εμείς όμως σαν καλλιτέχνες θα πρέπει να επιμεινουμε σε αυτά που σας είπα και προτήτερα, τα μέσα μεταδόσεως, τα μουσεία που μας ενδιαφέρουν, τι γίνεται στις μεγάλες πόλεις, τι γίνεται στην Πάτρα! Έχει πάει κανένας από σας να εκθέσει στην Πάτρα, ή στη Καλαμάτα να δείτε τι σκοτάδι υπάρχει; Για πηγαίνετε.

Αν δεν ξεκινήσουμε από την παιδεία όπως σωστά έχει ειπωθεί μέχρι τώρα, από τα γυμνάσια όπου αυτή τη στιγμή χαίρουν εκατοντάδες θέσεις, γιατί πολλοί καλλιτέχνες δεν θέλουν να πάνε και δικαίωμά τους είναι να μην πάνε. Θα πρέπει να υπάρξει μια λύση να μπορούνε να υπάρχουνε εκεί πέρα αιτήσεις για να διοριστούν! Ποιοί άλλοι θα μπορούσαν να διδάξουν. Δεν ξέρω ποιοι από αυτούς θα μπορούσαν να διδάξουν και από ανώτερες σχολές, με ένα ειδικό μεταπτυχιακό ας πούμε, στα ΣΕΛΕΤ, μια εκπαίδευση παιδαγωγικών ή δεν ξέρω τι! Πάντως και αυτό θα πρέπει να λυθεί διότι αυτή τη στιγμή το Υπουργείο Παιδείας, αν πάτε και πείτε γιατί δεν είναι σε όλα τα γυμνάσια καλυμένες οι θέσεις; Θα σας πούνε διότι δεν ερχόσαστε θα μας πούνε. Υπάρχουνε θέσεις και δεν υπάρχουνε αιτήσεις.

Λοιπόν αυτό θα πρέπει να λυθεί, να υπάρχουνε κι εκεί θέσεις περισσότερες ίσως ή επαρκείς για να πάνε σε όλα τα γυμνάσια και σε όλα τα λύκεια και ακόμα και αν χρειαστεί και στα δημοτικά. Κι αυτό θα πρέπει να το δει το συνέδριο.

Δεν θα ήθελα να σας κουράσω περισσότερο, αλλά θα ήθελα αυτά τα πράγματα να τα επεξεργαστεί στην συνέχεια το συνέδριο που θα, μετά από δω, γιατί νομίζω ότι, και επανέρχομαι πάλι στα μέσα της ενημέρωσης γενικά, ραδιοτηλεόραση, που μπορεί να ελεγχθεί από το κράτος και να πει, όχι δώστε στους καλλιτέχνες ένα τέταρτο, μια φορά την εβδομάδα αλλά σε ώρα που φαίνεται από τους εργαζομένους. Από αυτούς που κλείνουν το μαγαζί τους, ή που σταματάνε την δουλειά τους και πάνε και βλέπουν τηλεόραση για μια ώρα. Όχι από τους αρρώστους και τα παιδιά.

Και μετά, τι γίνεται με τις εκθέσεις τις πανελλήνιες, τι γίνεται με άλλες εκθέσεις σε άλλες πόλεις, τι γίνεται με το Μουσείο Σύγχρονης τέχνης, είπαμε τελικά να μην γίνει εδώ πέρα, καναμε διαδηλώσεις να μην γίνει αλλά δεν ξανακάναμε διαδηλώσεις για να γίνει! Ευχαριστώ που με ακούσατε.

ΚΑΠΟΙΑ ΓΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ: Επειδή δεν θεωρώ ότι το συνέδριο είναι μόνο για ...ή ακόμα για το μαγνητόφωνο που μαγνητοφωνεί και η επεξεργασία μάλλον θα πρέπει να γίνεται από όλους μας, ο καθένας θα μπορούσε να μιλήσει που δεν έχει μιλήσει μέχρι τώρα, μήπως θα μπορούσε να κρατηθεί μια διαδικασία, μπαίνοντας οι ομιλητές και ξεκινώντας, από χαμηλά πάλι, ας μην πιάνουμε δηλαδή πάλι τη σχολή καλών τεχνών, ας αρχίσουμε από νηπιαγωγείο, προτάσεις, που έχουν να κάνουν συνάδελφοι που δεν έχουν μιλήσει ως τώρα που θα είχαν να πουν κάτι διαφορετικό, δημοτικό, μέση εκπαίδευση, γυμνάσιο/λύκειο, ΚΑΤΕΕ, Σχολή Καλών Τεχνών και ....! Έτσι όπως ήταν το πρόγραμμα περιπου στις εισηγήσεις. Το λέω αυτό, γιατί το μυαλό μας κουρασμένο ήδη τόσες μέρες, δεν μπορεί να παρακολουθεί, τώρα το νηπιαγωγείο, μετά την Σχολή Καλών Τεχνών, μετά ξέρω κι εγώ εκθέσεις, μετά πάλι αναφορά στο νηπιαγωγείο! Είναι μπερδεμένα όλα αυτά και εγώ τουλάχιστον δεν μπορώ να ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ναι, ...την μια μέρα κάποιος συνάδελφος βρίσκεται διαμαρτυρόμενος γιατί δεν έχει κάποια ελευθερία περισσότερη του

λόγου. Είναι κάποιοι άλλοι που λένε ότι δεν είναι δυνατόν να παρακολουθήσουμε με έναν τέτοιο τρόπο! Τι να κάνουμε; Όλες αυτές τις μέρες είχαμε όλες τις βαθμίδες την μια μετά την άλλη με μια ορισμένη λογική που έβγαινε από τις κατώτατες στις ανώτατες βαθμίδες όλο το εκπαιδευτικό σύστημα. Σήμερα είναι, αυτές οι ώρες είναι για όσους θέλουν να πούνε τις απόψεις τους ελεύθερα! Το πολύ πολύ που μπορούσαμε να πούμε είναι ότι να μην ξαναβγεί το θέμα της Σχολής Καλών Τεχνών γιατί αναλώθηκε διεξοδικότατα όλες τις ώρες το πρωί. Αυτό ναι. Κατά τα άλλα δεν μπορούμε... συναδέλφισσα σας παρακαλώ, δεν είναι δυνατόν να κάνουμε μια άλλη διαδικασία από αυτή που ορίσαμε! Αυτή την ώρα είπαμε ότι όποιος θέλει να τοποθετηθεί, να ζητήσει να γραφτεί ομιλητής και να μιλήσει για τα θέματα που θέλει. Δεν είναι ότι είμαστε άσχετοι, ακατατόπιστοι. Ναι τώρα κατατοπιστήκαμε σε όλα αυτά τα θέματα. Δηλαδή εγώ τουλάχιστον αυτήν την παρέμβαση δεν την δέχομαι. Νομίζω ότι μπορούμε να μιλήσουμε κάπως ελεύθερα.

Η ΙΔΙΑ ΠΟΥ ΘΕΤΕΙ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ: Εγώ απλά το θέτω για τον κόσμο γενικά και όχι μόνο τον κόσμο του προεδρείου επάνω!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ξέρεις συναδέλφισσα το προεδρείο είναι εκείνο που ορίζει την διαδικασία. Ασφαλώς αν υπήρχε από κάτω μια αντίδραση ούτε συζήτηση να την υπολογίζαμε. Αλλά δε ακούστηκε.

ΑΛΛΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Συγγνώμη μήπως θα μπορούσαμε να κάναμε μια έκκληση να μην επαναλαμβάνονται τα ίδια πράγματα.

(διάλογος για διαδικαστικά)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Σαρακατσιάνος.

ΣΑΡΑΚΑΤΣΙΑΝΟΣ: Εγώ μίλησα το πρωί περί Ανωτάτης παιδείας και της Σχολής Καλών Τεχνών, βέβαια τώρα δεν θα μπω σε αυτό το θέμα πάλι γιατί μίλησα το πρωί, πιστεύω όμως ότι ο χρόνος αυτός σωστά δόθηκε δεν μπορούμε σε κανέναν να τον βάλουμε σε καλούπι γιατί ειπώθηκε και μην τό ξαναλες. Το λέει με τον δικό του τρόπο όπως το αισθάνεται και μέσα από αυτή τη ζήμωση θα βγούνε τα τελικά συμπεράσματα. Γι'αυτό δόθηκε αυτή η δυνατότητα αυτής της ώρας. Να χιλιοειπωθούν, να τα

εντυπωθούμε, να τα πάρουμε εν πάσει περιπτώσει όλα αυτά που λέγονται! Συνεπώς, για να μπορέσουμε να ...

(πρόβλημα με το μικρόφωνο - το έριξαν κάτω)

Εγώ αυτή τη φορά δεν θα σταθώ σε προγράμματα ή σε τρόπους διδασκαλίας στα σχολεία. Θα θίξω λίγο το θέμα "τη χρησιμότητα της τέχνης στο κοινωνικό σύνολο". Δηλαδή πόσο μπορούμε να περάσουμε στους τεχνοκράτες που αποφασίζουν για τα προγράμματα, για την παιδεία για την πολιτεία του λαού, πώς σκέφτονται. Σκέφτονται δυστυχώς στραβά! Γι'αυτό και στραβά γίνονται όλα σε αυτο τον τόπο γύρω από την καλλιτεχνική παιδεία. Και διευκρινίζω εδώ, παρόλο που είναι εξειδικευμένο το θέμα το εικαστικό, όταν λέω καλλιτεχνική παιδεία, εννοώ όλες τις τέχνες. Γιατί μόνον τότε μπορεί να αιστανθεί και να καταλάβει κανένας το φάσμα και την έκταση της μόρφωσης του κοινωνικού συνόλου του ατόμου προς το σύνολο και του συνόλου προς το άτομο.

Στην τέχνη την δική μας ειδικά, οι τεχνοκράτες βλέπουν τους καλλιτέχνες σαν μια παρασιτική τάξη. Εγώ τουλάχιστον αυτή τη διαπίστωση έχω από την πολύχρονη επαφή μου μαζί τους. Και όταν τολμάς να τους εξηγήσεις ότι δεν είναι αυτός ο σκοπός της καλλιτεχνικής παιδείας δηλαδή να κάνει όλη την Ελλάδα εικαστικούς καλλιτέχνες, ή ποιητές, ή μουσικούς, ή χορευτές, ή δεν ξέρω τι άλλο, σου λένε τότε γιατί κόπτεστε τόσο πολύ; Και βέβαια, ξαναρχίζουμε εκείνο το τροπάρι ότι η τέχνη πλαταίνει, ότι η τέχνη διαμορφώνει μια πολύπλευρη προσωπικότητα, η τέχνη δημιουργεί ανθρώπους δημιουργικούς, η τέχνη δημιουργεί ανθρώπους που δεν μπαίνουν σαν στρατιωτάκια στην σειρά, η τέχνη δημιουργεί ανθρώπους που ξέρουνε να κάνουν επιλογές, να δέχονται και να απορρίπτουν, και από το ένα αυτί μπαίνει και από το άλλο βγαίνει!

Εάν από αυτό το συνέδριο, σε μια θεωρητική βάση, καταφέρουμε να πείσουμε τους τεχνοκράτες πάνω σε τι ακριβώς είναι η τέχνη, ότι σκοπός της τέχνης δεν είναι μόνο να βρούμε το ταλέντο, βεβαίως υπάρχει και αυτός ο σκοπός, διότι δεν υπάρχει πολιτισμός χωρίς τον δημιουργό, αλλά

να βοηθήσουμε τα παιδιά, να βοηθήσουμε το κοινωνικό σύνολο, στην επικοινωνία μεταξύ τους, να γίνουν περισσότερο άνθρωποι! Θα θυμηθώ την Γιάννα Αντωνάκου που το πρωί έθιξε αυτό το θέμα, το πολύ σπουδαίο. Μα πιστεύω ότι η τέχνη αυτό είναι. Είναι η κοινωνικοποίηση του ατόμου, είναι ο άνθρωπος για τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος της ποιότητας, όχι ο άνθρωπος της εξόντωσης. Δεν οδηγεί στεγνά η επιστήμη πουθενά. Οδηγεί στο περισσότερο και περισσότερο και περισσότερο και στο τέλος σε έφαγα και με έφαγες. Μα το σχολείο το ίδιο είναι ανταγωνιστικό! Είμαι καλύτερος και είσαι χειρότερος! Θα επιβιώσω, ο καλύτερος, γιατί έτσι είναι το σύστημα. Δεν είναι όμως ακριβώς εκεί η ύπαρξη και ο ρόλος της ανθρώπινης ύπαρξης. Κι αυτόν τον ρόλο παίζει η τέχνη, την εξισορρόπηση αυτού του "να σε φάω και να με φας" με το να πούμε ότι δεν θα με φας και δεν θα σε φάω! Δεν είμαι πολύ καλύτερος, δεν είμαι χειρότερος. Είμαι αυτός που είμαι, είμαι αυτός που είμαι με τις δικές μου θέσεις, με το δικό μου κόσμο με τον δικό μου κόσμο σκέπτεσθαι. Επιλέγω το α αντικείμενο και απορρίπτω το β. Δεν το επιλέγεις και δεν το απορρίπτεις εάν δεν έχεις την δυνατότητα της επιλογής η οποία δεν βγαίνει από το ένα και ένα κάνει δύο! Σε βάζω στον στρατό, παίρνεις το τουφέκι και σκοτώνεσαι. Τίποτε άλλο. Δεν το κανεις εύκολα όταν έχεις την δυνατότητα να επιλέξεις και η τέχνη αυτό το σκοπό έχει.

Εάν οι δάσκαλοι στα σχολεία, εάν οι τεχνοκράτες αντιληφθούν αυτή τη προσπάθεια και αυτό το ρόλο της τέχνης σε όλες τις μορφές, πιστεύω ότι μπορεί στο μέλλον να αλλάξουν κάποια πράγματα προς το καλύτερο. Όχι επιφανειακά, όχι υλικοτεχνικά και υποδομικά, αν μπορώ να χρησιμοποιήσω την λέξη, αλλά ουσιαστικά, στον άνθρωπο τον ίδιο! Διότι προτούτερα είπε ο συνάδελφος, χιλιάδες μετρα, δεν ξέρω πόσες φορές την γη μπορούνε να καλύψουνε, καλύπτουν σπίτια ανθρώπων που έχουνε μια μόρφωση τεράστια και αν θα μπειτε να δείτε με τι τα καλύπτουν είναι τραγικό. Ποιός όμως βοήθησε αυτούς τους ανθρώπους να ξέρουν τι θα βάλουν στο σπίτι τους; Μα δεν τους βοήθησε κανένας, στο σχολείο δεν

τους μαθαίνουν τίποτε άλλο από στεγνά την επιστήμη τους! Γι'αυτό και το πρωί αναφέρθηκα ότι θα πρέπει σε όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ή στις πανεπιστημιακές κοινότητες, να υπάρχουν όλες εκείνες οι σχολές, αν θέλουμε σε ελεύθερη επιλογή, των τεχνών. Από την βάση, από το λύκειο και ας πάρουμε, ρώτησα κάποιον τεχνοκράτη κάποτε υπεύθυνο υπουργείου: Θα σε παρακαλούσα όλα αυτά τα ιδιωτικά σχολεία, τα πολυτελείας σχολεία, δίδουν έμφαση στα καλλιτεχνικά μαθήματα; Και πού θα το στέλνατε το παιδί σας; Λέει ναι, μεγάλη. Ξέρετε ποιοί διδάσκουν σε αυτά τα σχολεία, τα δημοτικά και τα νήπια; Απόφοιτοι της Σχολής Καλών Τεχνών και εκεί το στέλνετε το παιδί σας. Γιατί όμως στο παιδί του λαού δεν του δίνετε αυτή την δυνατότητα; Εκεί βέβαια δεν υπήρχε απάντηση. Το μόνο που ξέραν να λένε είναι: Μα δεν θα τους κάνουμε όλους καλλιτέχνες! Δεν θα τους κάνουμε όλους τεμπέληδες, θέλουμε και παραγωγικούς ανθρώπους!

Μα ο παραγωγικός άνθρωπος που είναι εμπλουτισμένος και εμποτισμένος με την τέχνη και με το ρόλο της τέχνης, πιστεύω πως είναι περισσότερο παραγωγικός από τον άνθρωπο που είναι στεγνός.

Αυτό ήθελα να τονίζω σε αυτή μου την ολιγόλεπτη συζήτηση και... καλά ως προς το θέμα της θεωρητικής βάσης την επιγραμματική θέση της τέχνης, σε όλες της τις μορφές.

Ευχαριστώ πολύ, εύχομαι το συνέδριο να καταφέρει να φέρει εις πέρας αυτο το έργο σαν θέμα όχι επιβολής, αλλά εφαρμογής.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Πάντος.

ΠΑΝΤΟΣ: Φθάνουμε στο τέλος του συνεδρίου και νομίζω ότι είναι καιρός να προσπαθήσουμε όλοι μαζί, όχι να βγάλουμε πορίσματα, που αυτό είναι δουλειά του προεδρείου του συνεδρίου, αλλά μερικά αισιόδοξα για μια φορά συμπεράσματα. Τι καταφέραμε σε αυτό το συνέδριο.

Γεγονος είναι ότι όσο πάνε τα πράγματα και όσο πηγαίνουμε προς το τέλος, τα πράγματα γίνονται πιο περίπλοκα αντί να ξεκαθαρίζονται και λυπάμαι αλήθεια τα μέλη του προεδρείου, που έχουν τρεις μέρες μπροστά τους για να ξεκαθαρίσουν την όλη υπόθεση. Ομως μερικά

συμπεράσματα μπορούν να βγούν απο τώρα, αισιόδοξα όπως είπα.

Τι τολμήσαμε να κάνουμε αυτές τις τέσσερεις μέρες του συνεδρίου; Τι τολμήσαμε να γκρεμίσουμε αυτές τις τέσσερεις μέρες του συνεδρίου; Όχι να το γκρεμίσουμε για να το αφήσουμε ερήπιο, αλλά για να κτίσουμε από πάνω!

Τολμήσαμε λοιπον να διεκδικήσουμε την διδασκαλία της ιστορίας της τέχνης. Τολμήσαμε να διεκδικήσουμε την αύξηση της τεχνοκριτικής. Πράγματα ταμπού για τον Έλληνα μέχρι τώρα. Γιατί ανήκαν όλα στη σφαίρα της τεχνοκριτικής των ιστορικών της τέχνης. Τολμήσαμε ακόμα να κλονίσουμε λιγάκι γιατί δεν ήταν η πρόθεσή μας να γκρεμίσουμε την νοοτροπία των καθηγητών της ανωτάτης σχολής καλών τεχνών. Τολμήσαμε έτσι να πείσουμε τον καλλιτέχνη, τουλάχιστον αυτούς που παραβλέθηκαν εδώ και που φαντάζομαι και οι υπόλοιποι που δεν παραβρέθησαν θα μάθουν αργά ή γρήγορα τι συνέβηκε, να απελευθερώσουμε τον καλλιτέχνη από το ντούμπλεξ του ζυγού που είναι, όπως πολύ χαριτωμένα μου είπε ο συνάδελφος Σκούρτης στο διάλειμμα, ο καθηγητής από την μια μεριά και ο τεχνικρίτης από την άλλη. Ο Έλληνας καλλιτέχνης μόλις φύγει από τα νύχια του δασκάλου, πέφτει στα νύχια του τεχνοκριτικού. Αυτή είναι η πορεία του μέσα στην ζωή, αυτή ήταν η πορεία του μέχρι τώρα. Καταφέραμε και το κουνήσαμε αυτό το πράγμα. Πότε θα βγούν αποτελέσματα δεν έχει καμιά σημασία, σημασία έχει οτι μπήκε μια βάση.

Ένα πράγμα θα ήθελα μόνο να ρωτήσω το προεδρείο του συνεδρίου, διαδικαστικό αλλά που νομίζω ότι για πολλούς θα αποτελεί το ίδιο ερώτημα. Είναι πώς θα επεξεργαστούν όλο αυτό το υλικό, και πώς θα βγάλουν τα πορίσματα. Ας μην μου απαντήσουν τώρα, μετά, γιατί πραγματικά εγώ θα φοβόμουν αν είχα να κάνω αυτή τη δουλειά και φαίνεται να μην φοβούνται εκείνοι και επομένως θα έχουν πάρει το σύστημα που θα ήθελα να μας το εξηγήσουν.

Με την ευκαιρία, μιάς και μιλάμε για το προεδρείο, θα ήθελα όλοι μαζί να ευχαριστήσουμε και να εμπυχώσουμε αυτούς τους ανθρώπους, που

τόση δουλειά κάνανε και τόση δουλειά έχουν να κάνουν ακόμη μπροστά τους.

Και αυτό για να ληφθώ υπόψη στα πορίσματα και να περάσω μερικές θέσεις.

Έχω δώσει φωτοτυπίες από την αρχή Μάκη, αλλά θέλω να πω μερικά πράγματα που δεν τα έχω γράψει εδώ και που αν παρουσιάζουν κάποιο ενδιαφέρον σημειώστε τα.

Επανέρχομαι, μιας και σας έγινα συμπαθής, να σας γίνω αντιπαθής για άλλη μια φορά, στο θέμα του πενθήμερου. Το πενθήμερο αν θυμάμαι καλά, δεν είμαι εκπαιδευτικός με την έννοια που δίνετε εσείς στον όρο, και δεν ξέρω, αλλά νομίζω ότι το πενθήμερο έγινε για να χρεωθεί το Σάββατο στα καλλιτεχνικά μαθήματα ή γενικότερα στις πολιτιστικές ή εθνικές εκδηλώσεις. Είναι έτσι ή δεν είναι;

ΑΠΑΝΤΟΥΝ ΟΛΟΙ: Όχι.

ΠΑΝΤΟΣ: Δεν είναι έτσι; Ε! Τότε να γίνει έτσι! Ναι, με συγχωρείτε συνάδελφοι κορόιδα δεν είστε αλλά είστε καλλιτέχνες και θα μπορούσαμε να διεκδικήσουμε το Σάββατο από την πολιτεία και θα μας το έδινε μετά χαράς γιατί δεν της στοιχίζει τίποτε και νομίζω θα καταφέραμε το εξής. Χωρίς να διακόψουμε το ωράριο πρόγραμμα της εβδομάδας που ο καθένας έχει στο δημοτικό ή στο γυμνάσιο. Θα καταφέραμε το εξής να παρασύρουμε αυτά που ο συνάδελφος Σαρακατσιάνος ονόμαστε ταλέντα, και που εγώ δεν τα θεωρώ σαν ταλέντα αλλά σαν κάποιους ανθρώπους που για κάποιες αντικειμενικές αιτίες βρίσκονται πιο κοντά στις εικαστικές τέχνες και τις αγαπούν περισσότερο. Αυτούς τους ανθρώπους, αν τους τραβήξουμε το Σάββατο, αυτούς θα τους οδηγήσουμε μοιραία και στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών ή σε οποιαδήποτε άλλη Σχολή Καλών Τεχνών και αυτοί θα γίνουν αργότερα οι δημιουργοί, οι έλληνες οι σύγχρονοι, οι μοντέρνοι. Διότι ο σκοπός μας είναι να βάλουμε ίδιους όρους για όλα τα παιδιά, για όλες τις ηλικίες και για όλους τους ανθρώπους, δεν είναι έτσι; Όχι να εκβιάσουμε τα πράγματα και να σπρώξουμε θέλουν δε θέλουν τα παιδιά μέσα σε μια τάξη και να τους

διδάξουμε ιστορία της τέχνης, ή τέχνη γενικότερα. Το Σάββατο, το παιδί θα έχει μια επιλογή και στην αρχή θα βρεθεί μόνος του ο δασκαλος, είναι σίγουρο αυτό, αλλά αργά, σιγά αλλά σταθερά θα αποκτήσει αυτόν τον πυρήνα των εκλεκτών να τους πούμε έτσι, ούτε χαρισματικούς, μελλοντικούς εκλεκτούς εννοώ, ούτε χαρισματικούς, ούτε ταλαντούχους. Και η δουλειά θα βγει πολύ πιο άνετα. Βέβαια προυποθέτει κάποιες θυσίες από μέρος μας, αυτή τη θυσία του Σάββατου που είναι σκληρή ίσως για εκείνους που έχουν οικογένεια, παιδιά και τα λοιπά. Το ξέρω αλλά το λέω σαν ιδέα αυτό αν νομίζει το προεδρείο ότι μπορεί να περάσει μέσα στις προτάσεις, ας το κάνει.

Θα ξαναπώ ίσως μερικά πράγματα που ήδη έχω πει, ή που ήδη έχουν πει άλλοι συνάδελφοι αλλά λίγο πιο συνοπτικά αυτή τη φορά και σαν συμπέρασμα. Λοιπόν απ'ότι βγήκε από το συνέδριο, η καλλιτεχνική παιδεία έχει δυο στόχους: Ο πρώτος είναι ο μελλοντικός καλλιτέχνης απ'όλες τις βαθμίδες και ο δεύτερος είναι ο μελλοντικός θεατής, έτσι δεν είναι; Το πλατύ κοινό απ'όλες τις βαθμίδες πάλι αλλά κυρίως από αυτο που ειπώθηκε μέχρι τώρα που ονομάστηκε σαν λαϊκή επιμόρφωση και που εγώ θα ήθελα να το ονομάσω σαν διαρκή παιδεία. Νομίζω ότι και η συνάδελφος Μυταρά, το ώρισε σαν διαρκή παιδεία. Για να μην διεκδικήσω όρους. Νομίζω λοιπόν ότι αυτή η διαρκής παιδεία είναι ένας όρος που πραγματικά αντιπροσωπεύει αυτή την προσπάθεια να φτιάξουμε ένα πλατύ κοινό, ένα μελλοντικό θεατή γιατί τέχνη χωρίς θεατή, όπως είπε και ο συνάδελφος Κατσουλιδης και ο συνάδελφος Καρακατσάνος βέβαια και όλοι μας, δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς θεατή! Θεατή, όχι καταναλωτή, όχι αγοραστή, έτσι; Αλλά θεατή συνδημιουργό. Μέσα σε αυτή την πορεία που ξέρουμε όλοι και που είναι ερέθισμα, γνώση, δημιουργός, έργο, θεατής και επιστροφή πίσω με την πίεση του θεατή, νέα ερεθίσματα, νέες γνώσεις βέβαια, νέο έργο και ούτο καθ'εξής.

Φυσικά, από το πρώτο στόχο του να φτιάξουμε μελλοντικούς καλλιτέχνες, όλοι δεν θα βγούν δημιουργοί! Γιατί είναι άλλο καλλιτέχνης και άλλο δημιουργός! Δεν είναι έτσι; Αλλά όσο περισσότεροι

καλλιτέχνες υπάρχουν τόσο θα μεγαλώνει αυτό το ανάχωμα πάνω στο οποίο θα ελθει να φυτρώσει ή να ανέβει τελικά ο δημιουργός. Και από την άλλη μεριά, για τον μελλοντικό θεατή, το πλατύ κοινό είναι πραγματικά συνδημιουργός, διότι δόθηκε μια έμφαση στην λαϊκή επιμόρφωση να μάθουμε στον λαό ή ξέρω κι εγώ, σε ένα μεγάλο μέρος του λαού, να κάνουν μπατίκ, ας πούμε ή να κάνουν κεραμικά. Δηλαδή να απασχολούν τις ελεύθερές τους ώρες που είναι σημαντικό βέβαια αυτό, με κάποια δημιουργική πράξη. Αλλά πέρα από αυτή, είναι, και είμαστε όλοι μας δεν είναι μόνο, είμαστε, ανήκουμε στο πλατύ κοινό, δεν είναι έτσι; Βλέπουμε και εμείς εκθέσεις, πιέζουμε κι εμείς την κατάσταση, έτσι; Πέρα από αυτό, ο πλατύς λαός, το πλατύ κοινό, με συγχωρείτε, ο λαός, είναι ο θεατής, είναι ο υποστηρικτής είναι αυτός που πιέζει την τέχνη να εξελιχθεί.

Εγώ λοιπόν δίνω μια πρωταρχικότητα σε αυτή την διαρκή καλλιτεχνική παιδεία και νομίζω ότι δεν δόθηκε αρκετή βαρύτητα εκτός από τις εισηγήσεις των συναδέλφων Κουνάδη, Βατζιά, Πουλάκη και Μυταρά, πάνω σε αυτό το θέμα και εκεί δόθηκε όχι πάρα πολύ πειστικά θα μπορούσα να πω μάλλον σαν ένας απολογισμός του τι είχε γίνει δοθηκε και ένας κανονισμός των ΝΕΛΕ και λοιπά που είναι πάρα πολύ προοδευτικός κατά τη γνώμη μου που τον διάβασα και που απόρησα πως δεν εφαρμόζεται! Μετά βέβαια όταν μου έφυγε η απορία, κατάλαβα γιατί δεν εφαρμόζεται. Διότι κανένας κανονισμός τελικά δεν μπορεί να εφαρμοστεί διότι όλα τα πράγματα βρίσκονται σε ένα γίγνεσθαι και ο κανονισμός είναι μια βάση, άμα μόνο μείνω εκεί και πω ότι στο λαό θα διδάξω μπατίκ, ξέρω κι εγώ, σε εκείνη την περιοχή που βγάζουνε πύλινα θα τους φτιάξω όλους αγγειοπλάστες και ουτω καθ'εξής, δεν θα μπορέσω να κάνω τίποτε βέβαια! Η μια από τις πιο ενδιαφέρουσες προτάσεις ήτανε εκείνη του συναδέλφου πρόεδρου Βατζιά, για την πανελλήνια η οποία πρέπει να γίνει επείγοντως!

Νομίζω ότι η διαρκής καλλιτεχνική παιδεία, είναι η πιο μικροπρόθεσμη σε σχέση με τις άλλες βαθμίδες που νομίζω ότι είναι πιο

μακροπρόθεσμες έτσι δεν είναι; Η φιλελεύθερη εποχή μας, υπο το πρίσμα του συναγωνισμού και των ανταγωνισμών, η φράση αυτή είναι του Βατζαρελή "θεοποίησε το άτομο τοποθετώντας τον καλλιτέχνη πάνω από την τέχνη και ταύτισε την πραγματική πλαστική αξία του έργου τέχνη με την χρηματιστηριακή του αξία." Ένα πράγμα που δεν θίξαμε εδώ και που πρέπει να θίξουμε είναι ότι πρέπει ίσως μέσα στα πορίσματα να ενυπάρχει αυτός ο διαχωρισμός της πραγματικής αξίας του έργου, που πρέπει μέσα από αυτό να διαπαιδαγωγήσουμε τον λαό με την χρηματιστηριακή του αξία.

(διάλογος)

Συμφωνώ με την συνάδελφο Μαιρή που λέει ότι όσο περισσότερες φορές τα ειπωθούν, τόσο περισσότερο θα εντυπωθούν! Λοιπόν, και ένα άλλο πράγμα στο οποίο διαφωνώ είναι στο ότι υπήρχε ένας διαχωρισμός ανάμεσα στον καλλιτέχνη τον εκπαιδευτικό και τον καλλιτέχνη σκέτα. Πιστεύω ότι ...

(αλλαγή πλευράς 22)

...όλες αυτές οι αποψεις που διατυπώθηκαν πάνω στην Σχολή Καλών Τεχνών, πρέπει ο νέος καλλιτέχνης να έχει μια πολύ πλατειά κουλτούρα. Και τότε δεν θα υπάρχει πιά αυτός ο διαχωρισμός του εκπαιδευτικού και του σκέτου καλλιτέχνη που στην τελευταία ανάλυση πιστεύω μας χωρίζει λιγάκι. Μας χωρίζει και σε πράγματα ουσιαστικά όπως διάφορες διεκδικήσεις του κλάδου μας! Μέσα πια στα πλαίσια του Επιμελητηρίου καθαρά, εκεί μέσα είναι το συνέδριο. Γιατί το να είσαι ταυτόχρονα καθηγητής, το να αισθάνεσαι καθηγητής, ξέρω κι εγώ, καθοδηγητής, πές τε το όπως θέλετε, και καλλιτέχνης, είναι μια πάρα πολύ σοβαρή πολιτική πράξη, το να κάνεις την τέχνη θυσιαστικό, είναι μια πάρα πολύ σημαντική πράξη που ξεπερνάει και τις τυχόν πολιτικές μας διαφορές και τοποθετήσεις. Δεν είναι έτσι;

Ο καθηγητής Μυταράς, έβαλε πάνω στο χαλί - είναι η μετάφραση η νεοελληνική του "έθεσε επί τάπητος"- κάνω χιούμορ για να ευχαριστήσω την συνάδελφο Αντωνακάτου που την πικράναμε λιγάκι σήμερα. Ήταν το

πιο σωστό που είπες Γιάννα. Έβαλε λοιπόν, ένα πολύ σοβαρό θέμα που είναι το θέμα των κριτηρίων που είναι ένα θέμα που μας απασχολεί μόνιμα. όχι μόνο εδώ μέσα στο συνέδριο αλλά και μέσα στο Επιμελητήριο. Έχουμε συχνά συζητήσει πάνω σε αυτό και το έχουμε συνήθως παρακάμψει σαν, εγώ θα έλεγε σαν επικίνδυνο πράγμα, σαν μια μπόμπα που μπορεί να σκάσει στα χέρια μας και που κανείς δεν θέλει να την αρπάξει. Τελικά πρέπει να ορίσουμε αυτά τα κριτήρια γιατί είναι αδύνατον να μην υπάρχουν κριτήρια αντικειμενικά! Κριτήρια τέτοια που να μην εμποδίζουν την καλλιτεχνική έκφραση και ελευθερία, που να μην έχουν καμία σχέση με σχολές συγκεκριμένες ή τάσεις! Αλλά είναι αδύνατον εμείς, επαγγελματίες καλλιτέχνες να μην μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια του καλού και του κακού έργου, του καλού και του κακού καλλιτέχνη! Βέβαια, ο καθηγητής Μυταράς μας έδωσε τον ορισμό του κακού καλλιτέχνη, είναι αυτός που ανηκει στο Επιμελητήριο, αλλά δεν μάς έδωσε και απέφυγε να μας δώσει και είπε ότι όποιος μου βρει τον ορισμό του κακού έργου να μου το πει για να το γράψω σε όλες τις γλώσσες και να το μάθει όλος ο κόσμος! Μα θα του πω το πιο απλό που είπε ο Ντελακρουά, πάρα πολύ απλό και που έχει όχι μόνο καλλιτεχνικές αισθητικές αλλά και ηθικές, κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις, "το κακό έργο" είπε ο Ντελακρουά "είναι αυτό που δεν έπρεπε να έχει γίνει ποτέ!" Και πόσοι απο μας έχουν κάνει τέτοια κακά έργα σας παρακαλώ πολύ; Και μάλιστα οι καλοί ζωγράφοι, οι εκτός Επιμελητηρίου;

Πρέπει λοιπόν για όλους αυτούς τους λόγους και ειδικότερα για το θέμα των κριτηρίων της τέχνης, να διοργανώσουμε επειγόντως - έχει προταθεί αυτό το πράγμα μέσα στο Επιμελητήριο - επειγόντως ένα συνέδριο αισθητικής. Να μπορέσουμε καθένας από μας να πει την γνώμη του, ένα συνέδριο που θα μας υποχρεώσει να ρθούμε διαβασμένοι αν θέλετε, γιατί εδώ ήλθαμε λιγάκι αδιάβαστοι, μια και όλα αυτά που είπαμε, οι ομιλητές, οι εισηγητές όχι, γιατί αυτοί κάνανε πάρα πολύ σημαντική δουλειά, αυτοσχέδιασαν λιγάκι, κι εγώ μαζί με αυτούς. Θα

ρθούμε λοιπόν μελετημένοι. Θα κάτσουμε να δούμε τι είπαν οι παλιοί μας νεκροί συνάδελφοι, παγκόσμια, για το καλό και κακό έργο τέχνης και να κάνουμε έτσι ένα, να τα φέρουμε στα μέτρα μας, στα Ελληνικά μέτρα και να βρούμε τον ορισμό όχι για να τον εφαρμόζουμε δογματικά, αλλά τουλάχιστον για να βασιζόμαστε κάπου, να δικαιολογούμε την παρουσία μας σαν καλλιτέχνες καθηγητές! Γιατί είναι αδύνατον, με ποιά κριτήρια θα διοριστώ εγώ καθηγητής στην Σχολή Καλών Τεχνών; Εγώ εννοώ, εσείς, όταν δεν ξέρω να κρίνω τον μαθητή, τον υποψήφιο που έχει ήδη μπει μέσα στην Σχολή και που πρέπει να περάσει από τον ένα χρόνο στον άλλο και από το ένα τμήμα στο άλλο!

Τρίτο, αυτό ήταν το δεύτερο που είπα, τρίτο πιστεύουμε ολοι μας, τουλάχιστον όσοι είμαστε εδώ, είναι σίγουρο αυτό, στην τέχνη για τον λαό, μέσω της διαρκούς καλλιτεχνικής παιδείας. Υπάρχουνε δύο λύσεις και δύο απόψεις πάνω στο πως πιστεύουμε ότι η τέχνη ανήκει στο λαό:

Η πρώτη είναι να κατεβάσουμε την τέχνη στο λαό.

Η δεύτερη είναι να ανεβάσουμε τον λαό στην τέχνη.

Το θέμα είναι ποιο από τα δυο θα διαλέξουμε. Εγώ πιστεύω το δεύτερο βέβαια, γιατί το πρώτο να κατεβάσουμε την τέχνη στο λαό έχει γίνει και έχει σαν αποτέλεσμα το κορνιζάδικο, την κορνιζάδικη τέχνη και την λαϊκή - σε εισαγωγικά - ή λαϊκίζουσα τέχνη.

Το να ανεβάσουμε τον λαό στην τέχνη σημαίνει έντεχνη εξελισσόμενη δημιουργία η οποία, κατά την συνάδελφο Τσιάρα, με την οποία συμφωνώ πάρα πολύ, έντεχνη δημιουργία είναι και η μόνη λαϊκή. Και αυτός που κάνει έντεχνη δημιουργία είναι ο μονος λαϊκός ζωγράφος. Διότι έχει να δώσει νέες γνώσεις στον λαό.

Ο άλλος, που επαναλαμβάνει αυτά που ήδη ξέρει ο λαός, τον αποτεματώνει, τον σταματάει στην εξέλιξη του. Εδώ θα ήθελα να σας, επειδή υπάρχει αυτό το πνεύμα που ζητάται έντονα στο συνέδριο, γιατί όχι δηλαδή, γιατί να μην εποφεληθούμε από την εμπειρία των άλλων και από αυτά που είπαν, κάτι που είπε ο Μπρέχτ, πάνω σε αυτο το θέμα του κατεβάζω την τέχνη στον λαό ή ανεβάζω τον λαό στην τέχνη. Είπε λοιπόν

ο Μπρέχτ :

"Δεν λείπουν οι καλλιτέχνες και μάλιστα όχι ο χειρότεροι, που είναι αποφασισμένοι να μην εργαστούν και μάλιστα με οποιοδήποτε αντάλλαγμα για τον στενό κύκλο των μεμυημένων και να κάνουν τέχνη για όλους. Αυτό μοιάζει δημοκρατικό - σε εισαγωγικά το έχει βάλει - αλλά κατά την γνώμη μου δεν είναι και τόσο. Αυτό που είναι πραγματικά δημοκρατικό είναι να κατορθώσεις να μετατρέψεις τον μικρό κύκλο των ειδημόνων σε μεγάλο κύκλο ειδημόνων! Γιατί η τέχνη θέλει γνώσεις! Η παρατήρηση της τέχνης δεν μπορεί λοιπόν να εξασφαλίσει πραγματική χαρά παρά μόνο αν υπάρχει τέχνη της παρατήρησης. Αυτή ακριβώς η τέχνη της παρατήρησης είναι η διαρκής καλλιτεχνική παιδεία. Η τέχνη προϋποθέτει μια γνώση που είναι η γνώση δουλειάς. Οποιοσδήποτε θαυμάζει ένα έργο τέχνης, θαυμάζει ταυτόχρονα και μια δουλειά επιδέξια και πετυχημένη. Είναι λοιπόν απαραίτητα να γνωρίζει κάτι πάνω σε αυτή τη δουλειά, αν θέλει να απολαμβάνει το προϊόν τους που είναι ακριβώς το έργο τέχνης."

Τα μεσα τώρα, για να ανεβάσουμε τον λαό στην τέχνη:

Πρώτα είναι οι λεγόμενες μέχρι τώρα, καλές τέχνες, μετά οι λεγόμενες μέχρι τώρα εφαρμοσμένες τέχνες που για μένα νομίζω σήμερα αποτελούν ένα σύνολο τεχνών που λέγονται πλαστικές τέχνες. Αλλά μπορούμε να κάνουμε διαχωρισμό το μεχρι σήμερα. Οι καλές τέχνες ανταποκρίνονται, θα μπορούσαμε να πούμε, σε μια ειδική αισθητική ανάγκη του ατόμου σε ορισμένες στιγμές, κάτω από ειδικές συνθήκες. Το να πάω σε μια γκαλερί, το να πάω σε ένα μουσείο προϋποθέτουν ειδικές συνθήκες δεν είναι έτσι;

Οι άλλες, οι εφαρμοσμένες τέχνες, οι παραγνωρισμένες αυτές τέχνες, είναι η καθημερινή αισθητική. Το ωραίο υπάρχει έμφυτο, το έχουμε ξαναπεί, στον άνθρωπο, όπως η λογική και η ηθική. Και πρέπει να εξελίσσεται μέσα από την διαρκή εκπαίδευση.

Τρόποι, τώρα, διάδοσης της τέχνης, εκπαιδευτικά μέσα για την διαρκή παιδεία σε σχέση με τα ήδη προταθέντα. Τα περισσότερα έχουν

ήδη προταθεί, εγώ θα προσπαθήσω να τα πω έτσι πιο, όσο γίνεται πιο συνοπτικά και με πιο άπλα.

1ον. Περιοδικά και εφημερίδες. Ο καλλιτέχνης σήμερα πρέπει να έχει μια πλατεία κουλτούρα. Και μέσα σε αυτή την πλατεία κουλτούρα πρέπει να μάθει να γράφει και να μιλά την γλώσσα του λαού. Όχι την γλώσσα των τεχνοκρατικών. Τα λόγια και τα γραπτά των καλλιτεχνών θα συμβάλλουν δυναμικά στην επεξεργασία μιας εκλαϊκευμένης επιστήμης της τέχνης και στο λεξιλόγιό τους αφού μόνον οι καλλιτέχνες και όχι οι παρασιτικοί της τέχνης, βρίσκονται στην πηγή της τέχνης.

2ον. Βιβλία. (Λέω τρόπους χωρίς να πω πως θα καταφέρουμε να μπούμε εκεί μέσα, αυτή είναι άλλη δουλειά!)

Να υπάρξει μια συμβουλευτική επιτροπή από καλλιτέχνες του ΕΕΤΕ ειδικοί για τους Εκδοτικούς Οίκους, μέχρι να μπορέσουμε τουλάχιστον εμείς οι ίδιοι να φτιάξουμε τον δικό μας εκδοτικό οίκο κάποτε. Και αυτό το λέω γιατί οι εκδόσεις βιβλίων πάνω στην τέχνη στην Ελλάδα είναι λίγο αναρχικές. Κάποιος εκδότης διαβάσει ένα βιβλίο λέει, τι ωραία θα το μεταφράσουμε, κάποιος άλλος διαβάσει ένα άλλο και λέει θα το μεταφράσουμε, και αυτά τα δυο βιβλία δεν έχουν καμιά συνέπεια χρονική αισθητική ή άλλη για τον κοινό αναγνώστη και έχουν σαν αποτέλεσμα να τον μπερδεύουν μάλλον παρά να του ξεκαθαρίζουνε τα πράγματα.

3ον. Οι ξεναγήσεις σε Μουσεία και Πινακοθήκες να γίνονται μόνον από καλλιτέχνες.

Σε όλα αυτά βέβαια μπαίνει ένα θέμα αμοιβής, δεν είναι έτσι, δεν ξέρω πως μπορούμε να το διεκδικήσουμε και θα πρέπει βέβαια κάποτε να το διεκδικήσουμε. Στην αρχή ίσως γίνει άλλη μια ηρωϊκή πράξη αλλά κάποτε θα πρέπει βέβαια να διεκδικήσουμε και μια αμοιβή γι'αυτά τα πράγματα γιατί οι άλλοι την παίρνουν! Έτσι δεν είναι; Αλλά, μέχρι να φερούμε τον λαό στα νερά μας, να του αποδείξουμε ότι υπάρχουμε και ότι είμαστε εκεί για κείνον περισσότερο, ας το κάνουμε και δωρεάν, δεν

πειράζει.

4ον. Αυτό είναι το ράδιο και η τηλεόραση που βέβαια αναφέρθησαν από πάρα πολλούς ομιλητές και η εμπειρία του Πικάσο είναι αποδεικτική της σημασίας τους, μια ταινία που είδαν εκατομμύρια Έλληνες και που τελικά, μπορούμε να πούμε ότι δέχθηκαν εκατομμύρια Έλληνες, περισσότερο απ'ότι δέχθηκαν, όπως πολύ σωστά είπε ο συνάδελφος Κατσουλίδης, την αποπροσανατολιστική σίγουρα ταινία του Βαν-Γκόγκ. Επομένως, ράδιο/τηλεόραση, πρέπει κάποτε να έλθουν στα χέρια μας. Δεν λέω να κατακτήσουμε το ραδιόφωνο και την τηλεόραση και να κάνουμε ένα ιδιωτικό σταθμό, ωραία θα ήτανε, που 24 ώρες το εικοσιτετράωρο να μεταδίδουμε κριτική πάνω στην τέχνη! Θα χάναμε σίγουρα τον λαό τότε, αλλά λέω, να μας διαθέσει η πολιτεία, όλα αυτά τα πράγματα είναι απαιτήσεις που δεν κοστίζουν τίποτε στην πολιτεία και πρέπει κάποτε να προηγηθούν από άλλες απαιτήσεις, ίσως πιο σημαντικές ταξικές, πολιτικές, κλ.π.. Να μας δώσει κάποια ώρα την βδομάδα, μισή ή μια ώρα την εβδομάδα που να την κάνουμε εμείς. Χωρίς να καταργήσει τις άλλες των άλλων καλοπροαίρετων, συμπαθών κυριών που παρουσιάζουν στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση διάφορους τέτοιους καλλιτέχνες. Ναι μην γελάμε γιατί τελικά είναι οι μόνοι που μπορούν να μας παρουσιάσουν και εμάς τους άγνωστους! Μαζί με αυτές, μια δικιά μας ώρα με έναν προγραμματισμό δικό μας και με μια φρασεολογία δικιά μας, απλή, απέρριπτη, να παρουσιάσουμε και την δικιά μας δουλειά - λέω δικιά μας κι εννοώ την σύγχρονη, ολονών, όχι αυτών που θα παρουσιάζει την δουλειά του - και την δικιά μας σύγχρονη δουλειά την Ελληνική αλλά και την παγκόσμια τέχνη, την εικαστική τέχνη με την μορφή μιας εκλαϊκευμένης ιστορίας και μιας βαθύτερης πλαστικής ανάλυσης. Έχει ανάγκη ο λαός τώρα

από τον μυθο που κρύβεται πίσω από ένα έργο και πίσω από την ζωή ενός καλλιτέχνη να μάθει πώς γίνεται! Και πιστέψτε με, όσοι από μας έχουν κάνει την προσπάθεια και πολλοί από μας την έχουν κάνει, θα συμφωνήσουν μαζί μου ότι ο λαός πειθεται περισσότερο αν του πεις το "πώς" παρά το "τι".

5ον. Τέλος, συμμετοχή σε ταινίες πάνω στην τέχνη, όταν λέω "συμμετοχή" εννοώ συνεργασία με τεχνικούς του κινηματογράφου, έτσι; Ταινίες πάνω στην τέχνη, τόσο βέβαια σαν βίντεο, τόσο και για τον κινηματογράφο.

Πέρα από αυτό και επειδή έχω στα χέρια μου τα χαρτιά της ΟΥΝΕΣΚΟ, η ΟΥΝΕΣΚΟ είναι διατεθειμένη - νομίζω το είπε και ο Βατζιάς αυτό, ή κάποιος άλλος δεν θυμάμαι - η ΟΥΝΕΣΚΟ είναι διατεθειμένη να στείλει σε όποιον της ζητήσει μέσω της διεθνούς Εταιρείας Πλαστικών Τεχνών, εκείνοι το έχουν λύσει το πρόβλημα και (πρόβλημα ίσως με κάποιο μικρόφωνο - ρωτάει αν ακουγότανε μέχρι τώρα)...αυτή η Διεθνής Εταιρεία Πλαστικών Τεχνών, έχουν λύσει το πρόβλημα "Πλαστικών Τεχνών" λένε, σε συνεργασία με την ΟΥΝΕΣΚΟ μπορούν να στείλουν σε οποιονδήποτε τους ζητήσει, φορέα και εμείς είμαστε ένας φορέας, χρειάζεται να είναι ένας υπουργός, έτσι δεν είναι; Οποιανού του ζητήσει τέτοιες ταινίες τέτοια βοηθητικά υλικά, ή προγράμματα, σλάϊτς και τα λοιπά για να μπορέσουμε να κάνουμε το δικό μας πρόγραμμα.

Βέβαια, η αναγκαιότητα για ...παραπάνω, είναι μια συνεχής ενημέρωση του κοινού μέσα από συχνά σεμινάρια, έτσι; Μπορούμε να το κάνουμε αυτό ανάμεσά μας, δεν είναι δύσκολο! Και όλα αυτά δεν στοιχίζουν λεφτά!

Ο Γάλλος συνάδελφός μας Ζαν Πιέρ Βερντέλ, διαφωνεί λεγοντας ότι και μας είπε - έχει δίκιο ως ένα σημείο - ότι ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, η ταινία γενικότερα, παραμορφώνει το έργο τέχνης διότι δείχνει ξέρω κι εγώ κομμάτια του, ενώ εκείνος θέλει να δει ολόκληρο και έχει δίκιο σε αυτή την άποψη. Όμως νομίζω, κι αυτό το έθιξα την άλλη φορά, αλλά δεν νομίζω να επέμεινα πάρα πολύ, ότι σήμερα η νέα λύση, η

νέα τέχνη είναι αυτή που ταυτίζεται και δεν παραμορφώνεται με τα πλατειά μέσα ενημερωσης που είναι τα μόνα τελικά για να την διαδώσουν και αυτή και όλες τις άλλες τέχνες! Δηλαδή η νέα λειτουργικότητά της, που είναι "τέχνη για τον λαό" περνάει μέσα από αυτά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ίσως θα πρέπει να σκεφθούμε την δημιουργία μορφών τέχνης τέτοιων που να συμβαδίζουν με την τεχνική της τηλεόρασης ή της ταινίας! Λέω!

6ον. Αναπαραγωγή έργων και συχνή έκθεση των πρωτοτύπων. Εδώ πάντα, υπάρχει η διαμάχη και το ερώτημα κατά πόσον η αναπαραγωγή ενός πρωτότυπου διαπαιδαγωγεί το ίδιο με το πρωτότυπο.

Κι εδώ υπάρχει απάντηση από πολλούς στοχαστές-καλλιτέχνες που λέει ότι η νέα τέχνη είναι ακριβώς αυτή που μπορεί να αναπαραχθεί. Μια άποψη. Αλλά ταυτόχρονα με αυτή την αναπαραγωγή έργων και μια συχνή έκθεση των πρωτοτύπων.

7ον. Και φυσικά, Πανελλήνιες, κινητές, όπως είπε ο Βατζιάς, με διαλέξεις προβολές και λοιπά, πάλι μέσα από μια βοήθεια της Ουνέσκο ή της ΑΙΑΠ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνάδελφε Πάντα, είναι 20 λεπτά που, κοίταξε να δεις, εκτός από την αίσθηση του χιούμορ που άλλοι την έχουν και άλλοι δεν την έχουν αλλά έχουν την αίσθηση του χρόνου. Λοιπόν, έχω 13 γραμμένους ανθρώπους συν τους εισηγητές που θα πρέπει να μιλήσουν! Από εδώ και μπρός δεν είναι δυνατόν να αφήσουμε συνάδελφο να μιλήσει πάνω από 10 λεπτά.

ΠΑΝΤΑΣ: Κοίταξε, δεν μου είπες τέτοιο πράγμα, μου είπες ότι μπορώ να μιλήσω όσο θέλω. Τέλος πάντων, γιατί δεν με διακόπτατε όταν, εφόσον...

λοιπόν και έργα σε δημόσιους χώρους.

Όμως είχα κάτι να πω εδώ, ίσως αν μείνει καιρός κατά τις 12 το βράδυ, να διαβάσω μερικά πράγματα ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Στις 8.30 μας κλείνουν.

ΠΑΝΤΑΣ: ...τέλος εάν έχετε στην διάθεσή σας 5 λεπτά μετά τις 8.30, δώστε μου τον λόγο ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Αν είναι κάτι να ολοκληρωθεί, εντάξει, αλλά αν είναι τώρα κάτι ...

ΠΑΝΤΑΣ: Μα κοιτάξε, υπάρχει ένα υλικό το οποίο θα έπρεπε κάποτε να διαβαστεί!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Το καταλαβαίνω, έχουμε καιρό μπροστά μας, δεν πρόκειται να σταματήσουμε, δεν είναι το συνέδριο το τελευταίο βήμα! Η συναδέλφισσα Πατρώνη.

ΠΑΤΡΩΝΗ: Συνάδελφοι, δεν ξέρω να μιλάω καλά και σας ομολογώ ότι έχω πολύ τράκ που ανέβηκα στο βήμα, θα προσπαθήσω να είμαι όσο γίνεται σαφέστερη.

Άκουσα σήμερα πολλές προτάσεις για την εκπαίδευση των καλλιτεχνών και υπήρχε γενικά σε μερικούς εισηγητές, σε μερικούς ομιλητές, ένα πνεύμα για όσο το δυνατόν επιστημονικότερη κατάρτιση των καλλιτεχνών. Μιλήσαμε για επιστημονική τους εκπαίδευση, υπήρξαν μερικοί που έφθασαν να πούνε μέχρι και να διδάσκεται η φυσική και η γεωμετρία ξέρω κι εγώ στο Πολυτεχνείο, στην ΑΣΚΤ μάλλον.

Θέλω να πω, αυτό το πράγμα μου έδωσε την εντύπωση σαν να θέλαμε να δειχθούμε περισσότερο επιστημονικοί για να γίνουμε και περισσότερο αποδεκτοί! Σαν να θέλαμε δηλαδή να μιλήσουμε κατά κάποιον τρόπο την ίδια γλώσσα με τους επιστήμονες μήπως τυχόν και μας αποδεχθούνε περισσότερο! Με ενόχλησε αυτό, έτσι που τόσο επιμεΐναν στην επιστημονική κατάρτιση των καλλιτεχνών! Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η τέχνη είναι μια άλλη λειτουργία από την επιστήμη! Δεν πρέπει να ντρεπόμαστε γι'αυτό, πρέπει να κοιτάξουμε να γίνουμε αποδεκτοί έτσι όπως είμαστε! Είμαστε διαφορετικοί σε πολλά πράγματα! Δηλαδή, ο τρόπος που λειτουργεί η τέχνη σε πολλά πράγματα, είναι διαφορετικός! Γιατί να τονίσουμε τόσο την επιστημονική κατάρτιση και όλα αυτά!

Πρέπει να το προσέξουμε, να μην πέσουμε σε παγίδα όταν ζητάμε αυτά τα πράγματα για την εκπαίδευση των καλλιτεχνών! Να μην καπελωθούμε

λιγάκι δηλαδή - προσπαθώ να εκφραστώ τώρα - αλλιώς, αυτό θέλω να πώ, ότι αλλιώς λειτουργεί η τέχνη, αλλιώς λειτουργεί η επιστήμη, γιατί τόσο δώσαμε σημασία στην επιστημονική κατάρτιση και επιστημονική κατάρτιση και έτσι να μιλάμε σε μια γλώσσα όλοι επιστημονικοφανή! Να προσπαθήσουμε δηλαδή να αποφύγουμε αν γίνεται την μια επιστημοφανή σοβαροφάνεια, στην οποία νομίζω ότι πολλοί πέσαμε! Είμαστε καλλιτέχνες, ας γίνουμε αποδεκτοί έτσι! Χρειαζόμαστε κι εμείς όπως και οι επιστήμονες!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Η άλλη είναι η συνάδελφος Έλλη Κομνηνού, η συνάδελφος Τιέρα.

(δεν διασαφηνίζεται ποιά από τις δυο μιλάει)

.....: Έχω στα χέρια μου κάποια ερωτήματα και θέσεις που έχουνε κάνει η Πανελλήνια Ένωση Διακοσμητών και η οποία, απ'ότι έμαθα μοιράστηκε προηγούμενα σε όλους τους συνέδρους.

Επειδή κατά κάποιον τρόπο πιστεύω ότι ορισμένα πράγματα από αυτά που έχουν ειπωθεί σε αυτές τις θέσεις που έχω στα χέρια μου και με θίγουν προσωπικά γιατί έχουν διαστρεβλώσει κατά κάποιο τρόπο, αυτά που έχω πει, θα σταθώ λιγάκι σε ορισμένα σημεία αυτών των θέσεων που τις βρίσκω σε πολλά σημεία και αντιφατικές.

Κάπου λέει εδώ πέρα ότι μίλησα εγώ για κακή στάθμη και ποιότητα σπουδών σε αυτά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που παρέχουν τίτλο ανωτέρων σπουδών σε εφαρμοσμένες τέχνες.

Δεν μίλησα ούτε για κακή στάθμη, ούτε για ποιότητα σπουδών, μίλησα για κάποια προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στα ΚΑΤΕΕ όπως είναι το πρόβλημα των εισαγωγικών εξετάσεων, όπως είναι το πρόβλημα του χώρου, όπως είναι άλλα προβλήματα, αλλά δεν μίλησα για κακή στάθμη και ποιότητα σπουδών! Και αν αυτή τη στιγμή μιλάμε για τα προβλήματα της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και για τα προβλήματα της μέσης, δεν σημαίνει ότι υποτιμάμε ή υποβαθμίζουμε αυτές τις σχολές! Μιλάμε για τα προβλήματά τους!

Λοιπόν, πάρα κάτω υπάρχει μια φράση που δεν καταλαβαίνω. Λέει,

είμαστε οι μορφωμένοι διακοσμητές που εσείς χειραγωγήσατε στους ελεύθερους δρόμους της τέχνης με δεκανίκια! Δεν μπορώ να καταλάβω από πού βγήκε αυτό το συμπέρασμα, ότι χειραγωγήσαμε τους ελεύθερους δρόμους της τέχνης με δεκανίκια!

Πάρα κάτω, είναι στο τέλος της σελίδας, λέει ότι έχω χαρακτηρίσει τους διακοσμητές σαν άτεχνους! Δεν έχω πουθενά χαρακτηρίσει τους διακοσμητές σαν άτεχνους! Κάπου με θίγει αυτό το πράγμα πέρα για πέρα, να μπαίνουν λόγια τα οποία εγώ δεν έχω χρησιμοποιήσει! Μίλησα για προβλήματα. Όλοι μας εδώ πέρα σε αυτό το συνέδριο προσπαθούμε να δούμε κάποια προβλήματα που υπάρχουν σε όλες τις βαθμίδες και δεν είχα καμία πρόθεση να θιξω. Εξάλλου, διδάσκω σε αυτό το σχολείο, έχω ζήσει όλες τις προσπάθειες που γίνονται εκεί πέρα, ξέρω ότι γίνονται πάρα πολλά πράγματα, ότι προσπαθούμε και συνέχει ανεβάζουμε και τη στάθμη σπουδών και γενικά το επίπεδο και απορώ πώς βγήκαν αυτά τα συμπεράσματα ότι εγώ έχω πει τους διακοσμητές άτεχνους!

Πάρα κάτω λέει, δεν πρέπει λοιπόν η εισήγηση για τα ΚΑΤΕΕ να μιλάει μόνο για το τι μπορεί στο μέλλον να γίνεται στα ξένα χωράφια, όπως της διακόσμησης! Ούτε αυτό μπορώ να το καταλάβω. Γιατί είναι ξένα χωράφια η διακόσμηση; Η εισήγησή μου ήτανε για τα τμήματα της Σχολής αυτής του ΚΑΤΕΕ που έχει και τμήμα γραφικών τεχνών και τμήμα διακόσμησης. Γιατί ξένα χωράφια, δεν το καταλαβαίνω;

Λέει παρακάτω ότι δεν ευρύνεται η αγορά εργασίας όταν θεωρούνται τα ΚΑΤΕΕ υποβαθμισμένα και δηλώνεται πόνος ψυχής σε συνεδριο με τόσο δημοκρατικές διαδικασίες!

Μα εμάς η προσπάθειά μας, αυτό δηλαδή που ήθελα να πω με την εισήγησή μου, είναι ότι πραγματικά πρέπει να γίνει αναβάθμιση! Δηλαδή δεν θέλουμε να κρατήσουμε, προς Θεού, τα ΚΑΤΕΕ υποβαθμισμένα! Αν ξεκίνησαν τα ΚΑΤΕΕ επί δικτατορίας με ένα νόμο ο οποίος κατά κάποιον τρόπο προσπαθούσε να τα κρατήσει υποβαθμισμένα, εμείς αυτή τη στιγμή οι δάσκαλοι και οι σπουδαστές, και όλοι αυτό προσπαθούμε να

ξεπεράσουμε, δηλαδή να γίνει μια αναβάθμιση των σπουδών στα ΚΑΤΕΕ και έχουνε γίνει πάρα πολλές προσπάθειες και το επίπεδο έχει ανέβει και όλα! Δηλαδή δεν μπορώ να καταλάβω πως μιλάει εδώ πέρα ότι εμείς προσπαθούμε να κρατήσουμε τα ΚΑΤΕ υποβαθμισμένα και να δηλώνουμε πόνο ψυχής, ούτε δηλώσαμε πόνο ψυχής!

Πάρα κάτω βέβαια υπάρχουν κι άλλα πράγματα που δεν καταλαβαίνω, ακόμα και ένα τρόπο έκφρασης ο οποίος νομίζω ότι είναι πέρα από κάποια σοβαρότητα. Λέει, έξ'άλλου είμαστε διακοσμητές γι' αυτό σας "στολίσουμε" από επαγγελματικής και μόνο διάθεση, έτσι που να δένεστε σωστά στο σκηνικό της σημερινής πραγματικότητας! Δεν το καταλαβαίνω, δεν καταλαβαίνω δηλαδή αυτές τις φράσεις, αυτόν τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται ο κύριος που έχει γράψει αυτό το κείμενο.

Επίσης κάπου λέει, σημειώνει ότι δεν έχουμε καμία διαφορά με την περι τα ΚΑΤΕΕ εισήγηση! Απλώς προτάσουμε στόχους που με αυτόν τον επιθετικό τρόπο θελήσαμε να καταδείξουμε στο συνέδριο.

Εφόσον δεν έχει διαφορά με την εισήγηση στα ΚΑΤΕΕ, δεν μπορώ να καταλάβω γιατί ο επιθετικός τρόπος!

Αυτά ήθελα να πώ, θέλω να ξανατονίσω πάλι ότι στα ΚΑΤΕΕ γίνεται μια σοβαρή δουλειά, ότι υπάρχουν πράγματι πάρα πολλά προβλήματα, το κύριο πρόβλημα είναι το πρόβλημα των εισαγωγικών εξετάσεων, έχουμε πρόβλημα χώρου, έχουμε πρόβλημα μικρού χρονικού διαστήματος δηλαδή κάπου δεν μας φθάνουν τα τρία χρόνια για να κάνουμε τις σπουδές που θα θέλαμε να κάνουμε, αλλά γίνεται μια πάρα πολύ σοβαρή προσπάθεια, και οι σπουδαστές μας βγαίνουν αρκετά καταρτισμένοι και όχι άτεχνοι, όπως κάπου λέει η εισήγηση ότι εγώ είπα! Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Όλγα. Θα θέλαμε κι εμείς ένα, γιατί βλέπω ότι έχει εκδοθεί το κείμενο, σε κανέναν απο μας δεν έχει δοθεί και θα θέλαμε ένα κείμενο στο προεδρείο παρακαλώ. Ευχαριστώ.

Στη συνέχεια είναι η συναδέλφισσα Σωτηροπούλου για τα γυμνάσια νομίζω.

ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ: Φίλοι συνάδελφοι, επειδή πολλά έχουτε, όλες οι προηγούμενες πολλές φορές εισηγήσεις έχουτε πολλά ρίξει στην μέση εκπαίδευση για την κατάρτιση των παιδιών, και κατ'επέκταση βέβαια και στους δασκάλους τους, και επειδή βασικά ο σκοπός του συνεδρίου είναι να γίνεται σωστότερα κάθε εκπαιδευτική καλλιτεχνική προσπάθεια, αρχίζοντας βέβαια από την νηπιαγωγική αγωγή και φθάνοντας μέχρι τις ανώτερες βαθμίδες και ανώτατες βαθμίδες εκπαίδευσης, χρέος μας είναι να επισημανουμε όλες τις δυσκολίες που παρουσιάζει το έργο αυτό και που παρεμποδίζουν τον στόχο των προσπαθειών μας που είναι τελικά και ο πολιτισμός του λαού μας μέσα από την τέχνη.

Θα αναφερθώ συνοπτικά σε τρεις αλληλένδετους παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά το καλλιτεχνικό μάθημα στην μέση εκπαίδευση και είναι ο χώρος, χρόνος, τόπος που θα δείξουμε στα παιδιά σε πλατειά κλίμακα την τέχνη της εποχής μας καθώς και των προγενεστέρων στο χώρο μας και σε άλλες χώρες και θα παροτρύνουμε σε έμπνευση και δημιουργία.

Ο χώρος, χρόνος, καθηγητής και υλικό μαθήματος, είναι αλληλένδετα μεταξύ τους. Τα αδύνατα σημεία δε αυτών των παραγόντων δρουν ανασταλτικά στην καλλιτεχνική αγωγή των παιδιών μας. Είναι επιτακτική ανάγκη, της μόνιμης αίθουσας για την εγκατάσταση της εργαστηριακής, καλλιτεχνικής δουλειάς μας. Όσο για την διαρρύθμιση και υλικά, η προσωπικότητα του καθηγητή και των παιδιών και η θέρμη τους για δουλειά είναι ανεξάντλητη! Γιατί ποιος από μας δεν έχει δεινοπαθήσει όταν είναι αναγκασμένος να μεταφέρει αγχώδικα, κατά την διάρκεια του διαλείμματος τα υλικά της δουλειάς του, τρέχοντας από αίθουσα σε αίθουσα με ειδικά προβλήματα η κάθε μια, ικανά να προδιαθέσουν αρνητικά τα παιδιά;

Είναι ακατόρθωτο την ώρα του διαλείμματος να μετατρέψουμε αυτόν τον χώρο της αίθουσας από στιγνό διδακτήριο σε χώρο έμπνευσης με κατάλληλα πρότυπα για μελέτη ή με προβολή μίας μικρής διάκρισης. Είναι κατανοητό ότι ο κατάλληλος χώρος/εργαστήριο προδιαθέτει

ευνοϊκά τα παιδιά να αποδεσμευθούν από την ψυχολογία των άλλων μαθημάτων και να αισθανθούν ελεύθερα για αυθόρμητη έκφραση παίρνοντας κατάλληλα ερεθίσματα από έναν πιο ήρεμο και πιο ξεκούραστο καθηγητή.

Το δώρο που θέλουμε να επανέλθει του μαθήματος, θα πρέπει να είναι συνεχόμενο μια φορά την εβδομάδα, ώστε να τελειώνει η εργασία στο σχολείο. Με αυτόν τον τρόπο το παιδί θα είναι και ψυχολογικά προετοιμασμένο να εργαστεί στο σχολείο και όχι να μπει στην αίθουσα μόνο για την παρουσία ή για να σημειώσει στο σημειωματάριο πρόχειρα κάποιο δήθεν σχέδιο, ή ακόμα για να φερθεί προκλητικά!

Ο καλλιτεχνικός χώρος θα προδιαθέσει τα παιδιά με το περιβάλλον του, ώστε να επιτύχουμε τον στόχο μας που είναι να στρέψουμε τους μαθητές μας σε καλλιτεχνικές δημιουργίες και εκδηλώσεις. Θεραπεύοντας έτσι την ανία και την στρόφη τους για εκτόνωση, προς όλα τα δεινά της τεχνοτερατουργίας, και της εμπορικής ανταγωνιστικής προσφοράς που μαστίζουν σήμερα τον οπτικοακουστικό και ψυχικό μας κόσμο.

Μια θέση που παίρνω ως προς το βιβλίο το διδακτικό βιβλίο κατά τάξη, με βρίσκει αντίθετη. Η τέχνη δεν είναι ...

(αλλαγή κασσέτας 23)

...κες σελίδες ενός γενικού, σχολικού βιβλίου καλών τεχνών! Από την μια ζητάμε πρωτοβουλία και ελευθερία στην έκφραση, και από την άλλη ζητάμε να σκλαβώσουμε μαθητή και καθηγητή στις σελίδες ενός διδακτικού βιβλίου. Είναι παράλογο νομίζω! Γιατί με ποιά λογική και ψυχολογία, θα αποκλείσουμε την Α, ή Β, ή Γ τάξη να εκφραστούν τον ίδιο χρόνο μέσα από κάποιο κλάδο των εικαστικών τεχνών στις εφαρμοσμένες μεθόδους τους; Καταλήγουμε τότε στην κατάπιξη του αυθορμητισμού. Πιστεύω όμως στα ενημερωτικά βιβλία, τα βοηθήματα όπου τα παιδιά θα αναζητήσουν μόνα τους τις γνώσεις για την εκτέλεση της δουλειάς τους. Επίσης με βρίσκει αντίθετη το βιβλίο Ιστορίας Τέχνης, αν προτιθέμεθα να έχουμε! Γιατί το απεριόριστο υλικό στην πλατειά έννοια τέχνη, από εικόνες βιβλίων για μια ιστορική καλλιτεχνική αγωγή, δεν μπαίνει πάλι

στα καλούπια ενός βιβλίου! Οπότε είναι απαραίτητο στα σχολεία ένα τηλεσκόπιο μηχάνημα προβολής εικόνων και όχι σλάιτς με το περιορισμένο περιεχόμενο έργο και την γρήγορη φθορά τους. Χωρίς βέβαια να είναι ανεπιθύμητη η συμβολή τους - αφορά αυτό τα σλάιτς και όχι το περιεχόμενο.

Όσο για την ισοτιμία του καλλιτεχνικού μαθήματος, μια θέση που παίρνω εδώ, ότι με τα άλλα μαθήματα στην μέση εκπαίδευση, που μας υποσχέθηκε το Υπουργείο, δεν βλέπω πώς μπορεί να μετονομαστεί σε ισότιμο! Με τα αρχαία και τα μαθηματικά στο αναλυτικό πρόγραμμα αφού δεν θα υπάρχουν πρωτεύοντα και δευτερεύοντα μήπως πάρει σειρά προτεραιότητας ενώ τώρα είναι πρώτα τα θρησκευτικά, αρχαία, νέα και τα καλλιτεχνικά είναι στο τέλος; Ας μη ξεγελιώμαστε. Το μάθημα αναδεικνύεται στην συνείδηση των παιδιών με τον τρόπο που γίνεται και με την απήχηση που θα έχει στα παιδιά η αξία του, ώστε να του χαρίσουν την αγάπη τους και όχι να αφοσιωθούν σε αυτό από φόβο μήπως αποτύχουν στην προαγωγή τους!

Αυτά είχα να πώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Η συνάδελφος Μοντεσάντου, ας έλθει μια στιγμή, έχει μια πρόταση καταθέσει, να την πει προφορικά. Μετά, επειδή είναι 5.30 να κάνουμε ένα διάλειμμα και να τραβήξουμε μετά.

ΜΟΝΤΕΣΑΝΤΟΥ: Εγώ ήθελα να πω ότι πρώτα, για να εφαρμοστούν άμεσα αυτά, στο άμεσο μέλλον, ένας σημαντικός φορέας είναι όλες οι οργανώσεις που είναι σχετικά με τους γονείς οι οποίοι πολλαπλά μπορούν να αξιοποιηθούν και έτσι...επηρεάζουν τους γονείς, τους δασκάλους, την πολιτεία και διότι είναι από την φύση τους νιάζονται πάρα πολύ και καίγονται από την παιδεία από την οποία και ουσιαστικά είναι και υποχρεωμένοι να σκοτώνονται για να διαβάσουν το βράδυ τα παιδιά τους, επομένως αν πειστούν για την ανάδειξη της καλλιτεχνικής παιδείας, όχι μόνο θα βοηθήσουν αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σαν παράλληλοι βοηθοί των εικαστικών δασκάλων.

Παραδείγματος χάριν, το Σάββατο που αναφέρατε πριν, πως θα μπορούσε

να αξιοποιηθεί, θα μπορούσαν να το αναλάβουν αυτοί οι σύλλογοι, να δημιουργούν εκδρομές σε αρχαιολογικούς χώρους, επισκέψεις σε μουσεία για να καλύψουν την υπερφόρτωση των συγγενών καθηγητών που έχουν 400 και 500 μαθητές να διδάξουν!

Δεύτερη πρόταση που ήθελα να κάνω είναι να καταργηθεί το όριο ηλικίας για τους διδάσκοντες. Δηλαδή ένας καλλιτέχνης σε κάποια στιγμή της ζωής του να μπορεί να διδάξει, να μην ...35 ετών, αλλά να μπορούν και ευχής έργο θα ήταν να το θεωρούσε και σαν κοινωνική υποχρέωσή του στην εποχή της ωριμότητάς του, να περνάει από μια παιδεία οικειοθελώς ή και υποχρεωτικά, ας πούμε όχι υποχρεωτικά, από μόνος του να δημιουργεί την υποχρέωση και όχι ας πούμε ότι, ας υποθέσουμε ότι ο Πικάσο ζούσε εδώ και ήθελε κάποια στιγμή και λόγω της διαδρομής της δουλειάς του και λόγω της ηλικίας του που έζησε πολύ, τον αναφέρω, ήθελε να διδάξει. Ο Ελληνικός νόμος θα του απαγόρευε γιατί ήταν μεγάλος. Αυτό ήθελα να πώ, δηλαδή την κατάργηση του ορίου ηλικίας. Τίποτε άλλο ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Θα κάνουμε τώρα ένα διάλειμμα για 20 λεπτά...

(διάλειμμα)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: ...τον τρόπο να ενημερώσουμε εκλογικά, ούτε να στείλουμε προσλήσεις ειδικές. Την Τρίτη θα βγούν τα πορίσματα, στην Στέχη Γραμμάτων και Τεχνών, στις 6 το απόγευμα. Και παρακαλούμε τους εισηγητές όχι ...την ώρα, όχι το βράδυ δηλαδή απόψε να έρθουν να συνεννοηθούν με το προεδρείο για να μας βοηθήσουν στα πορίσματα γιατί μια και έχουμε αυτό το διάστημα μέχρι την Τρίτη, ...των εισηγητών μπορούν και εκείνοι να βοηθήσουν μαζί με μας.

Λοιπόν, τα πορίσματα, για να λύσω την περιέργεια του συναδέλφου Πάντου, θα γίνουν ως εξής:

Απομαγνητοφωνήσαμε και θα απομαγνητοφωνήσουμε δυστυχώς για μας γιατί δεν μας το δίνεται γραπτά όλοι, όλες τις θέσεις που έχουν διατυπωθεί στο συνέδριο. Και θα δούμε πού συγκλίνουν και ποιά πορίσματα πραγματικά μπορούν να ...μαζί με τους εισηγητές κατά την

δυνατότητα. Ακόμα αν θέλουν κι άλλοι συναδελφοί να δηλώσουν ότι θέλουν να βοηθήσουν, μπορεί και αυτό να γίνει.

Λοιπόν, την Τρίτη θα πούμε, θα ανακοινώσουμε τα πορίσματα και έχουνε γίνει και εισηγήσεις πάνω σε αυτό...είναι θέσεις του συνεδρίου από κει και ύστερα ...(μιλάει μακριά από το μικρόφωνο και δεν ακούγεται καλά) και να κάνουμε όλες τις δουλειές που έχουμε να κάνουμε.

Τελείωσα εδώ. Μια άλλη μικρή ανακοίνωση:

Μήπως κάποια συνάδελφος κατα λάθος πήρε έναν κίτρινο φάκελλο ...αν κάποιος κατα λάθος τον έχει πάρει να παρουσιαστεί να το ρυθμίσουμε.

Και προχωρώ τώρα στον επόμενο ομιλητή που είναι ο συνάδελφος Μουζάκης. Ο συνάδελφος Μουζάκης είναι στην αίθουσα; Δεν είναι.

Η συνάδελφος Κομνηνού;

ΚΟΜΝΗΝΟΥ: Είναι σημειώσεις μου και κάπως σκόρπιες αλλά νομίζω ότι πρέπει να ειπωθούν.

Θέλω να θίξω την υπόθεση αντικείμενο καθημερινής χρήσης όπως και μορφολογία για τα εργοστάσια που μπορεί να αντιμετωπιστεί στην βαθμίδα της μέσης, στην βαθμίδα της ανωτέρας, και στην βαθμίδα της ανωτάτης. Εγώ θα την έβλεπα και στις τρεις βαθμίδες, και η μια βαθμίδα να συγκοινωνεί με την άλλη σαν τα συγκοινωνούντα δοχεία, κάπως, δηλαδή κάποιοι καλοί μαθητές από την μέση να περνάνε στην ανωτέρα, η ανωτέρα να παίρνει και μαθητές και απ'έξω, μετά από ορισμένες εξετάσεις, και από την ανωτέρα πάλι κάποιοι καλοί μαθητές να μπαίνουν στην ανωτάτη και η ανωτάτη να παίρνει και απ'έξω πάλι μαθητές. Αυτό που γίνεται δηλαδή και έξω. Σήμερα εδώ απουσιάζει τελείως. Σήμερα έχουμε τα λύκεια τα τεχνικά που είναι υποβιβασμένα, έχουμε τα ΚΑΤΕΕ που είναι κι αυτά κατά κάποιον τρόπο υποβιβασμένα από την βαθμίδα στην οποία ανήκουνε, έχουμε τα ελεύθερα σπουδαστήρια που είναι ένα μεγάλο πρόβλημα το τι θα γίνει με αυτά, και δεν έχουμε ανωτάτη!

Η πρόταση βέβαια, μέσα στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών να υπάρχει μια κάποια πρόσβαση προς μια ειδικότητα, δεν νομίζω πως καλύπτει το μεγάλο θέμα της διακόσμησης και ειδικά σαν μορφολογία

μια και μπαίνουμε σε έναν χώρο όπως είναι η ΕΟΚ. Έτσι απλώς σαν θέμα το βάζω, μήπως δεν το έχει θίξει κανένας άλλος συνάδελφος γιατί έλειπα. Βέβαια, το περιεχόμενο των σπουδών σε κάθε βαθμίδα θα έχει άλλο βάθος.

Μετά θα ήθελα να θίξω ένα άλλο που ειπώθηκε στο συνέδριο, νομίζω από την συναδέλφισσα Χατζηνικολή, είπαμε ότι τα τυπικά προσόντα που πρέπει να έχει ένας καθηγητής για το λύκειο και το γυμνάσιο είναι δίπλωμα ανωτάτης σχολής, ενώ τα τυπικά προσόντα που πρέπει να έχει ένας καθηγητής για την σχολή Καλών Τεχνών μπορεί να μην είναι δίπλωμα ανωτάτης, είναι γιατί εκεί πέρα κρίνεται, υποτίθεται το έργο.

Και κάτι άλλο θέλω να πω για τα κριτήρια αυτά τα οποία είναι πολύ λεπτό θέμα ειδικά εδώ στην Ελλάδα σήμερα. Δηλαδή, τα τυπικά προσόντα σε όλες τις βαθμίδες, μιλάω και για μαθητές και για διδάσκοντες, τα τυπικά προσόντα ισχύουν όταν η παιδεία εξασφαλίζει τα ουσιαστικά. Όταν η παιδεία δεν είναι ουσιαστική, πώς μπορούμε εμείς να παραδεχθούμε τα τυπικά προσόντα που δείχνουν, πώς αποκτήσαμε, πώς ανεκτήκαμε και περάσαμε όλα τα στάδια της μη ουσιαστικής παιδείας; Δηλαδή εγώ, αν πάρω ένα παράδειγμα. Είχα συμμαθητές στην Σχολή Καλών Τεχνών που δεν τελειώσανε συνειδητά, δεν πήρανε δίπλωμα συνειδητά, διότι είδανε πως ήταν υποβαθμισμένα όλα τα θεωρητικά εκείνης της εποχής τα μαθήματα και αντί να χάνουν τον καιρό τους να δίνουν εξετάσεις και που τα παρακολούθησαν, όχι ότι δεν τα παρακολούθησαν, αντί να χάνουν τον καιρό τους να δίνουν εξετάσεις μαθαίνοντας απεξω την ιατρική ανατομία, τα βαθουλώματα στα οστά, ή αντί να χάνουν τον καιρό τους με την δήθεν διακοσμητική και χειροτεχνία που ήταν εκείνης της εποχής παιδαριώδες μάθημα που ούτε όχι νηπιαγωγείου, ήτανε παρεξήγηση του μαθήματος τέλεια, μπορεί να είχανε αφοσιωθεί να κάνουμε μια δουλειά, ένα έργο εργαστηριακό, ή να διαβάσουμε ένα θεωρητικό ξένο βιβλίο! Ήτανε πολύ πιο ουσιαστικό, ας το πούμε.

Λοιπόν, αυτή τη στιγμή δεν μπορούμε να είμαστε άκαμπτοι σε αυτά, αλλά να δεχθούμε μια πραγματικότητα που υπήρχε και βέβαια να βάλουμε βάσεις που να μην ξαναπάρξει τουλάχιστον για μερικά χρόνια, δηλαδή η παράταση αυτή να σταματήσει. Αυτά.

Μετά, έχω μια άλλη σκέψη να σας πω ότι θα ήθελα σε αυτό το σημείο ακριβώς να πάρουμε μια θέση, σε αυτό το θέμα των κριτικών τέχνης που μέχρι τώρα ας πούμε πως έκαναν μια μεταγλώτση της εικαστικής γλώσσας στην μητρική μας γλώσσα, δηλαδή ο ρόλος τους ήταν ένα είδος πράξης δημοσιογραφικής, μεσάζοντες επικοινωνίας, ξέρω κι εγώ τι θα μπορούσε να τους πει κανείς, δεν ξέρω αν όλοι αυτοί είχαν θεωρητική κατάρτιση μεγάλη, ή αν είχαν και κάποια εικαστική άμεση γνώση, δηλαδή εργαστηριακή! Δεν νομίζω, κανέναν τους.

Έτσι πολλοί εικαστικοί έχουνε επιφυλάξεις για τις εικαστικές τους γνώσεις και για τον ρόλο που έπαιξαν μέχρι σήμερα μέσα στο εικαστικό σύνολο. Δηλαδή η θέση τους ήταν στα θεωρητικά τους βιβλία ίσως, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης αν θέλετε, όχι όμως στους καταλόγους έκθεσης των καλλιτεχνών, στο πατρονάρισμα.

Σε αυτή την περίεργη σχέση, φταιχτες βέβαια δεν υπήρξαν μόνο οι κριτικοί αλλά και οι εικαστικοί που λίγο τα πράγματα νομίζω περιπλέχτηκαν σε αυτό το star system που λέμε καμιά φορά. Τώρα, αν έχουμε καλή θέληση μπορούμε να διαγράψουμε πολλά αμαρτήματα. Πάντος το συνέδριο πρέπει να πάρει μια θέση καθορισμού του ρόλου των εικαστικών σε σχέση με αυτών το κριτικών μέσα στην πολιτεία και τον βαθμό που μπορεί ή δεν μπορεί να γίνει μια συνεργασία μέσα στις σχολές, στη λαϊκή επιμόρφωση, στην κοινωνία γενικά. Νομίζω πως τέλειωσα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Μουζάκης.

ΜΟΥΖΑΚΗΣ: Θα είμαι σύντομος, θα πω μόνο τις προτάσεις που έχω ξεκαθαρίσει να σας παρουσιάσω και σαν πρώτη πρόταση είναι να επισημάνω τα προβλήματα που θα προκύψουν εάν αποφασισθεί ο εκσυγχρονισμός του μαθήματος. Παρόμοια προβλήματα αντιμετώπισαν

και άλλες χώρες πολύ παλιότερα και αυτό συνεχίζεται, δηλαδή όλα αυτά προχωρούνε δεν μένουν στάσιμα. Και το κυριώτερο για μας εδώ είναι ότι είναι αδύνατον να εφαρμοστεί ένα ειδικό πρόγραμμα με σύγχρονο υλικό όταν, για το δημοτικό σχολείο μιλάω, όταν αγνοεί εντελώς το σύνολο των δασκάλων αυτό το υλικό. Έχουν όλοι οι δάσκαλοι δηλαδή διαπαιδαγωγηθεί με το παλιό υλικό, να διορθώνουν τα παιδιά και λοιπά. Πρέπει να κατατοπιστούν οι χιλιάδες δάσκαλοι και να εκσυγχρονιστούν οι παιδαγωγικές ακαδημίες. Ο συντομότερος δρόμος είναι να δημοσιευθούν σύντομες και σαφείς εργασίες με σύγχρονο υλικό που γνωρίζω ότι υπάρχει ανέκδοτο σε μεγάλη έκταση, έγχρωμο, σε καλό χαρτί γιατί οι εικόνες του θα παίξουν τον κυριώτερο ρολό. Και οι εργασίες αυτές για να έχουν συνέχεια σαν έρευνα πρέπει να είναι ελληνικές γιατί σε κάθε χώρα έχουν δημιουργηθεί εθνικές σχολές, γιατί κάθε χώρα έχει την δική της ιδιομορφία και τα δικά της προβλήματα.

Η ύλη που πρέπει να γίνει γνωστή στους δασκάλους έχει δυο μορφές. Η μία είναι θεωρητική και αυτή είναι παγκόσμια και θεμελιώνει τι δεν πρέπει να γίνεται, βλέπε σχετική βιβλιογραφία, άρχισε να υπάρχει και στα Ελληνικά από μεταφράσεις ξένων έργων και από ελληνικές εργασίες. Η δεύτερη μορφή το τι μπορούν να κάνουν που εργασίες του προτείνουν προηγουμένως να δημοσιευθούν ώστε να γίνει η αφετηρία για μια πλατειά κριτική, πείραμα, έρευνα. Αλλά και που οπωσδήποτε με τον πιο σαφή, σύντομο και ανώδυνο τρόπο θα καθοδηγήσουν τις χιλιάδες δασκάλους για το τι πρέπει να κάνουν και μάλιστα κατά την κρίση τους γιατί ήδη αυτή είναι πολύ μεγαλύτερη της απαραίτητης. Έτσι θα μπορέσει να διαλέγει ο δάσκαλος ανάλογα με τις ικανότητές του και με το υλικό της τάξης του και με τους προβληματισμούς του τόπου που διδάσκει. Αυτή είναι η κυριώτερη πρότασή μου.

Η δεύτερη είναι: να δοθεί μεγάλη προσοχή στις παιδαγωγικές ακαδημίες στον τομέα της αισθητικής αγωγής των σπουδαστών.

Τρίτη είναι: να ενημερώνονται οι σχολικοί σύμβουλοι της στοιχειώδους εκπαίδευσης.

Τέταρτον: το ΚΕΜΕ να εκσυγχρονιστεί, να εκσυγχρονιστούν δηλαδή τα αναλυτικά προγράμματα.

Πέμπτον: να καταργηθεί η αξιολόγηση στο μάθημα.

Έκτον: να συμμετέχουμε στην μετεκπαίδευση που ήδη δηλαδή συμμετέχουμε αλλά κάπως πιο πολύ, πιο ενεργά των δασκάλων.

Έβδομον: να οργανώνονται ενημερωτικά σεμινάρια κατά νομούς όπου θα κατατοπίζονται από σύμβουλο εκπαιδευτικό οι δάσκαλοι του νομού αυτού και θα μπορούν, όπως γράφω έτσι αναλυτικά να παρακολουθούνται αυτά τα σεμινάρια και από τον κόσμο.

Όγδοον: να μπορούν οι σύμβουλοι να επισκέπτονται και χώρες του εξωτερικού για να ενημερώνονται το τι γίνεται και έξω.

Ένατον: κάθε δυο χρόνια - και σε αυτό δίνω επίσης πολύ μεγάλη σημασία - να γίνονται πανελλήνια συνέδρια για νέες ανακοινώσεις του κλάδου. Δηλαδή τα συνέδρια αυτά να μην έχουνε την μορφή αυτού του συνεδρίου που έχουμε τώρα, που είναι κάτι άλλο, αλλά περίπου να δείχνουνε δουλειά, όπως έγινε εχθές με τον Γερμανό συνάδελφο. Να δείχνουνε καινούργιους τρόπους καινούργιους δρόμους στη δουλειά. Οπότε πάλι καταλήγω στην πρώτη μου πρόταση, αυτοί οι καινούργιοι τρόποι όσοι κρίνονται αξιόλογοι, να δημοσιεύονται και να μοιράζονται στους δασκάλους. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κι εμείς ευχαριστούμε. Ο συνάδελφος Σκούρτης.

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Θα έπρεπε αυτά τα πράγματα να τα πω το πρωί να μην πολυανεβαίνω εδώ επάνω, με βαρεθήκατε κι εσείς, κουρασθήκαμε κι όλας.

Λοιπόν, μερικές προτάσεις που έχω να κάνω για το δημοτικό και το γυμνάσιο. Απ'ότι ακούσαμε συνάδελφοι εδώ από μερικούς δάσκαλους που ήλθαν και παρακολούθησαν το σεμινάριο και οι ίδιοι παραδέχθηκαν ότι πάρα πολλοί συνάδελφοί τους, επειδή ή φοβούνται το τι θα πούνε την ώρα των καλλιτεχνικών στα παιδιά, ή επειδή έχουνε κάνει διαφορετική αξιολόγηση μέσα τους ότι είναι προτιμότερο στον πιστικα να του λέει συνέχεια "ο μπακάλης - του μπακάλη" δεν κάνουνε πάρα πολλά σχολεία,

την ώρα των καλλιτεχνικών δεν αφήνουν τα παιδιά να ζωγραφίσουν! Εγώ σαν δάσκαλος στο γυμνάσιο, έχω τέτοιο πρόβλημα. Δηλαδή τα παιδιά όταν έρχονται τα ρωτάω, "κάνετε ζωγραφική στο δημοτικό;" Τα πιά πολλά μου λένε όχι, κάναμε μαθηματικά, άλλα ο δάσκαλος, ανάλογα αν είχε και το ψώνιο ας πούμε με την θρησκεία τα έβαζε και τους έλεγε βίους αγίων εκεί, μου έχουσε πει εφιαλτικά πράγματα, "και τον ιερόν μαστόν της τον πήρε από κει και ..." τέτοια πράγματα έχω ακούσει εφιαλτικά πράγματα! Ναι είναι ο μαζοχισμός αυτός που έχει περάσει. Μέχρι και στο νηπιαγωγείο λένε τέτοια πράγματα.

Λοιπόν, το Επιμελητήριο νομίζω ότι αύριο το πρωί να στείλει διαμαρτυρία στο Υπουργείο Παιδείας και να υποχρεώσει τους δάσκαλους την ώρα της τέχνης, τα πιστιρίκια να κάνουν ζωγραφική. Θυμάμαι τα δικά μου τα παιδικά χρόνια, την ώρα της ζωγραφικής άλλο τμήμα εκεί ζωγράφιζε και εγώ έκανα μαθηματικά ας πούμε!

Τώρα, να γίνουν σεμινάρια πάνω στον τρόπο που πρέπει να σταθούν οι δάσκαλοι στην καλλιτεχνική δημιουργία. Το θεωρώ πολύ βασικό συνάδελφοι. Να κάνουμε σεμινάρια με ανθρώπους ειδικευμένους επάνω στο παιδικό σχέδιο, να μην επεμβαίνει τόσο πολύ ο δάσκαλος. Τα δημοτικά σχολεία της γειτονιάς μου, τα βλέπω τα πιστιρίκια που πηγαίνουν με κείνα τα σταμπωτά. Πάρτε εδώ πέρα σπιτάκια, χιλιάδες πράγματα, που οι γονείς οι κακόμοιροι νομίζουν ότι το παιδί μαθαίνει ωραία πράγματα και τα αγοράζουν αυτά τα πράγματα! Λοιπόν αυτό γίνεται με πίεση. Παλιότερα υπήρχε ένας νόμος που δάσκαλοι γινόντουσαν ας πούμε χωρίς εξετάσεις οι πάρα πολύ καλοί μαθητές. Δίναν στο Πολυτεχνείο δεν μπαίνανε, μισείς έτσι το επάγγελμά σου, αν δεν πας με αγάπη γι' αυτό το πράγμα...ή από παραμεθόρια περιοχή. Να πάει εκεί πέρα δάσκαλος δεν το αγαπούσε ας πούμε.

Λοιπόν κάθε τέλος της χρονιάς υποχρεωτικά να γίνεται σε κάθε σχολείο έκθεση - και το υποχρεωτικά δεν μου πάει και μένα αλλά τι να κάνουμε - έκθεση των παιδικών σχεδίων που κάνουν τα πιστιρίκια ώστε κι εμείς να έχουμε μια άμεση επαφή στο χώρο που είμαστε για το τι

γίνεται στο δημοτικό! Να επεμβαίνουμε στον δάσκαλο ότι άσε τα παιδιά πιο ελεύθερα! Ή προσπάθησε να τους περάσεις ωραία πράγματα!

Τώρα, άλλο θέμα. Όπως θα ξέρετε ότι στο σχολείο έρχονται εποπτικά μέσα, σλάιτς, ταινίες κινηματογράφου. Το Υπουργείο Παιδείας είναι γεμάτο από αυτά τα πράγματα. Έχει συμβληθεί και με μια εταιρεία. Σας είχα διαβάσει στη εισήγηση που είχαμε κάνει με την συναδέλφισσα την Λυκούδη, δυο κομμάτια ή τρία κομμάτια το πως βλέπει

την υγιεινή του σπιτιού, θυμάστε την βίλλα, η βίλλα πρέπει να έχει έτσι το σαλόνι και λοιπά, χιλιάδες ανόητα πράγματα. Αν πιάσετε τα σλάιτς και τα κοιτάξετε θα ανατριχιάσετε! Δηλαδή το κράτος, το Υπουργείο Παιδείας δίνει χρήματα σε μια εταιρία και αγοράζει αυτή τη σαβούρα και μας τη φέρνει στα σχολεία! Το ίδιο πράγμα συμβαίνει και με χιλιάδες ταινίες. Επέρισυ είχα ένα γυμνασιάρχη που τσακωνόμαστε γιατί με αυτά λέει που κάνω καταστρέφω τα παιδιά, εφέτος έχω το άλλο πρόβλημα έχω έναν καταπληκτικό κουλτούριάρη ο οποίος μου φέρνει χιλιάδες πράγματα! Τα βάζω στο σχολείο μέσα και τα παιδιά με κοροϊδεύουνε. Να δείτε τι λένε οι ταινίες ας πούμε του κινηματογράφου, το τι λένε για τον Παρθενώνα να ανατριχιάσετε! Σε μια άπταιστη καθαρευουσα.

Έχει χαλάσει δηλαδή χρήματα για τα εποπτικά μέσα το κράτος, μόνο που είναι χειρίστα.

Λοιπόν, να φύγουνε όλα αυτά τα πράγματα από την εκπαίδευση. Βυζαντινές εικονες κοκκινες! Σαν και τα παλιά γουέστερν, έτσι είναι οι Χριστοί και οι Παναγίες, κόκκινοι, κάτι αισχρά πράγματα!

Λοιπόν, να αναλάβει αυτό το πράγμα το Καλλιτεχνικό Επιμελητήριο, να ωρίσει μια επιτροπή και μέσα στα μουσεία. Εδώ θα ήθελα να πω ότι πρέπει και η πινακοθήκη ότι εκθέσεις κάνει να δημιουργηθεί, όπως στο Βερολίνο. Το μουσείο μοντέρνας τέχνης στο Βερολίνο, έχει μια σειρά από σλάιτς που να δίνονται ή δωρεάν στα σχολεία, ή με λίγα λεφτά! Θα φύγει ο Πικάσσο, άντε εγώ τώρα να δω, βιβλία; Σκίζονται. Αντε τώρα εγώ, από την προσωπική μου βιβλιοθήκη, με αίμα τα έχω μαζέψει, να τα πάω στα πιστιρίκια, το σκίζει ο

πιστιρικάς! Το πιάνει ο ένας από δω, ο άλλος από κει, τα σκίζουν!
 Λοιπόν, υπεύθυνο το Επιμελητήριο πάνω σε αυτό το πράγμα. Να κοιτάξει
 ότι σαβούρα υπάρχει και να επέμβει.

Τώρα, άμεση αλλαγή του αναλυτικού προγράμματος του γυμνασίου.
 Κανείς δεν μας κάνει, όπως ανέφερα και το πρωί όλα αυτά τα ανόητα
 πράγματα που λέει. Ομως πρέπει να φύγουν. Δεν μπορεί ένα φασιστικό,
 αναλυτικό πρόγραμμα του 1936 να είναι πάνω από το κεφάλι μας. Όποτε
 θελει η διεύθυνση, οποτε θέλει, μπορεί να σε δέσει έτσι. Όπως πήγαν
 να μου κάνουν και εμένα περίσου γιατί δεν έκανα ότι έλεγε το αναλυτικό
 πρόγραμμα.

Τώρα, εδώ είναι λιγάκι ψυχολογικό αλλά πρέπει να γίνει κι αυτό.
 Αλλαγή του όρου "καθηγητής τεχνικών" ή "τεχνικά" σε "καθηγητή ή
 δάσκαλο τέχνης".

Τώρα, τα υλικά και για μας και για τα πιστιρίκια που κάνουμε
 μάθημα να πάσουν να εισάγονται σε τούτον τον έρημο τόπο σαν είδη
 πολυτελείας, όπως τα καλλυντικά της Revlon ή δεν ξέρω τι άλλο!

Τώρα, στην ιστορία. Όπως σας διάβασα και πάλι στην εισήγησή
 μου, με την συναδέλφισσα την Λυκούδη, και το έχω όποιος θέλει να του
 το δείξω, αύριο γιατί δεν το έχω σήμερα κοντά μου, στην ιστορία, οι
 φιλόλογοι υποχρεώνονται να μην κάνουν τα μαθήματα που είναι
 αφιερωμένα στην τέχνη κάθε εποχής. Λέει: "αν περισέψουν διδακτικές
 ώρες μπορεί ο δάσκαλος να την ..." Υποχρεωτικά, δεν μπορεί να κάνεις
 Αναγέννηση και να μην κάνεις την τέχνη της Αναγέννησης, δεν μπορείς
 να κάνεις ας πούμε Αρχαία Ελληνική Ιστορία που μας έχουν ταράξει με
 τους 300 του Λεωνίδα! Μόνο εκείνο ξέρουν από την Αρχαία Ελληνική
 Ιστορία, τους 300 του Λεωνίδα!

Υπάρχει και κάτι άλλο μέσα. Θυμάστε τον ψαρά, τον καταπληκτικό
 κείνον ψαρά στην Θήρα, που έχει τα ψάρια. Ξέρετε τι γράφει το βιβλίο
 από κάτω; Ότι έχει "Εράσμιον Είδος" τι σημαίνει αυτό;

Τώρα, παράλληλα θα ήθελα συνάδελφοι να προσέξετε αυτή την
 πρότασή μου:

Παράλληλα με την Πανελλήνιο που πρέπει να ξαναλειτουργήσει - τώρα εγώ είπα προχθές, δεν πρέπει να μπλέκω δύο διαφορετικά πράγματα αλλά σε διάφορους χώρους που κάνουνε κεινο το πράγμα, τουλάχιστον να παίρνουμε σαφή εντύπωση για το τι γίνεται σε αυτόν τον έρημο χώρο - παράλληλα, το Επιμελητήριο να διοργανώνει κάθε δύο χρόνια σαν μια πανελλήνια, ή μια έκθεση πάνω στην σχολική τέχνη, όπως έγινε αυτή εδώ, σιγά-σιγά, είναι η πρώτη φορά που όλοι μαζί δείχνουμε κάτι! Ο ένας παίρνει έτσι από τον άλλον σκεπτικά, είναι η πρώτη εμπειρία μας! Εγώ θα το έλεγα και σαν ένα είδος συνέδριο, συμπόσιο, δεν ξέρω πως κέρατα μπορούμε να το πούμε, και παράλληλα σεμινάρια να γίνονται, συναδέλφων με τους καινούργιους τρόπους που ανακαλύπτουν και δουλεύουν. Να τα κουβεντιάζουμε αυτά τα πράγματα γιατί παίρνεις χιλιάδες πράγματα. Τουλάχιστον εγώ προσωπικά έχω πάρει πάρα πολλά από συναδέλφους. Από τον συνάδελφο Μουζάκη έχω πάρει συγκλονιστικά πράγματα.

Το βλέπω αυτό να γίνεται κάθε δύο χρόνια απάνω στα καινούργια παιδαγωγικά συστήματα και οι εκθεσεις αυτές να μεταφέρονται στην επαρχία. Με συνεργασία των μαθητικών κοινοτήτων που σας διαβεβαιώ και όσοι διδάσκετε στο γυμνάσιο θα ξέρετε ότι αρχίζουν και λειτουργούν καταπληκτικά, τα παιδιά μετά από μερικούς μήνες αρχίζουν και σκέπτονται και λειτουργούνε ομαδικά. Δηλαδή εμείς οι ίδιοι σαν ρυθμιστήριο, με τους συλλόγους και τους φορείς των γονέων και κηδεμόνων, τα παιδιά τους έχουμε, τις μαθητικές κοινότητες, την τοπική αυτοδιοίκηση, αυτές τις δουλειές. Και δικές μας δουλειές δηλαδή καλλιτεχνών δουλειές να πηγαίνουνε στα σχολεία, σε πνευματικά κέντρα, να αρχίσει να νιώθει ο πιστιρικός ότι είμαστε μαζί του. Οτι είμαστε με την νεολαία.

Επάνω εδώ θα ήθελα να κάνουμε και μια έρευνα σε κεινο το βιβλίο του Πικάσσο, θα βγάλουμε πολύ ωραία πράγματα.

Τώρα, από αυτή την έκθεση που την βλέπω κάθε 2 χρόνια, σαν Πανελλήνια έκθεση, που γίνεται σε χώρες της Ευρώπης, από αυτή την έκθεση να γίνεται μια επιλογή έργων από κάθε καλλιτέχνη που λαμβάνουν

μέρος τα παιδιά του, μια επιλογή έργων με το σκεπτικό που δουλεύει, έτσι για κείνον και κείνον τον λόγο, να τυπώνεται σε ένα βιβλίο, και να πηγαίνει σε κάθε βιβλιοθήκη και σε κάθε συνάδελφο.

Τώρα, σας υπενθυμίζω εδώ, ότι μέχρι πρότινος υπήρχε ένα βιβλίο ένα περιοδικό που λεγότανε "Ελεύθερη Γενιά". Ανεξάρτητα τι είχε μέσα, θα έπρεπε να μην καταργείτο, αλλά να άλλαζε δομή. Τι πιο ωραίο πράγμα, κάνει μια πρόταση εσυ, δουλεύεις έτσι με τα παιδιά σου, να το περνούσες μέσα σε αυτό το περιοδικό! Θα έπρεπε αυτό το πράγμα να το κοιτάξει το επιμελητήριο και να προσπαθήσει να το πάρει στα χέρια του.

Τώρα, δεν μιλάω δηλαδή Δαραδήμο για ένα Επιμελητήριο και ούτε το θέλω έτσι, το θελω σαν ένα συλλογικό όργανο. Βλέπουμε οτι αν δεν είμαστε ενωμενοι, μας φάγανε! Τουλάχιστον, όχι, για όνομα του Θεού δεν θέλω ένα Επιμελητήριο έτσι, να τσακώνομαι δηλαδή, τσακώνομαι τώρα με το κρατος, να τσακώνομαι και με το Επιμελητήριο! Γιατί θα τσακωθούμε αν γίνει κι αυτό εξουσία! Εγώ το θέλω να μας βοηθήσει και έτσι το θέλουμε όλοι μας. Λοιπόν.

Το επιμελητήριο τώρα, να φροντίσει - για προσέξτε το αυτό συνάδελφοι - εδώ ακούστηκε, και σήμερα και από την ένωση κριτικών, και στο προσυνέδριο, ήλθε ένας συναδελφος και ειπε ότι οι καλλιτέχνες χωρίζονται σε δυο κατηγορίες, στους δάσκαλους και στους δημιουργούς. Και είναι προτιμότερο, εκεί που υπάρχουνε ας πούμε στα σχολεία καθηγητές τέχνης να παίρνουν αυτοί οι δημιουργοί που έχουμε κάνει, που κάνουμε πολλές εκθέσεις το βαλιτσάκι μας με το σλάιτς, να πηγαίνουμε να κάνουμε διαλέξεις. Το θυμάστε. Και περνάει συνεχεια αυτό το πράγμα. Σε πολλούς δε από μας, έχει περάσει και δεν ξέρω τι όταν κανουμε μια έκθεση ζωγραφικής, σπάνια γράφουμε από κάτω : "...και διδάσκει στην μέση παιδεία"! Λοιπόν και έχει περάσει σιγά σιγά, το θέλουμε δε κι άλλο γιατί θέλουν να δημιουργήσουν και μια σχολή που να βγάζει μόνο παιδαγωγούς όχι ζωγραφους και καλώ το Επιμελητήριο να αναλάβει την φροντιδα για μια διοργάνωση εκθέσεων που όλοι οι συνάδελφοι που διδάσκουνε στην εκπαίδευση, εις την ιδιωτική ή παντού,

να δείξουν το έργο τους.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνάδελφε το παρατραβάς, πέρασε το δεκάλεπτο, πέρασε το τεταρτάκι, όμως ...

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Το θεωρώ πολύ σοβαρό γιατί περνάει στην συνείδησή μας μέσα, άλλο δάσκαλος, άλλο δημιουργός! Αυτό όχι. Έχουμε καταπληκτικό έργο πάρα πολλοί από μας να δείξουμε.

Λοιπόν, τώρα...

(αλλαγή πλευράς 24)

...να πάρει τα θεωρητικά μαθήματα και καλά κάνουν την επιχή εκείνη και δεν τα παίρνανε, λοιπόν τι να μάθεις πόσες κολώνες έχει εκεί; Λοιπόν αν θέλουν να ρθούνε στην εκπαίδευση, να ρθούνε. Αλλά, εκεί που αντιδρώ και είναι πολύ επικίνδυνο είναι μη απόφοιτος ανωτάτης σχολής στην εκπαίδευση! Σας υπενθυμίζω ότι παλιότερα υπήρχε αυτό το πράγμα. Υπήρχε ένας κλάδος νομίζω των καθηγητών τεχνικών, νομίζω Α12, που έχω περάσει από έναν τέτοιο δάσκαλο και με έχει στραβώσει, άσε δε που όταν πήγα στο γυμνάσιο μου ριχτήκαν όλοι, σαν εκείνους του παλιούς είσαι, δηλαδή έπρεπε να κάνουμε τεράστιο αγώνα για να δηλώσουμε την παρουσία μας στο σχολείο! Προς θεού όχι.

Μέσα, μια κατάλληλη παιδεία που μπορούν να πάρουν αυτοί οι άνθρωποι, που έχουν τελειώσει ανώτερες σχολές κι αυτά, μπορούν κάλλιστα να διδάξουν στο δημοτικό! Σαν καθηγητές τέχνης.

Λοιπόν, τώρα, ένα τεράστιο πρόβλημα που υπάρχει στα σχολικά βιβλία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τελειώνεις συνάδελφε;

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Ναι, τα θεωρώ πολύ βασικά Δαδαϊκά αυτά τα πράγματα.

ΔΑΔΑΔΗΜΑΣ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ): Ναι αλλά πρέπει να μιλήσουν και άλλοι κατάλαβες;

ΣΚΟΥΡΤΗΣ: Στα σχολικά βιβλία. Δεν είναι εδώ η συναδέλφισσα που είπε μια εποχή, δεν είναι δεν την βλέπω εδώ, ανοίξτε αύριο το πρωί στο σχολείο σας, ειδικά στο λύκειο, ένα βιβλίο του γυμνασίου ή του λυκείου και κοιτάξτε τις εικόνες που είναι μέσα. Τερατουργήματα. Είναι όλες

από αυτές που έχουν μόνο δυο χρώματα. Και μου είπαν προχθές ότι υπάρχει, όταν πάνε και τους παραδίδουν τα βιβλία, υπάρχει ένα πρόστιμο αλλά το πρόστιμο είναι τόσο χαμηλό που τους συμφέρει να το πληρώνουνε και να μην κάνουνε καλή δουλειά! Κι εδώ, δεν ξέρω το Επιμελητήριο τι μπορεί να κάνει, μια επιτροπή ή τι άλλο.

Τώρα το τελευταίο και αυτο συνάδελφοι με βασανίζει πάρα πολύ καιρό. Δεν είμαι, το βάζω σαν πρόταση αλλά τη φοβάμαι κι όλας, είμαι όμως υποχρεωμένος να την πω και ας την κουβεντιάσουμε πάρα πολύ: Όπου δεν υπάρχει καθηγητής τέχνης, στους μαθητές να δίδεται το ωράριο και να ασχολούνται ή με επισκέψεις σε Μουσεία, ή να ζωγραφίζουν, να κάνουν θέατρο, μέχρι να διοριστεί στο σχολείο τους καθηγητής τέχνης. Υπεύθυνα τα ίδια τα παιδιά οι μαθητικές κοινότητες. Θα φωνάξουνε να τσιρίξουνε τον πρώτο μήνα, τον δεύτερο θα μάθουνε. Θυμηθείτε και ας το τολμήσουμε αυτό το πράγμα και θυμηθείτε γιατί δεν καταργείτο τόσα χρόνια η ποδιά στα κορίτσια. Γιατί θα γίνουν πόρνες και θα αρχίσει η μια να ανταγωνίζεται την άλλη. Τα κορίτσια βγάλαν τις ποδιές, εμείς παλαιότερα βγάλαμε το πηλίκιο και μια χαρά είμαστε! Ευχαριστώ πολύ.

ΚΑΠΟΙΟΣ ΓΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΑ: Επειδή είδα ότι εδώ μεσα υπάρχουν πληθώρα από πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις, κάνω το ερώτημα αν το γραπτό τους περνάει εκεί στο προεδρείο.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Επειδή το γραπτό τους το ζητάμε και δεν περνάει έχω ...

Ο ΙΔΙΟΣ ΜΕ ΠΙΟ ΠΑΝΩ: Ναι αλλά αυτό είναι μεγάλο λάθος.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ένα λεπτό συνάδελφε κρατάω τα πρακτικά πολύ αναλυτικά...

Ο ΙΔΙΟΣ ΜΕ ΠΙΟ ΠΑΝΩ: Ναι αλλά είναι μια ανακούφιση να ξέρεις ότι το γραπτό σου είναι εκεί πάνω. Ξέρω ότι το προεδρείο το ζήτησε αυτό και απλώς λέω αν πρέπει να το ξαναζητήσει.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ναι, κατάλαβα.

Η συνάδελφος Αντωννάτου. Και έχω μια ανακοίνωση στο μεταξύ:

Στις εκδηλώσεις της έκθεσης υπάρχει μια αλλαγή για όσους δεν θα το ξέρουν. Την κυριακή θα μιλήσει η συναδέλφισσα Κανάκη αντί για την ημέρα που ήταν προγραμματισμένο και την Τετάρτη ο συνάδελφος Βλαχόπουλος αντί για την συναδέλφισσα Κανάκη.

ΑΝΤΩΝΑΚΑΤΟΥ: Δυστυχώς έφυγε η συναδέλφος δίπλα που θα της έλεγα να μου τραβήξει την φούστα αν περάσω τα 9 λεπτά.

Είμαι βέβαια, μέσα σε έναν αριθμό επόμενων ομιλητών και αυτό σημαίνει ότι εξαρτώμαι απευθείας από άλλους ομιλητές που έθιξαν το θέμα που θα του δώσω μια συγκεκριμένη μορφή.

Εφ'όσον η καλλιτεχνική αγωγή, όπως βγήκε και το συμπέρασμα από εδώ, είναι έργο ενός φορέα, του καλλιτέχνη, είναι φυσικό να στηρίζει στο υπόβαθρο αυτής της ευθύνης, την έννοια, την αξία της ιδιότητάς του. Όμως, εδώ είναι το θέμα μας, η ταυτότητα του καλλιτέχνη είναι κάτι πολύ ασαφές. Από ποιά κρίση; Δεν παραδεχόμαστε του κόσμου που τον θεωρούμε ακατάλληλο γιατί ακριβώς δεν το έχουμε καλλιεργήσει. Δεν αναγνωρίζουμε τους δασκάλους της σχολής Καλών Τεχνών, το δικαίωμα να αποφασίσουν εκείνοι ότι εμείς είμαστε, όταν θα αποφοιτήσουμε, ικανοί να ειπωθούμε καλλιτέχνες! Ούτε των κριτικών που ήδη έχει μπει το θέμα της συμβολής τους στην καριέρα μας. Κι εδώ, εντός παρενθέσεως, ας μου επιτραπεί να πω στην συναδέλφισσα Κομνηνού, ότι ήμουν από, ας μη πω την λέξη "κριτικούς" από τους ανθρώπους που έγραφαν για τους συναδέλφους, που είχανε εικαστικό πτυχίο. Κάτι δηλαδή ανοχύρωτο, προβληματικό. Διότι από την μια μεριά λέμε έχουμε δίπλωμα, από την άλλη μεριά αναγνωρίζουμε ότι το ταλέντο είναι κάτι που βγαίνει αυτοφυές και ακτινοβολεί από μόνο του. Αυτό μας έχει φέρει σε μια διάσταση ψυχολογική και απέναντι το κόσμου, του επαγγελματικού σχηματισμού, του κοινωνικού προβληματισμού, τελείως ανοχύρωτους. Δηλαδή κανένα σπίτι δεν μπορεί να χτιστεί χωρίς μηχανικό ή αρχιτέκτονα. Κανένας νόμος δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς δικηγόρο και ούτω καθ'εξής, για να μην πολυλογώ.

Όμως, ο ζωγράφος τι είναι; Ο γλύπτης τι είναι; Τι ιδιαίτερο έχει αυτό,

που μπορούμε να τον πούμε ότι έχει τα στοιχεία της ποιότητας της εικαστικής; Είμαι λέει, καλλιτέχνης εικαστικός και αυτό είναι τόσο ερωτηματικό που μεταξύ μας δεν έχουμε ποτέ την ίδια γνώμη. Την ίδια γνώμη για έναν συνάδελφο δεν την έχουμε και αυτό είναι βέβαιο. Δεν είναι άστοχο αυτό που είχε πει ο Μυταράς ότι δεν μπορούμε να δώσουμε ορισμό. Και είναι πάρα πολύ σαφές ότι είναι κάτι ακαθόριστο. Έτσι; Αυτή τη στιγμή είμαστε τελείως ανοχύρωτοι σε αυτό που λέμε για εκθέσεις στις επαρχίες σαν φορείς πολιτισμού. Δηλαδή. Διενεργούνται από την διοίκηση, τις νομαρχίες, τα ΝΕΛΕ, τις επιτροπές τις πολιτιστικές, από τους διάφορους φορείς τέλος παντων, εκθέσεις εικαστικές, σε όλα τα μέρη της Ελλάδος και σε διάφορες μικρές πόλεις οι οποίες είναι ανεξέλεγκτες. Λέγεται, ο τάδε ζωγράφος, ο τάδε γλύπτης πουλάει. Τον αγοράζουνε, τον κρεμάνε, δεν μπορούμε να υπερασπιστούμε. Θα μου πείτε γιατί να μην τον αφήσουμε τον ανθρωπάκο;

Σας το λέω ειλικρινά ότι αντιμετωπίζουμε - συγκεκριμένα στο Ναύπλιο που έζησα πολύ - το πρόβλημα της θέσης του πολιτιστικού ομίλου. Όλοι μπορούν να ζωγραφίσουν, όλοι πρέπει να εκθέσουν, όλοι μπορούν να τους δουν την δουλειά τους! Λοιπόν αυτό μας δημιουργεί μια ανεπάρκεια, δηλαδή των ίδιων μας των μεσων των επαγγελματικών και των πειστικών. Ποιός είναι αυτός που θα πείσει για την ποιότητα τον κόσμο σαν φορέας! Αυτή την στιγμή σε όλες τις επαρχίες δημιουργούνται εκθέσεις, το Υπουργείο Νέας Γενιάς - σημειώστε το γιατί έχω μια εμπειρία επαφής - έχει έναν προγραμματισμό τεράστιο για εκθέσεις εικαστικές. Δεν συμβουλευτήκε καθόλου του Καλλιτεχνικο Επιμελητήριο! Ρωτήθηκε ίσως κάπως αόριστα από τον Αυγερινίδη, νομίζω, τον συνάδελφο, δεν απαντήθηκε τίποτε πάνω σε αυτό. Ποιός τις διενεργεί, ποιός τις κατευθύνει, ο τάδε, η κυρία, ο κύριος, ο προστατευόμενος του νομάρχη, η μη προστατευόμενος, όλα είναι ελεύθερα σε αυτήν την διαδικασία της ελεύθερης απόδοσης. Λοιπόν είναι πάρα πολύ σοβαρό όλο αυτό το θέμα και οπωσδήποτε μέσα από το συνέδριο βλέπουμε να μπαίνει μια ουσία,

τα χαρακτηριστικά αυτού του καλλιτέχνη που παίρνει την δύναμή του, μέσα από την πλήρη μόρφωσή του.

Το ταλέντο είναι ταλέντο. Θα τραβήξει τον δρόμο του και με την μόρφωση και χωρίς την μόρφωση αλλά ο τέλειος άνθρωπος, ο τέλειος επαγωγικά στο κοινωνικό σύνολο αυτός είναι συμπληρωμένος. Και έρχομαι στην δεσποινίδα ή κυρία, δεν ξέρω, που μίλησε για την επιστημονικοποίηση με μια κάποια εχθρότητα. Θα ήθελα να σημειώσω ότι οι μεν επιστήμονες περιχαράκωνονται. Κυρίως οι φιλόφογοι, αρχαιολόγοι και λοιπά με έναν τόσο φανατικό τρόπο καθιέρωσης της γνώμης τους, που εμείς δεν μπορούμε να έχουμε γνώμη ούτε για τα Βυζαντινά! Γι' αυτό θα πρότεινα ότι, μέσα ειδικά στην Βυζαντινή τέχνη, που έχει τόσο τεράστιο ενδιαφέρον για την Ελλάδα και τόσο υλικό, να υπάρχει γνώμη υπεύθυνη από τους καλλιτέχνες. Να μπορούν δηλαδή να διατυπώσουνε, να κάνουν ανακοινώσεις, να δώσουνε στοιχεία που μόνο τώρα ο Βυζαντινολόγος μπορεί να δώσει. Συγκεκριμένα ας πούμε εγώ βρήκα μια εκκλησία στον τόπο μου στην Κεφαλονιά, που έχει αγιογράφηση σπάνια για την Κεφαλονιά από τους σεισμούς, του 10ου, 12ου, ή 13ου αιώνα. Όμως την ανακοίνωση θα την κάνει βυζαντινολόγος γιατί εγώ δεν μπόρώ να την κάνω! Δεν έχω κύρος και δεν θέλω να μην έχω κύρος σε αυτή τη δουλειά!. Λοιπόν κλείνω αυτή την παρένθεση.

Η επιστημονικοποίηση ή η εισδοχή του καλλιτέχνη μέσα στην αρχαιολογία παραδείγματος χάριν, απαραίτητα να μπει και ένας καλλιτέχνης! Τι είναι ο αρχαιολόγος παρά το βάθος αυτής της έννοιας τέχνης, πείτε μου τι σημαίνει αρχαιολογία; Τέχνη σημαίνει και ο αρχαιολόγος πολλές φορές είναι άσχετος από αυτό!

Επομένως, η επιστημονικοποίησή μας, με όλα τα μέτρα που ήδη εδώ υποβλήθηκαν είναι απαραίτητη όχι για να δώσουμε έμφαση στην ύπαρξή μας αλλά για να καθορίσουμε τις δυνατότητές μας σε άλλα στοιχεία. Διότι υπάρχουνε πολλοί από μας που δεν θέλουμε μόνο να ζωγραφίζουν, που θέλουμε να είναι ιστορικοί τέχνης, που θέλουμε να εργαστούμε πάνω σε αυτό το αντικείμενο ή εκείνο!

Λοιπόν, αυτά τα δυο σημεία ήθελα να θίξω, πώς θα κατοχυρωθούμε από αυτούς τους κακούς φορείς, όχι γιατί μας τρώνε το ψωμί, ας το βγάλουμε έξω γιατί δεν μου αρέσει η έκφραση καθόλου, όσο για τις επιπτώσεις που έχει στο σπίτι το αστικό, στους μαθητές, στον κόσμο που πλάθεται τώρα.

Και δεύτερον, πώς σε μερικά σημεία όπως βυζαντινή τέχνη, θα πούμε, θα δημιουργηθεί μια, όχι έδρα, κλάδος ή ξέρω κι εγώ που θα είμαστε υπεύθυνα υπεύθυνοι εμείς.

Τελειώνω, για τους κριτικούς τέχνης θα ήταν καλύτερα να αποδοθεί δικαιοσύνη. Όχι γιατί έγραψα, αυτό, ας μου συγχωρεθεί, ήταν μια δικιά μου διάθεση επικοινωνίας με τους συναδέλφους να τους καταλάβω, δεν το έκανα πάντα σωστά και αισθανόμουν πάντα πολύ ελλειπτική απέναντι στην δημιουργία. Αλλά, έχουμε μέσα σε αυτούς πολύ παιδευμένους ανθρώπους όπως οι Βακαλώ, επώνυμα θα πω μερικά ονόματα, όπου έδωσαν στην ιστορία κάτι τι σημαντικό! Και δεν πρέπει να είμαστε τόσο επιθετικοί και αρνητικοί!

Ευχαριστώ που με ανεχθήκατε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κι εμείς ευχαριστούμε. Από την Πανελλήνια Ένωση Πτυχιούχων ΚΑΤΕΕ.

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝ. ΕΝΩΣΗΣ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ ΚΑΤΕΕ (γραφικών και διακοσμητικών τεχνών): Είναι φανερό αγαπητοί συνάδελφοι ότι κάτι που υποβαθμίζεται στην εκπαίδευση ενός τόπου, ενός λαού, υποβαθμίζει αυτή την ίδια την κοινωνία του συγκεκριμένου λαού. Έτσι, έχουμε βγάλει κι εμείς το συμπέρασμα μας ότι η τέχνη στην Ελλάδα είναι υποβαθμισμένη, ακριβώς επειδή είναι υποβαθμισμένη η εκπαίδευση της τέχνης στην Ελλάδα.

Παρόλο το γεγονός ότι ειδικά ετούτο εδώ το συνέδριο έχει ένα συγκεκριμένο αντικείμενο, το αντικείμενο ήταν η εκπαίδευση και η παιδεία στην τέχνη, δεν ακούστηκαν και πάρα πάρα πολλές συγκεκριμένες προτάσεις το πως συνολικά πρέπει να διαρθρώσουμε αυτήν την παιδεία τέχνης μέσα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης στα σχολεία μας, στα

ιδρύματά μας, στα πανεπιστημιά μας.

Εμείς σαν Ένωση, σαν φορέας, έχουμε κάνει μια μελέτη στο πως πρέπει να δοθεί η εκπαίδευση, στο πως πρέπει να αποδοθεί γενικά η εκπαίδευση πάνω στους δικούς μας τομείς, αλλά και οι δικοί μας τομείς είναι τομείς τέχνης, πιστεύουμε ότι, και όπως ακούστηκε και εδώ μέσα στο συνέδριο, η εκπαίδευση της τέχνης πρέπει να ξεκινήσει από το νηπιαγωγείο, από κει που αρχίζει η εκπαίδευση, από τα πρώτα βήματα του ανθρώπου. Και να συνεχιστεί στο δημοτικό και στο γυμνάσιο όπου αναφέρθηκε εδώ πέρα. Πώς θα γίνει αυτό;

Πρέπει να απαιτήσει τόσο το καλλιτεχνικό Επιμελητήριο στο συνέδριο πρώτα-πρώτα εδώ πέρα, εμείς οι φορείς, να συγκεκριμενοποιηθεί μέσα σε όλες τις χρονιές σπουδών-εκπαίδευσης, ξεκινώντας από το δημοτικό να συγκεκριμενοποιηθεί το μάθημα των τεχνικών όπως ονομάζεται τώρα. Μάθημα τέχνης όπως θα θέλαμε να ονομασθεί, και να μην γίνεται περιστασιακά ή ξέρω κι εγώ, να γίνεται την μια χρονιά, την άλλη να μην γίνεται κι αυτά.

Πέρα από αυτό βέβαια, πρέπει να διαπλατυνθεί κι όλας, και να μην είναι μόνο, να δίνεται σαν ζωγραφική ή σαν απλό σχέδιο! Σήμερα πέρα από το γεγονός ότι χρειάζεται ανάπτυξη στις εικαστικές τέχνες, αναπτύσσονται και οι εφαρμοσμένες τέχνες και πρέπει να δίδονται από τα πρώτα χρόνια του παιδιού που μπαίνει στο σχολείο τα ερεθίσματα αυτά σε όλη τη μορφή της τέχνης είτε λέγονται εικαστικές είτε εφαρμοσμένες, ή σε έναν όρο συνολικό όπως εδώ ακούστηκε, "πλαστικές τέχνες."

Αυτά τα ερεθίσματα, αυτή η υποδομή στην εκπαίδευση είναι αναγκαία για να προχωρήσουμε σε συγκεκριμένη εκπαίδευση τέχνης στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια βαθμίδα. Εδώ πέρα πρέπει να γίνουμε και πιο συγκεκριμένοι: Τι εννοούμε "δευτεροβάθμια". Δευτεροβάθμια εννοούμε την βαθμίδα που αναφέρεται στα λύκεια και τριτοβάθμια φυσικά στην εκπαίδευση που αναφέρεται σε τριτοβάθμια ιδρύματα Ανώτατες πια σχολές. Βέβαια, εδώ στην Ελλάδα έχουμε και τον διαχωρισμό της Ανώτερης και Ανώτατης που είναι μάλλον δική μας εφεύρεση γιατί δεν

υπάρχει σε καμία χώρα στο εξωτερικό!

(κάποιος κατι λέει από την έδρα)

Υπάρχει, κοιτάξτε να δείτε, υπάρχουν κολλέγια και αυτά, αλλά δεν δίνουν διαφορετικό, πώς να το πώ, δεν δίνουν διαφορετικά δικαιώματα, διαφορετική υφή αν κάποιος έχει πτυχίο κολλεγίου ή ξέρω κι εγώ αυτό, όπως γίνεται εδώ ότι αυτός που έχει πτυχίο ανώτερης εκπαίδευσης είναι υποβαθμισμένος από αυτόν που έχει ανωτάτης, είναι δηλαδή πιο κάτω από αυτήν που έχει πτυχίο ανωτάτης και λοιπά.

Ήδη, για να επανέλθω, έχει δημιουργηθεί το πρώτο, όπως ονομάστηκε και εδώ πέρα Καλλιτεχνικό Λύκειο. Δεν είναι Καλλιτεχνικό Λύκειο, είναι λύκειο Εφαρμοσμένων Τεχνών στο τέταρτο ΚΕΤΕ με συγκεκριμένες ειδικότητες που είναι, διακοσμητού εσωτερικών χώρων, γραφικών τεχνών, συντηρητών έργων τέχνης και ψηφιδογραφίας και υαλογραφίας.

Τόνισα αυτή τη συνολική πορεία που πρέπει να έχει η εκπαίδευση για τον απλούστατο και μόνο λόγο ότι πρέπει να δωθούν τα ερεθίσματα από, στα παιδιά από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού και του γυμνασίου στην τέχνη, ούτως ώστε όταν έρθουν πια στο σημείο να φθάσουν στα λύκεια και πιο μετά ας πούμε για ανώτατες σπουδές, να έχουν τα ερεθίσματα τέχνης, να ξέρουν τι θέλουν να σπουδάσουν και να ακολουθήσουν αυτές τις συγκεκριμένες σπουδές οι οποίες είπαμε, όπως ανέφερα, σε δευτεροβάθμια βαθμίδα θα είναι λύκεια εφαρμοσμένων τεχνών η καλλιτεχνικά λύκεια όπως θέλετε να τα ονομάσουμε, και στην τριτοβάθμια βαθμίδα σε ανώτατα πιά ιδρύματα, να μην υπάρχει ο διαχωρισμός Ανωτέρων και Ανωτάτων που είχαμε και ένα πολύ συγκεκριμένο παράδειγμα εχθές όπου πολύ παραστατικά, πολύ γλαφυρά ο συνάδελφος Μακρής μας ανέλυσε πώς είναι το Εκπαιδευτικό Σύστημα στην Ουγγαρία και είπε: "Υπάρχει Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Ανωτάτη σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών" με συγκεκριμένες εξειδικεύσεις.

Ακούστηκε όχι μόνο από μας, αλλά και από άλλους εισηγητές εδώ πέρα και πολλές φορές, η πρόταση της δημιουργίας Ανωτάτης Σχολής

Εφαρμοσμένων Τεχνών. Και μου κάνει εντύπωση το εξής σημείο ότι παρόλο που η δυναμική του συνέδριου έπρεπε να στραφεί σε αυτό το σημείο, στη δημιουργία δηλαδή ενός ιδρύματος εφαρμοσμένων τεχνών, εστράφηκε σε ένα σημείο διένεξης, δηλαδή στο πώς πρέπει να είναι η εκπαίδευση στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών! Μα Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών συνάδελφοι έχουμε. Καλώς ή κακώς έχουμε! Έπρεπε η δυναμική μας να στραφεί σε κάτι που δεν έχουμε και κάτι που έχει αποδειχθεί ότι έχει ανάγκη ο τόπος! Ακούστηκε πόσο καλά λειτουργεί το σύστημα σε εκείνη την χώρα την Ουγγαρία. Και ότι οι απόφοιτοι δεν έχουν κανένα πρόβλημα απασχόλησης εδώ και μιλάμε για μια χώρα που είναι πιό μικρή σε έκταση και πληθυσμό από μας. Δεν είναι ανάγκη να δημιουργηθεί και ένα τέτοιο ίδρυμα στην Ελλάδα; Πιστεύω ότι είναι.

Τώρα, στο ποιοί θα διδάσκουνε γιατί θέλω να αναφερθώ σε αυτό το σημείο, γιατί δημιούργησε και μερικές διενέξεις. Ακούστηκε ότι οι απόφοιτοι από την σχολή του ΚΑΤΕΕ δεν μπορούν να διδάξουν και ξέρω κι εγώ κι από δω και από κει. Γιατί συνάδελφοι; Είναι απόφοιτοι ανωτέρας σχολής! Ότι και να είναι, είναι και πτυχιούχοι σχολής και έχουν αφιερώσει και χρόνια στα θρανία αυτοί οι άνθρωποι για να πάρουν αυτό το πτυχίο και αυτές τις γνώσεις! Εδώ πέρα πρέπει να υπογραμμίσω ένα σημείο. Δεν έχουν δικαίωμα διδασκαλίας όλοι όσοι παίρνουνε πτυχίο. Δικαίωμα διδασκαλίας στα τεχνικά λύκεια, όπως το κανανε με τον τωρινο νόμο και όπως ισχύει, έχουν όσοι βγάζουν το παιδαγωγικό τμήμα της ΣΕΛΕΤΕ που είναι ένα χρόνος επιπλέον εκπαίδευση και μάλιστα εκεί πέρα είναι από τις πλέον σημαντικές που δίνονται στην Ελλάδα και το καταλαβαίνετε ότι είναι σε παιδαγωγικά μαθήματα που τους δίνει όλο το δικαίωμα και όλη την δυνατότητα αφ'ενός μεν σαν πτυχιούχοι συγκεκριμένης σχολής και συγκεκριμένης ειδικότητας να γνωρίζουν πάρα πολύ καλά το αντικείμενο της ειδικότητάς τους, τεχνικά, τεχνολογικά όπως θέλετε πείτε το, και από την άλλη μεριά έχουν και ένα παιδαγωγικό δίπλωμα που δεν έχει κανείς. Κάποιος βγάζει ασ πούμε την μαθηματική και πάει και γίνεται μαθηματικός χωρίς αυτό. Δεν έχει πάρει

δηλαδή στοιχεία εκπαίδευσης διδακτικής! Αυτοί όμως έχουν πάρει! Ένα χρόνο συγκεκριμένη εκπαίδευση!

Πέρα από αυτό, θέλω να τονίσω ένα άλλο σημείο:

Η απλή λογική λέει, ότι ο μαθηματικός διδάσκει μαθηματικά, ο αρχιτέκτονας αρχιτεκτονική, ο ζωγράφος πώς να ζωγραφίζουν τα παιδιά, ο γλύπτης γλυπτική. Αυτός που έχει σπουδάσει γραφικές τέχνες πιστεύουμε ότι πρέπει να διδάσκει γραφικές τέχνες. Αυτός που είναι γραφίστας πρέπει να διδάσκει γραφιστική και το λέω αυτό εδώ πέρα γιατί ακούστηκε μια άποψη, ότι η γραφιστική είναι κάτι μεταξύ ζωγραφικής και ξέρω κι εγώ τι άλλο. Όχι συνάδελφοι. Η γραφιστική είναι ένας ξεχωριστός κλάδος τέχνης. Δεν είναι ζωγραφική για τον απλούστατο και μόνο λόγο ότι αν ήταν ζωγραφική δεν θα λεγόταν γραφιστική, θα λεγόταν κι αυτή ζωγραφική! Το τονίζω αυτό το σημείο γιατί υπάρχει μια πρόθεση και ίσως είναι και πραγματικότητα, μέσα στις σχολές που διδάσκεται η γραφιστική ή οι γραφικές τέχνες γενικά, κάθε άλλο παρά άνθρωποι πτυχιούχοι σχολών γραφικών τεχνών, δεν έχει σημασία η βαθμίδα, διδάσκουν! Και αυτό συμβαίνει στην Ελλάδα μόνο! Διδάσκουν αρχιτέκτονες, διδάσκουν ζωγράφοι, όχι ότι δεν χρειάζονται! Χρειάζονται και αυτοί αλλά, παραδείγματος χάριν είτε στο τεχνικό λύκειο, είτε στα Ανώτατα Ιδρύματα, το μάθημα ξέρω εγώ, το σχέδιο, το χρώμα, φυσικά θα το διδάξει κάποιος ο οποίος έχει βγάλει σχολή καλλιτεχνική, δηλαδή κάποιος που έχει κάνει κι αυτά τα μαθήματα.

Αυτά ήθελα να πώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο συνάδελφος Βλάσης.

ΒΛΑΣΗΣ: Δεν ξέρω αν θα τα καταφέρω να εμβαθύνω λίγο σε αυτά τα ζητήματα που έχω να θίξω, δεδομένου το δεκάλεπτο.

Αυτό που κατάλαβα από όλες αυτές τις εργασίες, είναι ο στόχος της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, ο στόχος αυτού του συνεδρίου ήταν να αναπτυχθεί η καλλιτεχνική εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Το ερώτημα που μπαίνει είναι κατά πόσον αυτή η ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί με ένα απλό σύστημα εσωτερικό της διδασκαλικής τέχνης, της

διδασκαλικής δημιουργίας με έναν τρόπο ας το πούμε στην βάση των ωρών διδασκαλίας, στην υλικοτεχνική υποδομή, στις μέθοδες διδασκαλίας, στην κατάρτιση των δασκάλων και τα λοιπά.

Εγώ πιστεύω ότι ένα τέτοιο σύστημα μια τέτοια ανάπτυξη, δεν μπορεί να γίνει με αυτό τον τρόπο και μόνο. Και σε αυτό ακριβώς το σημείο εισάγεται το ερώτημα το οποίο είχα θέσει και την Κυριακή και από ορισμένες τοποθετήσεις εφάνει ότι έχει παρεξηγηθεί άγρια.

Είναι η δημιουργική σύνδεση της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης με αυτο που λέμε συμβατικά, εργαστήριο.

Το σωστό είναι όλοι οι δάσκαλοι της τέχνης να έχουνε και ανάλογο έργο καλλιτεχνικό. Και παρά το γεγονός ότι προσωπικά δεν έχω διδάξει ποτέ μου, είμαι σε θέση να κατανοήσω ότι η διδασκαλία αποτελεί τομέα δημιουργίας και είναι δυνατόν μια εμβάθυνση μέσα σε αυτόν τον τομέα να μηδενίσει οποιοσδήποτε άλλες δραστηριότητες. Αυτό όμως δεν σημαίνει καθόλου ότι δεν μπορεί να είναι συνδεδεμένη η δημιουργία, το εργαστήριο, αυτό που λέμε εργαστήριο με την καλλιτεχνική εκπαίδευση. Την καλλιτεχνική εκπαίδευση την κατανοώ σαν ένα μέσον να κοινωνικοποιεί, να αξιοποιεί τα δεδομένα των εικαστικών τεχνών, στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Δηλαδή αυτό που γίνεται να περνάει μέσα στον κόσμο και να βγαίνει ας πούμε και να εφαρμοζεται σε όλους τους τομείς που μπορεί να εφαρμοστεί! Αλλά το πρόβλημα είναι, μπορεί να υπάρξει αυτή η διαδικασία χωρίς να υπάρχει το προκείμενο;

Ναι, θα επαναλάβω ότι είμαστε εικαστικοί καλλιτεχνες και από αυτήν και μόνο την ιδιότητά μας απορρέει και η ικανότητα να διδάσκουμε και σε αυτό μονάχα το σημείο θα διαφωνήσω με τον συνάδελφο που μίλησε προηγουμένως ότι εάν δεν είναι τεχνίτης ο άνθρωπος, αυτό το μάθημα το συγκεκριμένο, θα έχει προβλήματα να το μεταφέρει! Διαφορετικά, αν το κοιτάξουμε δηλαδή από μια άλλη σκοπιά, φοβάμαι ότι η συνάδελφος που μίλησε προηγουμένως είναι απόλυτο δίκιο! Όχι μόνο οι απόφοιτοι των ΚΑΤΕΕ μπορούνε να διδάσκουνε αλλά οποιοσδήποτε έχει μια έφεση προς αυτή την κατεύθυνση! Έτσι το καταλαβαίνω το πρόβλημα.

Ειδικότερα για την σχολή καλών τεχνών, θα τοποθετηθώ τώρα πολύ περιληπτικά γιατί ήθελα το πρωί να απασχολήσω το συνέδριο για τόσο λίγα πράγματα που ήθελα να πώ. Το προτείνω σαν αίτημα που πρέπει να μπει στα πορίσματα ότι:

Η οποιαδήποτε θεωρητική κατάρτιση πρέπει να αποτελεί τον περίγυρο, το πλαίσιο με το οποίο βοηθιέται το πραγματικό, το κυρίαρχο αντικείμενο του καλλιτέχνη. Δηλαδή, αν ο καλλιτέχνης είναι ζωγράφος, γλύπτης, δεν ξέρω εγώ τι άλλο, τα θεωρητικά μαθήματα, τα τόσα πολλά που έβαλε η εισήγηση και τα άλλα τόσα από μένανε, θα πρέπει να υπάρχουνε μόνο και μόνο για να βοηθήσουνε τον δημιουργό να κατανοήσει καλύτερα το αντικείμενό του. Και όχι ανάστροφη πορεία την οποία με κάποιο τρόπο την διαπίστωσα από την αρχή μέσα σε αυτές τις εργασίες.

Υπάρχει και μια άλλη παρατήρηση την οποία θα ήθελα να μου επιτραπεί να την κάνω. Φοβάμαι ότι έχουμε υποβαθμίσει την νοητική, την θεωρητική σημασία που έχει το ίδιο το έργο. Αυτός που τριβεται με το γύψο, με το χρώμα, με όλα αυτά τα πράγματα, δεν είναι ένα αισθητικό νευρόσπαστο το οποίο αντιδρά, βρίσκεται όπως ένα δεν ξέρω κι εγώ τι άλλο, δεν υπάρχει κάποιο παράδειγμα που να μου έρχεται τώρα πρόχειρο. Είναι ο άνθρωπος που ζει, που σκέπτεται, που σκέπτεται πάρα πολύ. Αυτό το πράγμα δεν είναι μόρφωση; Τι είναι αυτό;

Πιστεύω ότι το πρόβλημα της υποτίμησης το οποίο ευθύς αμέσως περνάω ξεκινάει από εμάς τους ίδιους. Αυτό το συμπέρασμα με οποιαδήποτε επιφύλαξη ότι κάτι δεν έχω καταλάβει, κάτι μου έχει διαφύγει, είναι κάτι που μου δημιουργήθηκε σε αυτή την διαδικασία.

Αυτήν λοιπόν την υποτίμηση νομίζω ότι μπορεί να εισαχθεί με ένα ερώτημα. Η οποία διαπιστώθηκε κατ'επανάληψη από ομιλητές. Είναι υποκειμενική αδυναμία των κρατούντων; Κάποιων υπαλλήλων; Της εξουσίας; Η ανικανότητά τους, η βλακεία τους δηλαδή να κατανοήσουν τι σημασία έχει η ανάπτυξη των τεχνών για την γενικότερη αναπτυξιακή πορεία του τόπου; Εκεί είναι το πράγμα; Δεν νομίζω ότι βρίσκεται εκεί

το πρόβλημα. Πιστεύω ότι το φαινόμενο της υποτίμησης, προκύπτει από την αδυναμία να ενταχθεί το συγκεκριμένο αντικείμενο που εξετάζουμε τώρα, η τέχνη, μέσα στην γενικότερη αναπτυξιακή πορεία του τόπου. Προηγουμένως μερικοί ομιλητές αναφέρθηκαν στο ζήτημα της δυνατότητας διάδοσης της τέχνης μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και λοιπά. Εγώ έχω να παρατηρήσω ότι ίσως κανένα άλλο τομέα δεν περνάει, κανένας άλλος τομέας δεν περνάει τόσο συχνά από την τηλεόραση όσο ο δικός μας. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι υποτιμημένο άραγε το αντικείμενο το δικό μας; Η τέχνη; Οι εικαστικές τέχνες; Είναι και παραείναι υποτιμημένο και αυτό το πράγμα, αυτές οι αναφορές οι συχνές, αυτές οι αποθεώσεις που συχνά ακούμε για την δουλειά μας δεν έχει να κάνει σε τίποτε με αυτό που λέμε εκτίμηση και αξιολόγηση της σημασίας της δουλειάς μέσα στην κοινωνική ζωή. Το πρώτο που έχουμε να κάνουμε δηλαδή είναι να πειστούμε ...

(αλλαγή κασσέτας 25)

...Τελειώνω;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Όχι συνέχισε.

ΒΛΑΣΗΣ: Από κει και πέρα αφού εμείς τα ξεκαθαρίσουμε να μπορέσουμε να τα διαδώσουμε στον κόσμο. Έχουμε, διατυπώθηκαν τα παράπονα εδώ πέρα γιατί δεν παραβρέθηκαν πολύ σημαίνοντα πρόσωπα της δημόσια ζωής. Εγώ έχω να κάνω ένα άλλο παράπονο που ίσως να φταίει και η Οργανωτική Επιτροπή. Δεν παραβλέθηκαν εκπρόσωποι των παραγωγικών τάξεων. Δεν παραβλέθηκαν εκείνοι οι οποίοι έχουν την δύναμη στα χέρια τους! Εμείς με αυτούς πρέπει να κάνουμε την συμμαχία, αυτούς θα πείσουμε, την εργατική συνομοσπονδία. Να τους πούμε ότι τα παιδιά σας είναι στραβά αν δεν πάρουνε και αυτό το εφόδιο το κοινωνικό. Και αφού απλωθούμε προς αυτή την κατεύθυνση, από κει και πέρα, είτε το θέλουν είτε όχι οι κρατούντες, θα το καταλάβουν. Δεν νομίζω ότι είναι ζήτημα ή όχι να πιάσουμε κάποιον γραμματέα και να τον πείσουμε! Το πρόβλημα είναι να του το επιβάλουμε, γιατί έτσι γίνονται

τα πράγματα, έτσι τουλάχιστον τα βλέπω εγώ. Κάποιοι άλλοι θα το λέγανε αυτό το πράγμα ότι θα πρέπει να συνδεθούμε με το ευρύτερο λαϊκό κίνημα.

Τελειώνοντας θέλω να πιάσω μια άλλη πτυχή του προβλήματος γιατί ο συνάδελφος Παπαδάκης ήταν λιγάκι προκλητικός στην τελευταία του την ομιλία. Την πολιτική εκδοχή αυτού του αντικειμένου που εξετάζουμε σήμερα. Εγώ πιστεύω ότι έχει μια διάσταση πολιτική πολύ σημαντική αυτή η δουλειά που κάνουμε τώρα. Η διαφωνία μου με την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί με τον συνάδελφο τον Παπαδάκη και τον συνάδελφο τον Πάντο στο "ατυχές" εκείνο περιστατικό, είναι ακριβώς ότι θέτουμε εκ των προτέρων μια ιδεολογική βάση η οποία δεν έχει τεθεί καθόλου. Αυτό κατά την δική μου την άποψη δεν είναι Μαρξισμός, είναι Μαρξιστικός τσαρλατανισμός! Αυτό το οποίο μια θεωρία ζητάει, είναι να επιβεβαιώνεται στην ζωή και να εμπλουτίζεται από αυτή, όχι να επιβάλλεται από πάνω στην ζωή και η ζωή να ακολουθάει την θεωρία. Αυτή η θεωρία είναι νεκρή και αυτή η θεωρία την οποία επαγγέλεται ο συνάδελφος ο Παπαδάκης, δεν είναι έτσι, είναι πολύ πιο ζωντανή.

Θέλω να μιλήσω και για το άτυχο το περιστατικό με τον συνάδελφο τον Πάντο που έγινε προχθές. Πιστεύω ότι η ληψή συνειδητότητα αυτής της πολιτικής - ας την πούμε - διάστασης, δουλειάς που κάνουμε, τον έκανε να προσωποποιήσει και να μεταθέσει τους στόχους ενός ολόκληρου συνεδρίου σε φαντάσματα. Δεν έχουνε τίποτε να μοιράσουν οι καλλιτέχνες μεταξύ τους. Δεν έχουμε τίποτε ενάντια στη Σχολή Καλών Τεχνών. Οι αντίπαλοι δεν είναι εκεί μέσα. Εκείνοι οι οποίοι μας κατακρατάνε και παρεμποδίζουν την εξέλιξη και την ανάπτυξη, δεν είναι αυτοί. Ότι έχουμε να κάνουμε έχουμε να το κάνουμε με την πολιτεία. Από κει και πέρα δεν αναλαμβάνω εγώ καμία υποχρέωση να υπερασπιστώ τον φτωχό τον κύριο Μυταρά, συμπτωματικά! Απλούστατα υπερασπίζομαι τον εαυτό μου γιατί οι βολές του συνάδελφου του Πάντου, δεν χτύπησαν τον Μυταρά, χτύπησαν εμένα. Γιατί δημιουργήθηκε και η εντύπωση ότι εδώ περα ο κλάδος είναι διασπασμένος στους καλούς και στους κακούς,

στους φτωχούς και στους πλούσιους! Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα.

Το πρόβλημα είναι ότι οι δημιουργοί, εφόσον είναι δημιουργοί, είναι από κοινού, στο ίδιο μετερίζι στην πάλη για την εξέλιξη και την πρόοδο. Μόνο αυτά ήθελα να πω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ευχαριστούμε. Η ΓΕΣΕΕ πήρε πρόσκληση για το συνέδριο. Και όλοι οι μαζικοί φορείς, πάνω από 300 προσκλήσεις.

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ: Επειδή δεν λέω πολλά λόγια από χαρακτήρα, ποτέ δεν έχω πρόβλημα χρόνου. Θα πω λοιπόν μερικά πράγματα για το συνέδριο και επίσης θα πω και μερικά πράγματα που δεν ειπώθησαν στο συνέδριο.

Κατ'αρχήν το συνέδριο ήταν ένα όραμα που μερικοί το εύρισκαν ότι είναι ενέφικτο, εμείς όμως πιστέψαμε ότι μπορεί να γίνει, το πιστέψαμε πραγματικά, δουλέψαμε και έγινε. Έγινε και πέτυχε παρά την παρασιώπηση που υπήρξε από όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, για να πω μόνο αυτό.

Επειδή με ενδιαφέρει το μέλλον και επειδή ξέρω ότι από αυτή τη δουλειά, από αυτό το συνέδριο που βάλαμε τα προβλήματα ξεκινάνε πάρα πολλοί δρόμοι για πιο βαθύτερη δουλειά, δηλαδή από δω και πέρα ξεκινάει η δουλειά και επειδή πιστεύω ότι μιάς και πέτυχε αυτό το συνέδριο είμαστε όλοι πιο δυνατοί για να κάνουμε σε βάθος την δουλειά που ανοίγεται από δω και πέρα, νομίζω ότι πρέπει να βάλουμε μερικά πράγματα, να πούμε δηλαδή τι δεν συζητήθηκε για να μπορέσουν να μπουνε μερικές ιδέες και μερικές προτάσεις που μπορούν να υλοποιηθούν και να κάνουν κάποιο μελλοντικό όραμα πράξη, βήμα-βήμα.

Λέω λοιπόν, μερικά πράγματα που νομίζω ότι δεν συζητήθηκαν όσο θα έπρεπε και όσο θα μπορούσε για παραπέρα συνέχιση της δουλειάς που πρέπει να γίνει.

Είπαμε πως μπορεί να εκφράζεται, όλο αυτό το θέμα του συνεδρίου ήταν πώς μπορεί να εκφράζεται ένας άνθρωπος δημιουργικά και λοιπά. Ας ξεκινήσουμε λοιπόν από τον καλλιτέχνη και από τις γκαλερί. Από αυτή την εξωσχολική παιδεία.

Δεν είπαμε τίποτα για το κύκλωμα των γκαλερί και για το πώς μπορεί να

προφυλαχθεί ένας νέος καλλιτέχνης από την φθορά που το δημιουργεί αυτό το πράγμα. Μπορούσαμε να προτείνουμε και μπορούμε και στο μέλλον, να προτείνουμε διάφορες ιδέες, διάφορους τρόπους να μην είναι εγκλωβισμένος ...ο καλλιτέχνης, να ενεργήσει, να δει τον κοινωνικό του ρόλο και να λειτουργήσει παιδευτικά, εξωσχολικά μέσα στην ζωή. Δεν αναπτύξαμε λοιπόν και θα έπρεπε να αναπτυχθεί αυτό το πράγμα περισσότερο.

Επίσης, για την εκπαιδευτική τηλεόραση. Δεν είπαμε τίποτε, θα μπορούσαμε όμως και από δω και πέρα να πούμε χίλιες δυο ιδέες που θα μπορούσαν να γίνουν πράξη, για προγράμματα σχετικά με τέχνη και δημιουργούς της και σχετικά με το πώς θα μπορούσε αυτή η εκπαιδευτική τηλεόραση να είναι ζωντανή και να δώσει μια άλλη πνοή γιατί έχει πολύ μεγάλη δύναμη γενικά η τηλεόραση σε όλο τον κόσμο σήμερα.

Ένα άλλο θέμα πολύ σοβαρό που έθιξα μερικά πράγματα στην εισήγησή μου για τα βιβλία, σαν περιεχόμενο, σαν μορφή, σαν χίλια δυο, πρέπει να μας απασχολήσει πολύ σοβαρά γιατί έχει πολύ βάθος, πολύ μελέτη και πάρα πολύ μεγάλο αντίκτυπο γενικά, στην καλλιτεχνική ζωή την σχολική και την εξωσχολική.

Ένα άλλο θέμα που έπρεπε να μας απασχολήσει και δεν μας απασχόλησε, είναι μια εγκύκλιος του Υφυπουργείου Νέας Γενιάς, όχι αυτή που έγινε η φασαρία, αλλά μια άλλη που ήλθε στα σχολεία μας και κυρίως στα λύκεια, και εκεί μέσα ζητάει από τα παιδιά να προτείνουνε τι τρόπους θέλουνε για να οργανωθεί πολιτιστικά και να εμπλουτιστεί πολιτιστικά η ζωή στο σχολείο. Ζητάει από τα παιδιά αυτό το πράγμα, θα μπορούσε να μας απασχολήσει και εμάς να προτείνουμε και εμείς λύσεις που θα είχαν ένα άλλο μπάσιμο της τέχνης μέσα στο σχολείο και έναν άλλον πιο ζωντανό και πιο έτσι ευέλικτο και πιο όμορφο τρόπο να περάσει η πολιτιστική δουλειά. Και θα γινόντουσαν πολλές προτάσεις για να ξεκινήσει ένα κάποιο άνοιγμα και μια καλύτερη δουλειά της τέχνης μέσα στα σχολεία.

Ένα άλλο πάλι που μας δίνει το νέος Κανονισμός Μαθητικών

Κοινοτήτων, έχει πολλές διεξόδους, ας πούμε με την δημιουργία ομίλων πολιτιστικών και επιστημονικών που λέει μέσα, μπορούμε εμείς να τον διευρύνουμε και μπορούμε να κάνουμε προτάσεις γιατί τελικά αυτός ο κανονισμός ζητάει προτάσεις από όλους όσους θέλουνε να συμβάλλουνε για να γίνει καλύτερος, ώστε να μπορέσει πραγματικά αυτή η πολιτιστική ζωή να γίνει πραγματικότητα.

Είναι τομείς που θα μπορούσαμε να συζητήσουμε πάνω σε αυτούς αλλά δεν έγινε συζήτηση.

Επίσης, ένα άλλο θέμα που είναι σοβαρό. Για τις δέσμες στο Λύκειο. Ξέρουμε όλοι μας ότι από του χρόνου θα γίνει και άλλη μια δέσμη όπου εκεί μέσα κατά πάσα πιθανότητα έχουνε και καλλιτεχνικά μαθήματα. Στην πέμπτη αυτή δέσμη υπολογίζουνε να διοχετευθούνε τα παιδιά που δεν θα θέλουνε να συνεχίσουνε, τουλάχιστον αυτό υποψιαζόμαστε και αυτό περίπου λέγεται. Που δεν θέλουν να συνεχίσουν για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Δηλαδή είναι ένας υποτιμητικός ρόλος που βάζει στα καλλιτεχνικά αυτή η κυβέρνηση και θα έπρεπε να το εντοπίσουμε και να το εξετάσουμε αυτό το θέμα.

Επίσης το μεγάλο αυτό πρόβλημα που αναφέρθηκε από πάρα πολλούς, η βαθμολογία, η αξιολογηση και επίσης όλο το φάσμα αυτό που είναι σχετικό δηλαδή όλο το πλέγμα των εξετάσεων και γενικά το πνεύμα των βαθμολογήσεων είναι ένα πράγμα που πρέπει να έρθει κάποτε μπροστά μας και να το δούμε με τι; Με το λύκειο και με την μεγάλη σημασία των βαθμών των παιδιών είναι και με τις εξαγγελίες του Υπουργείου ότι θα γίνουνε ειδικά σώματα βαθμολογητών κάθε μαθήματος, να μπει αυτό επι τάπητος το θέμα. Δηλαδή το Υπουργείο λέει, θα κάνει σεμιναριακές διδασκαλίες ή δεν ξέρω τι άλλες συγκεντρώσεις στις οποίες θα προσπαθήσουνε να δώσουμε μια κοινή γραμμή σε όλους τους βαθμολογητές κάθε ειδικότητας για να μπορέσει κάπως να μην είναι άνιση η βαθμολογία σε όλη την Ελλάδα! Εκεί δεν θα έπρεπε να έρθουμε τελευταίοι εμείς στις προτάσεις του Υπουργείου, θα έπρεπε να το δούμε το θέμα και να σκεφθούμε και εμείς μερικά πράγματα ώστε να μπει και

αυτή η βάση κάπου, το τι αξιολογεί και το πώς γίνεται αυτή η αξιολόγηση, για να μπορέσουμε κάπως να βάλουμε τα πράγματα ώστε να τα αναλύσουμε βαθύτερα.

Αυτοί είναι οι δρόμοι που νομίζω ότι θα πρέπει και σε συνέχεια με τους άλλους να μας απασχολήσουνε, είναι πράγματα νομίζω εγώ πολύ σημαντικά που νομίζω ότι μπορούμε να έχουμε παρα πολλές προτάσεις ζωντανές, ζουμερές και προτάσεις που θα επιφέρουνε καρπούς σε όλο το συνέδριο. Τίποτε άλλο. Αν έχω καιρό;

ΠΡΟΕΔΡΕΟΥΣΑ: Για κάτι ίσως πολύ λίγο.

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ: Ο συνάδελφος Πάντος είπε ότι να κάνουν τις ξεναγήσεις οι καλλιτέχνες. Δεν ξέρω βέβαια πως αυτο θα μπορούσε να ευσταθήσει επαγγελματικά γιατί υπάρχουνε επαγγελματικά προβλήματα αλλά μπορούσαμε να δούμε το να διδάσκουνε καλλιτέχνες στις σχολές Ξεναγών και να μπορεί να γίνεται και μια ξενάγηση από καλλιτεχνικής άποψης, δηλαδή να αλλάξει λίγο και αυτό το ...των μνημείων τέχνης και όλων των έργων τέχνης που γίνεται κάπως ξερά και εντελώς έτσι απαράδεκτα. Αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΟΥΣΑ: Η συνάδελφος Παξιμαδά η οποία έχει φύγει και μου έχει αφήσει και θα πω εγώ, είναι τρεις προτάσεις που κάνει προς το συνέδριο.

Η πρώτη είναι: Μελλοντική βοήθεια των ζωγράφων στα σχολεία με την προϋπόθεση προηγούμενης επιμόρφωσης.

Η δεύτερη πρόταση είναι η εξής: Να γίνονται μαθήματα γλυπτικής και ... (δεν ακούγεται καλά) από την τηλεόραση ... με πολύ χιούμορ.

Η τρίτη λέει: Ελληνικό παιδικό κινούμενο σχέδιο πάλι στην τηλεόραση.

Αυτές ήταν οι τρεις προτάσεις και πάμε στον επόμενο ομιλητή που είναι η συναδέλφισσα Καστριτσίου. Αλλά προηγούμενα θα πω το εξής: Είναι απόλυτη ανάγκη γιατί είναι αδύνατον να τα βγάλουμε πέρα, οι συνάδελφοι που κάνανε συγκεκριμένες προτάσεις να τις φέρουνε γραπτές στο προεδρείο. Ο συνάδελφος Βλάσης που ζήτησε να περάσει κάποια

πρότασή του στα πρακτικά, ...την πρόταση εντελώς ...

ΚΑΣΤΡΙΤΣΙΟΥ: Πρώτα πρώτα ευχαριστώ τους οργανωτές και όλους όσους κοπιάσατε για να πάρω κι εγώ από αυτό το συνέδριο έντονες συγκινήσεις και ευχαριστώ γιατί συμβάλλατε στο να προσπαθήσω κι άλλο για μια καλύτερη δουλειά. Προσωπικά έκανα τα αδύνατα δυνατά και έφθασα εδώ από το Ρέθυμνο. Δεν είχα όμως ειδοποιηθεί από πουθενά! Σχεδόν από ένστικτο ήλθα! Σας παρακαλώ λοιπόν άλλη φορά να παίρνουμε κι εμείς είδηση για τέτοιου είδους αξιόλογες εργασίες.

Την πρώτη μέρα της έκθεσης με πήραν τα κλάματα σχεδόν γιατί σαν εκπρόσωπος των μαθητών μου είχα την ανάγκη να δείξω δουλειά μας και εγώ ως ...

Τώρα μια πρόταση:

Προτείνω όταν ένας εκπαιδευτικός καλλιτέχνης θελήσει να κάνει κάποια καλλιτεχνική εργασία, ή αν θελήσει να ασχοληθεί με κάποια έρευνα ή να κάνει ένα βιβλίο, ή αν θελήσει να ...- εγώ προσωπικά στην επαρχία έπαθα πνευματική αφυδάτωση - να μπορεί λοιπόν να πάρει άδεια, δεν ξέρω πόσα χρόνια, αυτό χρειάζεται κάποια συζήτηση, αλλά ο χρόνος απουσίας του από το σχολείο να υπολογίζεται συντάξιμος.

Τελειώνοντας εκφράζω την αγανάκτησή μου για την αδιαφορία των υπευθύνων - με αποσιωπητικά - και για της τηλεόρασης τα αθλητικά - χωρίς σχόλιο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος J.P.Verdeille.

(αντ'αυτού το παρουσιάζει, το διαβάζει κάποιος άλλος)

Εκ μέρους του Verdeille: Σχετικά με αυτό που θα διαβάσω τώρα, ο κύριος Βερντέιγ το έδινε στην Επιτροπή, του είπα ότι θα ήταν προτιμότερο και να το διάβασουμε.

ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αυτό το σχέδιο, εμπιστευμένο στους υπευθύνους της οργάνωσης του συνεδρίου, πάνω στην διδασκαλία των πλαστικών τεχνών, δεν είναι παρά μερικές σκέψεις. Το περιεχόμενό του λαμβάνει υπόψη έναν μεγάλο αριθμό αρχών που δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να παίρνουν οριστικές

λύσεις πάνω σε ένα θέμα όπως η τέχνη που δεν τις αποδέχεται.

Πρώτη αρχή: Η τέχνη δεν διδάσκεται. Έχει τις πηγές της στο φανταστικό και ενεξέλεκτο της απο μόνης της δημιουργικής φύσης.

Δεύτερη αρχή: Η τέχνη μπορεί να θεωρηθεί σαν διδακτικό μέσο με σκοπό τον εμπλουτισμό των πιό ευγενών επιστημών του ανθρώπου.

Τρίτη αρχή: Το μόνο που μπορεί να μάθει κανείς είναι οι τεχνολογικές εξελίξεις που έχουν σκοπό να απελευθερώσουν εντελώς την εκφραστική δύναμη των έργων τέχνης, να εγγυηθούν την αποτελεσματικότητα του ανθρώπινου μηνήματός τους, γιατί μόνη η κατάκτηση των τεχνολογικών μέσων δεν θα μπορούσε να δώσει στο έργο τέχνης και περιεχόμενο.

Τέταρτη αρχή: Η εκπαίδευση μέσα από την τέχνη δεν μπορεί να γίνει με δομές καταπιεστικές άρα και σκληρωτικές πράγμα που συμβαίνει όταν γίνονται μονοπώλιο του ενός ή του άλλου.

Η πρώτη εντύπωση που μου έδωσαν οι διάφορες μεμονωμένες πληροφορίες, μαζεμένες στη διάρκεια μιας διαμονής πολύ σύντομης, αφήνουν να φανεί η χαμηλή πολιτιστική εξέλιξη του λαού παρά τις δυνατότητές του να συλλάβει με ευαισθησία κάθε κίνηση για την ποιότητα της ζωής. Το μονοπώλιο της καλλιτεχνικής παιδείας από τις σύγχρονες εκπαιδευτικές δομές, οδηγεί στον δρόμο για τη δική του σκλήρωση. Το κενό που αφήνεται στην ελευθερία εκλογής της κατανάλωσης - εννοείται ότι αφέθηκε να φανεί - τέχνης και που είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης, από το star system των ιδιωτικών γκαλερί.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η τέχνη στον λαό:

Η διδασκαλία της τέχνης πρέπει δεν πρέπει να είναι μονοπώλιο των διδασκόντων. Οι καλλιτέχνες πρέπει να έχουν τα μέσα να επικοινωνούν με το κοινό μέσω των έργων τους φτιάχνοντας ενώσεις πολιτιστικές διοικούμενες από τους ίδιους - αυτό το τονίζει - για να εγγυηθούν και την ποικιλία των καλλιτεχνικών τάσεων. Αυτές οι ενώσεις πρέπει να πάρουν

μια βοήθεια από την Πολεοδομία ή Δημόσια Κτίρια να δοθούν στην διάθεσή τους.

Πολιτιστικές δραστηριότητες:

Να υπάρχουν στην διάθεση του λαού, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των εκπαιδευτικών που θα μεταθέτονται κάθε τρία χρόνια, χώροι για να είναι ανοικτή η πρακτική διαφόρων καλλιτεχνικών εφαρμογών σε όλους μέσα σε ένα πνεύμα ελεύθερης έκφρασης.

Σχολές:

Διαμόρφωση καθηγητών πάνω σε τεχνολογικές πρακτικές - μόρφωση μάλλον - πάνω σε τεχνολογικές πρακτικές και παιδαγωγικές σπουδές, αφήνοντάς τους την δυνατότητα των επανειλημμένων ανακυκλώσεων μέσα στην τέχνη.

Τη διάσπαση της μοναδικής υπάρχουσας σχολής Καλών Τεχνών σε ενότητες αυτόνομες και ειδικευμένες. Αρκετές από αυτές να περιέχουν τις εφαρμοσμένες τέχνες που οφείλουν να δίνουν την δυνατότητα στις βασικές έρευνες:

- α) Και στο επίπεδο των ανθρώπινων επιστημών γεφυρώνοντας τη σχέση με το πανεπιστήμιο,
- β) και στο επίπεδο των τεχνικών, κάνοντας ανταλλαγές πρακτικής με τους τομείς έρευνας των βιομηχανιών.

Η είσοδος στις σχολές αυτές πρέπει να διευκολυνθεί με το φτιάξιμο τάξεων προετοιμασίας στα λύκεια που θα δέχονται μαθητές που θα έχουν έφεση για τις πλαστικές τέχνες.

Μέσα ενημέρωσης:

Η είσοδος στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τηλεόραση κλ.π, προγραμμάτων που θα καλύπτουν τις δραστηριότητες των ενώσεων, των πολιτιστικών εκδηλώσεων, της διδασκαλίας στα γυμνάσια και λύκεια. Τα τμήματα των Καλών Τεχνών πρέπει να έχουν τα μέσα να μαγνητοσκοπούν

όλες τις εκπομπές πάνω στην τέχνη ώστε να δημιουργήσουν αρχεία με παιδαγωγικούς σκοπούς σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Να εισαχθεί σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης η ανάγκαια πληροφόρηση πάνω στην πρόοδο της οπτικής επικοινωνίας, ώστε να δοθούν στον λαό τα κριτικά μέσα να διατηρήσει την ελευθερία της τέχνης απέναντι σε προπαγάνδες ιδεολογικές και εμπορικές.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ευχαριστούμε. Ο συνάδελφος Καπετανάκης.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ: Βρισκόμαστε κοντά στο τέλος του συνεδρίου και πιστεύω πως οι αποφάσεις ή μάλλον τα αιτήματα που πρέπει να διαμορφωθούνε στο τέλος, πρέπει να έχουν μεγάλη σημασία για τον κλάδο μας. Γι'αυτό θα κάνω μια σύντομη τοποθέτηση σχετικά με ορισμένες εισηγήσεις που εγώ πιστεύω ότι παρουσιάζουν ενδιαφέρον.

Σχετικά με τις εισηγήσεις εγώ έχω να παρατηρήσω το εξής.

Με καλύπτει η εισήγηση της συνάδελφου Ζωής, τη βρίσκω ρεαλιστική και ότι ανταποκρίνεται στις σημερινές συνθήκες. Έχω όμως να τονίσω το εξής πρόβλημα. Το θεωρώ σημαντικό σε σχέση με την κάλυψη των κενών στην μέση εκπαίδευση.

Γράφει λοιπόν η συνάδελφος ότι η καταλληλότερη λύση για το πρόβλημα αυτό θα ήταν να παρασχεθεί η δυνατότητα σε όλους τους καλλιτέχνες απόφοιτους των Καλών Τεχνών, να διορίζονται στην μέση εκπαίδευση. Πιστεύω πως το πρόβλημα για την κάλυψη των μέσων στη μέση εκπαίδευση δεν είναι μόνο αυτό. Το δικαίωμα διορισμού στην μέση εκπαίδευση πρέπει να το έχουν όλοι οι απόφοιτοι των Καλών Τεχνών ανεξάρτητα αν έχουν πιστοποιητικό θεωρητικών σπουδών ή όχι για τους εξής βασικά ουσιαστικούς λόγους:

Είναι απαράδεκτο οι απόφοιτοι της Καλών Τεχνών να χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Δηλαδή αυτούς που έχουν το πιστοποιητικό των θεωρητικών σπουδών και ιστορικών και εκείνους που δεν το έχουν πάρει. Η ουσία του προβλήματος είναι ότι για μας τους εικαστικούς καλλιτέχνες εκείνο που μετράει είναι το έργο μας και όχι τα πιστοποιητικά των θεωρητικών ή ιστορικών σπουδών.

Επίσης πρέπει να λάβουμε υπόψην μας τις αντιφάσεις του νόμου για την Καλών Τεχνών. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν καθηγητές στην καλών τεχνών που δεν έχουν το πιστοποιητικό των θεωρητικών και ιστορικών σπουδών. Με λίγα λόγια γιατί ο νόμος επιτρέπει ότι ένας πτυχιούχος των Καλών Τεχνών μπορεί να γίνει καθηγητής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με λίγα λόγια, ο νόμος θεωρεί δηλαδή όσοι δεν έχουν και το πιστοποιητικό των θεωρητικών και ιστορικών σπουδών, δηλαδή ο νόμος μας θεωρεί ικανούς να διοριζόμαστε στην ανωτάτη εκπαίδευση ενώ μας θεωρεί ανίκανους για την μέση εκπαίδευση!

Υπάρχει επίσης ένας άλλος νόμος που επιτρέπει το δικαίωμα διορισμού στην μέση εκπαίδευση με ένα χαμηλό βαθμό και των απόφοιτων των σχολείων καλών τεχνών. Εδώ ο νόμος προφανώς εννοεί την σχολή Καλών Τεχνών της Τήνου.

Επίσης έχω να τονίσω το εξής, ότι στην μέση εκπαίδευση διοριζόμαστε σαν μεσοί καλλιτέχνες και εκεί καλούμαστε να προσφέρουμε τις γνώσεις μας κι όχι σαν ψυχολόγοι ή παιδαγωγοί. Επίσης πιστεύω ότι ένας πραγματικός εικαστικός καλλιτέχνης είναι και ψυχολόγος και παιδαγωγός με μια ευρύτερη έννοια. Για όλους τους παραπάνω λόγους πιστεύω ότι πρέπει να καθιερωθεί το δικαίωμα διορισμού στη μέση εκπαίδευση όλων των πτυχιούχων των καλών τεχνών.

Τώρα, όσον αφορά σε άλλες εισηγήσεις έχω να παρατηρήσω το εξής. Για την εισήγηση του κυρίου Παρλαβάτζα, κατά τη γνώμη μου η ομάδα που επαξιεργάστηκε αυτό το σχέδιο για μια Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, δίνει τεράστιο βάρος στις θεωρητικές σπουδές με αποτέλεσμα να υποβιβάζεται το εργαστήριο και το καλλιτεχνικό έργο. Εάν πράγματι εφαρμοζόταν αυτό το σχέδιο για μια ανωτάτη σχολή καλών τεχνών, τότε θα άλλαζε τον χαρακτήρα της με αποτέλεσμα να μην αποζητούν οι εικαστικοί καλλιτέχνες αλλά θεωρητική και ιστορική - σε εισαγωγικά.

Θα σταθώ σε ορισμένες θέσεις της ομάδας όπως αυτή που λέει το εξής: "ο τρόπος εκλογής καθηγητών από τους ήδη καθηγητές δεν φαίνεται ικανοποιητικός γιατί συμβάλλει στην διαιώνιση μιας κατάστασης.

Αποκλείει άξιους καλλιτέχνες που κρίνονται με κριτήρια καθε άλλο παρα αντικειμενικά, απο καλλιτέχνες καθηγητές, συχνά με λιγώτερα τυπικά προσόντα από τους κρινόμενους."

Ρωτάω λοιπόν το εξής:

Εφόσον οι συναδελφοι αυτοί γνωρίζουνε τον τρόπο εκλογής καθηγητών όπως μας αφήνουν να καταλάβουμε, τότε γιατί, τουλάχιστον μερικοί από αυτούς είχαν θέσει υποψηφιότητα για καθηγητές στην Καλών Τεχνών; Κι αν είχανε προσληφθεί σαν καθηγητές, θα είχανε την ίδια γνώμη; Αφήνω τα συμπεράσματα στην κρίση του καθενός μας.

Θα σταθώ επίσης σε μια άλλη θέση της ομάδας η οποία λέει το εξής: "Δεν υπήρξε συμφωνία όλων σχετικά με τα προσόντα των σπουδαστών της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και ειδικά στην πρόταση να μπαίνουν σε αυτή σχετικά κάπως υψηλόβαθμοι απόφοιτοι λυκείου. Σε μερικές χώρες υπάρχει κατώτατος εισαγωγικός βαθμός που είναι πολύ υψηλός."

Κατά την γνώμη μου αυτή η πρόταση έστω και έμμεσα όπως μπαίνει είναι βαθειά αντιδραστική και ελλειπίστικη.

Επίσης για την εισήγηση της συναδέλφου Λίλας Σκαρβέλλη, έχω να παρατηρήσω τα εξής. Γράφει λοιπόν η συναδελφος σε ένα σημείο που εγώ το θεωρώ ότι είναι η ουσία όλης της εισηγήσεως το εξής: "Μια σχεδιασμένη καλλιτεχνική αγωγή με βάση τις ανάγκες, όχι απλά δεν αντιπαλεύει την οικονομική ανάπτυξη, αλλά αντίθετα την ενισχύει. Θα είμαστε σε θέση, τα συγκεκριμένα μετρα στα οποία θα βασίσουμε τις διεκδικήσεις μας, να βρίσκονται αληθινά σε αρμονία με αυτό το όραμα του ολοκληρωμένου και συνειδητού ατόμου."

Με λίγα λόγια, η ουσία της πρότασης κατά την γνώμη μου είναι η εξής: Ο προσανατολισμός στις διεκδικήσεις μας, "διεκδικήσεις"- σε εισαγωγικά- να είναι τέτοιος ώστε να ενισχύεται η οικονομική κατάσταση της χώρας μας, χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν οι ταξικές αντιθέσεις και η ξένη εξάρτηση. Ουσιαστικά η συναδέλφισσα ευθυγραμμίζεται με την κυβερνητική γραμμή η οποία λέει λιτότητα για τον λαό, για να

αναπτυχθεί η εθνική μας οικονομία. Μια αντιλαϊκή κατά την γνώμη μου θέση που σημαίνει στην πράξη με τα Ελληνικά δεδομένα, οι φτωχοί φτωχότεροι και οι πλούσιοι πλουσιότεροι.

Επίσης η συνάδελφος μιλάει για το όραμα του ολοκληρωμένου και συνειδητού ατόμου. Δεν ξέρω τι εννοεί "ολοκληρωμένο και συνειδητό άτομο" αλλά εάν εν πάσει περιπτώσει κυριολεκτεί, ξεχνά ότι αυτό είναι αδύνατο να γίνει μέσα στις σημερινές συνθήκες. Αυτό μόνο σε συνθήκες κοινωνικής απελευθέρωσης. Και κοινωνική απελευθέρωση δεν μπορεί να υπάρξει αν δεν υπάρξει προηγουμένως και εθνική απελευθέρωση.

Τώρα θέλω να θίξω έναν άλλον προβληματισμό που αναπτύχθηκε μέσα στο συνέδριο. Ο προβληματισμός αφορά πως μπορούμε σαν εικαστικοί καλλιτέχνες να προσφέρουμε τόσο στην παιδεία όσο και γενικότερα στον λαό. Πιστεύω πως ο καλλιτέχνης εκφράζει τους οραματισμούς και τις ιδέες του που έχει σαν άτομο και σαν φορέας ενός κοινωνικού στρώματος. Όλοι όσοι ανήκουν στο κοινωνικό αυτό στρώμα της κοινωνίας, τον διαβάζουν, τον καταλαβαίνουν με συγκίνηση και ταυτίζουν τους πόθους τους με τους πόθους του, τις ελπίδες τους με τις δικές του. Οι οραματισμοί του καλλιτέχνη αντανακλούν τους οραματισμούς και τις εξάρσεις του λαού, όταν προέρχεται και εκείνος από τα λαϊκά στρώματα. Όταν δεν προέρχεται ο καλλιτέχνης από τον λαό, ή δεν έζησε για τον λαό παρά μόνο για τα σαλόνια και τα μεγάλα σπίτια μέσα στην πνευματική αριστοκρατία, οι οραματισμοί και οι ιδέες είναι καταστάλαγμα της ψυχοσύνθεσης αυτών. Αυτούς μόνο συγκινεί και ευφραίνει. Οι άλλοι συνήθως τον αγνοούν. Τον βλέπουν με αδιαφορία και αυτοί είναι ο πολύς ο λαός.

Στους τέτοιου είδους καλλιτέχνες γεννιέται συχνά η επιθυμία να κατεβούν μέχρι τον λαό. Να τους νιώσει κι εκείνος. Κάνουν μια προσπάθεια να συλλάβουν τα θέματα που συγκινούν τον λαό αφ' υψηλού και με τις μοντέρνες φόρμες τους τις ακαταλαβίστικες καταπιάνονται με θέματα για να τον συγκινήσουν. Δεν το κατορθώνουν όμως τελικά γιατί ούτε το ύφος τους ούτε τα νοήματά τους ταιριάζουν με την λαϊκή ψυχοσύνθεση. Και

στο τέλος τα δημιουργήματά τους καταντούν τέχνη για τους λίγους. Κι όπου κατορθώνουν ακόμα να πλησιάζουν τις χαρές και τις λύπες του λαού, τα νοήματά τους είναι γεμάτα από ένα εκτός τόπου και χρόνου μοντερνισμό και οι φόρμες τους το ίδιο μοντέρνες και συχνά ξενοκίνητες δανεισμένες από την επιφάνεια και την διεθνή μόδα. Η ...τέχνη, ο φορμαλισμός, είναι γι'αυτούς τέλεια πρότυπα για μίμηση και μελέτη. Με τέτοια εφόδια οπλισμένοι, φυσικά δεν μπορούν ποτέ να νιώσουν το δράμα του λαού, που στερείται, που πάσχει που οραματίζεται μια καλύτερη ζωή απαλλαγμένη από πιέσεις από την εκμετάλλευση και από τις καταφρόνιες. Έτσι διαμορφώνεται η αντιδραστική τέχνη. Η τέχνη για την τέχνη. Μοντέρνες και παρατραβηγμένες φόρμες, ακαδημαϊκή μελέτη γεμάτη άρνηση. Ούτε μπορεί, ούτε θελει ο καλλιτέχνης να νιώσει τον παλμό της μάζας που αγωνίζεται να ολοκληρώσει την θέση της και την ανθρωπιά της και βρίσκει πως ο κόσμος είναι αμόρφωτος, πως πρέπει να μορφωθεί για να τον καταλάβει. Τον ικανοποιεί η αναγνώριση της πνευματικής αριστοκρατίας γιατί τον εξυπηρετεί ποικιλότητα. Αλλά του μένει η πικρία ότι δεν έγινε αντικείμενο λατρείας από τον λαό και παρηγοριέται με την σκέψη ότι ο λαός δεν καταλαβαίνει επειδή είναι αμόρφωτος και ότι θα έρθει η εποχή που ο κόσμος θα εξελιχθεί και θα τον καταλάβει. Δεν γνωρίζει μια μεγάλη αλήθεια ότι η αληθινή τέχνη είναι ικανή να συγκοινήσει και τον μορφωμένο και τον αμόρφωτο το ίδιο! Η πνευματική και καλλιτεχνική αριστοκρατία τη λαϊκή τέχνη γενικά την βλέπει σαν κάτι που η τέχνη της είναι μόνο στα μουσεία. Έχει αποκηρύξει σαν ντεμοντέ κάθε τι που είναι γνησια λαϊκό και ελληνικό επειδή κατάγεται από τον αγράμματο λαό που με ανώτερη μπορούμε να πούμε διαίσθηση σμίλεψε με την σμίλη της τελειότητας και της έξαρσης τα κειμήλια της λαϊκής δύναμης. Και καταντήσαμε στην αρνητική θέση να μην θέλουμε ενώ μπορούμε να πάρουμε μαθήματα από τους φουκαράδες τους αγράμματος που χωρίς να το ξέρουμε φοράνε τα γυαλιά στην πνευματική και καλλιτεχνική αριστοκρατία με μόνο τους οδηγό την λαϊκή εμπειρία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Ο συνάδελφος Παπαδάκης. Το ψήφισμα που θα

διαβάσει ο συνάδελφος Παπαδάκης απ'όσο ξέρω είναι το κείμενο μιάς διακήρυξης. Είναι ...και δεν έχει σχέση με το προεδρείο. Έτσι κι αλλιώς θα το διαβάσει χωρίς να πάρουμε καμία θέση. ...την ημέρα των πορισμάτων, την Τρίτη δηλαδή.

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ: Θα ήθελα πριν διαβάσω αυτό το κείμενο να κάνω μια μικρή εισήγηση ας το πούμε έτσι του κειμένου, από ζητήματα που βγήκανε χθές και σήμερα γενικότερου έτσι, μιάς γενικότερης τοποθέτησης που κατά την γνώμη μου πρέπει να γίνει από το συνέδριο ...

(αλλαγή πλευράς 26)

...ώστε να δούμε γιατί παλεύουμε! Γιατί το να παλεύεις για συγκεκριμένες προτάσεις είναι ένα, το να βλέπεις ποιό είναι το περιεχόμενο κάθε δοσμένης ιστορικής ...αυτών των προτάσεων και πως αυτές ας πούμε γίνονται ένα σημείο μετάβασης σε κάτι άλλο, είναι το δεύτερο. Γιατί θα έχουμε δυο πράγματα: Υπάρχει το ζήτημα να αντιμετωπίζεις την πάλη για το συγκεκριμένο στην άποψη της προετοιμασίας μιάς σοσιαλιστικής κοινωνίας, της ίδιας της επανάστασης, και υπάρχει και η άποψη να αντιμετωπίζεις την πάλη από την άποψη να αναμορφώσεις το σύστημα. Λοιπόν πιστεύω ότι έχουμε ευθύνη απέναντι στους εργαζόμενους και την εργατική τάξη η οποία είναι η βάση αυτού του συνεδρίου κατά τη γνώμη μου και νομίζω ότι αυτό το συνέδριο πρέπει να έχει μια τοποθέτηση απέναντι σε αυτό το πράγμα, έτσι; Δεν συζητάμε για να συζητάμε, αλλά συζητάμε για να φτιάξουμε μια παιδεία η οποία θα έχει σαν σκοπό να διαμορφώσει ένα ολοκληρωμένο άτομο και ένα ολοκληρωμένο άτομο σημαίνει πρώτα πρώτα την καταστροφή αυτής της κοινωνίας που ακρωτηριάζει τα άτομά της για να εξυπηρετεί ταξικά συμφέροντα.

Λοιπόν, θέλω να επιστήσω έτσι αυτό το πράγμα ότι με ένα έτσι καθαρότερο, από την προσοχή σε αυτό το ζήτημα, γιατί ήδη με μια τελευταία συνεισφορά του συνάδελφου Βλάση, όπως και με τον τρόπο που μπήκαν πάρα πολλά ζητήματα και χθες, υπάρχει ο τεράστιος κίνδυνος να

αρχίζουμε να αντιμετωπίζουμε αυτές τις προτάσεις στην διαδικασία ακριβώς της αναμόρφωσης της αστικής παιδείας και να την υπάγουμε στα όρια του καπιταλιστικού συστήματος σήμερα όπως είναι και οπωσδήποτε αυτό το πράγμα είναι σαν να χτυπάει κανείς το κεφάλι του στον τοίχο. Και ο τοίχος δεν πρόκειται να σπάσει, σίγουρα!

Λοιπόν, θέλω να κάνω ένα ξεκαθάρισμα, όταν στην πολιτική και στην, να το πούμε επιστήμη κατά κάποιο τρόπο, χρησιμοποιούμε όρους που τους χρησιμοποιούμε με απαίτηση να έχουνε ένα αντικειμενικό περιεχόμενο. Τσαρλατανισμός κατά συνέπεια απαιτεί - εγώ τον δέχουμε σαν πολιτικό όρο μέσα στην διαμάχη - αλλά απαιτεί να αποδειχθεί. Κι αυτό που χαρακτηρίζει όλους τους ομιλητές οι οποίοι προσπαθήσανε να μιλήσουνε για τον Μάρξ και δεν απαξιήσανε να μου απαντήσουνε στην κριτική που τους έκανα όσον αφορά, στην προσπάθεια να αναλύσω τι θα πει διαλεκτικός υλισμός και Μαρξισμός, απαξιήσανε να απαντήσουνε. Μιλάνε για τσαρλατανισμό. Αυτό το πράγμα, από κει και πέρα παίρνει λίγο την μορφή του ...αυτό δεν το βάζω σαν ζήτημα, το βάζω σαν, ότι τσαρλατανισμός είναι ακριβώς να σπεκιουλάρεις, εντάξει, χωρίς να προσπαθείς να αντιμετωπίσεις με ένα επιστημονικό τρόπο το αντικείμενό σου και να αποδείξεις την αντικειμενικότητα της κρίσης σου. Λοιπόν και έρχομαι στο πιό ουσιαστικό πράγμα σαν εισαγωγή αυτού του κειμένου και τη μια σημαντική διαφορά που εκφράστηκε από τον συνάδελφο Βλάση, το κύριο, είναι ότι όλη αυτή η διαδικασία είναι στην διαδικασία της ανάπτυξης αυτής της χώρας. Ποιάς χώρας; Της καπιταλιστικής, ή της σοσιαλιστικής.

Εχθές ακούσαμε τον συνάδελφο Μακρή να μας λέει ότι η Ελλάδα πρέπει να περάσει τα στάδια ανάπτυξης των άλλων χωρών. Αυτό είναι ο ποιο καθαρός τρόπος εκδήλωσης μιας αφηρημένης σκέψης. Αφηρημένη σκέψη σημαίνει να βλέπεις τις γενικές έννοιες χωρίς κανένα περιεχόμενο και να καθορίζονται από τις ομοιότητες ανάμεσα στα διάφορα πράγματα. Δηλαδή, έχουμε καπιταλισμό στην Αγγλία, έχουμε και στην Ελλάδα. Τι καπιταλισμό έχουμε στην Αγγλία; Βιομηχανικό. Στην Ελλάδα έχουμε;

Δεν έχουμε. Έχουμε υπανάπτυκτο. Τι είναι ο καπιταλισμός; Καπιταλισμός είναι ένα σύστημα το οποίο αναπτύσσει την βιομηχανία και τα λοιπά. Η Ελλάδα κατά συνέπεια δεν έχει ολοκληρωθεί γιατί δεν έχει αναπτύξει την βιομηχανία της και όλα αυτά τα πράγματα. Αυτό το πράγμα αφαιρεί αμέσως την ουσία του ζητήματος σήμερα. Σήμερα έχουμε έναν καπιταλισμό σε ιμπεριαλιστική ανάπτυξη και παρακμή, που σημαίνει ότι το να αναπτυχθεί καπιταλιστικά η Ελλάδα, αν μπορούσε να γίνει, είναι να σπάσει πρώτα απ'όλα όλο αυτό το σύστημα της ιμπεριαλιστικής εξάρτησης! Μα σπάζοντας όλο αυτό το σύστημα της ιμπεριαλιστικής εξάρτησης σήμερα, σημαίνει ότι γίνεται σοσιαλισμός! Δεν μπορούμε να γυρίσουμε στον ελεύθερο σοσιαλισμό. Και αυτό το πράγμα, αυτού του είδους η πολιτική η οποία στην ουσία όπως είχε ειπωθεί και από έναν άλλον ομιλητή, οδηγεί στο να πούμε ότι τα πόδια μας δεν μπορούν να πάνε έξω από αυτό το πάπλωμα που μας καθορίζουν οι ανάγκες της ΕΟΚ και της αστικής τάξης που κάθε φορά την εκπροσωπεί εδώ πέρα, κατά συνέπεια πρέπει να δούμε ποιο είναι το εφικτό, εντάξει; Παρόλο που κατακρίνουμε το ΠΑΣΟΚ, την ίδια στιγμή προβάλλουμε αυτή την πολιτική του εφικτού. Έγινε μια προσπάθεια στην αρχή του συνεδρίου να τοποθετηθεί πάνω σε επιστημονολογικές βάσεις, αν αφαιρέσεις τον μαρξισμό και τον διαλεκτικό υλισμό και έρχομαι ξανά στον Συνάδελφο Βλάση ο οποίος είπε ότι θεωρεί, αυτό που απαιτεί μια θεωρία είναι να επιβεβαιώνεται στην ζωή και να αναπτύσσεται από την ζωή. Αυτό που απαιτεί μια θεωρία είναι πρώτα πρώτα να κατευθύνει μια επαναστατική δραστηριότητα του ανθρώπου. Το να λες αυτό το πράγμα είναι σαν να λες οι ιδέες που έχω μέσα στο κεφάλι μου πρέπει να αποδειχθούν. Αυτό το πράγμα οδηγεί στον εκλαϊκισμό που τόσο καθαρά μας παρουσίασε ο συνάδελφος Μακρής σε αυτό το κείμενο που λέει: "Εσείς θα πάρετε από αυτά, αυτά μόνο που είναι πραγματοποιήσιμα, μέσα στις συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας, των οικονομικών, κοινωνικών δυνατοτήτων εκμεταλλευόμενοι, κλ.π". Με ποιά λογική θα βρούμε ποιο είναι το πραγματοποιήσιμο; Με την λογική οπωσδήποτε της

αποδοχής της δοσμένης κατάστασης. Κατά συνέπεια αυτός ο εκλαϊκισμός οδηγεί στην υποταγή στην δοσμένη κατάσταση και ας δείτε πάνω από όλα την φύση αυτού του συνεδρίου. Και έρχομαι τώρα στο ψήφισμα το οποίο πιστεύω ότι το συνέδριο πρέπει να βάλει μπρός.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνάδελφε, έχεις περάσει την ώρα σου. Έχεις μόνο δυο λεπτά και είναι αδύνατον να διαβάσεις μέσα σε δυο λεπτά...Κοίταξε συνάδελφε, δεν είναι δυνατόν να παραβιάζουμε με αυτόν τον τρόπο και το χρώμα και το περιεχόμενο του συνεδρίου.

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ: Μου είπατε τέταρτο και είναι οκτώ λεπτά. Ζητώ συγνώμη.

ΨΗΦΙΣΜΑ

" Το πρώτο συνέδριο καλλιτεχνικής παιδείας, το πρώτο που έγινε ποτέ στην Ελλάδα εκφράζει την διάθεση των πλατειών καταπιεζόμενων μαζών και της ίδια της εργατικής τάξης να αντιμετωπίσουν στην ρίζα τους τα προβλήματα της κοινωνικής τους ύπαρξης. Αυτή η διάθεση πρέπει να πάρει συνειδητή μορφή και εδώ είναι που αυτό το συνέδριο μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο. Γιατί είναι και η μόνη ελπίδα ενάντια στις συνέπειες της καπιταλιστικής κρίσης, την αποτελμάτωση, τις δικτατορίες και τον πυρηνικό όλεθρο. Το πυρηνικό ολοκαύτωμα που μας ετοιμάζει ο ιμπεριαλισμός δεν είναι μόνο ένα αποτρόπαιο έγκλημα αλλά είναι η εξαφάνιση του ανθρώπινου πολιτισμού.

Το αντικείμενο του συνεδρίου καλλιτεχνικής παιδείας, από την ίδια του τη φύση συνδέεται με τα θεμέλια της καπιταλιστικής κοινωνίας και βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με την ιστορική δύναμη, την εργατική τάξη που παλεύει να ανατρέψει τον καπιταλισμό και να εγκαθιδρύσει μια κοινωνία σε σοσιαλιστικές βάσεις. Πώς αλλιώς θα μπορούσαμε να μιλάμε για ελεύθερη και ολόπλευρη εκπαίδευση μέσα στο σύστημα της εμπορευματοποίησης, απανθρωποίησης κάθε ανθρώπινης κοινωνικής λειτουργίας; Κατά συνέπεια οι στόχοι του είναι πολύ πιο πέρα από το πώς θα επεξεργαστεί μικρόψυχα, ημίμετρα για να μεταρρυθμίσει ένα άρρωστο εκπαιδευτικό σύστημα που μόνο στόχο έχει να δημιουργήσει

τους ιδεολογικούς όρους όπου οι νέες γενιές θα μπορούν ευκολότερα να ενσωματώνονται στο προτσές της υλικής αναπαραγωγής της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Η θέση μου ανήκει στις δυνάμεις με τις οποίες ο άνθρωπος δημιουργεί, αλλάζει τον κόσμο και τον εαυτό του. Η απαίτηση του συνσυνέδριου να ενσωματωθεί η τέχνη στο εκπαιδευτικό σύστημα σαν ένα από τα βασικά συστατικά του στοιχεία, είναι ταυτόσημη με την απαίτηση να απελευθερωθούν οι κοινωνικές δυνάμεις που μεταμορφώνουν τον άνθρωπο σε υποκείμενο της ιστορίας. Ξεκινώντας από την καλλιτεχνική αγωγή από την πολύ μικρή ηλικία, δίνουμε μια τεράστια ώθηση στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Το βοηθάμε να συλλαμβάνει μόνο του μέσα από την εξάσκηση των φυσικών δυνατοτήτων του, την ύπαρξή του σαν διαλεκτική αλληλοσύνδεση του καθολικού με του ατομικού. Εκφράζοντας τα βιώματά του σε καλλιτεχνικές εικόνες συλλαμβάνει την ενότητά του με τον κόσμο που τα περιβάλλει όχι με τον αφηρημένο τρόπο της ομοιότητας και της διαφοράς, ποσοτικά, αλλά με τον τρόπο που το καθολικό περιέχει όλο τον πλούτο του ατομικού.

Όλα τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά προγράμματα υποβιβάζουν την καλλιτεχνική αγωγή, όπου αυτή δεν είναι ανύπαρκτη, σε μάθημα χειροτεχνίας με τρόπο που το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με έτοιμες αισθητικές μορφές, υποδείγματα και που πρέπει να αντιγράψει. Το βάζουν να κάνει αυτό που το βάζουν να κάνει και στην βασική εκπαίδευση - σε εισαγωγικά - να αποστηθίζει έτοιμες και απηρχειωμένες γνώσεις. Αυτή η μέθοδος εκπαίδευσης είναι ...του αστικού εκπαιδευτικού συστήματος. Είναι η αλλοτρίωσης στο επίπεδο της συνείδησης του αλλοτριωμένου κοινωνικά ανθρώπου. Οι έννοιες και οι κατηγορίες μέσα στις οποίες ο άνθρωπος διεισδύει νοητικά στο είναι του, δεν αντιμετωπίζονται σαν αντανάκλαση της κοινωνικής του δραστηριότητας. Σαν κολπικά σημεία της ταυτότητας του ατομικού με το καθολικό. Παρουσιάζοντας το καθολικό σαν άθροισμα πραγμάτων με κοινά χαρακτηριστικά, εξαφανίζεται η ταυτότητά τους με το καθολικό. Με αυτή

την άποψη αφαιρείται το αντικειμενικό κύρος της ατομικής καλλιτεχνικής δημιουργίας και παρουσιάζεται σαν ...αισθητική αντίληψη έτσι ώστε υψώνεται άλλος ένας φραγμός ανάμεσα στις μάζες και τα προϊόντα της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Μετά το 1974, το προπαγανδιζόμενο νέο εκπαιδευτικό σύστημα δεν αλλάζει ούτε κατά ένα ...το βασικό προσανατολισμό της καπιταλιστικής παιδείας. Αντίθετα είναι μια άλλη μέθοδος ακρωτηριασμού της σκέψης που μοναδικό στόχο έχει, με το πρόσχημα της τεχνολογικής ανάπτυξης - σε εισαγωγικά πρέπει να μπει αυτό - την ανάγκη για παραγωγή τεχνοκρατών να ανταποκριθεί στις ανάγκες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Αυτός είναι και ο λόγος που το συνέδριο αντιμετωπίζεται εχθρικά από τους θεματοφύλακες των κατεστημένων. Η αληθινή τέχνη, δηλαδή εκείνη που δεν αρκείται σε παραλαγές προκαθορισμένων προτύπων, αλλά προσπαθεί να εκφράσει τα εσωτερικά αιτήματα του ανθρώπου και της ανθρωπότητας, δεν μπορεί να μην είναι επαναστατική! Δηλαδή να μην τείνει σε μια πλήρη και ριζική ανασύνθεση της κοινωνίας αν όχι τίποτε άλλο αλλά για να ελευθερώσει την πνευματική δημιουργία από τις αλυσίδες που την εμποδίζουν για να επιτρέψει σε όλη την ανθρωπότητα να φθάσει στα ύψη που μόνο μεμονωμένες μεγαλοφυΐες έφθασαν στο παρελθόν."

Αυτό ήταν ένα αποσπασμα του Λέον Τρότσκι και του Αντρέι Μπρετόν, στο "Μανιφέστο της καλλιτεχνικής δημιουργίας".

Και παρακάτω στο ίδιο: "Η ανάγκη της χειραφέτησης του πνευματος δεν έχει παρά να ακολουθήσει την φυσική της πορεία για να συγχωνευθεί και να συγκεραστεί με τούτη την καλλιτεχνική ανάγκη. Την ανάγκη της χειραφέτησης του ανθρώπου."

Εδώ τελειώνει το τσιτάτο.

Το καθήκον που έβαλε το συνέδριο σαν άμεσο στόχο του είναι να αγωνιστεί, να δημιουργηθούν οι όροι όπου οι θησαυροί του ανθρώπινου πολιτισμού θα αποδοθούν σε αυτούς που τους ανήκει. Αυτό δεν είναι απλά ένα ηθικό χρέος είναι πάνω από όλα η μόνη προοπτική ενάντια στην

βαρβαρότητα. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Η συναδέλφισσα Μουλού.

ΜΟΥΛΟΥ: Λοιπόν δεν θα σας κουράσω πολύ, θα θίξω όμως ένα θέμα που είναι σοβαρό νομίζω και που ίσως ενοχλήσει κάπως. Και αφορά τη σχέση μας με του Υπουργείο Παιδείας, σαν άτομα πια.

Κάποτε θα πρέπει να είμαστε υπεύθυνοι άνθρωποι όσο κι αν μας κολακεύουν οι διακρίσεις που μας γίνονται. Δηλαδή, ενώ κάνουμε όλη αυτή τη δουλειά εδώ με το προσυνέδριο, το συνέδριο και δημιουργήσαμε μια επιτροπή παιδείας στο Επιμελητήριο, που θα πρέπει να εξετάσει και να ασχοληθεί με όλα τα θέματα που αφορούν την καλλιτεχνική παιδεία σε όλες τις βαθμίδες, υπεύθυνοι του Υπουργείου Παιδείας τα αγνοούν! Και προκειμένου να αλλάξουν τα αναλυτικά προγράμματα του δημοτικού και της Παιδαγωγικής Ακαδημίας συγκεκριμένα, απευθύνονται ιδιωτικά σε συναδέλφους - δεν ξέρω με ποιά κριτήρια - για να τους υποδείξουν καινούργια! Θα πρέπει επί τέλους να καταλάβουμε όλοι μας ότι από τη στιγμή που υπάρχει επιτροπή παιδείας στο Επιμελητήριο, δεν θα πρέπει να τορπιλίζουμε το έργο της και να αποδυναμώνουμε την επιτροπή αποδεχόμενοι τον ρόλο που μας αναθέτει κάποιος υπάλληλος αρμόδιος του Υπουργείου Παιδείας. Δηλαδή να συνεργαζόμαστε μαζί του για τόσο σοβαρά θέματα, παρά να υποβάλλουμε στην επιτροπή παιδείας τα πορίσματά μας, τις προτάσεις μας και να παραπέμπουμε για οποιοδήποτε θέμα σε αυτή. Αν υπάρχουν μέσα σε αυτή την αίθουσα συνάδελφοι που κάτι γνωρίζουν γι' αυτό νομίζω ότι μπορούν να μας δώσουν πληροφορίες γιατί δεν θέλω εγώ να αναφερθώ ονομαστικά.

Αυτά, με αυτό το πολύ σοβαρό κατά την γνώμη μου θέμα, γιατί εμείς κάνουμε όλη αυτή τη δουλειά εδώ και αύριο θα παμε στις ακαδημίες μας και θα μας έρθει από το Υπουργείο Παιδείας μια εγκύκλιος που θα έχει αλλαγές μέσα, σημαντικές αλλαγές που θα αναφέρονται στο μέλλον. Θα πρέπει μετά να κάνουμε καταγγελίες, υπομνήματα και τα λοιπά και να αλλάζουμε όλη αυτή την κατάσταση. Απο μας εξαρτάται νομίζω.

Τώρα, μερικά άλλα θέματα επειδή δεν θα έχω και την ευκαιρία να

βρίσκομαι εδώ την Τρίτη, φεύγω αύριο τελειώνει η άδειά μου, θα ήθελα να αναφερθώ στα θέματα που εισηγήθηκα κάπως.

Με την εισηγησή μου έδειξα ότι οι δάσκαλοι χρειάζονται βοήθεια. Και με παρηγόρησε κάπως το γεγονός ότι ελάχιστοι ίσως βέβαια δάσκαλο παρακολούθησαν με πολύ υπομονή ομολογώ, το συνέδριό μας αυτό, από την αρχή μέχρι το τέλος. Οι δάσκαλοι λοιπόν χρειάζονται βοήθεια που θα πρέπει νομίζω να τους δώσουμε με την επιμόρφωση - το πρότειναν και άλλοι συνάδελφοι αυτό - που θα γίνει όμως με βάση ένα προκαθορισμένο πρόγραμμα που θα αγγίζει τα προβλήματα σε βάθος. Θεωρητικά και πρακτικά και όχι με συνταγές.

Δεύτερον με καλλιτεχνικούς συμβούλους. Κι αυτό νομίζω προτάθηκε το πρωί από την επιτροπή εδώ, παιδείας.

Τρίτο ένα επιχείρημα για την εξειδίκευση των δασκάλων που προτεινά με την εισήγησή μου, μου έδωσε ο συνάδελφος Βλάσης όταν μίλησε πριν από λίγο. Ήτανε για τον δημιουργικό ρόλο του εκπαιδευτικού-καλλιτέχνη. Δηλαδή βρίσκω κι εγώ πολύ σημαντικό τον ρόλο του δημιουργού στην διδασκαλία της τέχνης. Ένας απόφοιτος της καλών τεχνών, ακόμα και αν δεν είναι τόσο δραστήριος καλλιτεχνικά, μερικά χρόνια μετά από την αποφοίτησή του από την σχολή, έχει βιώσει και για πολλά χρόνια, τον δημιουργικό ρόλο του καλλιτέχνη. Έτσι λοιπόν δεν μπορώ να θεωρήσω εγώ προσωπικά κάποιον ικανό να διδάξει τέχνη αν η εκπαίδευσή του περιοριστεί μόνο στο θεωρητικό επίπεδο. Πιστεύω ότι η διδασκαλία του πάντα θα είναι ληψή. Αυτά. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Κι εμείς, ο συνάδελφος Κουφοβασίλης.

ΚΟΥΦΟΒΑΣΙΛΗΣ: Δυό λόγια θέλω να πώ, δν θα πώ πολλά πράγματα, για ένα θέμα το οποίο νομίζω οτι δεν θίχθηκε τουλάχιστον από την σκοπιά που θα ήθελα να το θίξω εγώ στο συνέδριο: Η σχέση μας, σαν Επιμελητηρίου, η αντιμετώπισή μας, σαν Επιμελητηρίου, και σαν συνεδρίου καλλιτεχνικής παιδείας, με όχι τους έντεχνους δημιουργούς, αλλά με τους ερασιτέχνες.

Όταν κάνουμε κάποια αναφορά στους ερασιτέχνες, κατά κανόνα

αυτή η αναφορά γίνεται είτε για να επιβεβαιώσουμε την δική μας την ανωτερότητα η οποία είναι αναμφισβήτητη δηλαδή από την σκοπιά την οποία κρίνεται το ζήτημα. δηλαδή από την, είναι αναμφισβήτητη, είτε για να σνομπάρουμε τους ερασιτέχνες και εν πάσει περιπτώσει νομίζω, μάλλον σε κάθε περίπτωση όταν αναφερόμαστε στον Ε. Αρχιτεκτονισμό, εννοώ δηλαδή στους ανθρώπους οι οποίοι με ερασιτεχνικό τρόπο ασχολούνται με την ζωγραφική, άλλοι και σε μια διαδικασία μπορεί να το έχουν κάνει και επάγγελμα, ο ερασιτεχνισμός τους να τους οδήγησε στο επάγγελμα του κατασκευαστή εκεί των ζωγραφιών εκεί των απαισιών που αισθανόμαστε την απαισιότητα τους στο κορνιζάδικο, και λοιπά. Εν τούτοις, νομίζω ότι το πρόβλημα μπορούμε να το δούμε και από μια άλλη διάσταση. Έγιναν κάποιες αναφορές, δεν θυμάμαι αν ο συνάδελφος ο κύριος Μακρής όταν αναφερόταν για την εκπαίδευση στην Ουγγαρία, αναφέρει δύο παράλληλες κινήσεις. Μια είναι η κίνηση των έντεχνων, μια άλλη είναι η κίνηση παράλληλη, αλλά κίνηση συνεργαζομένων! Είναι δυο διαφορετικές οι συνιστώσες που πάνε να φτιάξουν μια άλλη, πάνε να διαμορφώσουν ας πούμε στην σύνθεσή τους μια άλλη συνισταμένη που είναι πλέον ένα άλλο αποτέλεσμα παιδευτικό, διαδικασία δηλαδή της καλλιτεχνικής παιδείας όχι ανταγωνιστικά ο έντεχνος προς τον καλλιτέχνη, αλλά συναγωνιστικά!

Το "κορνιζάδικο" είναι μια πραγματικότητα συνάδελφοι. Και όταν λέω μια πραγματικότητα, δεν θέλω να εννοήσω με αυτό ότι είναι κάτι που πρέπει να το αποδεχθούμε, δηλαδή ότι έτσι πρέπει να γίνεται και παθητικά και μοιρολατρικά ας πούμε με την διαπιστώσή μας αυτή! Να λέμε εμείς, απλώς ότι είμαστε σε μια απόσταση από το παραδοσιακό, το γνωστό, το απαίσιο και τα λοιπά, "κορνιζάδικο". Και να έχουμε σαν μόνιμο κέντρο στη σκέψη μας δηλαδή, σαν στόχο, την ενθάρρυνση, την ανάδειξη του δικού μας του έργου από τις γκαλερί οι οποίες είτε πραγματικά θα το αναδείξουν είτε, αναδεικνύουν εν πάσει περιπτώσει το έργο των εντέχνων - αν μπορούμε να πούμε ότι αυτό ισχύει πάντα, αλλά ισχύει κατά κανόνα - έχουμε μονο στόχο την διάνοιξη των έργων μας

δια μέσου των γκαλερί και φυσικά και το βρίσκω και πολύ λογικό, δεν έχουμε φυσικά καμία σκέψη να αναδειχθεί το έργο μέσα από κάποιο "κορνιζάδικο" και ακόμα δεν έχουμε συνήθως ή κατά κανόνα καμία σκέψη να εκθέσουμε εμείς, μαζί με έναν ερασιτέχνη, με έναν αφελή ζωγράφο. Είναι βέβαιο ότι η μια όψη του προβλήματος, είναι η αποχή μου, ο ερασιτέχνης, η τέχνη του, αυτή την οποία κάνει, η ενασχόλησή του, αν θέλετε, δεν μπορεί να προάγει βεβαίως τις μορφές τις πλαστικές, και να δημιουργήσει πλαστικές αξίες, η συνάφειά μας όμως μπορεί να τον βοηθήσει. Κι αυτός ο ερασιτέχνης μόνο με το γεγονός ότι ασχολείται με τα, ανακατεύει τα χρώματα, είναι ένα θετικό στοιχείο αν δούμε το πρόβλημα συνολικά! Αν δούμε το πρόβλημα ολόπλευρα, αν δούμε το πρόβλημα όχι εμείς και εκείνος, αλλά εμείς και οι πλατειές μάζες και με ποιούς έρχονται τελικά σε επικοινωνία!

Πιστεύω ότι το Επιμελητήριο, πρέπει να δει και αυτή τη διάσταση του προβλήματος και δεν εννοώ ερασιτέχνες βέβαια εκείνους που πηγαίνουν στα ΝΕΛΕ και πως τα λέμε αυτά που μιλήσαμε πριν, και μαθαίνουν πλέον αυτοί να δέχονται τις κατευθύνσεις μιάς έντεχνης πλέον εκπαίδευσης, δεν εννοώ αυτούς, εννοώ έτσι αυτούς οι οποίοι, βεβαίως και μια άλλη πτυχή του προβλήματος είναι ότι τέτοιους ερασιτέχνες βέβαια, πολλοί τους, οι γκαλερί αν θέλετε, πολύ τους αξιοποιούν, ορισμένους τουλάχιστον από αυτούς, και τους μυθοποιούν και τους ανεβάζουν σε ύψη για τα οποία οι άνθρωποι βέβαια δεν αξίζουν, αλλά και δεν ευθύνονται και για τις μεγάλες τιμές και θεοποιήσεις που τους γίνονται, είναι θύματα αυτοί της ωραιοποίησής τους και της θεοποίησής τους, δεν φταίνε γι'αυτό, αλλά από το γεγονός ότι αναβιβάζονται από τις γκαλερί και γίνονται και αυτοί μέτοχοι του χρηματιστηρίου, τα έργα τους μετέχουν πλέον στο χρηματιστήριο των αξιών, σαν διαφορετικά πράγματα παρά και όχι με την λειτουργία την οποία αυτοί τουλάχιστον σε κάποιο στάδιο και κάποια φάση της δημιουργίας τους ήθελαν να δώσουν. Επειδή τους κάνουν τέτοιους δεν σημαίνει ότι κατά κάποιο λόγο πρέπει να αποστρεφόμεστε και να αποφεύγουμε θα έλεγα την προσπάθεια

συνεργασίας και συνδιασμού παράλληλα, προσπάθεια δηλαδή στα πλαίσια, το Επιμελητήριο θα έπρεπε να κάνει αυτή την προσπάθεια να βρει δρόμους, μορφές που να μπορέσει να αντιδράσει, να προαγάγει, να αναπτύξει αυτές τις κάποιες δυνατότητες αυτών των ανθρώπων. Αυτό είναι η πρότασή μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Στη συνέχεια θα μιλήσει η συνάδελφος Δημοπούλου από την ...επιτροπή ...και ορισμένες σκέψεις για το συνέδριο ....(δεν ακούγεται καλά).

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ: Λοιπόν, για την εισήγηση που έγινε για την ιστορία της καλλιτεχνικής παιδείας, πιστεύουμε ότι η οικονομική πολιτική εξάρτηση της χώρας οδήγησε και στην πολιτιστική εξάρτηση και αλλοτριώση.

Για την καλλιτεχνική παιδεία, για την εισήγηση δηλαδή, από το 1974 έως σήμερα, πιστεύουμε ότι η πολιτιστική ενότητα με τα μέλη κράτη της ΕΟΚ που μελετιέται τώρα θα είναι καταστροφική για τον λαό μας αν αυτός δεν αναπτύξει την αισθητική του παιδεία και τον πολιτισμό του.

Για την εισήγηση για την καλλιτεχνική παιδεία και την οικονομία, πιστεύουμε ότι πρέπει να γίνει κατανοητό από όλους τους αρμόδιους φορείς ότι η τέχνη αποτελεί δυναμικό παράγοντα ανάπτυξης της οικονομίας.

Για τον σχολικό, επαγγελματικό προσανατολισμό. Να υπάρχει ποικιλία μαθημάτων στα σχολεία και ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός να εκφράζεται μέσα από το περιεχόμενο των μαθημάτων αυτών και όχι σαν ξεχωριστό μάθημα.

Για το έργο της τέχνης στα παιδαγωγικά συστήματα. Να επισημαίνεται στις παιδαγωγικές ακαδημίες ή όπου αλλού ο τομέας της παιδαγωγικής που αφορά την καλλιτεχνική παιδεία και τον ρόλο της στα παιδαγωγικά συστήματα.

Για τους σκοπούς της καλλιτεχνικής παιδείας. Συμφωνούμε με το πνεύμα της εισήγησης που έγινε γι' αυτό το θέμα, και στους επι μερους

στόχους που αναφέρονται εκεί.

Για τα αναλυτικά προγράμματα. Θα πρέπει να υπάρχουν σε όλες τις βαθμίδες και να εκσυγχρονισθούν ώστε να ανταποκρίνονται στους στόχους της καλλιτεχνικής παιδείας όπως έχουν οριστεί στο συνέδριο. Επίσης τα αναλυτικά προγράμματα να μην λειτουργούν δεσμευτικά στις μεθόδους διδασκαλίας και στις παραγωγικές λειτουργίες.

Για τα σχολικά βιβλία. Είμαστε θετικοί για "το βιβλίο του δασκάλου". Σε όλες τις βαθμίδες. Για το "βιβλίο του μαθητή" πιστεύουμε ότι χρειάζεται μεγαλύτερη διερεύνηση και κατά βαθμίδες.

Για τα στάδια εξέλιξης του παιδικού σχεδίου. Επισημαίνουμε την ανάγκη να συμβαδίζει η διδασκαλία με τα στάδια της φυσιολογικής ανάπτυξης του παιδιού για να μπορέσει να επιτύχει το στόχο της.

Τώρα για τις βαθμίδες μερικές γενικές αρχές:

- Βλέπουμε το μάθημα της τέχνης να ανήκει στον χώρο των γενικών μαθημάτων για όλες τις βαθμίδες και όπου προβλέπεται επιλογή και εξειδίκευση να προβλέπεται και κλάδος καλλιτεχνικών μαθημάτων.
- Βλέπουμε ότι πρέπει να αυξηθούν οι ώρες διδασκαλίας όπου υπάρχει το μάθημα, να υπάρχει επαρκής υλικοτεχνική υποδομή και να πραγματοποιείται το μάθημα όπως προβλέπεται από το πρόγραμμα, όπως στο δημοτικό που αναφέρθηκε.

Τώρα για τις Παιδαγωγικές ακαδημίες.

- 1ον. Στην παρούσα κατάσταση αντιμετωπίζουμε το πρόβλημα με το σχολικό σύμβουλο της ειδικότητάς μας. Και για την ειδίκευση των δασκάλων θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε το θέμα μαζί με την διδασκαλική ομοσπονδία και σε σχέση με την γενική αναμόρφωση του δημοτικού.
- 2ον. Σε καμιά περίπτωση και σε οποιαδήποτε μεταβατική κατάσταση δεν δεχόμαστε τα καλλιτεχνικά μαθήματα στις παιδαγωγικές ακαδημίες να είναι προαιρετικά.

Για το γυμνάσιο - λύκειο. Επισημαίνουμε πως πρέπει να διευρυνθεί ο κύκλος των καλλιτεχνικών, των καλλιτεχνών που μπορούν να

απασχοληθούν στην εκπαίδευση αφού περάσουν ειδική επιμορφωση. Παραδείγματος χάριν, μπορεί να διευρυνθεί από καλλιτέχνες που δεν έχουν το δίπλωμα των θεωρητικών, μπορεί να γίνει υπέρβαση του ορίου ηλικίας και άλλες λύσεις.

Για την τεχνική εκπαίδευση. Πιστεύουμε ότι χρειάζεται διερεύνηση και βαθύτερη μελέτη για όλο το θέμα σε συνεργασία και με την ομοσπονδία λειτουργών τεχνικής, επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Για τα φροντιστήρια και τα μεταπτυχιακά. Πιστεύουμε ότι πρέπει να αναπτυχθεί η μέση εκπαίδευση έτσι ώστε να μην χρειάζεται η επίσημη παραπαιδεία.

Για τα ΚΑΤΕΕ. Πιστεύουμε ότι χρειάζεται πολύ περισσότερη μελέτη για το όλο θέμα γιατί έχει πάρα πολλά προβλήματα.

Για τα κέντρα Ελευθέρων Σπουδών. Πιστεύω ότι πρέπει να καταργηθεί η ιδιωτική εκπαίδευση και έστω ως την κατάργησή της, ως την κατάργηση των κέντρων ελευθέρων σπουδών για την πλήρωση αυτού του κενού από το κράτος, αυτά τα κέντρα να υπάγονται στο Υπουργείο Παιδείας και να ελέγχονται από αυτό.

Για την λαϊκή επιμόρφωση. Πιστεύω ότι είναι σημαντικός θεσμός, και πρέπει το Επιμελητήριο να τον ενισχύσει, να τον διαφοροποιήσει και να του δώσει το ουσιαστικό του περιεχόμενο.

Για την ειδική εκπαίδευση. Πιστεύουμε ότι πρέπει να υπάρχουν τομείς και προγράμματα σπουδών που θα καλύπτουν με επαρκή επιστημονική κατάρτιση το χώρο της εξειδίκευσης για τις διάφορες μορφές της ειδικής εκπαίδευσης.

Για την εξωσχολική εικαστική αγωγή. Θα πρέπει να ακολουθήσει περισσότερος προβληματισμός και περισσότερη εμβάθυνση.

Επίσης υπάρχουν ορισμένες γενικές αρχές που έχουνε βγει από το συνέδριο και είναι αυτές:

- Θεωρούμε τον ρόλο της τέχνης αναντικατάστατο σε όλο το φάσμα της παιδείας, σχολικής και εξωσχολικής.
- Επισημαίνουμε την συνεχή αύξηση του ενδιαφέροντος για την

καλλιτεχνική παιδεία από μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς και άλλους φορείς.

- Επισημαίνουμε την ανάγκη πληροφόρησης και ανταλλαγής της πείρας πάνω στον ρόλο της τέχνης στην εκπαίδευση με οργάνωση συνεδρίων, συμποσίων, περιοδικών Εκδόσεων καθώς και συγγραφείς και εκθέσεις μελετών, ερευνών και πειραματισμών. Και κατ'επέκτασιν πιστεύουμε ότι πρέπει να καθιερωθεί συνέδριο ανά διετία για την καλλιτεχνική παιδεία, για παρουσίαση ερευνών, μελετών, μεθόδων και λοιπά.
- Πιστεύω ότι είναι ανάγκη επιστημονικής έρευνας και επιμόρφωσης στις μεθόδους διδασκαλίας και στην παιδαγωγική της τέχνης.
- Επισημαίνουμε ότι η τέχνη χρησιμοποιείται σαν εποπτικό μέσο για την διδασκαλία των άλλων μαθημάτων που συνεπάγεται αναγκαία επιμόρφωση των διδασκόντων όλων των ειδικοτήτων. Επίσης, σε όσες βαθμίδες προβλέπεται μετεκπαίδευση να συμμετέχουν υποχρεωτικά και οι καλλιτέχνες εκπαιδευτικοί.
- Τελος, σε οποιοδήποτε όργανο του κράτους να υπάρχει, επισημαίνω ότι πρέπει να υπάρχει για τα εκπαιδευτικά εκπρόσωπος του Επιμελητηρίου όπως παραδείγματος χάριν: στην λαϊκή επιμορφωση, στο ΚΕΜΕ, στον Οργανισμό Εκδόσεων Σχολικών Διδακτικών βιβλίων και λοιπά. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ: Συνάδελφοι δεν κλείνουμε το συνέδριο όπως ήταν προγραμματισμένα αλλά μόνο την παραμονή μας εδώ. Θα παρακαλέσω τον Πρόεδρο του Επιμελητηρίου ....(δεν ακούγεται καλά).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ (Βατζιάς): Όπως πολύ καλά ακούσατε σήμερα κλείνει η εργασία κατά το πρόγραμμα. Που σημαίνει ότι οι εικαστικοί σύνεδροι την Τρίτη θα συγκεντρωθούν για τα πορίσματα. Αυτό που ήθελα να πω είναι ότι η σημασία, η μεγάλη σημασία αυτού του συνεδρίου φάνηκε από το εύρος του διαλόγου που αναπτύχθηκε! Θα φανεί επίσης από τα πορίσματα και από την δημοσίευση του τόμου των εργασιών.

Το Επιμελητήριο ...

(αλλαγή κασσέτας 27)

...για να δώσουμε πορίσματα εισηγήσεις. Δεν ήταν τυχαίο ότι αρχίζει ο δεδομένος διάλογος από αυτή την βάση, την παιδεία. Είναι η βάση της πυραμίδας. Κι ένα μεγάλο θέμα που ασφαλώς θα ερχόταν η σειρά του αλλά πρέπει να προγραμματίσουμε σύντομα - ας μου επιτραπεί να το προτείνω τώρα - και είναι: "Μελέτη εισηγήσης για την πολιτιστική πολιτική του κράτους στον εικαστικό χώρο, στην τέχνη." Το κάνω αυτό αντι να μνημονεύσω το πόσο πρέπει προσεκτικοί να είμαστε και να συναρτάμε τα πράγματα με τα προβλεπόμενα από τον νόμο του ΕΕΤΕ, που ο νόμος αποδίδει τις αποφάσεις των μεγάλων αγωνιστικών συνελεύσεων σε σχέση δηλαδή προς εκείνο που προτάθηκε για ένα συνέδριο αισθητικής.

Μια, ειδοποιώ, επισήμανση που έχει κανείς να κάνει, είναι ότι αυτές οι εισηγήσεις προβλέπονται από τον νόμο και πάνε στο κράτος, δηλαδή οι αποφάσεις των καλλιτεχνών αυτών των συνεδριακών εργασιών πάνε στο κράτος σαν εισηγήσεις, και σημαίνει μια επιλογή το ότι πρέπει και πώς πρέπει να είναι, μια επιλογή που υπό συνθήκες μη ορθής κατανόησης μπορεί να είναι η απόδειξη ενός συνεδρίου αισθητικής, δηλαδή ξέρω κι εγώ, κάτω τούτη η τέχνη και ζήτω ή άλλη η τέχνη, δεν είναι δυνατόν. Παραβιάζει την ελευθερία της καλλιτεχνικής δημιουργίας, προβλέπεται από τον νόμο ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει μια τέτοια απόφαση. Απλώς να τα θυμόμαστε και αυτά.

Λοιπόν, οι εισηγήσεις μελέτες, είναι στην δικαιοδοσία του ΕΕΤΕ και πρέπει να προχωρήσουμε σε υλοποιήσεις παίρνοντας τις δυνατότητες του νόμου του ΕΕΤΕ.

Ευχαριστούμε τους προσκαλεσμένους από τις άλλες χώρες που πήρανε μέρος στις εργασίες αυτού του συνεδρίου και πρόσφεραν την πείρα τους και το διάλογό τους.

Ευχαριστούμε τους φιλοξενούμενους εκπροσώπους άλλων κεντρικών κλάδων, όπως διακοσμητές, απόφοιτους των ΚΑΤΕΕ που πήρανε μέρος. Τέλος

ευχαριστούμε, το Ίδρυμα, το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και ιδιαίτερα τον πρόεδρο του Ιδρυματος καθηγητή του Πολυτεχνείου κύριο Βουδούρη που μας κάνει την τιμή να είναι εδώ στο κλείσιμο του συνεδρίου για την πολιτισμένη υποδοχή που έγινε και σε μας από το Ίδρυμα και για την οικονομική εύνοια που μπορώ να πώ ότι υπήρξε με βάση και την παρέμβασή του και που έγινε στην βάση της κατανόησης, της μεγάλης σημασίας αυτού του συνεδρίου από τον κύριο Βουδούρη και το Ίδρυμα.

Ευχαριστούμε επίσης και το δείχνουμε γιατί εγώ είμαι και παραληψίας πολλές φορές, το προσωπικό του Ιδρύματος. Όταν είπα το "Ίδρυμα" βέβαια, τα εννοούσα όλα αυτά αλλά όχι. Λάθος. Ευχαριστούμε το προσωπικό του Ιδρύματος και την Εθνική Πινακοθήκη για τις διευκολύνσεις που μας έκανε σε σχέση με τα υλικά υποδομής, για την έκθεση που υπάρχει έξω και λοιπά.

Παρακαλώ τον κύριο Βουδούρη αν νομίζει ότι θέλει να ανέβει στο βήμα και να χαιρετίσει αυτό το κλείσιμο, για μας θα είναι μια ιδιαίτερη ευχαρίστηση. Απλό χαιρετισμό ο οποίος θα περάσει εδώ μέσα για να θυμόμαστε το Ίδρυμα και στα πορίσματα.

ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ: Δεν θέλω να κάνω ούτε χαιρετισμό ούτε τίποτε απλώς, πληροφορήθηκα ότι οι εργασίες του συνεδρίου ήτανε και σοβαρές και γόνιμες και ελπίζω ότι θα έχουνε τα αποτελέσματα που πρέπει να έχουνε. Έτσι, αν κάναμε και κάποια οικονομική διευκόλυνση, ήτανε υποχρέωσή μας και ίσως και άλλη φορά να μπορέσουμε και περισσότερη αν είμαστε εδώ έτσι στο δεύτερο συνέδριό σας.

Εύχομαι πραγματικά τα συμπεράσματά σας να αξιοποιηθούν γιατί επαναλαμβάνω ότι έχω σχηματίσει πραγματικά την εντύπωση ότι ήτανε ένα συνέδριο εργασίας σοβαρό που έγινε δουλειά. Και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό γιατί ξέρω ότι τώρα γίνονται διάφορα συνέδρια τα οποία είναι λιγάκι κάπου βγαίνουν απλώς οι διάφοροι λόγοι. Εδώ πέρα φαίνεται ότι κατεβλήθει εργασία, έγινε σκέψη, έγινε δουλειά! Λοιπόν, ελπίζω ότι όλα αυτά θα αξιοποιηθούν και δεν θα πάνε χαμένα. Λοιπόν αυτό ήθελα να πώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Λοιπόν ραντεβού την Τρίτη στις 6 στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Μητροπόλεως 38.

Όσοι συνάδελφοι για αύριο, θέλουν να μείνουν κάπου θα πάμε έτσι για να γιορτάσουμε λίγο το συνέδριό μας.

ΤΕΛΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Direct Αγγλικά Ζιγκφριντ Νοϊχάουζεν από κασσ. Νο 13

...particularly I thank the translators for working longer.

In the program my speech is announced in the theme "The situation of Art Education in Federal Republic of Germany". After having heard a lot of general and theoretic statements about the different subjects of art education, I think it would be interesting for you to look at a series of slides about a specific project in which theory becomes practice. It is an example of taking social reality into the academic space.

I am professor at the Academy of Arts in Brunsvic, in is situated in the northern part of Germany and I had to work with beginners of studies in free art and in art education.

In the first year of their studies I have to make artistic base studies with them, there are some other colleagues who also are working parallel with me, so that the beginners can choose between several professors. The students of art education are for two days in the art classes, the other days they have to study theoretic subjects, didactic, art history and also a scientific subject like: english, mathematics or so on.

The whole studies take 4 years and after studying these years the candidates become teachers in secondary schools.

I think that there are two aims for each kind of artistic base study: First, the beginners have to become acquainted with the different materials with the different visual medias and tools and their effects. The orientation about this must be connected with the second aim. After one year of basic studies, the student have to specialize. They continue their studies in painting classes, or sculpture and graphic, or in filming and photographic, photo classes. About this, I think in the frame of base studies, the students should make first experiences in unfolding of complex subjects, in thinking about the relation of art in, and public and about the role of art in society.

The project I will report, was started in 1970. The subjects of our studies were two old men living in an asylum for homeless people. Their

names, Mr. Koulrih and Mr. Filipstih (he demonstrates some picture of slides)

This is Mr. Koulrih and Mr. Filipstih.

In our project the student became acquainted with the principles of realism following some essays of .....(german word) about realism. The course also embraced different medias and is embraced practice and theory. The course was divided in two parts:

First representation in a close sense, portrait drawing, seaming and graphic formulation of proportion, volumes, surface (διαμαρτυρίες ότι δεν γίνεται ταυτόχρονη μετάφραση - παρέμβαση του προέδρου)

(he repeats):

The project, the reality of Mr. Koulrih and Mr. Filiptih was divided in two parts:

First, representation in a close sense, portrait drawing, seaming and graphic formulation of proportions, volumes, surfaces, materials and so on. Becoming acquainted with different graphic means and the effects, pencil, coal, chalks, colour pencils, liner cut and so on.

Second, representation in a wide sense, sheathing the social situation, life circumstances, the past of the men and so on. And also implementation of different works and exercises starting from the individual interest of the students.

Each art teacher in school must know a lot of different w...medias, but nobody can study them in four years! So, and of course there is also a model for becoming acquainted with several medias and their specific way of expression. Student become acquainted with some medias by self doing and they become acquainted with other medias by looking at the work of other students. You know, portrait drawing is one of the traditional subjects in art colleges and in other kinds of art schools. We tried to work on this subject under a new point of view. Mr. Koulrih and Mr. Filipstih were no objects, a steel lives, we engaged them as human existences as cooperators, not as objects with so or so conditioned

surfaces!

We changed the boarding house influenced basic study, which is above all orientated on format problems against a kind of basic study orientated on problems of reality of life. Age, temperament, mood, way of life, but also social conditions of men can be read in a face! Therefore, portrait drawing was the beginning of our cause.

The representation of Mr. Koulrih and Mr. Filipstih, began with the exact seaming of face proportions with characterising of folded skin and in doing this with acquisition of artistic means.

If you become aware of the toothless sunken mouth as the barber knows of Mr. Koulrih, you will become aware a little bit of the existence of this man. And if you are able to characterize this face true, you will be able to explain just in the sense of Brecht, reality!

In the faces and the bodies of the two men, you discover, not only an atomic reality, but also social reality, hard work and bitterness are written in the faces.

(he shows something)

Here is formulated with pencil, here is with chalk and in the next one it is characterized in a liner cut.

Here it is expressed in a brash drawing and again in a liner cut.

We changed the techniques, the size of drawings, of drawing paper and tried to formulate the different mood of the two men. After some weeks, each student or some little groups, began to develop their own working programs. Some of them continued to draw, Mr. Koulrih (he shows something) in a landscape, or put them in a very strange environment. One student made a photomontage with the head of Mr. Koulrih in which you can see scenes of his life. You see fascist scenes and all these events which played a role in his life.

Also the following slides, shows a kind of montage drawn with pencil. No real scenes but constructions which show the reality of Mr. Filipstih and Mr. Koulrih. (he shows something)

Now, I shall show you a series of ten drawings about Mr. Felipstih, drawn by some students. Each drawing shows an aspect of his life but also the student tries to express his own position in the drawing and his own thinking about the subject:

First he shows the calendar of our college where the course is announced. Then, all is drawn in pencil, you see in a ...(german word or english in german accent - not understood) manner.

Then a portrait of Mr. Felipstih. The characteristic of the series is a ...(the same german word as before) effect.

Then a little piece of a liner cut also drawn in pencil and in the next drawing he places his portrait may be reflecting about the subject.

The next shows the identity card of Mr. Felipstih and then Mr. Felipstih's hand, signed by hard life-long working.

And in the next slide you see the new building of the technical university of Brunsvic. Here Mr. Felipstih works as a mason.

You see, on each drawing there are some written comments as parts of the composition. The frame of all the drawings is always similar.

And here he shows Mr Koulrih sitting on a bed in his asylum and his remark it is drawn like a photography, he took a photography and the next one please.

Here you see some sheets of the students diary with notes about Mr. Felipsy. Between the sessions of our college naturally, the students with it the two men in their homeless asylum interviewed them and asked for old photographs which could be used for their work.

The last series of drawings, closes with a political ...(not understood). Two students made a photo-reportage about Mr. Kourlih. Some years, you see some face studies by photographic means. For some years the homeless asylum in Brudtvec was in a bank, the above in the left, later on in a house far from the city, in the down part of the photos. The situation I think signifies the relation which society have to people like Mr. Koulrih and Mr. Felipsy, they are living abroad, abroad a city.

Here you see the two men working in our class as models, speaking with the students and they look very active! They spoke with them about the drawings and looked at all in the class. Our classes are so conditioned that we can do several things. For example I am not a specialist for drawing but I had to do some things and I had to learn with the students, I think I have to learn life long and so I can speak with them about photos and about statues and about drawings. (he projects slides)

While some students made their photo reportage as the students were drawing, other students began with sculpture. Our studies about the existence of the two men became very differentiated. Some others -week - we read together texts of Brecht, about realism and about the role of art in society. We went also in the museums and talked about portrait drawings of Durel and Troilban (in German accent).

At the end of our course, we made two exhibitions. The post of this exhibition was made by a group of students. It shows the different ways of perception and the different medias of all the work. The text above. See, two days a week, Mr. Felipstih and Mr. Koulrih are working as models for students earning 8 marks an hour. Two days a week they have the chance of connection and with communication with people living outside of their asylum. They feel to be needed! The students not only draw they faces but as artists they reflect about the situation of two old sick men, who are forced to live in an asylum for homeless, after having lost their health and after having formed through the screen of our performance orientated society.

Below you read the top title "REALISM" in the basic study of the Academy of Fine Arts in Brunsvic.

In this project and I was not only teacher, but some times I worked together with the students and so I want to show you three or four things I made myself during this course.

The paint is about 2 meters high, also about 2 meters...I made a lot of drawings and so ...That was it. Thank you very much.

Direkt: Siegfried Neuhausen (Kassette-Nr.13, 14, 15)

Die Gefangenen versuchten gleich von Anfang an in diesen Arbeiten so ihre Situation als Gefangene zu ueberdenken. Aber schon bald nach einer Woche hatten es grosse Steinquader geschafft und die Gefangenen fingen einfach an zu arbeiten. Die ersten Phase des Projektes, in der ersten Phase des Projektes stellte die ganze Gruppe Tiere aus Steinen her, die auf den Rand eines Sandkasten vor dem Gefaengnis aufgestellt werden sollten. Das Thema war also gegeben, aber jeder Gefangene konnte sein eigenes Tier auswaehlen.

Unsere Werkstatt war also mitten im Gefaengnis und erst die Gefangenen hatten auch ein bisschen ... wussten nicht genau, ob sie das auch koennen. (Dia) No...aber... Oh,jetzt ist es seitenverkehrt, macht nichts. Yes,that's good. Sie sehen die ... is good ... Sie sehen da oben diese Zellen und hinter jedem Fenster sitzt ein Gefangener. Die Gefangen sahen also jeden Tag wie die Arbeit sich entwickelte, und als sie sahen, dass die Gefangenen das koennen, bekamen viele auch Mut und meldeten sich fuer diese Gruppe. Aber fuenfzehn Gefangene konnten wir aufnehmen, mehr nicht. Die Gruppe war nach einer...die Gruppe war nachher fuenfzehn Personen stark. Fuenfzehn Gefangene arbeiteten mit. Neun von denen waren also Fixer, Drogenabhaengige. Drogenabhaengige haben also, wenn sie im Gefaengnis sind, haben fast nie in ihrem Leben gearbeitet. Aber es war einer meiner wichtigsten Erfahrungen, dass auch diese Leute, die nie gearbeitet hatten, den ganzen Tag von morgens bis abends arbeiteten.

Also, ich hatte drei Assistenten und wir arbeiteten. Die Arbeit

begann morgens um 8.00 Uhr und endete nachmittags um 16.30 Uhr. Ich habe also acht Monate jeden Tag im Gefaengnis gearbeitet.

(Dia-Wechsel) Hier arbeitet gerade einer...ein Gefangener an einer Katze fuer diese Umrandung des Sandkastens. Sie werden ihn spaeter noch sehen, den Sandkasten.

(Dia-Wechsel) Das ist auch moeglich im Gefaengnis, dass sie Kopf stehen. (Dia-Wechsel) Es ist eine sehr schwere Arbeit einen solchen Forsche aus Stein zu schlagen. Man braucht ungefaehr drei oder vier Wochen und sie koennen sich vorstellen, wenn die Arbeit fertig ist, wie stolz diese Menschen dann sind, wenn Waerter kommen oder Besucher kommen und sagen: "Oh, das hast Du gemacht? Ist ja grossartig!" Dann viele von den Gefangenen haben moeglicherweise nie in Ihrem Leben irgenwelche Erfolgserlebnisse gehabt.

(Dia-Wechsel) Dieser z.B. ist ein ganz schwerer Alkoholiker, der so mit den Fingern so zittern. Der gar nicht ...

(Dia-Wechsel) Dieses Dia zeigt die Methode, die ich manchmal mit den Gefangenen vorgegangen bin. Der Gefangene wollte ein Relief machen, ein Pferd. Wir hatten eine bestimmte Platte und dann hat er seine Zeichnung gemacht und das Pferd ausgeschnitten, so dass es auf die Steinplatte passte.

The next one (Das naechste Dia). Dies ist ein gruener, sehr harter Stein. Die meisten Steine, die wir verwendeten, waren Sandsteine. Uebrigens ich selber hab nie in meinem Leben vorher eine Steinplastik gemacht. Ich habe das also mit dem Gefangenen zusammen gelernt. Ich hatte in den ersten Tagen ein Steinmetz engagiert. Aber als ich das im Gefaengnis gelernt habe, konnte

ich das dann im naechsten Semester an der Hochschule auch anbieten. Da habe ich dann die Studenten unterrichten koennen.

(Dia-Wechsel) Ein Pinguin. Die Arbeiten sind ja meist sehr naiv und sehr elementar. (Dia-Wechsel) Also dieser Loewe zum Beispiel, der hat ja fast etwas archaisches und koennte auch aus irgendeiner alten Kultur oder auch aus einer naiven Kultur in Afrika kommen. Das ist ein brauner Sandstein. Er ist sehr weich, aber er ist frostbestaendig. Das ist ja in unserer Gegend immer sehr wichtig. Die Steine duerfen...muessen also Frost aushalten koennen.

(Wechsel der Kassettenseite) Er war so 1 1/2 Jahre im Gefaengnis und dann war er fuer 3 Wochen wieder draussen. Er kam immer ins Gefaengnis, weil er Seife gestohlen hatte oder Toilettenpapier oder so was. Als er dann entlassen wurde habe ich mich um ihn gekuemmert. Er ist zu mir nach Hannover gekommen. Dort arbeitet er heute mit mir zusammen. Er ist einer der interessantesten naiven Bildhauer, die ich kenne.

(Dia-Wechsel) Das ist jetzt der Sandkasten vor dem Eingang des Gefaengnisses. So koennen also, wenn die Verwandten die Gefangenen besuchen, die Kinder draussen ein bisschen spielen. Der Rand ist aus verschiedenen Steinen, die ich gefunden habe, gemauert.

In der zweiten Phase der Arbeit kam es mir darauf an, dass die Gefangenen selber, sie sollten nicht nur Tiere, sondern sie sollten selber entscheiden welche Themen sie bearbeiten. Und in allen Arbeiten, die jetzt in dieser zweiten Arbeitsphase entstanden, spiegeln sich die Probleme der Gefangenen: ihre

Probleme als Gefangene oder die Probleme mit der Familie oder mit der Freundin...

(Dia-Wechsel) Diese Plastik ist ungefaehr 1,20 m hoch. Dieser hier, dieser Gefangene, der hier gerade sein Selbstportraet macht, das also spaeter gebrannt wurde, ist ein Drogenabhaengiger gewesen. Ein Drogenabhaengiger war er und er sass 6 1/2 Jahre im Gefaengnis. Er arbeitete ungeheuer engagiert. Man kann fast sagen er arbeitete... nach einem deutschen... In Deutschland gibt es einen Satz: "Er laeuft um sein Leben" Er arbeitet richtig um sein Leben. Und als er entlassen wurde, hat er sich auf ein Kunststudium vorbereitet. Jetzt, heute studiert er an der Kunsthochschule in Braunschweig, wo ich Lehrer bin und er ist clean. Und warum ist er clean? Weil er eine neue Lebensperspektive durch uns gefunden hat.

Ich habe im letzten Jahr einige grosse Projekte in psychiatrischen Kliniken gemacht (aehnliche Projekte). Und in diesen Projekten war dieser Mann, der da im Gefaengnis ist, einer meiner besten Assistenten.

(Dia-Wechsel) Hier arbeitet derselbe Gefangene an einer Plastik. Er nennt sie "Der Versinkende" (The sinking man). Er baut sie in Ton, er macht sie in Ton und sie ist nachher in Zement gegossen worden.

(Dia-Wechsel) Hier ist der Guss... Zementguss, der gerade bearbeitet wird.

(Dia-Wechsel) Hier ein Fotoauschnitt. Wenn Sie in Gefaengnis in die Zellen der Gefangenen gehen, dann sind alle Waende bedeckt mit Pornographie. In unserem Projekt entstanden

eine Reihe ... entstanden, mehrere Frauenportraits, aehnliche Frauenportraits, aber da ist ueberhaupt keine Klischees darin, keine Pornographie, und ich denke, diese harte Arbeit am Stein treibt die Pornographie aus. Hinten links ist eine meiner Assistentinnen, die auch dort mitgearbeitet haben. Ich habe ganz bewusst auch eine Frau mit in dieses Gefaengnis genommen...in dieses Maennergefaengnis. Die Aufgaben meiner Helfer, meiner Assistenten war auch mit den Gefangenen zu sprechen. Ueber viele Probleme, die die Gefangenen hatten, konnte diese Frau besser sprechen als ich oder andere Maenner.

(Dia-Wechsel) Hier nehmen sie gerade einen Zementguss aus der Gipsform. Ein Gefangener machte zwei grosse Figuren, ungefaehr 1,50 m hoch: Ein Mann und eine Frau, sie stehen gegeneuber und der Mann schreit die Frau an und die Frau haelt sich die Ohren zu; die Eltern des Gefangenen. Wie in der Psychiatrie, wie in den psychiatrischen Kliniken sitzen auch die meisten Gefangenen stellvertretend fuer ihr soziales Umfeld im Gefaengnis.

(Dia-Wechsel) Ein Mann ohne Gesicht, hier die erste Phase eines Selbstportraits. (Dia-Wechsel) Hier ist die Arbeit fertig. Das Selbstportrait ist fertig. Ich habe mit den Gefangenen so gesprochen wie mit den Studenten. Sie haben gelernt die verschiedenen Werkzeuge zu gebrauchen. Sie haben gelernt Kontraste einzusetzen: Hier eine glatte Flaechе, dort eine rauhe Flaechе.

(Dia-Wechsel) Hier arbeitet ein anderer Gefangener, auch ein Drogenabhaengiger, an einem Selbstportrait. Ich bin sicher, dass

ein Kunstprojekt von acht Monaten...kann nicht...kann das Leben von Gefangenen nicht aendern. Aber ich glaube, dass die Erfahrung von Menschen, dass sie ueber groessere Faehigkeiten verfuegen, als sie selbst jemals geglaubt haben, sehr wichtig und sehr stabilisierend ist.

(Dia-Wechsel) Selbstportraet mit einem Gitter vor dem Gesicht. Einer der haertesten Fixer, den ich je kennengelernt habe.

(Dia-Wechsel) Hier ist eine andere Kreideplastik. Ein Gefangener - wollte einen Mann...eine Steinplastik...einen Lesenden... und er hatte einen bestimmten Stein. Die Steine, die wir gebraucht haben, waren von alten Gebaeuden. Und da war ein Stein, der hatte diese Form. Wir haben es hier noch einmal gezeichnet. Und der Gefangene machte ein kleines Modell, das in den Stein hineinpasste. Das ist derselbene Gefangene, der den kleinen Hasen gemacht hat.

(Dia-Wechsel) Das ist unsere Werkstatt. Wenn das Wetter schlecht war, hatten wir eine grosse Halle zur Verfuegung, die ist allerdings besser als in den meisten Kunsthochschulen, auch besser als in der Bundesrepublik. Aber diese Halle wurde nicht extra fuer diese Kunstgruppe gebaut, sondern dort werden normalerweise Lehrlinge ausgebildet, als Maurer. Und im Herbst arbeiteten die Lehrlinge auf Baustellen, ausserhalb des Gefaengnisses. So konnten wir diese Halle gebrauchen, im Winter. Sie sehen im Hintergrund auf einer Zeichnung von, glaube ich, 7 m. Kann man das ein bisschen schaefer...Yes, yes, please... Abends, nach der Arbeit, nahmen viele Studenten...ich sage schon

Studenten... nahmen viele Gefangene Ton mit auf ihre Zellen und arbeiteten abends weiter. Und morgens brachten sie dann kleine Plastiken wie diese und zeigten sie uns. Und wir sprachen dann ueber diese Plastiken. Ich nehme an Sie kennen dieses.

(Dia-Wechsel) Ach, dies ist eine kleine Tonplastik, die mein Sohn machte, der war aber nicht Gefangener da, sondern er hat 14 Tage mitgearbeitet. Er sollte ein bisschen kennenlernen die Probleme von Drogenabhaengigen.

(Dia-Wechsel) Ein Relief, in dem sich ein Gefangener als Steinmetz darstellt. Es ist sehr archaisch, sehr elementar. Es ist ungefaehr 1,20 m hoch.

(Dia-Wechsel) Ein Schweinskopf aus Ton.

(Dia-Wechsel) Dies ist ein sehr, sehr grosses Relief, mehr als 3 m und ein sehr harter Stein. Der Gefangene stellt hier seine Familiensituation dar: Seine Frau mit dem kleinen Kind und er im Hintergrund geht weg, wendet sich ab von der Familie. Er ueberlegte sehr lange, ob er weggehen soll oder ob er kommen soll - mit dem Gesicht nach vorne. Aber es war gerade so die Zeit seiner Scheidung und so zeigte es sich von hinten. Dieses Relief wiegt ungefaehr 2 t.

(Dia-Wechsel) Dies ist eine der huebschesten Plastiken, eine der schoensten Skulpturen, die dort entstanden sind: 'Die Monalisa von hinten'.

No ... lange ist ... (undeutliche Kassettenaufnahme)

arbeitet diese Gruppe, die Bildhauergruppe, die eine staendige Gruppe ist im dritten Jahr. Und sie machen also immer Plastiken. Sie machen grosse Plastiken, kleinere Plastiken.

(Dia-Wechsel) Ja und hier sehen Sie einige Plastiken, die so im letzten Jahr entstanden sind. Dies sind Zementfische. Es ist die erste staendige Bildhauerwerkstatt in einem Gefaengnis, aber es gibt einige Gefaengnisse, die moeglicherweise jetzt auch Bildhauerwerkstaetten einrichten. Ich denke, dass das auch ein Stueckchen Veraenderung von Realitaet durch Kunst ist.

(Dia-Wechsel) Das ist auch eine sehr...wie von einer alten Kultur eine Plastik, von einer alten Kultur, sehr archaisch.

(Dia-Wechsel) Hier ein Blick in "eine Ausstellung" dieser Arbeiten aus dem letzten Jahr dieser Werkstatt im Kunstverein Hannover. Ich bin jetzt hier mit dem Vortrag zu Ende. Wenn Sie wollen kann ich Ihnen noch ungefaehr 10 Dias zeigen - aus der psychiatrischen Klinik. Wenn Sie die Zeit noch haben? 10 Dias oder sollen wir Schluss machen hier?

Wir haben drei grosse Wettbewerbe gewonnen, auch aehnliche "Kunst am Bau"-Wettbewerbe, wie bei dem Gefaengnisprojekt und zwar im Zusammenhang mit Neubauten in psychiatrischen Kliniken. Ich zeige Ihnen jetzt einige sehr unterschiedliche Arbeiten in der einen Klinik. Es sind sehr grosse Tonplastiken, etwa 1,20 m hoch. Sie sehen hier (Dia) wie die Plastiken aufgebaut sind. Wir mussten Sie durchschneiden, weil wir nicht einen so grossen Ofen hatten zum Brennen.

Ja, ich hatte geplant mit einer Gruppe von Patienten einen grossen Turm zu machen, ungefaehr 2 m hoch aus Tonreliefs, in eine ...na...eine Reliefsaeule. Eine Reliefsaeule und wir machten diese Saeule in einzelnen Ringen. Jeder Ring ist ungefaehr 50 cm

hoch, ist Ton und dann kommt ein schmaler Zwischenring und dann wieder ein Ring. An jedem Ring haben wir ungefaehr 5 kg Ton gebraucht, und vier oder fuenf Patienten arbeiteten an einem Ring. Auf diese Weise konnten sie lernen. Viele von den Patienten sind ja auch sehr isoliert und sehr scheu und sehr kontaktarm. Auf diese Weise konnten sie lernen so zusammenzuarbeiten, und miteinander zu arbeiten. Es sind ganz schoene assoziationsreiche Geschichten. Ich habe ueberhaupt kein Thema gegeben. Jeder fing also so an und dann entstanden eben Geschichten. Ich denke, so etwas kann man in Volksschulen und Sekundarschulen und anderen Schulen auch machen. Ton ist ueberall billig. Man kann es sogar draussen machen, man Tische draussen hinstellen, ins Freie stellen. Und man kann fuenf Schueler um einen Tisch setzen und dann bauen. In den Ringen, diese Ringe waren ungefaehr 1 m in der Laenge, 1 m in der Laenge und 70 cm in der Breite, ovale Ringe. Wir bauten diese Ringe um Styroporkerne, um Styroporkerne und zum Brennen haben wir sie auseinandergeschnitten. Im naechsten Monat werden wir diesen Turm aufbauen, mit Zement und Eisen. Dieser Turm wird vor dem Eingang eines neuen Sozialtherapeutischen Zentrums stehen.

(Dia-Wechsel) Dies ist ein anderer Turm, der mit roter Engobe, mit roter Farbe, die gebrannt ist, bemalt ist. Er ist hier in drei Teile geteilt. Und Sie sehen hier auch die Schnitte der einzelnen Teile. Sie muessen beim Aufbau zusammengebaut werden. Ich denke, dieses kann man auch mit Schuulern machen. Es ist gar nicht schwer und es ist vor allen Dingen eine gute Methode eine Gruppenarbeit zu machen. Kinder arbeiten sehr gerne

zusammen. Sie muessen sich verstaendigen und Verstaendigung ist, glaube ich, auch ueber Kunst hinaus eine wichtige Funktion. Sie hat eine wichtige Funktion in der Gesellschaft ueberhaupt.

(Dia-Wechsel) Das ist z.B. ein anderer Turm. Diese Fotos sind alle in der grossen Ausstellung gemacht, die wir im letzten Monat hatten. Und wir hatten den Turm so ein bisschen gemauert, damit die Besucher sehen konnten, wie das gedacht ist. Es ist also ein Turm der aus Ziegeln ... aus Ziegeln gemauert ist, mit Nischen und Vorspruengen. Und in diesen Nischen und Vorspruengen kann man kleine Plastiken einsetzen, kleine Skulpturen einsetzen. In dem Psychiatrie-Projekt war das eine Form viele kleine Arbeiten, die so nebenher entstanden, in eine grosse Gemeinschaftsarbeit zu integrieren. (Dia-Wechsel) Auch diese Arbeiten, die ein bisschen groesser sind, werden in diesen Turm eingebaut.

Wir hatten sehr unterschiedliche Patienten, wir hatten sehr kranke und andere, die nicht so krank waren. Und sie alle hatten die Erfahrung gemacht, dass sie ...ja...dass sie eigentlich auch nicht nur krank sind, dass sie auch ein bisschen gesund sind. In pshychiatrischen Kliniken ist die Ebene, auf deren Aerzte mit Patienten sprechen oder Pfleger mit Patienten sprechen, immer die Krankheit. In unserer Werkstatt, wenn die Patienten unsere Werkstatt betraten, wechselten sie ihre Rolle. Die Krankheit blieb draussen und wir fingen an mit dem gesunden Teil der Patienten zu arbeiten. Und es gab einige Patienten, die wandelten sich die Aerzte, dass sie ueberhaupt durchhalten koennen. Die Aerzte sagten: "Ach!" Vorher sagten die Aerzte: "Ach, nimm den

nicht in die Gruppe, der kann gar nicht durchhalten. Der kann nicht viel arbeiten." Aber wir sagten, doch der kommt in die Gruppe rein. Und es zeigte sich dann, dass er viel mehr arbeiten konnte, als der Arzt dachte. Ich meine also, dass z.B. in diesen Faellen die Kunst auch die Gedanken in den Koeppen der Aerzte geaendert hat. Sie waren gezwungen sich ein neues Bild ueber ihre Patienten zu machen.

Ach, wir hatten auch einen Patienten, der war besessen davon nur Kreuze und Kuppeln zu machen. Er hatte einen religioesen Wahn. Wir arrangierten das in der Ausstellung zu einer 'Amphiente'.

Wir machten auch einen Turm von Steinen, wo eine ganze Gruppe von Schmetterlingen darauf sitzen sollten fuer einen kleinen Innenhof. (Dia-Wechsel) Hier werden gerade einige dieser Schmetterlinge bearbeitet, die dann spaeter in einer Spezialwerkstatt mit Polyester ueberzogen wurden.

(Dia-Wechsel) Das ist gut. Das ist o.k.! Yes. Sie sehen hier, das ist ein Modell aus Styropor dieses Turmes, der hier auch im naechsten Monat aus Sandsteinquadern gebaut wird. Mach ein bisschen klarer (Schaerfeneinstellung des Dias).

(Dia-Wechsel) Hier sitzt eine ganze Gruppe beim Fruehstueck.

(Dia-Wechsel) Es entstanden auch einige riesige Malereien. Das war gar nicht mein Auftrag. Mein Auftrag waren Skulpturen zu machen. Aber einige Patienten sagten, ach wir wollen auch einmal malen. Und da haben wir grossen Papierbahnen beschafft und haben wir ein 8 m. mehrere riesige Bilder gemacht, 8 m lang, 2 m hoch.

(Dia-Wechsel) Auch ein Bild ueber 2 m hoch, 2,50 m mal 2,50 m.

(Dia-Wechsel) Selbstportraet haben sie gemacht. Sie haben sich so vor das Papier gestellt und dann hat der Patient die Umrisse mit Kohle gezeichnet und dann haben sie gemalt.

(Dia-Wechsel) Das ist eine Haelfte des Bildes (Dia-Wechsel) und das ist die andre Haelfte des Bildes. Ein Bild insgesamt 10 m lang.

(Dia-Wechsel) Einer der Patienten, er ist 50 Jahre, hat...und 20 Jahre ist er in dieser Klinik. In den 20 Jahren ist er nie irgendwie aktiv geworden.. Und er begann in unserer Werkstatt kleine Skulpturen, kleine Plastiken zu machen und nach 14 Tagen sagte er: "Oh, meine Beine werden besser." Er hat in den 20 Jahren nie die Klinik verlassen, aber eins ....

(Kassetten-Wechsel) Yes, Yes ich mach ein bisschen Klinik arbeiten, koennen Sie nicht nur ueber Kunst sprechen, sondern Sie muessen ueber alle Probleme sprechen. Aber, ich glaube, so ist Kunst auch. Kunst ist eingebettet in die Realitaet von Menschen. Wer mit Kunst zu tun hat, der arbeitet an einer Sache, aber er arbeitet auch an sich selber.

Danke schoen! (Beifall) Dialima. Look! Hier sind vielleicht noch einige Bilder, die die grosse Ausstellung zeigen. Wie diese Plastik im Vordergrund hier, sind grosse Skulpturen aus der anderen Psychiatrie. Das sind Arbeiten aus der anderen psychiatrischen Klinik, ich sagte, ich habe in zwei Kliniken zugleich gearbeitet.